MERDAN YANARDAĞ

İSLAMO-FAŞİZM

KIRMIZIKEDİ

Merdan Yanardağ

Sivas'ın Divriği ilçesinde doğdu, İstanbul'da büyüdü. Nüfus kaydına göre 1961, gerçekte 1959 doğumlu, ilk, orta, lise ve üniversite öğrenimini İstanbul'da tamamladı. ÜTİA Siyasal Bilimler Fakültesi mezunu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi" alanında yüksek lisans yaptı. Maltepe Üniversitesi'nde "Sosyoloji Anabilim Dalı"nda doktora çalışmalarım tamamladı. Türkiye ve dünyanın kaderinin belirlendiği tarihsel bir dönemeç olan 1970'li yıllarda devrimci gençlik hareketleri içinde etkin şekilde yer alan Yanardağ, üniversite son sınıf öğrencisiyken 12 Eylül 1980 darbesinden sonra tutuklandı. Yanardağ, 1990Tı yıllarda bazı vakıf, dernek, parti ve platformların kurucuları arasında da yer aldı. Gazeteciliğe 1985 yılında *Günaydın* gazetesinde başladı. İlk kitabı 1988 yılında yayınlanan Yanardağ, çeşitli gazete, televizyon ve dergilerde muhabir, editör, haber müdürü, yazıişleri müdürü, programa, yayın koordinatörü ve genel yayın yönetmeni olarak çalıştı. Türkiye Gazeteciler Sendikası yönetimine (1989) seçildi. Muhalif ve bağımsız basm geleneğinin oluşmasına katkıda bulunan Yanardağ, 1991'de ö. *Gündem* ve 1993'te Aziz Nesin ile *Aydınlık* gazetelerinin ardından 1994 yılında haftalık Söz dergisinin kurucu yayın yönetmenliğini yaptı. CNBC-E, ATV, Kanal 6 gibi televizyon kanallarında çalıştı. Yanardağ, 1995 yılından itibaren makale ve köşe yazıları kaleme aldı. Kanaltürk'ün kuruluşunda yer aldı ve bu televizyona el konulup Cemaate teslim edilene kadar programlar yaptı. Ocak 2012'de *Yurt* gazetesini kurdu, 2015 yılma kadar genel yayın yönetmenliğini ve köşe yazarlığını yaptı. Haftalık *Bağımsız* dergisini çıkardı. Çeşitli televizyonlarda haftalık haber programlan hazırladı. Siyasal analiz ve yorumlar yaptı. Yanardağ, CNBC-E'de başladığı "5. Boyut" adlı programım, sırasıyla Kanaltürk ve Ulusal Kanal gibi başka televizyonlarda sürdürdü. Ayru programı Tele 1 televizyonunda yapmaya devam ediyor. Gülen Cemaati'ni ilk deşifre eden gazetecilerden biri olan Yanardağ, bu nedenle hedef haline getirildi. Yanardağ, AKP iktidarı ve Fethullahçı Çete tarafından planlanan Ergenekon kumpasına dahil edilerek 2013 yılında tutuklandı. Yanardağ, kumpas davaları çökünce 2014'te serbest bırakıldı. Yanardağ, 2017 başında kurucusu olduğu haber kanalı Tele 1 TV'nin halen genel yayın yönetmenliğini yapıyor. *BirGün* gazetesinde haftalık makaleler kaleme alıyor. Tele l'de Prof. Dr. Emre Kongar ile "18 Dakika" adlı günlük bir yorum/analiz programı yapıyor. Yurtiçi ve yurtdışmda söyleşi ve konferanslar veren Yanardağm, çeşitli konularda yayınlanmış çok sayıda makalesi de bulunuyor.

Yanardağ'm kitapları:

1- *Kadro Hareketi* (1988-2016, 5 Baskı); 2- *MHP Değişti mi?/Ülkücü Hareketin Analitik Tarihi* (2002); 3- *Milliyetçilik, MHP ve Faşizm* (ortak kitap - 2003); 4- *Kuşatılan Türkiye/Gülen Hareketinin Perde Arkası* (2007-2017 30 Baskı); 5- *Yeni Muhafazakârlık* (2004-2014, 4 Baskı); 6- *Bir ABD Projesi Olarak AKP* (2007-2017, 1,5 Baskı); 7- *Medya Nasıl Kuşatıldı?* (2008-2016, 5 Baskı); 8- *Ergenekon ve Sosyalistler* (2009, 2 Baskı); 9- *Cumhuriyet'in Sonbaharı* (2011,16 Baskı); 10- *Türkiye Neden Feda Edildi?* (2019,14 Baskı); 11- *Liberal İhanet* (2015,12 Baskı); 12- *Darbe İçinde Darbe* (2017,5 Baskı); 13- *İçtihad Kapısı* (2022,15 Baskı); 14- *İslamo-faşizm,* (2023, Elinizdeki kitap).

Kırmızı Kedi Yayınevi: 1698
İnceleme: 173

İslamo-faşizm
Merdan Yanardağ

© Merdan Yanardağ, 2023
© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2023

Yayın Yönetmeni: Enis Batur

Editör: Mehmet Ali Güller
Son Okuma: Mustafa Çolak
Kapak Tasarımı: Umut Tezerer
Sayfa Tasarımı: Serap Bertay

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Birinci Basım: Mayıs 2023, İstanbul
ISBN: 978-625-418-226-6
Kırmızı Kedi Sertifika No: 40620

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tıc. Ltd. Şti.
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B
Güneşli/Bağcılar/İSTANBUL
T: 0212 693 00 08 Sertifika No: 52508

Kırmızı Kedi Yayınevi
kiimizikedi@kirmizikedi.com / www.kirmizikedi.com
facebook.com: kirmizikediyayinevi / twitter.com: krmzkedikitap
instagram: kirmizikediyayinevi
Ömer Avni Mah. Emektar Sok. No: 18 Gümüşsüyü 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Merdan Yanardağ

İSLAMO-FAŞİZM

İNCELEME

İçindekiler

SUNUŞ / ÖNSÖZ
İSLAMO-FAŞİZMİ YENİLGİYE UĞRATMAK! • 9

GİRİŞ
SİYASAL İSLAM VE YENİ NESİL FAŞİZM • 13

1. BÖLÜM
FAŞİZM TAHLİLLERİ, TANIMLARI VE DİNCİ FAŞİZM 15
1.1. Faşizmin Niteliği, Sınıfsal Karakteri ve Kitle Temeli 15
1.2. Tekelci Sermayenin En Terörist 17
1.3. Sınıfsal İktidar - Siyasal İktidar 21
1.4. İslama İktidar ve Bonapartizm 22
1.5. Faşizm, İslamalık ve Bonapartizm 23
1.6. Tartışmalı Faşizm Tanımlan 25

2. BÖLÜM
TÜRK FAŞİZMİ VE TÜRKÇÜ FAŞİZM 29
2.1. Gladyo / Kontrgerilla 29
2.2. Emperyalizm, Devlet, İdeoloji ve Hareket 33
2.3. Türkiye'de Faşizm Unsurlan 36
2.4. Faşizm ve Ülkücü Hareket 37

3. BÖLÜM
SOĞUK SAVAŞ VE TÜRK FAŞİZMİ 41
3.1. Özel Harp Örgütü ve Ülkücü Hareket 41
3.2. Türkiye'de İç Savaş Aygıtı 44
3.3.12 Mart 1971 ve Ülkücü Hareket 48
3.4. Türk Faşizminin Kaynaklan 49

3.5. Orta Anadolu'da Faşist İsyan 53
3.6. Türk Faşizminin İnsanlık Suçu: Maraş Katliamı 56
3.7. Soğuk Savaş Milliyetçiliği 64
3.8. Ülkücü Milliyetçilik Bir 'Atlantik' İmalatıdır 66
3.9. Milliyetçiliğin İslama ve Ülkücü Yüzü 68

4. BÖLÜM
İÇ SAVAŞ, ÜLKÜCÜ HAREKETİN YENİLGİSİ VE DARBE 73
4.1. İç Savaş Döneminde Faşist Hareket 73
4.2. Askeri Faşist Darbe: 12 Eylül 74
4.3. Ülkücüler / MHP 12 Eylül'de Neden Yargılandı? 78
4.4. Ülkücü Harekette İki Kırılma 82

5. BÖLÜM
İSLAMCI FAŞİZMİN TEMELLERİ 86
5.1. Bir Soğuk Savaş İmalatı: Siyasal İslamcılık 86
5.2. Askeri Darbeler ve Faşizm 88
5.3- îslamo-faşizmin İdeolojik Kaynaklan 88
5.4. Bir İslamo-faşist İdeolog 91
5.5. Nazizm ve Siyasal İslamalık 95
5.6. Müslüman Führer: Başyüce 97
5.7. Yeni Abdülhamitçilik 99
5.8. Süreç Olarak Faşizm ve İslama Faşizm 101

6. BÖLÜM
EMPERYALİZM VE İSLAMO-FAŞİZM 109
6.1. Siyasal İslamcılık Gayri Millidir! 109
6.2. Soğuk Savaş ve İslamcılık 111
6.3. Necip Fazıl da Amerikana 113
6.4. İslamo-faşizmin İdeolojik Kaynaklan 115
6.5. İslama Faşizmin Teolojik Oylumu 127
6.6. İhvan-ı Müslimin ve AKP İktidan 131
6.7. Doğu'nun Birinci Cumhuriyetleri 133
6.8. Yeni Osmanlıcılık ve İhvan 135

7. BÖLÜM
İSLAMO-FAŞİZMİN GELECEĞİ: OLASILIKLAR VE RİSKLER 137
7.1. Siyasal İslama Hareketin Açmazı! 137
7.2. Rejimi Değiştirme Hırsı Sürüyor 138
7.3. Türkiye'nin Üç Yolu 141

7.3.1. Birinci Yol: İslamo-faşizm 143
7.3.2. İkinci Yol: Restorasyon 143
7.3.3. Üçüncü Yol: Devrimci Cumhuriyet 144
7.4. İslamo-faşizmin Kitle Temeli 145
7.5. İktidar Daralması 149

8. BÖLÜM
İSLAMO-FAŞİZMİN EKONOMİ POLİTİĞİ 152
8.1. Muhafazakâr-Lümpen Burjuvazi 154
8.2. İslamcı Faşizmin İki Gözde Sektörü 156
8.3. Vakıf Ekonomisi 159
8.4. Savunma Sanayii 160

SONUÇ
KAZANMASINI BİLMEK! • 163

KAYNAKÇA • 170

DİZİN • 175

SUNUŞ / ÖNSÖZ

İSLAMO-FAŞİZMİ YENİLGİYE UĞRATMAK!

6 Şubat K. Maraş merkezli depremler nedeniyle beşte biri enkaz altındaki ülkemiz tarihsel bir hesaplaşma ve yol ayrımına doğru sürükleniyor. Bu değerlendirme, ilk bakışta biraz abartılı gibi görünse de gerçekte öyle değildir. Toplum, İslamo-faşist bir diktatörlük ile en düşük olasılıkla hukukun, demokratik hak ve özgürlüklerin asgari düzeyde de olsa yürürlükte olduğu bir rejim arasında tercih yapacak. O nedenle solun, demokrasi ve emek güçlerinin öncelikli hedefi, söz konusu yakın ve vahim tehlikeyi bertaraf etmektir. Dinci faşist bloku, seçimi kaybetseler de kazansalar da kesin ve mutlak bir yenilgiye uğratmaktır. Diğer bütün hedefler bu bağlam ve bu tarihsel dönemeçte ikincil önemdedir.

Bu amaçla, en geniş demokratik ittifakı oluşturmak ve İslamo-faşist hareketi yenilgiye uğratmak için mücadele etmek, öncelikli tarihsel sorumluluktur. Dolayısıyla, artık dar anlamda sol içi tartışmaları, genel anlamda ise demokrasi güçleri arasındaki ihtilafları şimdilik bir yana bırakarak bu hedefe kilitlenmek en doğru tutumdur.

Cumhur İttifakı, modern tarihimizin en gerici ve faşist nitelikteki oluşumudur. Tipik bir İslamo-faşist bloktur. En tehlikeli yanı iktidarı, kamu gücünü elinde tutmasıdır. Mevcut iktidar bloku, Cumhuriyet'ten geriye ne kaldıysa bütünüyle tasfiye ederek, düşük yoğunluklu da olsa şeriatçı-faşist bir rejim kurabilmek için 14 Mayıs seçimlerini son fırsat olarak görüyor. Oysa bu seçimler, ne onlar için son fırsattır ne de ülkemizin demokratik, sol ve yurtsever güçleri için mutlak bir yenilgi ya da zafer olacaktır. Mücadele devam edecektir. Mutlak yenilgi ya da zaferler

radikal ya da devrimci güçlerin yapacağı ya da başına geleceği işler sınıfındadır. Karşı-devrimci güçler açısından sorun yok ama demokratik cephe için aynı şeyi söylemek zor.

Erdoğan-AKP yönetiminin, devleti neredeyse tamamıyla ele geçirmesine ve Cumhuriyet'in ilerici birikimini ve kurumlarını büyük ölçüde imha etmesine karşın, kendi rejimini tam olarak kuramadığı görülüyor. Dahası, geri dönüş eşiğini aşamadığı da anlaşılıyor. Bunun iki nedeni var; birincisi, toplumun büyük kesimi (en az yüzde ellisi) bu girişime direniyor; ikincisi, İslamcı hareketin görgüsü, bilgisi, birikimi, insan kaynakları, gücü ve uluslararası ilişkiler buna yetmiyor.

Bu nedenle, Türkiye'nin bir "kader seçimi" yaptığı günümüzde, iç ve dış iktidar dinamiklerini büyük ölçüde yitirdiği gözlenen İslamo-faşist hareket, son bir hamle, deyim uygunsa bir "altın vuruş" yapmaya ve geri dönüş eşiğini aşmaya çalışıyor. Dolayısıyla, kazanmak için her yolu ve yöntemi kullanmakisteyeceği kuşku götürmüyor. İşte tam da bu nedenle, tehlikeli olabilecek, ülkeyi bir kaos ve çatışmaya sürükleyebilecek hamleler yapmaya açık duruyor. Durum böyle olunca, demokrasi güçlerinin geniş ittifakı daha da büyük önem kazanıyor. Özellikle solun, demokratik ve cumhuriyetçi çevrelerin, sokakta gelişebilecek bir müdahaleye karşı uyanık ve hazırlıklı olması yaşamsal bir değer taşıyor.

Bu arada demokrasi güçlerinin, İslamcı-faşist ittifak karşısına tek adayla[1] çıkma olanağını yakalamasının, –kazansa da kaybetse de– son yıllardaki en büyük siyasal başarı olduğunu söyleyebiliriz. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, –özellikle kimi sosyalist çevreler bakımından– ideal niteliklere ve programa sahip bir aday olarak görülmese de; solun, emekçilerin, Alevilerin ve Kürtlerin gönül rahatlığıyla oy verebileceği bir aday olarak öne çıktı. Demokratik alanda geniş bir ittifak yelpazesinin oluşmasının nedeni de budur.

Diğer taraftan, İslamcı hareket, toplumsal etki alanı daralsa da, hâlâ ciddi bir kitle temelini koruyor. Diğer bir ifade ile, İslamcı-faşist blokun elinde kalan en önemli iktidar dinamiklerinden biri, kontrol ettikleri kamu / devlet gücü ise, diğeri de söz konusu

1 Seçime üç muhalif cumhurbaşkanı adayı katıldı, ancak burada kastımız geniş muhalefet güçlerinin üzerinde ittifak yaptığı aday olarak Kılıçdaroğlu'dur.

kitle tabanıdır. Kuşkusuz ikincisi daha önemlidir. Bu durum hep akılda tutulmalıdır. Dolayısıyla, İslamcı-faşist hareketin gücünü hafife almak büyük hata olacaktır. Demokrasi karşıtı blokun kolay kolay yenilgiyi kabul etmeyeceğini, tam aksine bütün olanaklarıyla kazanmaya çalışacağını da öngörebiliriz.

Ayrıca, gereği yapılamazsa, seçimlerin kazanılacağı da kesin değildir. Unutmayın ki, toplumsal desteğiniz ne kadar büyük, oy oranınız ne kadar yüksek olursa olsun, demokrasi güçleri ve sol, eğer tarihin çağrısına doğru yanıtları veremezse, süreç tam tersine sonuçlara da yol açabilir.

Modern tarihte bu durumun bir dizi örneği vardır. Solun (sosyal demokratlar ve komünistlerin) çok güçlü olduğu Almanya'da Nazilerin, sosyalistlerin yerel yönetimlerin büyük bölümüne ve parlamentoya hâkim olduğu İtalya'da ise faşistlerin iktidara geliş süreci, söz konusu örneklerin en dramatik olanlarıdır. Üstelik, Gramsci gibi büyük bir Marksist lider ve teorisyenin bulunduğu İtalyan solunun başarısızlığı en çarpıcı örnektir. Evet, İtalya'da sol kolaylıkla kazanabileceği bir mücadeleyi, vahim hataları nedeniyle kaybetmiştir. Bu yenilgi sadece İtalya'da değil, bütün dünyada ağır ve yıkıcı sonuçlar yaratmıştır.

Irkçı/faşist milliyetçilikle buluşan bir siyasal İslamcılık olarak tarif ettiğimiz İslamo-faşizme karşı verilecek kavga, tam bu nedenle, ideolojik-kültürel derinliği de bulunan ve siyasal kararlılık gerektiren bir yaklaşıma sahip olmalıdır. Türkiye'de İslamo-faşist bir rejimin kurulmak istendiği, toplumun yeniden bir tarihsel hesaplaşma kavşağına doğru sürüklendiği günümüz koşullarında, bu mücadele, sadece iktisadi talepler (pahalılık, yoksulluk, gelir adaletsizliği vb.) üzerinden yürütülemez.

Türkiye, 14 Mayıs 2023 günü yapılacak ve bir anlamda kaderinin yeniden belirleneceği seçimlere geniş bir demokrasi cephesiyle giriyor. Bu mücadeleyi kazanmak hiç kuşkusuz tarihsel bir önem taşıyor. Ve yine hiç kuşku yok ki, bu ülkenin demokrasi güçleri, cumhuriyetçileri, solu ve yurtseverleri İslamo-faşist bir rejim kurma girişimini yenilgiye uğratmalıdır. Bu çalışmanın kaleme alındığı tarihteki mevcut veriler üzerinden bakıldığında; eğer vahim bir hata yapılmaz ise gerici-faşist blokun yenilgiye uğraması da kaçınılmaz görünüyor.

Ancak, unutulmamalıdır ki, AKP ve İslamo-faşist blokun kazanacağı bir "Pirus zaferi" de onlar için yenilgiden beter olabilir. Bu anlamda, mücadeleye uzun erimli bakılmalıdır. Dolayısıyla ne Cumhur İttifakı'nın kazanmasına her şeyin sonu ne de Millet İttifakı'nın zafer kazanmasına, bütün kötülüklerden kurtuluş diye bakılmalıdır. Özetle siyasal mücadeleye mistik bir anlam yüklenmekten kaçınılmalıdır.

Elinizdeki çalışmada, aktüel siyasal ve toplumsal sorunlar değerlendirilirken, esas olarak Cumhuriyet tarihinin en büyük ve en köklü karşı-devrim sürecinin analizi üzerinden, İslamo-faşizmin tarihsel, siyasal, ideolojik, kültürel ve ekonomik kaynakları ele alınıyor. Faşizm ve faşizmi tanımlama tartışmalarına, tarihsel bir perspektiften hareketle yeni bir yaklaşım getirilmesi deneniyor. Bu bağlamda, Türk faşizmi ve İslamo-faşizm kavramları içi doldurularak tanımlanıyor. Okuduğunuz bu "sunuş" bölümünde de yapıldığı gibi, İslamcı faşizmin net bir tanımına ulaşılmaya çalışılıyor. Çünkü İslamo-faşizmi yenilgiye uğratmak, ancak onun doğru bir analizi ve tanımının yapılmasına sıkı sıkıya bağlı bulunuyor.

Dolayısıyla "İslamcı faşizmin sınıfsal özü, kitle temeli, ideolojik örgüsü, kültürel dokusu, tarihsel kaynakları nedir" gibi sorulara doğru yanıtlar üretebilmek, önemli ve yaşamsal bir değer taşıyor. Bu alanda yapılacak çalışmalar, sadece Türkiye'de ve İslam ülkelerinde değil, uluslararası ölçekte de siyaset bilimine ve siyaset sosyolojisine katkı sağlayacaktır. Elinizdeki kitap da bu alanda yapılacak mütevazı bir katkı çabası olarak değerlendirilmelidir.

Sunuşu bitirirken, muhbirler ve acar adliyeciler için de bir not düşelim; bu çalışma boyunca kullanacağımız "İslamcı/İslamcılık" ve "dinci/dincilik" veya "siyasal İslam" ya da kitaba adını veren "İslamo-faşizm" gibi kavramlar ile halkın dini inançları arasında bir ilişki yoktur. Bu kavramlar, politik bir hareket tarafından İslam dininin ve inançların istismar edilmesi, siyasallaştırılması anlamında kullanılmaktadır.

Yani bu kitap dindar ile dinciyi, Müslüman ile siyasal İslamcıyı tamamen birbirinden ayırmaktadır.

Nisan 2023
İstanbul

GİRİŞ

SİYASAL İSLAM VE YENİ NESİL FAŞİZM

Türkiye, "yeni faşizm" diye de nitelendirebileceğimiz, bu yanıyla Macaristan ve Brezilya[2] gibi ülkelerle benzerlikler taşıyan ve fakat bu toprakların kültürel dokusu ve toplumsal yapısına göre şekillenen, dolayısıyla özgün yanları olan "İslamcı-faşist" bir rejimin yerleştirilmeye çalışıldığı siyasal-tarihsel bir dönemeçten geçiyor. İslamcı parti devlet aygıtını büyük ölçüde ele geçirse de, tarihin akışına yön verecek ölçekte ülkeye bir türlü hâkim olamıyor. Kendi rejimini tam olarak kuramıyor. Buna gücü, ittifakları, iktidar bileşimi, birikimi, görgüsü ve bilgisi yetmiyor. Tarih dışı ve fantastik bir programı uygulamaya çalışan İslamcı hareket, belli bir kitle temeline sahip olsa da toplumun geniş bir kesimi direniyor.

İslamcı hareketin ve iktidarın yapısını, devleti dönüştürme sürecinde ulaştığı etkinlik düzeyini ve Türkiye'yi nereye sürüklediğini bütün boyutlarıyla çözümlemek, doğru ve kapsamlı bir mücadele hattı geliştirmenin de ilk şartıdır. Faşizm ve faşizme karşı mücadele, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Türkiye'nin de içinde yer aldığı orta derecede gelişmiş kapitalist ülkeler kuşağında yakıcı bir sorun haline geldi. İnsanlığa karşı bir saldırı olan faşizm, sosyalizme ve dünya halklarına karşı kapitalist emperyalist blokun dayattığı bir seçenek oldu. Türkiye devrimci hareketi ve işçi sınıfı için faşizme karşı savaş, sınıf mücadelesinin ayrılmaz bir parçasını oluşturdu. Bu mücadelede binlerce devrimci yaşamını yitirdi.

2 Kitabın hazırlığı sürecinde, Brezilya'da solcu lider Luiz Inácio Lula da Silva, sağcı Jair Bolsonaro'nun yerine yeniden devlet başkanı seçilmişti.

Bu nedenle, Türkiye sosyalistleri için faşizm çözümlemeleri ve faşizme karşı mücadele anlayışı her zaman önemli oldu. Ancak, durumun önemine ve faşizm konusundaki sayısız yayına karşın, bu alanda titiz bir teorik-politik çalışma yapıldığını söylemek zor. İslamcı faşizm ya da İslamo-faşist hareketler konusunda da –konuya ilişkin bazı makaleleri saymazsak eğer– özgün bir çalışma yok. Faşizm konusunda teorik çalışma yapmak ve bu alanda ideolojik mücadeleye önem vermek, salt entelektüel bir çaba değil, faşizme ve İslamcı faşizme karşı yürütülecek politik mücadeleye yön verecek gerçek bir eylemdir.

Türkiye'de faşizm konusunda Türk solunun azımsanmayacak bir külliyata sahip olduğu söylenebilir. Çıkarılan bütün sol/sosyalist dergilerde mutlaka bir "faşizm tahlili" vardır. Bu tartışmalar özellikle MHP'nin etkin bir siyasal güç olarak tarih sahnesine çıktığı 1970'li yıllarda yoğunlaşmıştır. Ancak, durum böyle de olsa, Türkiye'de faşizmin ve faşist hareketin niteliğini derinliğine kavramaya ve özgün yanlarını ortaya koymaya dönük çalışmalar son derece azdır.

İslamcı faşizm konusunda teorik analizi derinleştirmeden önce genel olarak faşizme, bir Soğuk Savaş imalatı olan Türk faşizmin kaynaklarına ve genellikle soldan gelen çeşitli faşizm tanımlarına biraz daha yakından bakmakta yarar var. Çünkü, Türkiye bağlamında, siyasal İslamcılık ile faşizm arasındaki ilişkiyi kurabilmek için tarihsel arka planı ve teorik çerçeveyi sağlam kurmak gereklidir. Aşağıda bunu yapmaya çalışacağım.

1. BÖLÜM

FAŞİZM TAHLİLLERİ, TANIMLARI VE DİNCİ FAŞİZM

1.1. Faşizmin Niteliği, Sınıfsal Karakteri ve Kitle Temeli

Bilindiği gibi, Birinci Dünya Savaşı öncesinde dünya sosyalist hareketinde derin bir ayrışma yaşandı. Özellikle Avrupa'da sosyal demokrat ve işçi partileri içindeki savaş karşıtı devrimci kanat ile kendi sermaye sınıfları ve savaş hükümetleri ile uzlaşan sağ kanat birbirinden koptu. Bu ayrışma, dünya sosyalist ve işçi partilerinin uluslararası birliği ve üst örgütü olan II. Enternasyonal üyesi sosyal demokrat partilerin hemen hemen tamamına yayıldı. Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Bolşevik kanadının lideri Vladimir İlyiç Lenin ve Alman Marksist hareketinin "Spartakistler" diye bilinen anti-militarist Enternasyonal Grubu'nun lideri Rosa Luxemburg'un öncülüğündeki Avrupalı sosyalistler, komünist partiler adıyla yeniden örgütlendi.

Ekim 1917 Sovyet Devrimi'nden sonra ise başta Avrupa'da olmak üzere bütün dünyada komünistler II. Enternasyonal'den tamamıyla ayrışarak III. Enternasyonal'i kurdu. II. Enternasyonal çöktü. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra (1951'de) II. Enternasyonal'in devamı sayılabilecek, günümüzde de varlığını koruyan ve ağırlıklı olarak Batılı sosyal demokrat partilerin üyesi olduğu, gevşek iç ilişkilere sahip ve eylem birliği bulunmayan Sosyalist Enternasyonal adlı bir örgüt kuruldu. Komünist Enternasyonal ya da kısaca Komintern de denilen ve bir dünya partisi anlamına gelen III. Enternasyonal, kuruluşundan kısa bir süre sonra Avrupa'da gelişen, sosyalizmi ve demokrasileri tehdit eden faşizm sorunuyla karşı karşıya kaldı.

İki savaş arasındaki bu dönemde, sosyalistlerin en önemli teorik faaliyetlerinden birini, faşist hareketleri ve rejimleri anlama ve analiz etme (çözümleme) çabası oluşturdu. Doğru bir mücadele anlayışı geliştirmek için birden çok görünümü ve biçimi olan faşizmin çözümlemesi büyük önem taşıyordu. Denilebilir ki, gerek İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki Soğuk Savaş döneminde, gerekse günümüzde ortaya çıkan faşizmin yeni biçimleri nedeniyle bu çözümleme ve anlama çabası günümüze kadar geldi. İslamcı ve Türk faşizmi konusuna odaklanan elinizdeki kitap, bu teorik çabanın bir parçası olarak da okunabilir.

İşte, Komünist Enternasyonal'in 1935 yılında Moskova'da toplanan VII. Kongresi, faşizme ilişkin sosyalist bir yaklaşım ve bakış oluşturmak için teorik çözümleme ve bir politik mücadele hattı geliştirme çabasının doruğunu oluşturdu. Tarihsel önem taşıyan bu kongreye, dünyanın çeşitli ülkelerinde örgütlü 65 komünist partisini temsilen 513 delege katılmıştı. Dünya çapında faşizme karşı mücadeleyi örgütlemek ve geliştirmek için ideolojik ve politik bir çerçeve oluşturmak bu kongrenin başlıca amacını oluşturuyordu. Enternasyonal Yürütme Kurulu, bu toplantıda kendi içinde de uzun süredir tartıştığı faşizmin tanımı ve tahlili (çözümlemesi) konusu ile Almanya ve İtalya başta olmak üzere çeşitli ülkelerdeki anti-faşist mücadele süreçlerinde yapılan hataları ele alacak, bütün bu sorunlu alanlarda bir netleşme sağlamaya çalışacaktı (Bkz. Hermann Weber, 1979: 11-83 / 141-335. *III. Enternasyonal / Belgeler*, İstanbul).

Nitekim, III. Enternasyonal Yürütme Kurulu'nun 13. oturumunda, neredeyse günümüze kadar gelen ve dünya sosyalist hareketinin "resmi" görüşü diyebileceğimiz teorik çerçeveyi oluşturan bir değerlendirme, dahası bir tanım yapılacaktı. Ancak, bu değerlendirme ve tanımın, genel olarak doğru yanları bulunsa da faşizmi, özellikle Soğuk Savaş döneminden sonra ortaya çıkan İslamcı faşist hareketleri anlamamızı sağlamak bakımından açıklayıcı kapasitesi sınırlıydı. İslamcı ya da aynı anlama gelmek üzere İslamo-faşizm çözümlemesini sağlam bir zemine oturtmak için, konuyu bu çalışmanın sınırları içinde açmaya çalışacağım.

1.2. Tekelci Sermayenin En Terörist...

Türkiye solu bütün gücünü, faşizmin "son tahlilde" tekelci sermayenin gerici ve aşırı milliyetçi kesimlerinin terörist bir diktatörlüğü olduğunu kanıtlamak için harcadı. Bunu yapmak belki yanlış değildi ama faşizmi anlamak için hem ideolojik hem de politik bakımdan hayli eksik bir tutumdu. Dolayısıyla Türkiye sosyalist hareketi, tıpkı dünya solu gibi 1930'ların hatasını tekrarlayarak sadece faşizmin sınıfsal özüne ve nihai hedefine vurgu yapmış; fakat diğer taraftan faşizmi geliştiren dinamiklere, kitle temelinin özelliklerine, bu hareketin özgün sosyolojik nedenlerine, kültürel ve tarihsel derinliklerine ilgisiz kalmıştır. Örneğin, Türkiye'de ülkücü hareketin etkilediği binlerce insana, genel olarak aldatılmış, kandırılmış ya da satın alınmış insanlar ve serseriler gözüyle bakılmıştır. Oysa durum ne dünyada ne de Türkiye'de bu kadar basittir.

Siyasal İslamcılığın kolaylıkla faşist ideolojinin bir girdisine dönüşebileceği, dahası dinciliğin giderek kapsayıcı ve kitleleri sürükleyici bir rol oynayabileceği de aynı nedenle yeterince görülemedi. Çünkü, dünyada ve özellikle Türkiye'deki faşizm tahlillerinin çerçevesini uzunca süre III. Enternasyonal'in VII. Kongresinde (1935) yapılan ünlü tanımlama çizdi. Bu analiz ve tanımlama çerçevesinin günümüzde de etkili olduğunu ve faşizm konusundaki incelemelerde hâlâ belirleyiciliğini koruduğunu söyleyebiliriz. III. Enternasyonal'in yaptığı faşizm tanımı, Bulgar devriminin lideri Dimitrov tarafından şöyle formüle edilmişti:

"Faşizm finans kapitalin en gerici, en bağnaz, en şoven (milliyetçi) ve en emperyalist unsurlarının açık zorba (terörist) diktatörlüğüdür" (Georgi Dimitrov, 1976: 52. *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, Çeviren; Ali Özer, Ser Yayınları, Ankara).

Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu'nun 13. Oturumunda yapılan ve ilk bakışta doğru gibi görünen bu tanım öncelikle ekonomizmle malûldür. Yani her şeyi ekonomik altyapıdaki gelişmelerle açıklamaya çalışan, siyasal, toplumsal, kültürel ve diğer olguları ve etkenleri yeterince dikkate almayan indirgemeci bir yaklaşımdır. Diğer taraftan bu tahlilde, incelenen olguda ayırt edici yanı ve esasa ilişkin durumu ifade etmek için seçilen "en" ölçütü görecelidir. Dolayısıyla tanımı bu parametreye

oturtmak doğru değildir. Örneğin; faşizm neye, hangi örneğe ya da ölçüye göre "en gerici" ve "en emperyalist" veya "en milliyetçi" ya da "en bağnaz" burjuva diktatörlüğüdür? Diğer taraftan tekelci sermayenin daha az emperyalist, daha az gerici, daha az şoven ve daha az terörist kesimleri hangi ölçüye göre belirlenecektir? Bu tasnif her yerde ve her durumda geçerli midir? Dolayısıyla "en" diye sosyolojik ve bu anlamda bilimsel bir ölçü var mıdır?

Kuşkusuz her zaman ve her durumda burjuvazi, hatta burjuvazinin tamamına yakın kesimi faşist rejim ya da açık diktatörlükten yana olmayabilir. Ancak, ülkelerin ve toplumların yaşamında öyle tarihsel dönemeçlerden geçilir ki, bu kez sermaye sınıfının bütünü açık bir faşist diktatörlükten yana olabilir. Hatta orta sınıfların önemli bir kesimi bile böyle bir rejimi destekleyebilir.

Özetle Dimitrov ve III. Enternasyonal'in söz konusu tanımında bunlar (bir rejimin neye göre faşizm olarak tanımlanabileceğine ilişkin toplumbilimsel ölçü, parametre) pek belli değildir. Daha da önemlisi şudur; aşırı genelleyici bu tanım, sadece teorik ve akademik bir tartışma alanı olarak kalmamıştır. Tersine bu tanım, dünyada ve Türkiye'deki sosyalist hareketlerin ittifaklar politikasından mücadele taktiklerine kadar somut politik pratiklerini belirlemiştir. Örneğin, faşizm tehdidi altındaki ülkelerde ittifak yapmak için gerici, şoven, emperyalist olmayan ya da daha az milliyetçi, ırkçı ve zorba olan burjuva fraksiyonlar aranmış ve buna uygun cephe siyasetleri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bu tanımın ikinci zayıf yanı da yakın tarihte (İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra) görülen askeri faşist diktatörlükleri açıklama yeteneğinin sınırlı olmasından ileri gelmektedir. Çünkü bu tanım, belli tarihsel ve siyasal koşullar oluştuğunda tekelci sermayenin bütün kanatlarının faşizm konusunda uzlaşabileceklerini öngörmez. Örneğin; güçlü bir sosyalist devrim tehdidi karşısında, sadece tekelci sermayenin tamamı değil, tekel dışı sermaye çevreleri de belirli bir evrede faşist diktatörlük seçeneğine razı olabilirler.

Ekonomik, siyasal ve toplumsal kriz halinin ulusal boyut kazandığı hallerde egemen blok içindeki çelişkiler derinleşebilir ve sermaye partileri temsil yeteneğini yitirebilirler. Bu koşullarda

tekelci sermaye fraksiyonlarından birinin burjuva demokratik süreçler içinde aradan sıyrılarak, rızaya ve güce dayalı hegemonya oluşturması da mümkün olmayabilir. Bu durum, sermaye sınıfı bakımından tam anlamıyla bir yönetim krizinin oluşması demektir. Bu nedenle iktidar blokunun yeniden düzenlenmesi, "güçler dengesindeki değişiklik, ittifaka katılan güçlerin göreli ağırlıklarının yeniden dağılımı" ve yönetim krizinin aşılması için tekelci sermayenin bütün kanatları faşist diktatörlük seçeneğinde anlaşabilirler (Nikos Poulantzas, 1980: 13. *Faşizm ve Diktatörlük*, Birikim Yayınları, İstanbul).

Örneğin, Türkiye gibi ülkelerde faşizmin süreklilikten çok, askeri darbelerle gelmesi ve bir "ara rejim" olarak uygulanmasının nedenini de; faşizmin egemen sınıflar arasındaki bu düzenleyici, yönetim krizini çözücü ve tekelci sermayenin bütününün hegemonyasını tesis edici yanında aramak gerekir.

Diğer taraftan faşizm tanımı, III. Enternasyonal kongrelerinde zamanla değişime uğrayarak son şeklini almıştı. Örneğin, 1924'te toplanan V. Kongrede faşizm, "Gerileme çağındaki sermayenin diktatörlüğü" diye tanımlanır ve Stalin'in teziyle sosyal demokrasi de faşizmin yedek gücü, hatta bir kanadı sayılırken, 1928'deki VI. Kongrede ise "büyük/mali sermayenin diktatörlüğü" şeklinde değerlendirilir. Bu dönemde faşistler sadece İtalya'da iktidara gelmişlerdi. İtalyan Komünist Partisi'nin 1926'da faşizm konusunda geliştirdiği tezlerde ise "bütün burjuva güçlerin organik birliğine dayalı" bir diktatörlük tanımı yapıldı. Nihayet, yukarıda da belirtildiği gibi, Naziler Almanya'da iktidara geldikten iki yıl sonra 1935'te yapılan VII. Kongrede konuya ilişkin tartışmalar bitirilerek, bir anlamda faşizmin "resmi" tanımına son şekli verildi (Bkz. Hermann Weber, 1979: 1113 / 141-335. *III. Enternasyonal / Belgeler*, Belge Yayınları, İstanbul).

Faşizm özellikle Almanya'da ideolojik ekseni ırkçı milliyetçilik ideolojisine dayanan ve işçi sınıfının geri kesimlerini de içine alan bir küçük burjuva hareketi olarak gelişmişti. Toplumsal statülerini kaybeden küçük-orta boy burjuva kesimlerinin ve lümpen proletaryanın öfkesini örgütleyen faşistler, bunu şiddet de kullanan bir kitle hareketine dönüştürmüştü. İtalya'da Mussolini liderliğindeki faşist hareket de aynı şeyi yapmıştı. Faşizmin kitle temelinin bu özelliği, başlangıçta toplumun geniş kesimlerinde

bir yanılsama yaratmıştı. Bu nedenle gerek III. Enternasyonal Yürütme Kurulu, gerekse dönemin sosyalist/komünist partileri, ideolojik faaliyetlerini esas olarak faşizmin sınıfsal özünü açığa çıkarmaya yöneltti. Bütün eksikliklerine karşın III. Enternasyonal, faşizmin sınıfsal özünü doğru şekilde tespit etmişti (Bkz. Elfriede Lewerenz, 1979: *Komünist Enternasyonalde Faşizmin Tahlili*, Sol Yayınları, 2. Baskı, Ankara).

İkinci Dünya Savaşı öncesinde insanlığın ilk kez karşılaştığı bir siyasal-toplumsal hareket olan faşizmin bu özelliğini (biraz da şaşkınlık duyarak) Dimitrov şöyle anlatıyor:

"Faşizmin en gerici biçimi olan Alman tipi faşizmdir. Sosyalizmle ortak hiçbir yanı olmamasına karşın kendi kendine Nasyonal Sosyalizm adını verecek kadar yüzsüzdür. Alman faşizmi sadece burjuva milletçiliği olmayıp, şeytani bir bağnazlıktır da. Siyasal gangsterlik biçiminde bir devlet sistemi, işçi sınıfına ve köylülerin, küçük burjuvaların ve aydın kitlenin devrimci unsurlarına uygulanan bir provokasyon ve işkence sistemidir. Ortaçağ barbarlığı ve canavarlıktır o; öteki uluslara karşı zapturaptı olmayan bir saldırıdır". (Dimitrov, 1976: 52).

Faşizmin sınıfsal özünü açıklama çabalarının sol içi nedenleri de vardı. Bu dönemde bazı sosyalist teorisyenler bile faşizmi, salt bir küçük burjuva ve lümpen proletarya hareketi ya da iki temel sınıfın (burjuvazi ve işçi sınıfı) üzerinde yer alan bir yönetim biçimi olarak tanımlama eğilimindedir. Örneğin; Avusturya Sosyal Demokrat Partisi sol kanadının eski lideri ve İkinci Enternasyonal'in kurucularından Otto Bauer bu isimlerden biridir. Bauer, faşizmi, "bütün sınıflar (burjuvazi ve işçi sınıfı) üzerinde kurulmuş bir egemenlik biçimi" olarak tanımlamaktadır (Otto Bauer, August Thalheimer, 1999: 100-102. *Faşizm ve Kapitalizm*, Sarmal Yayınları, İstanbul).

Dimitrov ve III. Enternasyonal, haklı olarak bu tanıma şiddetle itiraz etmiştir:

"Hayır, faşizm ne sınıfların üstünde var olan bir güç, ne de küçük burjuvazinin ya da yozlaşmış proletaryanın iktidarıdır. Faşizm finans kapital (mali sermaye) iktidarının ta kendisidi." (Dimitrov, 1976: 53)

Alman Komünist Partisi'nin 1933 öncesi etkili teorisyenlerinden, III. Enternasyonal Yürütme Kurulu Üyesi August

Thalheimer gibi kimi sosyalistler ise faşizmin sınıfsal özü konusunda bir tereddüt taşımamakla birlikte, tekelci sermayenin bu yönetim biçimini daha çok Bonapartizme yakın şekilde tanımladılar (Otto Bauer, August Thalheimer, 1999: 37. *Faşizm ve Kapitalizm*, Sarmal Yayınları, 2. Baskı, Eylül 1999, İstanbul).

Marx'ın, 1851'de Louis Bonaparte'ın Fransa'da darbeyle iktidara geliş sürecini analiz ederken yaptığı ve daha sonra "Bonapartizm" olarak Marksist literatüre yerleşen bu yönetim biçimine ilişkin değerlendirme, faşizm tartışmalarında sıkça karşımıza çıkar. Diğer bir anlatımla "burjuvazinin ulusu yönetme yeteneğini yitirdiği, ancak işçi sınıfının da iktidarı henüz elde edemediği" bir momentte, yani bir bakıma "pat" durumunun yaşandığı bir tarihsel dönemeçte, küçük burjuva karakterli bir hareketin (asker-sivil ve bir bürokrat kadronun) iktidarı ele geçirmesi demek olan Bonapartizm ile benzerlik kuran bir "faşizm" tanımıdır bu.

1.3. Sınıfsal İktidar - Siyasal İktidar

İslamcı iktidarların, Marksist literatüre Bonapartizm diye yerleşen ara rejim biçimiyle benzerliklerinin olduğu düşünülebilir. Napolyon'un yeğeni General Louis Bonaparte, Fransa'da 1848'de köylülere oy hakkı tanınmasıyla iktidara geliyor. Kaba, görgüsüz ve bilgisiz bir askerdir. Önce amcasının desteği, sonra da onun ismiyle yükseliyor. Louis Bonaparte, 1848 devrimleriyle sarsılan ve burjuvazinin iktidarı kaybetme tehlikesini yaşadığı ve fakat işçi sınıfının da iktidarı alamadığı koşulların yarattığı bir diktatördür. Köylülere de oy (seçme) hakkı tanınmasıyla Fransa'da toplumun en geri kesimlerinin desteğini alarak cumhurbaşkanı seçiliyor ve onların desteğiyle iktidarını sürdürüyor.

Louis Bonaparte, cumhurbaşkanıyken 1851'de bir saray darbesi yaparak iktidara bütünüyle el koyup imparatorluğunu ilan ediyor. Bonaparte'ın kurduğu ve esas olarak asker-sivil bürokrasiye, köylülere, sınıf dışı lümpen kesimlere, küçük üreticilere dayanan bu rejim, 1870 yılına kadar, yani tam 22 yıl sürüyor. Rejimin adını, Marx, Fransız üçlemesi diye bilinen kitaplarından, *Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i* adlı eserinde ortaya koyuyor (Karl Marx, 2021: *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, Çeviri; Erkin Özalp, Yordam Kitap, İstanbul).

Fransa'da Louis Bonaparte, burjuvazinin bütün kirli işlerini görüyor. Ancak bu dönemde devletin göreli özerk yapısı en geniş sınırlara ulaşıyor. Burjuvazi siyasal egemenlik alanından çekiliyor. Buna razı oluyor. Bonaparte ve yönetici sınıf, siyasal bakımdan egemen güç haline geliyor.

Tarihte sık rastlanmayan bu özgün durum, iki temel sınıf arasındaki (bu bahiste burjuvazi ve işçi sınıfı arasındaki) mücadelenin şiddetlendiği ama bir sonuca ulaşamadığı koşullarda ortaya çıkıyor.

1.4. İslamcı İktidar ve Bonapartizm

Türkiye'de 2020'li yılların başı itibarıyla yaşadığımız siyasal tablo, bir yanıyla Bonapartist rejim ile büyük benzerlikler gösteriyor. Belki en önemli farklılık, Türkiye'deki aktüel rejimin, işçi sınıfı ile burjuvazi arasında bir ölüm kalım savaşının sonucu olarak ortaya çıkması değil, ülkemizin tarihsel nedenlerinden kaynaklanmasıdır. Geciken bir burjuva demokratik devrimin biriktirdiği ve çözemediği sorunlar toplamının, bu rejimin başlıca nedeni olduğunu söyleyebiliriz.

Zayıf hükümetlerin, biriken sorunları uzun yıllar bir türlü çözememesi üzerine, siyasal İslamcı bir iktidara Cumhuriyet burjuvazisi de bürokrasisi de "evet" demiştir. İç pazarın genişletilmesi, bu amaçla kamu ekonomisinin tasfiyesi, özelleştirmelerin yağmasının tamamlanması, ekonomik gelişmeyi aşan sosyal uyanışın bastırılması ve bu amaçla toplumun belli sınırlar içinde dinselleştirilmesi amacıyla siyasal İslamcı bir iktidara geçit verilmiştir.

Batı'nın, enerji kaynaklarını sömürdüğü İslam dünyasını denetimde tutmayı sürdürme ihtiyacı da böyle bir iktidarın yolunu döşedi. Ilımlı İslam doktrini ve Genişletilmiş Ortadoğu Projesi, bu anlayışın ve ihtiyaçların bir ürünüydü. Dolayısıyla doğası gereği kamucu olan geleneksel bürokratik yapının ve Cumhuriyet kurumlarının tasfiyesi de –ki buna vesayet rejimi dediler– söz konusu siyasal yönelimin sonuçlarından biriydi.

Türkiye'nin 14 Mayıs 2023 seçimlerine giderken yaşadığı ve 20 yıllık bir derinliğe sahip siyasal, kültürel ve toplumsal krizin nedeni, işi biten ve zamanını dolduran İslamcı hareketin, uzun süredir evine ya da medresesine dönmek konusundaki

isteksizliğidir. Kendi rejimini, yani toplumsal, kültürel ve siyasal düzenini kurma ısrarıdır. Türkiye burjuvazisinin ve bir ölçüde Batı'nın beklemediği durum budur.

Yaşanan, ulusal ölçekte şiddetli bir kriz halidir. Kapitalizme hiçbir itirazı olmayan İslamcı hareket, "bizim zamanımız, şimdi sıra bizde" demektedir. Türkiye, akıl ve bilim yerine, inanç/din merkezli bir bilgi anlayışını koyan, siyaset sınıfının ve dinci oligarşinin eline düşmüştür.

1.5. Faşizm, İslamcılık ve Bonapartizm

Bonapartist rejim gibi, AKP ya da İslamcı hareket de başlangıçta taşra sermayesine, küçük ve orta ölçekli işletme sahiplerinin tutucu kesimlerine, bir önceki dönemden (örneğin Osmanlı'dan) kalma ulema ile alt sınıflara ve köylülüğe dayandı. Kendisine bağlı bir sermaye sınıfı yaratmaya yöneldi. Ama toplumu bütünüyle teslim alacak ölçekte başarılı olamadı. Tarihsel bakımdan geçici olan bir iktidar biçimi ile bu durum sürdürülemezdi.

Engels, Karl Marx'ın *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* adlı kitabına yazdığı önsözde, Louis Bonaparte'ın, "Burjuvazinin sınıfsal egemenliğini, onun siyasal egemenliğine son vererek kurtardığını" belirterek, bu rejimin en yetkin tanımını yapar (Karl Marx, 1976: *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, May Yayınları, İstanbul).

Bonapartist iktidarlarda sınıflar dışı (deklase) kesimlerin, taşra sermayesinin, küçük burjuvazinin ve bürokrasinin siyasal iktidarı belki geçici ama gerçektir. Ancak faşizm, Bonapartist yönetim biçimlerinden tam da bu nedenle ayrılır. Çünkü, faşist rejimlerde küçük burjuvazi gerçek anlamda hiçbir zaman iktidar olmaz.

Bonapartist özellikler taşıyan İslamcı faşizan iktidarın, artık hem tarihsel hem de siyasal ömrünü doldurduğu bir tarihsel dönemeçten geçiyoruz. Türkiye'de olup biten her şey, örneğin tarikat yurtlarındaki çocuk istismarları, kadının sosyal yaşamdan dışlanarak köleleştirilmesi, dinciliğin bir sermaye birikim yöntemi haline gelmesi, tarikatlar ve cemaatler üzerinden toplumsal ve sınıfsal tepkinin bastırılarak kontrol edilmesi gibi olgular, siyasal İslamcılığa karşı salt ekonomik sorunlar üzerinden mücadele edilemeyeceğini, ideolojik-kültürel mücadelenin çok büyük önem taşıdığını ortaya koyması bakımından ayrıca önem taşımaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Marx ve Engels, Louis Bonaparte'ın "burjuvazinin sınıfsal egemenliğini, onun siyasal egemenliğine son vererek kurtardığını" belirterek, bu yönetim biçiminin en yetkin tanımını yaptılar. Yani Bonapartist iktidarlarda küçük burjuvazinin siyasal iktidarı belki geçici ama gerçektir. Oysa faşizm, Bonapartist yönetim biçimlerinden tam da bu nedenle ayrılır. Ayrılır çünkü, faşist rejimlerde küçük burjuvazi ne geçici ne de gerçek anlamda iktidara gelir. Faşist bir rejim altında büyük burjuvazi hem sosyal/sınıfsal varlığını hem de siyasal iktidarını korur. Dahası, bu egemenliğini garanti eder.

Faşizmin tarih sahnesine çıkışıyla birlikte sosyalistler arasında başlayan bu tartışma, ister istemez bütün çabanın onun sınıfsal özünü açığa çıkarmaya yönelmesini de beraberinde getirdi. Çünkü, sosyalistlerin faşizmin sınıfsal özüne yaptıkları ısrarlı vurgunun bir başka nedeni de faşist önderliklerin sınıfsal özlerini sürekli olarak gizleme gereği duymaları ve hatta kendilerini anti-kapitalist bir siyasi hareket olarak tanımlamaya çalışmalarıdır. Örneğin, İtalya'da Faşist Partinin vurucu gücü olan "Kara Gömlekliler" bazı taşra kentlerinde fabrikalara el koyarak kapitalistleri kovmuş, Almanya'da Nazilerin yükseliş günlerinde de Hitler, kapitalistlerle ilişkilerini kamuoyunun gözünden saklamak konusunda aşırı bir dikkat göstermişti.

"Parti iki taraflı bir oyun oynamak zorundaydı. (...) Bir yandan Strasser, Goebbels ve deli Feder, nasyonal sosyalistlerin gerçek 'sosyalist' ve para krallarının düşmanı olduklarını bar bar bağırarak halkı aldatırken, öte yandan, partinin yaşaması için para sahiplerinden bol bol para sızdırılması gerekiyordu. (...) Hitler, 1931 yılının son yarısında Almanya'yı baştan başa gezdi, iş çevrelerinin belli başlı kişileriyle konuştu. Bu konuşmaların bir kısmı çok gizli geçiyor, 'dağ başlarında, tenha yerlerde' yapılıyordu" (William L. Shirer, 1968: 230. *Nazi İmparatorluğu*, 1. Cilt, Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul).

Sonuç olarak, bu nesnel durumun beslediği öznel ortam, sosyalistleri faşist hareketlerin esas olarak sınıfsal özlerini açıklamaya yöneltiyordu. Ancak, bu tutum zamanla faşizmi ortaya çıkaran özgün nedenlerin incelenmesini, kitle temelinin analizini ve ortalama insana hitap edecek derinlikte bir ideolojik mücadelenin yürütülmesini engelledi. Bütün dikkat, faşizmin sınıfsal

özü üzerinde toplanınca, onun kitle tabanının, harekete geçirdiği yığınların özellikleri yeterince incelenemedi. Bu teorik ve sosyolojik boşluk günümüze kadar geldi. Bu durum, İslamcı-faşist hareketleri anlama ve çözümleme çalışmaları bağlamında da yakıcı bir sorun olmaya devam etti.

1.6. Tartışmalı Faşizm Tanımları

Faşizm dar anlamda İtalya'da 1920'li yıllarda ortaya çıkan bir siyasi hareketi ve bu hareketin iktidara geldikten sonra kurduğu ekonomik, siyasal ve toplumsal düzeni ifade eder. Bu kavram, bazı farklı yanlar taşımasına karşın Alman Nazi rejimini de içine alır. Bu iki rejim tarihte faşizmin en mükemmel iki örneğini oluşturur.

Dolayısıyla faşizm ve Nazizm kavramları, kimi özgün yanları olsa bile genellikle eşanlamlı olarak kullanılır. Böyle kullanılması yanlış da değildir. Ancak, faşizmin bir kavram, bir dünya görüşü, bir hareket ve bir rejim/devlet biçimi olarak kazandığı anlam çok daha geniştir. Faşizm, sadece tekelci sermayenin terörist diktatörlüğü değil, aynı zamanda bir kitle ideolojisidir.

Faşizm, insanın bireyselleşmesi, kendi kişiliğini ve tercihlerini geliştirmesi yerine, örgütlenmiş bir sürü haline getirilmesi ve bireyin bu sürünün içinde eritilmesi demektir. İnsanların en ilkel duygularına hitap eder ve onu -deyim uygunsa- ilkel içgüdülerine kadar iterek hayvanlaştırır. Ortaya, bütün insani değerlerden kopmuş, cinayet işleyen, katliam düzenleyen, soykırım yapan bir yaratık çıkar (Temel Demirer, *Gericilik Küreselleşirken / Faşizm Yeniden mi?* içinde Suavi Aydın, "Önsöz", Ütopya Yayınevi, Kasım 2000, Ankara).

Alman sosyolog Max Horkheimer, 1939'da "Kapitalizmden söz etmek istemeyen birinin, faşizm konusunda da ağzını açmaması gerekir" diyor (August Thalheimer, Otto Bauer, Arthur Rosenberg, Angelo Tasca, *Faşizm ve Kapitalizm, Faşizmin Sosyal Kökenleri ve İşlevleri Üstüne Teoriler*, Çeviren; Rona Serozan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul). Çünkü, gerçekten de bu konuda yapılacak ilk belirleme, faşizmin kapitalizmin bir ürünü ve sermayenin diktatörlük biçimlerinden biri olduğunu saptamaktır. Ancak bu çerçeve oldukça genel ve belirsizdir. Her burjuva diktatörlüğünün faşizm olarak tanımlanmasına kapı açar. Nitekim, Nicos

Poulantzas, Horkheimer'in bu çarpıcı sözlerine hem dikkat çeker hem de itiraz eder:

"Asıl emperyalizmden söz etmek istemeyen birinin faşizm konusunda ağzını açmaması gerekir. Gerçekten de faşizm kapitalizmin emperyalist aşamasına rastlar" (Poulantzas, 1980: 72).

Doğru olan bu tespit sadece Nicos Poulantzas'ın değil, III. Enternasyonal çizgisini izleyen Marksistlerin yaptığı faşizm tahlillerinin de neredeyse ortak paydasıdır.

Faşizmin diğer burjuva diktatörlüklerinden nasıl ayrıldığı da sürekli olarak tartışılmıştır. Sözgelimi faşizmi aratmayacak ölçüde terörist yöntemler kullanan, açık şiddete dayalı kimi burjuva diktatörlükleri ile faşizm arasındaki fark her zaman tartışmalı bir alan olarak kalmıştır. Bu yaklaşım faşizmi sadece "şiddet" öğesiyle açıklama yönteminin/tutumunun bir ürünüdür. Faşizmi salt "şiddet" öğesine indirgeme tutumuna çoğu kez örtük şekilde burjuva demokrasilerini abartma eğilimi de eşlik eder. Bu abartma, burjuva demokrasilerini sınıflar üstü bir yönetim şekli olarak görmeye kadar varabilir. Aynı şekilde, faşizmle burjuva demokrasileri arasındaki farkı önemsizleştiren ve hatta bu iki burjuva devlet biçimini eşitleyen "ultra sol" anlayışlar da sanıldığından daha yaygındır. Bu eşitlemeci yaklaşım sadece ideolojik planda değil, politik alanda da ortaya çıkar.

Türkiye'de bir rejime, partiye ya da akıma "faşist" demek de her nedense daha "devrimci" bir tutum sayıldığından bu tartışmanın kendisi politik bir baskı altında yürütülüyor. Dolayısıyla önyargısız ve düzgün bir analiz ve bundan hareketle bir tanım yapmak da güçleşiyor. Örneğin, Türkiye'de "sürekli faşist diktatörlük" olduğunu savunanlar bulunduğu gibi, bu diktatörlüğün başlangıcını henüz gerçek anlamda bir burjuva sınıfının yeni oluşmaya başladığı dönemlere, 1940'lı yıllara kadar götürenler de vardır. Bu değerlendirmenin zayıflıkları ise "parlamenter faşizm" ya da "örtülü faşizm" gibi ilave formül, tanım ve kavramlarla giderilmeye çalışılır. Burjuva rejimler arasındaki temel farklılıklara gözünü kapatan, dolayısıyla ince ayrımları da görmeyen bu değerlendirme şekli; bütün sınırlılıklarına karşın ülkede yaşanan burjuva parlamenter rejimi de açıklamaktan uzaktır.

Dolayısıyla aynı açıklama güçlüğü, 12 Eylül gibi gerçek faşist darbeler için de geçerlidir. Oysa faşizm, bir kavram ve bir sıfat

olarak rastgele kullanılamayacak kadar ciddiye alınmayı hak eden önemli bir olgudur. Bir soyutlama ve bir genelleme yaparak belirtmek gerekirse eğer; faşizm, emperyalizm çağında derin bir ulusal krize eşlik eden güçlü bir sosyalizm tehdidinin var olduğu ve fakat sosyalistlerin iktidarı ele geçiremediği ve devrimin geri çekilmeye başladığı koşullarda tekelci sermayenin sınıfsal ve siyasal egemenliğini yeniden inşa etmeye yönelen milliyetçi terörist bir diktatörlüktür.

Faşizm bir burjuva devlet biçimidir ve son çözümlemede diğer burjuva diktatörlükleriyle aynı sınıfsal içeriğe sahiptir. Sermaye sınıfının bütünsel çıkarlarını temsil eder. Başka bir anlatımla faşist devlet ve faşist ideoloji, sosyalizm tehdidi altındaki tekelci sermaye ve onunla bağımlılık ilişkisi içindeki diğer sermaye kesimlerinin tarihsel çıkarlarını korumaya yönelik bir mutabakata dayanır. Şiddete dayalı, dolayımsız ve çıplak bir burjuva diktatörlüğüdür. Faşizm sermaye sınıfı için kalıcı bir istikrar sağlamayı hedefler. Sosyalist hareketlerin yenilgiye uğratılmasının üzerinde yükselir.

Tekelci kapitalizm koşullarında devlet aygıtının büyük sermayenin çıkarları temelinde yeniden yapılandırılması ve toplumun yukarıdan aşağıya totaliter şekilde yeniden düzenlenmesiyle kurumlaşır. Ve faşizm sadece küresel egemenlikten daha çok pay isteyen emperyalist ve yayılmacı ülkelerde değil, görece daha geri toplumlarda da bir karşı-devrim gücü olarak gelişir ve iktidarı ele geçirebilir. Kapitalizmin orta derecede gelişmiş olduğu ülkelerdeki modern faşist rejimler böyledir ve genellikle askeri darbeler yoluyla kurulur.

Özetle; ulusal ölçekte yaşanan çok katlı ve çok yönlü derin bir krizin sonucu olarak, sermaye sınıfının ülkeyi ve toplumu burjuva demokratik kurumlar ve yollarla yönetemediği koşullarda bir seçenek olarak gelişen faşizm, parlamenter rejimin sürekli ya da geçici olarak tasfiyesi anlamına gelir. Bu anlamda faşizm, tekelci sermayenin son seçeneği ve bu sınıf için bir tür mecburiyettir. Faşizmin iktidar süresi, güç dengeleri, ulusal ve uluslararası koşullar tarafından belirlenir. Çünkü, faşizme yol açan nedenler ülkelerin tarihsel, ulusal, ekonomik, toplumsal ve siyasal koşullarına göre farklılıklar göstermektedir.

Faşizmden söz edildiğinde başlıca üç olguya işaret etmiş oluruz; birincisi devlet, ikincisi ırkçı milliyetçi veya dinci ideoloji, üçüncüsü de militan bir siyasal harekettir. İtalyan faşizminin lideri ve teorisyeni Mussolini, bir olgu ve bir kavram olarak devletin faşist ideolojide tuttuğu yeri şöyle ifade ediyor:

"Faşist öğretinin temeli, devlet, devletin özü, ödevleri ve amaçlarını kavramaktır. Faşizm için (devlet) birey ve grupların karşısında göreli olanı oluşturduğu bir mutlaktır. Birey ve gruplar devlete ait oldukları ölçüde kavranabilirler. Liberal devlet kolektivitelerin gelişmesini yönetemez; sonuçları kaydetmekle yetinir. Faşist devletin kendisini 'etik' kılan bir bilinç ve iradesi vardır. (...) Faşizm için devlet, yalnızca yurttaşların kişisel güvenliğiyle ilgilenen bir gece bekçisinden ibaret değildir. Faşizmin kavradığı haliyle devlet, manevi ve ahlaki bir olgudur. Devlet yalnızca şimdiki an değil, aynı zamanda geçmiş ve en önemlisi gelecektir" (Temel Demirer, *Gericilik Küreselleşirken / Faşizm Yeniden mi?* içinde Pierre Milza, "Faşizm Belgeleri (1919-1945)", Ütopya Yayınevi, Kasım 2000, Ankara.)

Devlet, bütün faşist hareketlerde merkezi bir yer tutar. Durum ülkücü hareket için de farklı değildir. Ülkücüler devleti (liberal anlamda) bir araç, hizmet üreten bir aygıt ve ulusun örgütlenmesi şeklinde değil, kutsal bir varlık olarak görür. Bu anlayışa göre devlet, başlangıcı ve sonu olmayan mutlak ve kutsal bir kavram ve varlıktır. Faşizmin tanımladığı "devlet" soyut ve mistik bir kavramdır. Ve bu kavramla kastedilen herhangi bir devlet değil, faşist bir zor aygıtıdır. Faşist devlet biçiminin geliştiği zemin ise burjuva parlamenter rejimdir.

"Faşist devlet, yalnızca kendi özüne indirgenmiş liberal devlettir: İster doğrudan doğruya ister dolaylı yoldan olsun, temelden otoriter olan pratiklerini, koşullara göre, artık gizleme gereğini duymayan mülk sahipleri birliği... Bu açıdan alınırsa, 'demokratik' görünüşlere vurulan her darbe, biçimsel bile olsalar, özgürlüklerin her türlü kısıtlanması (doğal haklar kavramı pek umursanmasa bile) rejimin faşistleştirilmesinin önemli belirtilerinden biri olarak kabul edilmelidir" (François Châtelet, *Liberal Devletle Faşist Devlet Arasındaki İlişkiler 'Üzerine Varsayımlar'*dan Akt. Maria Antonietta Macciocchi, 2000: 75. *Faşizmin Analizi*, Payel Yayınevi, 3. Baskı, 2000 İstanbul).

2. BÖLÜM

TÜRK FAŞİZMİ VE TÜRKÇÜ FAŞİZM

2.1. Gladyo / Kontrgerilla

Soğuk Savaş sonrasında Avrupa'nın bütün demokratik ülkelerinde ortaya çıkan Gladyo / Kontrgerilla (Süper ya da InterNATO) örgütlenmesi hatırlanmalıdır. Liberal ve demokratik olduğundan kimsenin kuşku duyamayacağı Fransa, İngiltere, Belçika, Norveç, İtalya gibi ülkelerde Sovyetler Birliği ve komünizm tehdidine karşı oluşturulduğu belirtilen terörist nitelikteki bu illegal örgüt, o ünlü "Batı demokrasileri"nin de sınırlarına işaret etmektedir.

Devleti yücelten faşizm, bu kavramı bütün değerlerin üstüne koyarak siyasal özgürlükleri ortadan kaldırmanın da bir gerekçesi haline getirir. Önemli olan devletin "bekası" ve güçlenmesidir. Faşizm özgürlük yerine otorite ve disiplini, eşitlik yerine ise eşitsizliği ve hiyerarşiyi koyar. Faşist devlette "hak yok vazife vardır".

Türkeş'in *Dokuz Işık* kitabında kaba şekilde formüle etmeye çalıştığı "milli devlet-güçlü iktidar", "milli meclis", "milli iktisat" ve "milli demokrasi" gibi gelecek tasavvuruna ilişkin kavramlar tipik bir faşist devlet ve toplum projesini tarif eder. Toplumu memurlar, işçiler, köylüler, esnaf, işverenler ve serbest meslek mensupları diye 6 sosyal dilime ayıran Türkeş, iktisadi ve siyasi bakımdan korporatist sistemi savunur (Alparslan Türkeş, 1997: 295-308. *Dokuz Işık*, Kamer Yayınları, 16. Baskı, İstanbul).

Korporatizm klasik faşizmin ekonomik ve sosyal düzeninin temelini oluşturur. Buna göre her sosyal dilim, "milli" nitelikli tek bir örgüt içinde toplanacak, bu örgütlerin temsilcileri de "milli meclisi" oluşturacak, tepede ise faşist parti ve "şef"

bulunacaktır. Alparslan Türkeş bu konuda, "Milliyetçi Hareket, tek başkan, tek meclis sistemini savunur. Çağımız kuvvetli, adil ve hızlı icra çağıdır. (...) Kuvvetli ve hızlı icra, icra gücünün tek elde toplanmasıyla mümkündür. Bunun için tarih ve töremize uygun başkanlık sistemini savunuyoruz" diyor ve şöyle devam ediyor:

"Milliyetçi Hareket, milli bünyemize ve şartlarımıza uymayan, temeli Avrupa'nın liberal ve sosyal demokrasisine dayanan bugünkü anayasayı (1961 Anayasası) başından sonuna kadar değiştirecek, milli demokrasiyi bütün müesseseleriyle kuracaktır" (Türkeş, 1975: 156. *Temel Görüşler*, Dergah Yayınları, İstanbul).

Türkeş'in "milli demokrasi" anlayışında partiler yoktur. Altı sosyal dilimden oluşan toplum, resmi olarak merkezi şekilde örgütlenecek (Milli İşçiler Birliği, Milli İşverenler Birliği, Milli Köylüler Birliği vb.) ve meclis bu toplum kesimlerinin tayin edilmiş temsilcilerinden oluşacaktır. Bu bakımdan kurulan ülkücü yan örgütler geleceğin birer iktidar aygıtı gibidir.

Devlet anlayışı kadar, faşist ideolojide merkezi ve belirleyici yer tutan diğer kavram ise sosyalizm/komünizm düşmanlığı ve ırkçı milliyetçiliktir. Devlet vurgusu İtalyan faşizminde daha önde olduğu halde, şoven/ırkçı milliyetçilik ise Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin (Nazi) ideolojik hattında öncelikli bir yer tutar. Franko İspanyası'nda olduğu gibi, bu milliyetçilik bazen koyu bir dincilikle (Katoliklik) birlikte gelişir. Ancak, bu farklılıklara karşın bütün faşist rejimlerin ortak paydası radikal milliyetçiliktir. Bu milliyetçilik "seçilmiş" ya da üstün ırk, diğer bir deyimle "âleme nizam vermek" üzere Tanrı tarafından görevlendirilmiş "millet" anlayışına dayanır. Dışlayıcı, yabancılaştırıcı, düşmanlaştırıcı ve saldırgandır. Yayılmacılığın ideolojik gerekçesini oluşturur.

İtalya'da milliyetçilik kutsal devlete, Roma İmparatorluğu'nun tarihteki büyüklüğüne ve gücüne, Nazi Almanyası'nda üstün ırk anlayışına dayandırılmıştır. Ülkücü milliyetçilik ise Türk tarihinden beslenen "cihan hâkimiyeti" mitosuna, "Tanrı tarafından görevlendirilmiş ırk" anlayışına ve "kutsal devlet" şartlanmasına yaslanır. Şefe kayıtsız şartsız bağlılık üzerine inşa edilen milliyetçi ahlâk, demokrasiyi değil totalitarizmi kutsar. Bu milliyetçilik, güçlü ve abartılı bir komünizm düşmanlığıyla birlikte gelişir. Bu

düşmanlık ahlâki değil, son derece somut tarihsel ve politik nedenlere dayanır. Sosyalist devrim dalgasının yükselmesiyle faşizm arasında doğrudan bir ilişki vardır.

"Faşizm, emekçi sınıfların bilinçlenmesi, iktidara doğru yürümesi ya da hangi yoldan olursa olsun iktidarı alma olanağının belirmesi karşısında, egemen sınıfların daha fazla geri çekilemeyeceği koşullarda başvurduğu son çare oluyor" (Murat Sarıca, 1980: 180. *Yüz Soruda Siyasi Düşünce Tarihi*, 3. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul).

İslamo-faşizm bakımından da durum farklı değildir; aydınlanmacı ve seküler güçlü bir hareketin varlığı, iktidardan ve servetten daha büyük pay almak isteyen ve dini politik bir araç olarak kullanan gerici sermaye çevrelerinin seçeneği olarak devreye girer.

Faşizm eklektik bir ideolojik yapıya sahiptir. Birbiriyle çelişen çok sayıda tezi aynı anda içerebilir. Harekete karakterini veren ideolojik ekseni zedelemediği ve tarihsel hedeflerinden uzaklaştırmadığı sürece bunu sorun yapmaz. Tam tersine, toplumun değişik kesimlerine ulaşmak ve örgütlenmek için bu özelliğini kullanır. Faşist ideolojinin bütünlükten yoksun olması ona demagoji yapma, yalan söyleme ve manevra olanağı kazandırır.

"Faşist ideoloji bir dizi heterojen öğeleri içerir. (...) Emekçi sınıflar üzerinde diktatörlük kurma savaşımındaki çeşitli hizipleri bir araya getirmeye ve bu amaca yönelik geniş bir hareket yaratmaya hizmet eder. Faşist ideoloji bu öğeleri birleştirmek için yaratılmış bir araçtır" (Palmiro Togliatti, 1989: 36. *Faşizm Üzerine Dersler*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, İstanbul).

Devlet, ideoloji ve hareket üçlüsü genel olarak "mükemmel" faşist diktatörlüklerin vazgeçilmez sacayaklarıdır. Ancak, Soğuk Savaş döneminde askeri darbeler yoluyla kurulan faşist diktatörlüklerde, ihtiyaç duyulduğunda rejimin kitle tabanı sonradan ve yukarıdan aşağıya doğru yürütülen bir çalışmayla da oluşturulabilir. Bu gibi ülkelerde sivil faşist hareket, esas olarak "olağan dönemlere" özgü bir sokak ve operasyon örgütü, bir "yedek" güç olarak değerlendirilir. Faşist örgütlenme esas olarak devletin içinde gerçekleştirilir ve askeri güçler eliyle, diğer kurumlar bastırılarak ya da tasfiye edilerek yukarıdan aşağıya doğru uygulanır. Bu tip ülkelerde uca doğru çekilebilecek bir milliyetçilik,

devletlerin kurucu ilkeleri arasında yer alır. Bu nedenle faşizmin kitle tabanı, sivil faşist hareketin kapsadığı alandan çok daha geniştir. Durum böyle olunca, askeri faşist darbeler sırasında "sivil faşist hareketler" gerektiğinde gözden çıkarılabilir.

Klasik faşist rejimlerin en gelişmiş ve bütünlüklü örneğini Nazi Almanyası ve İtalyan faşizmi oluşturmaktadır. İspanya'da Franko, Portekiz'de Salazar diktatörlükleri ile İkinci Dünya Savaşı dönemindeki Japon despotizmi de klasik faşist rejim örnekleri arasında sayılabilir. Wilhelm Reich'in "veba" olarak nitelendirdiği faşizmin üçüncü temel öğesi ise askeri düzene yakın şekilde örgütlenmiş sivil bir siyasi harekettir (Wilhelm Reich, 1979: 261. *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı*, Payel Yayınları, İstanbul).

Yunanistan'da 1967 darbesiyle kurulan Albaylar Cuntası, Endonezya'da 500 bin kişinin katledilmesiyle kurulan Suharto diktatörlüğü ile başta Şili ve Arjantin olmak üzere Latin Amerika'daki askeri diktatörlükler, 1979'da Pakistan'da ve 1981'de Güney Kore'de gerçekleştirilen askeri darbe ile Türkiye'deki 12 Eylül 1980 rejimi, kimi farklı yönlerine karşın askeri faşist rejimlerin başlıca örneklerini oluşturmaktadır. Bu rejimler, klasik faşist diktatörlüklerden önemli farklara sahiptir. İleri sanayi ülkeleri olmasalar da birer sanayi toplumu haline gelen bu ülkelerde askeri darbeler yoluyla kurulan faşist diktatörlükler; kapitalizmin gelişkinlik düzeyi ve krizi aşma kapasitesine bağlı olarak süresi değişse de genellikle "ara rejimler" şeklinde gerçekleşmektedir. Soğuk Savaş döneminin orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerinde ortaya çıkan askeri faşist diktatörlükler, tıpkı klasik faşist rejimler gibi ortak karaktere sahiptir.

Ve nihayet faşizm, tekelci sermaye bakımından bir son çare, bütün seçeneklerin tükendiği, krizin olağan yöntem ve araçlarla aşılamadığı evrede bir "mecburiyet" olarak karşımıza çıkar. Ancak, bu "son çare" olma seçeneği, bir dönem yanlış şekilde yorumlandığı gibi, burjuvazi için "tarihin sonu" demek değildir. Faşizm, şartların zorladığı bir ihtiyaç olarak belirir. Koşullarda meydana gelecek bir değişiklik, parlamenter yöntemlere dönüş olanağını da beraberinde getirir. Çünkü parlamenter rejim sermaye sınıfı için en güvenli, uygun ve elverişli yönetim biçimidir. Dolayısıyla faşizm bir kader, önlenemez bir sonuç veya kapitalizmin kaçınılmaz bir aşaması değildir.

2.2. Emperyalizm, Devlet, İdeoloji ve Hareket

Türkiye'de faşizm ve faşist hareketin gelişimine ilişkin bütün olup bitenler ya sermaye grupları arasındaki ilişki ve çelişkilerle açıklanmaya çalışıldı ya da sadece bir dış olguya, emperyalizmin belirleyiciliğine bağlandı. İdeoloji ve bu ideolojinin etkisi altındaki kitleleri harekete geçiren tarihsel, kültürel ve yerel etkenler yeterince değerlendirilemedi.

Bu yaklaşım, sağcı aydınların ülkücü harekete ilişkin değerlendirmelerinde sola karşı bir eleştiri ve bir itiraz olarak kullanıldı. Ülkücü kökenli edebiyat eleştirmeni Beşir Ayvazoğlu, Susurluk olayından sonra kamuoyunda çek senet tahsilatçılığı, kumarhanecilik, cinayet ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi mafya faaliyetleriyle birlikte anılan ülkücülüğe ve iyice bozulan "ülkücü imajına" karşı çıktığı yazısında, kimi genç insanların (70'li yıllarda) ülkücülüğü benimseme nedenleri ve donanımları hakkında şunları söylüyor:

"MHP ve Ülkü Ocakları, köylerden büyük şehirlerin varoşlarına kadar uzanan geniş bir alanda propaganda ve teşkilatlanma faaliyetlerine girişerek ekonomik ve sosyo-kültürel değişmenin tabii sonucu olan şiddetli tepkiyi ve memnuniyetsizliği büyük ölçüde anti-komünizm etrafında yönlendirmeyi başardı; ancak hareket bu başarıya rağmen kitleselleşme şansına pek sahip değildi. (...) Ülkücülüğü Başbuğ Türkeş'in

güçlü otoritesine hayran olarak benimseyenler de vardı, solcu gençlerin uzun saçlarına, favorilerine ve modern kızların mini eteklerine kızarak benimseyenler de. Kısacası modernleşmeye karşı geleneğin kültür kodlarına bağlı tabanın duyduğu şiddetli tepki, çeşitli şekillerde ifadesini bularak kolayca MHP'de, ülkücü harekette yerini alabiliyordu" (Beşir Ayvazoğlu, 1998: Sayı 50. "Ah O Eski Ülkücüler", *Türkiye Günlüğü Dergisi*, İstanbul).

Ayvazoğlu, ülkücülerin içinde devindikleri ideolojik-kültürel ortamı ise şu şekilde betimliyor:

"İdeolojik mücadelenin doruk noktasına ulaştığı yıllarda *Bozkurtlar* (Nihal Atsız), *Milliyetçi Türkiye* (Kurt Karaca), *Dokuz Işık* ve *Tarım Kentleri* gibi 'doktrin' kitaplarıyla yetinmeyerek 'dâvâ'sını en iyi şekilde savunabilmek için daha fazla bilgiye ihtiyaç hisseden ülkücülerin okuyabilecekleri kitapların pek fazla olduğu söylenemezdi. (...) Bu sığ birikim, ülkücüleri hadiselerin

arkasındaki sebepleri anlamaya çalışmak yerine, komplo teorilerine yöneltmişti" (Ayvazoğlu, 1998: Sayı 50).

Türkiye'de faşizm konusunda bütün solun anlaştığı en doğru tanım belki de 1970'li yıllarda MHP'nin "sivil faşist hareket" olarak nitelendirilmesidir. Sözgelimi bu tanımlama Türk faşizminin devletin içine uzanan bir derinliğinin bulunduğunu ve sadece MHP'den ibaret olmadığını ima etmektedir. Diğer bir anlatımla bu değerlendirme, devleti işaret ederek bir de "resmi faşist" odağın bulunduğunu, dolayısıyla Türk faşizminin "sivil" ve "resmi" olmak üzere iki düzeyinin olduğunu varsaymaktadır. Bu doğru bir saptamadır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de faşizmin "son tahlilde" tekelci sermaye diktatörlüğü olduğu şeklindeki doğru ama aşırı vurgu, onun kitle dinamiğinin yeterince çözümlenmesini önlemiş; her şeyin sermaye grupları arasındaki gelişmelerle ve komplo teorileriyle açıklanmasına yol açmış; faşizmin etkilediği kitlelere sadece aldatılmış bir güruh gözüyle bakılmasına neden olmuştur. Faşizmin kitleleri nasıl harekete geçirdiği, insan doğasının hangi yönüne hitap ettiği üzerinde yeterince durulmamış ve esas olarak mülkiyet ilişkilerinin çözümlenmesi üzerinde yoğunlaşılmıştır.

Durum böyle olunca, Türkiye'de insanların ülkücülüğü hangi ekonomik, kültürel ve siyasal nedenlerle seçtikleri yeterince araştırılıp anlaşılamadı. Dolayısıyla faşizmin niçin kötü ve insanlık için bir tehdit oluşturduğu da sıradan insana yeterince anlatılamadı. Türkiye'den çok, Nazi Almanyası ve Mussolini İtalyası tartışıldı, "son tahlilde" söylenmesi gerekenler "ilk tahlilin" malzemesini oluşturdu.

Kuşkusuz bütün faşist liderlikler, diğer burjuva partileri gibi hizmet ettikleri sınıfı perdelediler. Ancak, buna karşın siyasal hedeflerini ve gerçek niyetlerini gizlemediler. Örneğin, ülkücü hareketin teorisyenlerinden Dündar Taşer, MHP lideri Alparslan Türkeş'i kastederek "Liderin yanlışı benim doğrumdan üstündür" der ve bu yaklaşım bir ilke haline gelirken, on binlerce insanın iradesinin "Başbuğ" ve hiyerarşik olarak diğer şeflere devredileceğini açıkça ilan etti. Bütün faşist liderler gibi Türkeş de, kuracakları düzenin fotoğrafını aşağı yukarı ortaya koyar. Tıpkı Hitler gibi. Çünkü, Hitler *Kavgam* kitabında Almanlara

nasıl bir düzende ve dünyada yaşayacaklarını söylemişse, iktidara geldikten sonra programını aynen uygulamıştır. Özellikle başta kadrolar olmak üzere örgütlü Naziler sanıldığı gibi hiç de kandırılmış değillerdi.

Ancak, bu durum faşistlerin yalanı etkili bir propaganda aracı olarak kullanmadıkları anlamına gelmemektedir. Tersine, dünyadaki bütün faşist hareketler yalan ve demagoji aracına sürekli olarak başvurdular. Üstelik bunu açıkça da yazdılar. Örneğin, 1970'li yıllarda Necdet Sevinç'in yazdığı ve ülkücü militanlar için bir el kitabı olarak hazırlanan *Ülkücüye Notlar* bu bakımdan şaşırtıcı bir açıklığa sahiptir. Nasıl propaganda yapılacağının, istihbarat toplamak için neler yapılacağının, örgütlenmek için hangi yöntemlerin kullanılacağının, toplantı ve mitinglerde nasıl güvenlik önlemleri alınacağının anlatıldığı bu kitapta şunlar yazılıdır:

"Napolyon şöyle diyordu: 'Vendee Savaşını kendimi Katolik yaparak kazandım. Kendimi Müslüman gösterdikten sonra Mısır'a yerleştim. Kendimi Papa'nın nüfuzunu yaymaya taraftar göstererek İtalya'da papazları elde ettim. Eğer Yahudi bir kavime hükmetseydim Süleyman Mabedi'ni yeniden inşa ederdim.

"Demek ki lidere bir esneklik tanımalı ve onun her hareket ve demecini doktrinden saptığı yolunda anlamamalıdır. İddia, tekrar, konu seçimi, düşman tespiti, istihbarat, yalan ve isimlerin değiştirilmesi propagandanın önemli kuralları arasındadır" (Necdet Sevinç, 1974: 41-42. *Ülkücüye Notlar*, Dede Korkut Yayınları, 1. Basım, İstanbul).

Evet, faşistler için yalan en büyük propaganda silahlarından biridir. Faşist bir militan, liderinin topluma dönük olarak söylediklerini değil, onun emirlerini yerine getirir. *Kurultay* ve *Ortadoğu* gazetelerinde başyazarlık yapan Necdet Sevinç, çok sayıda baskı yapan bu kitabında "muhafazakâr" ülkücülere istihbarat toplamak için bir de öneride bulunuyor:

"Çok tehlikeli ve çok nazik bölgelerden haber alabilmek için gerektiğinde bir kadını kiralamak bile mümkündür" (Sevinç, 1974: 29).

Faşistler için kutsal bir değer yoktur. Din bile 1970'li yıllarda Maraş, Çorum, Sivas katliamları için sadece bir araçtı. Faşistler amaçlarına ulaşmak için her aracı meşru görür. Bu tutum sadece

ırkçı ya da klasik faşizm için değil, İslamo-faşist hareketler için de geçerlidir. Siyasal İslamcılar ya da İslamcı faşistler de "kutlu dava" için her yolu "mubah" sayar.

2.3. Türkiye'de Faşizm Unsurları

Türkiye'de faşizmi değerlendirirken başlıca beş unsuru/etkeni esas almak gerekiyor. Bunlar sırasıyla, a) devlet içindeki faşizm unsurları ve iç savaş örgütlenmesi; b) bir iç olgu haline gelen emperyalizm; c) sivil faşist hareket; d) ucu ırkçılığa açılan milliyetçi ideoloji ve e) dincilik ya da aynı anlama gelmek üzere siyasal İslamcılık.

Devlet içindeki faşist unsurlar ve iç savaş örgütlenmesi, Türk faşizminin temel ayaklarını oluşturur. Daha kuruluşundan itibaren anti-komünist karakterde merkeziyetçi, otoriter ve militarist bir örgütlenmeye sahip olan Türk devletinin sola karşı illegal bir iç savaş aygıtı oluşturması zor olmadı. Bu özel örgütlenmenin Türkiye'deki yaygın ismi Kontrgerilla oldu.

Emperyalizm, Soğuk Savaş döneminde orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerdeki askeri faşist diktatörlüklerin işbaşına gelmesinde önemli rol oynamıştır. Üstelik binlerce insanın ölümüne yol açan bu darbeleri desteklediğini gizlemeyecek kadar da arsızdır. Örneğin, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, serbest seçimler yoluyla Şili Devlet Başkanı olan sosyalist Salvador Allende'nin, 11 Eylül 1973'te faşist bir askeri darbeyle devrilerek katledilmesi üzerine, "Bir ülkenin, kendi halkının sorumsuzluğu yüzünden, komünist olmasına neden göz yummamız ve tahammül etmemiz gerektiğini anlamıyorum" diyebilmiştir (*Cumhuriyet* gazetesi, 28 Eylül 2001).

Latin Amerika ülkelerindeki bütün askeri ve faşist darbelerin arkasında istisnasız ABD vardır. ABD, bağımlı ülkelerin devlet aygıtları içinde adeta bir "iç devlet" şeklinde örgütlenmiş ve bu gücünü gerektiğinde harekete geçirmiştir. Türkiye'de Genelkurmay Başkanlığı Özel Harp Dairesi (Özel Kuvvetler Komutanlığı) bütçesinin doğrudan ABD tarafından karşılandığı, başbakanlık yapan Bülent Ecevit'in tanıklığıyla ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'de faşizmden söz edildiğinde, ABD ve emperyalizm olgusunu atlayarak bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Türk Genelkurmay Başkanlığı tarafından da basılan, CIA

stratejistlerinden David Galula'nın *Ayaklanmaları Bastırma Hareketleri Teori ve Tatbikatı* isimli kitabında, yerel

sosyalist mücadelelerin tümü "hür dünya"ya, diğer bir anlatımla kapitalizme karşı savaşan "düşmanlar" olarak değerlendirilmiştir (Bkz. David Galula, 1965: *Ayaklanmaları Bastırma Hareketleri Teori ve Tatbikatı*, Genelkurmay Basımevi, Ankara).

Ortada "düşman" varsa savaş da vardır. Modern faşizmin denklemi budur. Bu nedenle, muhaliflere, özellikle sol kesimlere ve devrimci örgütlere karşı "düşman hukuku" uygulanmıştır. Soğuk Savaş boyunca faşist diktatörlüklerin kaynağı genellikle ordu olmuştur.

Durum böyle olunca, başta ABD olmak üzere emperyalist blok, 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren deyim uygunsa "faşizm ihraç etmeye" başlıyordu. Ancak, bu tespitten yola çıkarak faşizmin "kökünün dışarıda" olduğunu söylemek de doğru değildir. Bu tez küçük bazı Latin Amerika ülkeleri için geçerli olsa bile, Türkiye gibi ülkelerde faşizm, emperyalizmin küresel çıkarlarıyla işbirlikçi tekelci sermayenin yerel ihtiyaçlarının kesiştiği yerde gündeme gelmektedir. Bir ülkeyi faşizme götüren iç dinamiklerini bir yana bırakarak sorunu açıklamak mümkün değildir.

Türkiye'de faşizmin üçüncü unsuru da uygun bir kültürel ve sosyo-psikolojik iklim yaratan resmi ideolojidir. Bu ideolojinin arka planını, Cumhuriyetin kuruluş ilkeleri arasında yer alan, devlet merkezli ve totaliter bir dokuya sahip milliyetçilik oluşturmaktadır. Cumhuriyet milliyetçiliği, ülkücü ve ırkçı milliyetçilikten modernleşmeci, Batıcı, Anadolucu yanı ve kültürel ağırlıklı yorumu ile ayrılırken; aynı zamanda otoriter, Türklüğü merkeze alan ve asimilasyoncu boyutu ile ona açılmaktadır. Ülkücü hareket kendi siyasal çıkışı için ideolojik referans alanları aradığında resmiyet dünyasında pek fazla zorlanmamıştır.

Ve nihayet Türk faşizminin çok önemli dördüncü unsuru ise "sivil faşist" harekettir. Bu hareketin Türkiye topraklarındaki somut ifadesi ise esas olarak MHP'dir.

2.4. Faşizm ve Ülkücü Hareket

MHP'yi incelerken, ülkücü hareketi başlıca dört dönem içinde değerlendirmek mümkündür. Birinci dönem 1980 öncesidir;

ikinci dönem 1980 - 1987 arasındaki dağınıklık evresidir; üçüncü dönem ülkücü hareketin yeniden toparlanmaya başladığı ve güç haline geldiği, kısa süreli koalisyon ortağı olduğu 1990 sonrasıdır; dördüncü dönem ise 12 Eylül'ün Türk-İslam sentezine uygun olarak AKP'yle ittifak içinde iktidarın bir parçası olduğu 2016 sonrasıdır.

MHP, gerek ideolojik yapısı, gerek politik hattı ve örgütsel işleyişiyle faşist bir partiydi. Radikal-ırkçı milliyetçilik, faşist ideolojinin ekseninde yer alır. MHP'nin ideolojik dokusunu da İslami motiflerle desteklenmiş bir ırkçı milliyetçilik oluşturur. Bu yanıyla değerlendirildiğinde, birinci MHP'nin ideolojik çizgisi, tipik şekilde klasik faşist özellikler taşımaktadır. Yayılmacı bir siyasal anlayış olan Türkçü-Turancı çizgi, ülkücü milliyetçiliğin yapı taşlarından biridir. Ülkücü hareket, yine klasik bir faşist öğe olan derin bir sol ve komünizm düşmanlığıyla şekillenmiş siyasi harekettir.

Diğer taraftan MHP, ırkçı ve faşist bir parti olduğunu sürekli olarak reddetmiştir. Ülkücüler, faşizmin Nazi Almanyası ve Mussolini İtalyası'na özgü siyasal sistemler olduğunu iddia etmiştir. Oysa MHP'nin eklektik bir yapıya sahip olan "Dokuz Işık Doktrini", Mussolini ve Hitler çizgisinin kaba bir özeti niteliğindedir. Örneğin, *Dokuz Işık* kitabında ortaya atılan "milliyetçi toplumculuk" ya da "milliyetçi-toplumcu düzen" deyimi bile "nasyonal sosyalizm" kavramının Türkçeye düz bir çevirisinden ibarettir.

MHP paramiliter bir örgütsel yapıya sahiptir. Merkeziyetçi, katı hiyerarşiye dayalı, şefin mutlak egemen olduğu yarı legal ve yarı askeri bir örgütlenmedir. Sola karşı operasyon partisi olarak şekillenen MHP, şiddeti esas alan bir politik mücadele tarzına sahiptir. Amaç için her yolu ve yöntemi meşru sayar. Sadece komünizme değil, her türlü özgürlüğe karşı da düşmanca yaklaşır. Türkeş, "milli demokrasi" ismini verdiği kavramla, kuracakları rejimi liberal demokrasiden ayırır. Tek meclis, tek parti ve tek şefi savunur. Alparslan Türkeş şöyle demektedir:

"Türk milletinin tarih ve töresinde bölünme, parçalanma, sınıf veya zümrelere ayrılma yoktur. (...) Türk devlet felsefesi, milli ideoloji içinde, milli bütünleşme ve milli demokrasi ülküsüne dayanır. (...) Millet bir varlıktır. Milletin haldeki bölümü altı

sosyal dilimden; yani köylüden, işçiden, esnaftan, memurdan, işverenden ve serbest çalışandan oluşur" (Türkeş, 1997: 296-297).

"Dokuz Işık" doktrinine göre, bu altı sosyal dilimin her biri aynı zamanda birer üretim birliği şeklinde de örgütlenecektir. MHP bu sosyal dilimlere yan kuruluşları aracılığıyla ulaşmaya çalışmıştır. MHP'nin ne kapitalizm ne de sosyalizm olduğunu iddia ettiği "milliyetçi-toplumcu" düzende işçilerin "milli" nitelikteki tek sendikada örgütlenmesi öngörülmektedir. Toplumun bütün birimleriyle yukarıdan denetlenmesi amaçlanır. Piramidin tepesinde "milli meclis" ve onun merkezinde de milliyetçi hareket ve en üstte de "başbuğ" olacaktır. MHP eşitsizliği bir doğa yasası, tanrısal bir düzen ve değişmez bir veri olarak görür. Hiyerarşik toplum düzenini mutlaklaştırır. Eşitliğe karşı olan faşist milliyetçilik gerçekte kastçı ve ironik şekilde sınıfçıdır.

MHP, korporatist örgütlenmeye dayalı faşist bir toplum modelini savunmaktadır. Bütün klasik faşist partiler gibi, kapitalizmi açıktan savunmak yerine, ona yüzeysel bazı eleştiriler yöneltmekte, fakat sistemin esasını kararlı bir şekilde savunmaktadır. MHP, özel mülkiyeti ve kapitalist girişimciliği esas alan bir iktisadi-toplumsal görüşe sahiptir. Ülkücü milliyetçilik, mutlak otoriteye ve itaate dayalı bir düzeni savunur.

Ülkücü hareket "kutsal devlet" anlayışına sahiptir. Bu anlayışa göre, birey ve toplumsal grupların tek başına bir anlamı yoktur. Onlar milletin bir unsurudur ve ancak millet içinde bir anlamları vardır. Devlet olunmadan millet de olunamaz. O halde önsel olan devlettir ve millet devlet için vardır. Devletin "bekası" için bireyler, gruplar ve hatta millet bile feda edilebilir. MHP bilim ve tarih dışı bir millet ve milliyetçilik anlayışına sahiptir.

Faşistler, milleti ve milliyetçiliği 18. yüzyılda kapitalizmin gelişimiyle birlikte tarih sahnesine çıkan toplumsal, tarihsel, siyasal ve kültürel bir olgu olarak görmez. Milleti temel bir veri, bilinmeyen bir geçmişten (insanların küçük kavimler şeklinde yaşadıkları dönemden) beri var olan ve sonsuza kadar yaşayacak değişmez bir olgu olarak kabul ederler. İnsanlık tarihini milletler arasındaki boğazlaşmanın tarihi olarak görürler. MHP sınıf mücadelesini milleti parçalayan bir hastalık olarak değerlendirir. Dolayısıyla ekonomik, siyasal hak ve özgürlükler için yürütülen her türlü mücadeleye önsel olarak karşıdır.

Ülkücü milliyetçilik, sanılanın aksine hem Ziya Gökalp'ten hem de Yusuf Akçura'dan köklü şekilde ayrıldığı gibi, muhafazakâr ya da İslami tonu ağır basan milliyetçilik çizgisiyle Cumhuriyetin modernist milliyetçiliğinden de farklılaşır. Taşralı Türk kimliğine hitap eder. Servetin ve iktidarın kenarında kalan, kapitalistleşme sürecinde sosyal statülerini yitiren ve bütün bunların sorumlusu gibi gördüğü merkezi siyasal güçlere, büyük kent yaşamına, modern ilişkilere öfke duyan kesimlere seslenir. Giderek İslami tonu belirgin bir milliyetçilik anlayışına ulaşmasının nedeni de kitle tabanının bu taşralı özelliğidir. MHP muhafazakâr çizgisiyle daha çok, İspanyol faşistleri falanjistlere benzer. İspanyol faşistleri gibi taşraya ve kiliseye (bizde camiye) dayanan bir milliyetçilik anlayışı üzerinden gelişti.

Klasik faşizmin yatağının, kapitalist modernleşmeyi görece geç yaşayan, kendi ulusal birliklerini dönem kaybıyla kuran ve bu geç kalmışlık nedeniyle dünyanın emperyalist paylaşımından pay alamayan İtalya ve Almanya olması tesadüf değildir. Aynı durum, kimi özgün yanları bulunmakla birlikte Japonya için de geçerlidir. Her üç ülke de bu gecikmişlik nedeniyle yırtıcı ve saldırgandır. Kapitalist modernleşmeyi görece geç yaşamış olmaları, bu ülkelerde geleneksel orta sınıflardaki yıkımı 20. yüzyılın ortalarına kadar taşımıştır.

Bu gecikmişlik durumu, farklı bir dünya-tarihsel kesitte, kapitalizmin orta derecede gelişmiş olduğu ülkeler için de geçerlidir. Bu yanıyla, söz konusu ülkeler kuşağında İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve ikinci faşizm dalgası şeklinde askeri faşist darbelerin yapılması rastlantı sayılmamalıdır. Tersine, bu ülkelerin (Arjantin, Şili, Türkiye, G. Kore gibi) tarihsel, ekonomik ve sosyal yapılarındaki benzerlik, aynı kaderi paylaşmalarına yol açmıştır.

3. BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ VE TÜRK FAŞİZMİ

3.1. Özel Harp Örgütü ve Ülkücü Hareket

Soğuk Savaş dönemi boyunca Türk devletinin tehdit algılamasında sosyalist hareket öncelikli ve birinci sıradaki yerini korudu. Devlet ve sermaye sınıfı Soğuk Savaş döneminde örgütsel, ideolojik ve politik olarak komünizme karşı konumlandı. Kadro yığınağını buna göre yaptı. Emperyalizme bağımlı "çevre" ülkelerde, devrimci hareketlere karşı iktidarlar üstü bir yapılanma oluşturuldu. Bu nedenle, Türkiye'deki anti-komünist faaliyet ve eylemler her zaman iktidarları aşan bir devlet derinliğine sahip oldu.

Türkiye'nin NATO üyeliğinin hemen ardından oluşturulan ve resmi adı Özel Harp Dairesi olan Kontrgerilla bir iç savaş aygıtı olarak şekillendi. Bu aygıt, özellikle 12 Mart 1971'de gerçekleştirilen faşist askeri müdahaleden sonra yoğun olarak gündeme geldi. MHP ve ülkücü hareket iç savaş aygıtının bir parçası ve sivil uzantısı şeklinde hareket etti. Türkeş bu nedenle siyaset sahnesine çıktığı ilk günden itibaren, "Ülkücülerin devletin güvenlik güçlerine yardım ettiğini" ilan etti.

Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku'nun çözülmesinden sonra NATO ülkelerinde gizli bir askeri-politik örgütlenmenin olduğu ortaya çıktı. Her ülkede farklı isimler alan bu örgütün genel adının "İnterNATO" ya da "SüperNATO" olduğu ve Amerikan Merkezi Haberalma Örgütü (CIA) tarafından İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında örgütlendiği anlaşıldı.

İlk skandal 27 Ekim 1990 tarihinde İtalya'da patladı. İtalya'da Gladyo (Gladio/Roma kılıcı) diye isimlendirilen ve silahlı kuvvetlerle iç içe çalışan gizli bir örgütün varlığını zamanın İtalyan

Başbakanı Giulio Andreotti açıkladı. Savcı Felice Casson'un Neo-faşistlerin işlediği bir dizi cinayeti ve kanlı sabotaj eylemini soruştururken ortaya çıkardığı "Gladyo", 1970'li yıllarda darbe girişiminde de rol almıştı. İtalya'da 1990 yılına kadar görev yapan hayattaki bütün savunma bakanları ile ordu yöneticileri mahkemeye çıkarıldı ve ifadeleri alındı. Örgütün varlığını kabul eden ve 139 gizli silah deposu bulunduğunu açıklayan İtalyan hükümeti "Gladyo"nun tasfiye edildiğini açıkladı.

Artık zamanı gelmişti, skandallar arka arkaya patlayabilirdi! Bu arada Fransa, Belçika, Hollanda, Yunanistan, Portekiz, Almanya gibi ülkelerde de değişik isimler altında "SüperNATO" örgütünün bulunduğu bu ülkelerin hükümetleri tarafından açıklandı. Örneğin, dönemin Fransa Savunma Bakanı, ülkesinde "Rüzgâr Gülü" ismini alan bu örgütün diğer NATO ülkelerinde olduğu gibi kendi ülkesinde de 1950'li yıllarda faaliyete geçirildiğini doğruladı. Fransız hükümeti örgütün Cumhurbaşkanı François Mitterrand tarafından tasfiye edildiğini duyurdu. Bu gelişmeler üzerine örgütün varlığı Brüksel'deki NATO yöneticileri tarafından da resmen kabul edildi. NATO yöneticileri "SüperNATO" örgütünün bulunduğu ülkeler arasında Türkiye ve Portekiz'i de saydı. Bu gelişmelerden sonra Fransa, Belçika, Hollanda, İsveç, Norveç, Yunanistan ve Alman hükümetleri bu örgütleri tasfiye ettiklerini açıkladılar.

Bu kuruluşların ortak özellikleri hem askerler hem de siviller arasında örgütlü olmalarıydı. Örgütün merkezi yönetimi ve subay kadrosu esas olarak ordu içindeydi. Ancak, asıl önemli olan özellikleri aşırı sağcı ve faşist sivil gruplarla işbirliği yapmalarıydı. Skandalın patladığı günlerde resmi bir açıklama yapan Belçika hükümeti, Soğuk Savaşın tırmandığı yıllarda 16 ülkede birden kurulduğunu teyit ettiği örgütün amaçlarını şöyle özetliyordu:

"Komünizm tehlikesine karşı sağcı eylemlerle solcu hükümetleri yıpratmak, otoriter yönetimleri güçlendirmek, komünistlerin iktidara gelmesini önlemek; bu amaçla gerekirse silahlı eylem, sabotaj ve suikastlar düzenlemek; bir Sovyet işgali durumunda özel savaş yöntemleriyle gerilla mücadelesi yürütmek ve propaganda faaliyetleri yapmak" (*Cumhuriyet* gazetesi, 10 Kasım 1990).

Halen Amerika'da bir stratejik analiz kuruluşunun başında olan ve 1973-1976 yılları arasında CIA başkanlığı yapan William Colby de aynı günlerde bir açıklama yaparak, hem örgütün varlığını doğruluyor hem de CİA'nın bu örgüt içindeki rolünü ve amaçlarını özetliyordu:

"Bu örgüt, bir Sovyet işgalinde veya NATO ülkelerinde komünist ayaklanma olması halinde devreye girecekti. Yapısı, her ülkede İtalya'daki Gladyo gibiydi. Silah depoları bulunan antikomünist, vatansever unsurların, ulusal bir merkezden komuta edilmesi ve askerler tarafından yönetilmesine dayanıyordu. Gizliliği, komünist rejime karşı direnişin ilk kademesini oluşturma kaygısından ileri geliyordu" (*Milliyet* gazetesi, 13 Kasım 1990).

ABD tarafından sevk ve idare edilen bu yasadışı "özel savaş örgütü" İtalya gibi –ki Avrupa'daki en güçlü sol örgütlenme bu ülkedeydi– örneklerin yanı sıra özellikle komünizmin yakın tehlike olarak görüldüğü Türkiye, Portekiz ve Yunanistan gibi kanat ülkelerinde daha aktif bir rol oynadı. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra bu örgütün ilk çekirdeğini Müttefiklere sığınan ya da ele geçirilen (tutuklanan veya esir alınan) Nazi istihbarat örgütü Gestapo ajanları oluşturdu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Bloku'na bağlı ülkelerden seçilen subaylar bu örgütün çekirdeğini oluşturmak için ABD'de eğitildi. Türkiye'den de aralarında Alparslan Türkeş'in olduğu 16 subay 1948'de bu program dahilinde Amerika'da "gerilla ve özel savaş" eğitimi gördü.

NATO ülkelerinde, ismi çok sayıda suikast, cinayet, toplu katliam gibi tedhiş eylemlerine karışan bu yasadışı örgütün amaçları aslında yazılı belgelerinde de açıkça belirtiliyor. Amerikan Savunma Bakanlığı tarafından Mart 1967'de basılı hale getirilen ve "Counter-guerrilla Operations" başlığıyla el kitabı halinde ilgili birimlere dağıtılan, "FM 31-16" numaralı talimname, "ST 31-15" yani "Sahra Talimnamesi 31-15" başlığıyla olduğu gibi Türkçeye çevrildi.

Sahra Talimnamesi 31-15'te örgütün merkez, il, ilçe ve köylere kadar yayılan yapılanma şeması da verilerek, "istihbarat, sabotaj ve tedhiş" birimlerinden oluştuğu belirtiliyor. Bu talimnameye göre örgütün "gayri nizami harp unsurları" iki gruptan oluşuyor; birincisi yeraltı örgütü, ikincisi de yerüstü örgütü.

Örgütün yeraltı biriminin "resmi" çalışma yöntemleri konusunda ise aynen şunlar yazıyor:

"Adam öldürme, bombalama, silahlı soygun, işkence, kötürüm hale getirme, adam kaçırmak suretiyle tedhiş ve olayları tahrik, misilleme ve rehinelerin alıkonması, kundakçılık, sabotaj, propaganda ve yalan haber yayma, zorbalık, şantaj." Aynı talimnameye önemli bir başka not daha düşülüyor: "Bir gayri nizami kuvvetin yeraltı unsurları kaide olarak kanuni statüye sahip değillerdi" (Akt. Talat Turhan, 1992: 23. *Özel Savaş Terör ve Kontrgerilla*, Tümzamanlar Yayıncılık, İstanbul).

3.2. Türkiye'de İç Savaş Aygıtı

Türkiye'de "SüperNATO" örgütünün resmi ismi yakın zamana kadar "Özel Harp Dairesi" idi. Türkiye'nin NATO üyeliğinden sonra, önce "Seferberlik Tetkik Kurulu" ismiyle oluşturulan birim, 1950'li yıllarda önemli bir faaliyet göstermedi ve atıl durumda kaldı. Ancak, 1960'lı yıllarda solun yükselişe geçmesiyle birlikte bu birimin de aktif hale getirildiği, hem olayların gelişiminden hem de tarihi olgulardan kolaylıkla çıkarılabilecek bir sonuç.

Emekli Kurmay Yarbay Talat Turhan, solcu cunta içinde yer aldığı gerekçesiyle tutuklanarak sorgulandığı ünlü Kontrgerilla karargâhı Ziverbey Köşkü'nde bu örgütle tanışmasını şöyle anlatıyor:

"Türkiye'de kontrgerilla lafı ilk kez, 12 Mart'tan sonra İstanbul Erenköy'deki köşkte işkence görenlere karşı kullanıldı. Herkese olduğu gibi bana da, 'Burası Kontrgerilla örgütü. Biz uyumuyoruz. Şu andan itibaren bizim esirimizsiniz'. Evet, 'esir' dediler. Çünkü bu örgütün talimnamesinde 'esir' tabiri kullanılır. 'Burada anayasa, kanun, nizam geçmez. Ne söylersek onu yapacaksınız.' Aynen böyle. Görevliler bunu boşa kullanmadılar. O dönemde söz konusu ilerici örgütler, 'İkinci Kurtuluş Savaşı veriyoruz' diyorlardı ya; görevlilerin mantığına göre onlar gerillaydı. Kendilerine de, bunları bastıran güç saydıkları için, Kontrgerilla dediler" (*Milliyet* gazetesi, 13 Kasım 1990, Rafet Ballı röportajı).

Kontrgerilla kavramını ve bu isimde gizli bir örgüt olduğunu, yüksek politika katından ortaya atan ilk kişi ise dönemin CHP

Genel Başkanı ve eski başbakanlardan Bülent Ecevit oldu. Ecevit, 26 Eylül 1973 tarihinde Giresun'da yaptığı konuşmada şunları söylüyordu:

"12 Mart sonrası adı sanı ortaya çıkan ve tedbirlerin ve hatta soruşturmaların hukukiliğine de ve insaniliğine de gölge düşüren 'Kontrgerilla' adlı örgütün, bu resmi görüntülü, fakat gayri resmi örgütün niteliği ve amacı üzerindeki örtü kaldırılamamıştır" (*Milliyet* gazetesi, 27 Eylül 1973).

Ecevit, 34 kişinin ölümü, yüzlerce kişinin ise ağır yaralanması ile sonuçlanan 1 Mayıs 1977 katliamından hemen sonra, 7 Mayıs 1977 tarihinde dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e önemli bir mektup yazarak, katliamdan "Kontrgerilla" isimli örgütün sorumlu olabileceğini söylüyordu:

"Sayın Cumhurbaşkanım; (...) Söz konusu örgüt, gerilla ve kontrgerilla savaşları ve her türlü yeraltı faaliyeti için planlar yapar ve insan yetiştirir (...) Gizlilik içinde çalışır, demokratik hukuk dışındadır (...) 1974'e kadar gizli olarak, Amerikalılardan mali destek görürdü. Amerikan askeri heyetiyle aynı binada çalışırdı. Bu örgütte iyi niyetli kişilerin dışında siyasal düşünceleri yönünden yurt savunması için gördükleri eğitimi Türkiye'deki şiddet eylemlerinde kullananların bulunabileceği güçlü olasılıktır..." (Akt. Cüneyt Arcayürek, 1985: 358. *Demokrasinin Sonbaharı*, Bilgi Yayınevi, İstanbul)

Ecevit, 1 Mayıs 1977 katliamından açıkça, Özel Harp Dairesi'ni işaret ederek Kontrgerilla örgütünü sorumlu tutmaya devam etti. Ecevit'in iddialarına karşı çıkan dönemin Başbakanı Süleyman Demirel ise 5 Şubat 1978 tarihli *Hürriyet* gazetesindeki demecinde, "Sözü geçen örgüt anladığıma göre Özel Harp Dairesi'dir" diyordu. Kontrgerilla tartışmalarında, böyle bir örgütün bulunmadığını ileri süren ve bu iddiayı gündeme getirenleri "vatan haini" olmakla suçlayan da Türkeş olacaktı.

1990 yılında bütün NATO ülkelerine yayılan tartışma üzerine, Türkiye'de de bütün dikkatler Genelkurmay Özel Harp Dairesi'ne çevrildi. Bu tartışmalar sırasında ortaya çıkan belgeler MHP'nin bu gizli örgütle ilişkisini açıkça kanıtlar nitelikteydi. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde açılan "MHP Ana Davası" İddianamesi'nin eklerinde yer alan belgelerden biri bu bakımdan önemliydi. Ülkücülerin eğitim ve hazırlık

çalışmalarında uygulayacakları yöntem belirtilirken, "ST 31-21'e göre hareket edileceği" belirtiliyordu.

İlişki gizlenemeyecek düzeydeydi. Türkeş, "Gladyo" tartışmalarının tırmandığı 1990 yılının kasım ayında, MHP'ye yönelik iddiaları ve suçlamaları yalanlamak için düzenlediği basın toplantısında, kendisine Özel Harp Dairesi'nde çalışıp çalışmadığı sorulunca "yorum yok" diye yanıt veriyordu.

Ancak, eski başbakanlardan ve dönemin DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit 1990 yılı sonunda bu tartışmaya girerek, "Kontrgerilla" ile ilgili somut bilgiler verecekti. Söz konusu örgütün varlığından ilk kez 1959 yılında bir grup CHP milletvekili olarak kuşkulandıklarını anlatan Ecevit, aynı yıl ABD ile Türkiye arasında imzalanan "Dolaylı Saldırı" isimli antlaşmanın bu kanının kendilerinde oluşmasına yol açtığını belirtiyordu. Bu antlaşma, dış (Sovyet) destekli bir iç savaş ya da ayaklanma durumunda Türkiye'nin ABD'den yardım istemesini öngörüyordu.

Ecevit'in, örgütle ikinci karşılaşması daha açık şekilde ve sorumlu bir mevkideyken, 1974 yılında Başbakanlık görevini yürütürken gerçekleşecekti. Özel Harp Dairesi ismini, "Kıbrıs Barış Harekâtı"ndan hemen önce ilk kez ve doğrudan duyduğunu belirten Ecevit, şunları söylüyordu:

"Adını ilk kez duyduğumda Özel Harp Dairesi, bir anda bende 'Dolaylı Saldırı' antlaşması çağrışımı yaptı. (...) Kıbrıs Barış Harekâtı henüz olmamıştı. Hükümetteydik. Ve bana Genelkurmay Başkanlığı'ndan bir istek geldi. Bütçedeki örtülü ödenekten para istediler. İstedikleri para örtülü ödeneğe ayrılan paranın tamamı kadardı. Biz ise ödeneği evraka bağlı olarak kullanıyorduk. Yani her ödeneği kaydediyorduk. Neden istediklerini sordum. Genelkurmay'dan 'Özel Harp Dairesi için istediklerini' kaydettiler. Adını ilk kez duyduğum için bu dairenin ne olduğunu sordum. Bunun üzerine bana ve Milli Savunma Bakanı rahmetli Hasan Esat Işık'a Başbakanlık Konutu'nda gizli brifing verdiler" (*Milliyet* gazetesi, 19 Kasım 1990, Cihan Akerson röportajı).

Ecevit, bu örgütün hangi kaynaktan para aldığını sorduğunda ise "ABD'den geliyordu" yanıtını alıyor. Ecevit şöyle devam ediyor:

"'Peki bu kuruluşun yeri neresidir, nerede bulunur?' diye sorduğumda da, Amerikan askeri yardım heyetinin bulunduğu binada olduğunu söylediler. Daha ayrıntılı bilgi istedim. Anlatılanlar iyice gözümü korkutmuştu. Verdikleri bilgiye göre, 'vatanseverlerden oluşan gönüllü görevliler' yer alıyordu bu örgütte. Bunlara özel harp teknikleri öğretiliyordu. Ülke işgale uğradığı takdirde bu örgüte bağlı vatanseverler, işgalcilere karşı kontrgerilla harekâtı başlatacaktı. Bu nedenle gizli silah depoları vardı" (*Milliyet* gazetesi, 19 Kasım 1990, Cihan Akerson röportajı).

Durumun açıkça hiçbir hukuka bağlı olmayan gizli bir silahlı örgüte işaret ettiğini belirten Ecevit, önlem almak için hemen harekete geçtiklerini, ancak Kıbrıs Barış Harekâtı başlayınca bunu gerçekleştiremediklerini belirtiyor. Ecevit'in açıklamalarındaki en çarpıcı bölüm ise 1978'de yeniden başbakan olduğu sırada başından geçen bir olaydı. Bu tanıklık MHP ile "iç savaş aygıtı"nın ilişkisini saptamak bakımından önem taşıyordu. Ecevit bu ilginç olayı da şöyle anlatıyordu:

"Ülkede çıktığım bir gezi sırasında, adını saklı tutacağım bir ilçede (Ecevit daha sonra bu ilçenin Kars'a bağlı Sarıkamış olduğunu açıkladı) bir general bana yemek vermişti. Sohbet sırasında bu generalin Özel Harp Dairesi'nde çalıştığını anladım. Bu örgüt hakkında ayrıntılı ve açık bilgi alamadığım için her fırsatta, bu konuda bilgi sahibi olanlardan bilgi almaya çalışıyordum. O gün de bu generali karşımda bulunca konuyu açtım ve Özel Harp Dairesi ile ilgili kaygılarımı dile getirdim. General bu örgütte görev alanların vatanseverler ve iyi niyetli kişiler olduğunu söyledi. Ben 'Bunlar MHP il ve ilçe başkanı da olabilirler ileride' dedim. Sanki baltayı taşa vurmuşum gibi general de, 'Hayır, o iyi bir insandır merak etmeyin' yanıtını verdi. Yani ben bilmediğim halde bir gerçeği ortaya çıkarmıştım. General o sırada ziyaret ettiğim ilçenin MHP başkanının Özel Harp Dairesi elemanı ve bölge örgütünün başında olduğunu söylüyordu" (*Milliyet* Gazetesi, 19 Kasım 1990, Cihan Akerson röportajı).

Bu tartışmalar üzerine Genelkurmay Başkanlığı 1990'ın aralık ayında gazetelerin üst düzey yöneticilerine bir brifing vererek, Özel Harp Dairesi'nin 27 Eylül 1952 tarihinde, şimdiki MGK'nın işlevini gören Milli Yüksek Savunma Kurulu'nun kararıyla kurulduğunu "resmen" açıkladı.

Sonuç olarak, ülkücü hareketin ortaya çıkış dinamiklerini ve "Türk faşizminin" kaynaklarını incelenirken, onun devlet içindeki derinliğine, sivil örgütlenmesinin karakterine ve bu iki alan arasındaki organik ilişkilere işaret etmeden fotoğrafın tamamını görmek mümkün değildir.

3.3. 12 Mart 1971 ve Ülkücü Hareket

Türk siyasal yaşamının en önemli dönemeçlerinden biri olan faşist 12 Mart 1971 askeri müdahalesi, kelimenin tam anlamıyla bir "Soğuk Savaş rejimi" oluşturdu. Faşist karakterdeki 12 Mart rejimi, tamamlanmış bir askeri darbe değildi. Toplumu ve siyaseti köklü bir dönüşüme uğratma ve sistemi yukarıdan aşağıya doğru bütünüyle yeniden düzenleme gücünü kendisinde bulamamıştı. Siyasal ve toplumsal güç dengeleri, 12 Mart rejiminin mutlak egemenlik kurmasını engellemişti. Hedeflerine tam ulaşamadan sonlanmış, bir anlamda yarım kalmıştı.

12 Mart'ta ülkenin önemli bir bölümünde sıkıyönetim ilan edilmesine ve yönetim fiilen askerlere geçmesine karşın Meclis ve siyasi partiler kapatılamamıştı. Ancak, Meclis'teki sağcı çoğunluğa dayanarak, 1961 Anayasası'nın üçte biri ve buna bağlı olarak bir dizi yasa değiştirilebilmişti. 12 Mart'ta yarım kalan işi daha sonra 12 Eylül tamamlayacaktı.

12 Mart'ta Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) gibi solun kitlesel örgütleri kapatılarak tasfiye edilmiş; Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) bastırılmış; yaygın ve acımasız bir devlet terörü estirilerek toplumsal muhalefet, sol ve aydınlar sindirilmeye çalışılmış; çok sayıda dergi, gazete ve yayınevi kapatılmış; solun önderlerinden Mahir Çayan ve 9 arkadaşı Kızıldere'de, Sinan Cemgil ve Kadir Manga da Nurhak'ta öldürülmüş; bir kuşağın simgesi olan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan ise idam edilmişti. On binlerce kişi gözaltına alınmış, sorgulanmış ve binlercesi de tutuklanmıştı. Bu yaygın tutuklama dalgası sırasında neredeyse solla ilişkili herkes hapsedilmişti.

12 Mart'ın gerçekleştirdiği asıl iş, devletin soldan temizlenmesi oldu. Silahlı Kuvvetler içinde büyük bir tasfiye yapılarak, aralarında beş generalin ve onlarca albayın da olduğu yaklaşık 3.400 subay ordudan atıldı. Ordudan gelebilecek "sol nitelikli"

bir askeri darbe olasılığı sonsuza kadar ortadan kaldırmak isteniyordu. CIA bütün olanaklarıyla 12 Mart'ı desteklemişti.

Bu dönemde TİP ve Necmettin Erbakan'ın liderliğindeki Milli Nizam Partisi'nin (MNP) kapatılmasına karşın, MHP hakkında dava bile açılmadı. Ülkücüler hakkında açılan davalar ya doğrudan silahlı eyleme katılan ve suç kanıtları açıkça ortada olan kişilere yönelikti ya da göstermelik soruşturmalardı. MHP darbeyi desteklediğini ilan etti. Türkeş, "Ülkücülerin nöbeti 12 Mart Muhtırası ile şerefli Türk ordusuna ve Mehmetçiğe devrettiğini" kamuoyuna açıkladı.

12 Mart, yürütülen azgın tasfiye hareketine karşın, solun ve toplumsal muhalefet hareketinin yükselişini durduramadı. 1960'lı yılların ikinci yarısında başlayan sol yükseliş, sandığa 1973 seçimlerinde yansımıştı. Bu seçimlerde MHP önemli bir varlık gösteremedi. MHP'nin başarısızlığında, uluslararası iklimin, Türkiye'nin toplumsal ve siyasal dinamiklerinin payı olduğu kadar, doğrudan faşist hareketin izlediği politik hattın da etkisi vardı. Devlet, solla mücadeleyi doğrudan ve sokakta üstlenince, MHP'ye ihtiyaç kalmadı. Ülkücüler bir anlamda misyonlarını yitirdiler. MHP, bu kişiliksiz görüntüsüyle toplumsal tabanını genişletemedi.

3.4. Türk Faşizminin Kaynakları

Türk faşizminin kaynaklarını tespit etmek bakımından yapılacak ilk iş, birbiriyle ilişkili üç düzlem olduğunu görmektir; devlet, hareket ve ideoloji. Türk faşizminin ideolojik kaynakları irdelendiğinde, İtalyan faşizminden daha çok Alman Nazizminin derin etkileri olduğunu saptamak gerekiyor.

Öyle ki, 1930'lu yılların ikinci yarısından 1940'lı yılların ilk yarısına kadar Türkiye'de etkin bir "Alman faşist propagandası" yürütülüyor. Alman faşistleri, geleneksel "Doğuya açılma" siyasetlerinin bir yolu olarak Türkiye'de Turancılığı/ Pantürkizmi görüyor ve destekliyorlar. Irkçılık ve Turancılık 1940'ların başlarında neredeyse "resmi ideoloji" düzeyine yükseliyor (Bkz. Johannes Glasneck, 1976: 10-69. *Türkiye'de Faşist Alman Propagandası*, Onur Yayınları, Ankara).

Naziler, Türkiye üzerinden sadece Doğudaki ve Güneydeki hammadde ve enerji havzalarına açılma stratejisi izlemiyorlardı.

Aynı zamanda Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türki toplumların/ulusların sosyalist rejime yönelik bir karşı-devrim gücü olarak kullanılması için Turancılığı geliştirme siyaseti yürütüyorlardı. Türkiye'deki yönetici elit arasında da Nazilerle işbirliği arayışı hayli güçlüydü.

"Nuri Paşa, Von Papen'in (Almanya'nın Ankara Büyükelçisi - y.n.) yardımıyla 1941'de Berlin'e giderek Müsteşar Weizsacker ve yardımcısı Woemann ile uzun görüşmeler yapmış, General Hüsnü Erkilet, Papen'e başvurarak Turancılık alanında kendisine görev verilmesini istemiş, Hentig ile birlikte Doğu Cephesi'ne yaptığı geziler sırasında, Alman-Türk işbirliği ile kurulacak büyük bir Turan imparatorluğuna ilişkin amaçlarını açıklamış, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, Berlin'de Dr. Harun ve Ankara'da General Mürsel Bakır yoluyla Hentig ve Papen ile ilişki kurmuştur. Çakmak, Kasım 1941'de Harun aracılığı ile Hentig'e kişisel olarak Turan konusuna büyük ilgi duyduğunu, bu yoldan Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkinin oluşturulabileceğini söylüyordu (Muzaffer İlhan Erdost, 1995: 90-91. *Faşizm ve Türkiye'de Faşizm / 1977-80*, Onur Yayınları, Ankara).

Naziler, savaş tutsakları arasındaki Türk kökenlileri (Tatarlar, Türkmenler ve Özbekler) ayırarak özel kamplarda eğitmiş ve bu güçlerle kurulan Kafkas Tümenlerini Sovyetler Birliği'ne karşı savaşa sokmuşlardı. Kafkas Tümenleri'nin oluşturulmasında bazı Türk subayları da görev almışlardı. İkinci Dünya Savaşı'nın son dönemine kadar Türkiye'deki askeri okullarda Alman subayları ders vermişlerdi.

Pantürkizm ve Turancılık; 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın hemen başlarında uluslaşma sürecinin dinamiğiyle gelişen bir akım olmakla birlikte, İkinci Savaş döneminde Nazizmin derin etkisi altında yeniden şekillenmiş bir oluşumdur (Bkz. Jacob M. Landau, 1999: 111-169. *Pantürkizm*, Çeviri; Mesut Akın, Sarmal Yayınları, İstanbul).

Bu durum bir olgu olarak saptanmalı, fakat abartılmamalıdır. Söylenebilecek şey şudur; Türk faşizminin ideolojik dokusunu oluşturan Türk ırkçılığı ve Turancılık, köklerinde bir Nazi izi taşımaktadır.

Emperyalizm ise modern faşist diktatörlüklerin başlıca kaynaklarından biridir. ABD'nin Soğuk Savaş döneminde

müttefikleriyle yaptığı "Dolaylı Saldırı" antlaşması, aynı isimle anılan özel savaş doktrininin bir ürünüydü. Sonradan çok ünlenen Amerikalı stratejist Samuel Huntington 1960'da, "devletlerin sınırlarına yönelik doğrudan saldırı olasılığının zayıflayacağını, bu tür saldırıların yerini devletlerin kendi sınırları içinde hükümet darbeleri, gerilla hareketleri ve iç savaşların alacağını" yazıyordu. Rockefeller Grubu tarafından aynı dönemde hazırlanan bir raporda da, ulusal kurtuluş savaşları ve her türden (sol tandanslı) toplumsal muhalefet hareketi "dolaylı saldırı" olarak nitelendirilerek şöyle deniyordu:

"Bizim (ABD) güvenliğimizi yalnızca açık saldırılar tehdit etmiyor. Bu açık saldırıların yanında, ondan daha tehlikeli, ama saldırı görünüşünde olmayan başka tür tehditler de vardır. Bu tehditler, içeriden yapılmak istenen değiştirme ve dönüşümlerdir. Bu maskeli saldırılar bazen iç savaş biçiminde, bazen demokratik akımlar ve reform devinimleri biçiminde karşımıza çıkmaktadır. (...) Bizim amacımız bu ve buna benzer akımları önlemektir" (M. Fahri,1965: 296-297. *Amerikan Harp Doktrinleri*, Yön Yayınları, İstanbul).

Kapitalist blokun kanat ülkelerinde Soğuk Savaş koşullarına göre örgütlenen devletler, deyim uygunsa İkinci Dünya Savaşı sonrası faşist rejimlerin ana rahmini oluşturmuştur. Emperyalizmin "gayri nizami harp" doktrininin bir sonucu olarak oluşturulan "iç savaş aygıtları" devlet içindeki faşist örgütlenmenin çekirdeğidir. Biz Pentagon'a bağlı bu yapılanmaya, yukarıda da belirtildiği gibi, Kontrgerilla diyoruz. Radikal milliyetçi ve sivil faşist hareketler, genellikle "özel savaş" aygıtlarıyla ilişkili olmuştur.

MHP, devletin kuruluşundan gelen ve kaynağında bulunan faşizan öğeleri (başta milliyetçilik ve Türkçülük olmak üzere) sürekli olarak kendi gelişimi için değerlendirdi. Kendisini düzen ve rejim muhafızı olarak konumlandırdı. Türkeş, "Ülkücülerin komünizme karşı mücadelede devlete yardımcı olduklarını" ilan etti. MHP tarihi boyunca "milis gücü" yetiştirmeyi, politik pratiğinin eksenlerinden biri haline getirdi. Bu yaklaşım, devletin illegal katlarında da kabul gördü. Öyle ki, daha sonra 12 Mart darbesini destekleyecek olan dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, ülkücü terörden şikâyet eden İsmet İnönü'ye, tarihsel

kişiliğine karşın yanıt verirken, "Onlar komünizme karşı mücadelede devlete yardım eden vatansever çocuklar" diyebilecekti.

Ülkücü hareket, bütün hamlelerine, şiddeti politik bir araç olarak kullanmalarına ve gördüğü himayeye karşın, sol ve devrimci hareket karşısında etkili olamamıştı. İdeolojik, kültürel ve entelektüel inisiyatifi elinde tutan solun gençlik, aydınlar, meslek örgütleri, sendikalar içindeki etkinliğini kıramadığı gibi gelişimini de engelleyememişti. Bu durum, 12 Mart 1971 askeri müdahalesinden sonra da değişmeyecekti. Özellikle 1970'li yıllarda, devrimci sol güçler, ülkücü harekete sokakta da yanıt verecek, aynı yöntemlerle karşı koyacak ve aşağıdan yukarıya doğru gelişen ve ülkeyi teslim almaya çalışan bir faşist hareketi sahada durduracaktı.

Ancak, ülkücü hareketin Türkiye taşrasında çağrısına bir karşılık bulduğu, özellikle Orta Anadolu'ya yerleşerek kalıcı bir zemin yakaladığı da anlaşılıyordu.

Emperyalizmin "Dolaylı Saldırı" doktrininin esasını, kapitalizme karşı sınıf mücadelesinin yükseldiği ülkelerde iç savaş düzenine göre örgütlenme oluşturmaktır. Devletten devlete ya da iki blok arasında doğrudan saldırı ve savaş olasılığı bulunsa bile, bunun gerçekleşmesi çok zordur. Çünkü, insanlığın yok oluşuyla sonuçlanabilecek bir nükleer savaş tehlikesi, iki kamp arasında doğrudan bir saldırı ve savaşı bu dönem boyunca önleyen başlıca faktör olmuştur. Ancak sıcak savaş olasılığı düşük olsa da mücadele Soğuk Savaş şeklinde sürmektedir.

Bu nedenle Batı, her türden toplumsal muhalefeti, sınıf mücadelelerini, devrimci sosyalist hareketleri ve hatta, demokratik reformcu oluşumları bile kapitalist sisteme yönelik bir "dolaylı saldırı" şeklinde algılamıştır. Türkiye'de Özel Harp Dairesi'nin kurucularından "Kontrgerilla uzmanı" Tümgeneral Cevat Akyol, David Galula'nın, *Ayaklanmaları Bastırma Hareketleri Teori ve Tatbikatı* isimli kitabından yer yer doğrudan çeviriler yaparak hazırladığı broşürde şöyle demektedir:

"Halkı mukavemetçilerden (direnişçilerden - y.n.) ayırmak için, sanki ayaklanma kuvvetleri yapıyormuş gibi, müdahale kuvvetlerince zulme kadar varan haksız muamele örnekleri ve sahte operasyonlara başvurulması tavsiye olunur."

Bu doktrinin, Türkiye'de gerçek anlamıyla yürürlüğe konulduğu dönem, 1965 sonrasıdır. Ancak, asıl etkili ve yaygın şekilde uygulandığı dönem ise kuşkusuz 1970'li yıllardır. Bu yıllar MHP'nin örgütlü bir yarı legal güç olarak siyasal alana müdahale etmeye başladığı dönemdir.

3.5. Orta Anadolu'da Faşist İsyan

MHP ve ülkücü hareket, 1978 yılından itibaren siyasal ve toplumsal gerilimi sürekli olarak arttıran bir çizgi izledi. Şiddet, sıradan insanları da içine alacak şekilde kitleselleştiriliyordu. Bu dönemin belirgin bir farkı da, dinsel (mezhepsel) ve etnik ayrımcılığın yoğun ve derinlemesine bir propaganda yoluyla kışkırtılmasıydı. Anadolu'da, ağırlıklı olarak bir Oğuz/Türkmen mezhebi olmasına karşın Aleviler içinde zemin bulamayan ülkücü hareket, Alevi-Sünni çatışmasını körükleyen bir siyaset izlemeye ve bu bölünmede Sünni kitleleri hegemonyası altına almaya çalışıyordu.

1978 yılının sonuna doğru Türkiye, tarihinin en utanç verici ve insanlık dışı siyasal katliamına, Maraş'a doğru gidiyordu. İnsanlığın, yeni binyılın eşiğinde Balkanlar'da tanık olacağı, etnik ve dinsel boğazlaşmanın Avrasya'daki ilk örneklerinden biriydi Maraş katliamı. Bu katliamın aktörleri de, mahkeme kararlarıyla da kesinleşeceği gibi, yerel gericiliği harekete geçiren ülkücülerdi. MHP, izlediği siyasetle hem toplumun sağ kanadında bir hegemonya sağlamaya çalışıyor hem de Türkiye'yi askeri darbeye doğru taşımak istiyordu.

Dönemin sağdaki en büyük parlamenter gücü AP ile yine sağdaki en radikal sokak gücü MHP arasında fiilen bir mutabakat oluşuyordu. Türk sağı, hükümeti sıkıyönetim ilanına zorluyordu. Böylece, devlet içindeki faşist güçlerle, parlamento ve sokak gücünün birleşmesi için uygun zeminin oluşacağı ve inisiyatifin kendilerine geçeceğini hesaplıyorlardı. Bu strateji sonucu, ülke adeta bir yangın yerine döndü. Siyasal saldırılar, cinayetler ve katliamlar büyük bir hızla artmaya, birçok kentte arka arkaya "gerici ayaklanmalar" çıkmaya başladı.

MHP'nin ülkeyi sıkıyönetime zorlama nedenlerinden biri de Türkiye'de etkin bir güç haline gelen sosyalist ve devrimci örgütlerin saldırıları karşısında bunalmasıydı. MHP, devletin

güvenlik aygıtlarından gördüğü bütün himayeye karşın sokakta hâkimiyet sağlayamadığı gibi, gerilemeye ve mevzi kaybetmeye başlamıştı. Güvenlik güçlerinin ülkücü hareket üzerindeki himayesini kaldırması halinde sert bir tasfiyeyle karşı karşıya kalacağından korkuyordu. Bu korkusunda pek de haksız sayılmazdı. Çatışmalarda ölen ülkücülerin sayısı giderek artıyor, MHP'nin üst düzey yöneticilerden vurulan insanların sayısı çoğalıyordu. Ülkücüler derin ve gerçek bir korku yaşıyordu. Bu durum, ülkücü hareket için giderek daha önemli bir sorun haline gelecekti.

Ülkeyi Maraş katliamına götüren ilk işaret Malatya'da verilmişti. Belediye Başkanı Hamit Fendoğlu'na gönderilen bombalı paket bölgeyi kan gölüne çevirecek büyük provokasyonun ilk adımıydı. Alevi ve Sünnilerin birlikte yaşadığı Orta ve Doğu Anadolu kentlerinde (Sivas, Yozgat, Çorum, Tokat, Kayseri, Erzincan, Erzurum, Elazığ, Kahramanmaraş, Malatya) aynı senaryoya dayalı bir dizi provokasyon gerçekleştirildi. Bu oyun şöyle özetlenebilirdi; hedef seçilen duyarlı kentlerde, bir hafta ya da on gün öncesinden afişler, bildiriler ve yüz yüze propaganda yoluyla yerel gericilik solculara karşı kışkırtılıyor, "komünistlerin" ya da "Alevilerin" camilere saldırdığı, buralara "orak-çekiçli" bayrak asıldığı ve "Müslümanların katledildiği" söylentisi yayılıyordu. Bazen camilere provokatörler tarafından sahte saldırılar da düzenleniyordu. Ardından da kışkırtılan kalabalıklar sol görüşlülerin işyerlerine, evlerine ve derneklerine saldırıyordu.

Saldırıların hedefi hangi mezhepten olurlarsa olsunlar sol görüşlüler oluyordu. Örneğin, sağ partileri destekleyen Alevilere dokunulmuyordu. Alevi-Sünni ayrımcılığı duruma göre kullanılan bir araçtı. Divriği olayları bu bakımdan ilginç bir örnektir. Divriği Sünni ve Alevi yurttaşların iç içe yaşadığı büyük bir ilçeydi. Burada ateşlenecek bir çatışma, kolaylıkla Sivas, Erzincan, Elazığ ve Malatya'ya sıçrayabilirdi. Bu dört duyarlı ilin tam kavşağında bulunan Divriği'de 11 Eylül 1977 günü bir camiye bomba konuldu ve duvarlarına orak-çekiç çizildi. Bombanın patlaması ilçe sakinlerinin bir bölümünü galeyana getirdi. Zaten günlerce önceden "komünistlerin camileri bombalayacağı" yolunda bir propaganda başlatılmış, evlere bildiriler dağıtılmıştı. Ancak, beklenmedik bir gelişme yaşandı ve camiye bomba koyanlar yakalandı. Divriğili bir esnaf, camiyi bombalayanlardan

birinin kendi oğlu olduğunu belirterek, onu polise teslim etti. Ardından diğer saldırgan da yakalandı. Bombacılardan ikisi de ülkücüydü. Provokasyon ters tepti. İlçede ciddi denilebilecek herhangi bir olay meydana gelmedi. MHP, Divriği'de büyük güç kaybetti.

Ancak, provokasyon devam edecekti. Ülkücü hareket dinsel ve etnik ayrımcılık üzerinden güç kazanma stratejisini sürdürüyordu. Sivas'ta 1978'in Ramazan ayı (ağustos-eylül) boyunca yoğun bir propaganda faaliyeti sürdürüldü. Kentte bildiriler dağıtılıyor, "Müslümanlara oruç tutturulmadığı, komünistlerin camilere saldırdığı ve Alevilerin ayaklanmaya hazırlandığı" yolunda haberler yayılıyordu. MHP çevre il ve ilçelerden getirdiği taraftarlarıyla Sivas'ta yığınak yapıyordu. Sivas'ta 1970'li yıllar boyunca sol etkin konumdaydı.

Ülkücü militanlar Sivas'ta 3 Eylül günü harekete geçtiler. Kentin birçok bölgesinde arabalara yerleştirilen megafonlardan gün boyunca yapılan anonslarda "Komünistler camilere bomba attılar, Aleviler ayaklandı, Müslümanlar öldürülüyor, Allah'ını dinini seven ayağa kalksın" diye çağrılar yaptılar. Yoğun kışkırtma faaliyetlerinin etkisiyle toplanan kalabalıklar, önceden tespit edilen işyerlerine, evlere ve mahallelere doğru saldırıya geçtiler. Alevilerin yoğun olarak yaşadığı mahalleler uzun namlulu silahlarla yaylım ateşine tutuldu. Birçok ev ve işyerlerini de yakıp yıktılar.

Yüceyurt mahallesinde yakılan binalar arasında "Cami Yaptırma Derneği" de vardı. Ancak, gerek Alibaba, gerekse Çavuşbaşı ve Yüceyurt mahallelerinde semt halkının ve devrimci gençlerin silahla karşılık vermesi üzerine girişim başarısızlığa uğradı. Bunun üzerine kent çarşısına yönelen kalabalıklar burada CHP'lilere ait işyerleri ile ülkücülere katılmayan bazı AP'lilerin dükkânlarına saldırdılar. Belediye binasını tahrip ettiler. İki gün süren olaylar sırasında 9 kişi öldü, 92 kişi yaralandı. ÜGD Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu o sırada kentteydi ve saldırıları yönetiyordu. Olaylardan sonra gözaltına alınanlar arasında Yazıcıoğlu da vardı.

Bu olayla ilgili en ilginç gelişme ise "Yüceyurt Mahallesi Cami Yaptırma Derneği" yönetim kurulunun yaptığı açıklamaydı. Bu açıklamada, "Bir grup faşist saldırgan, mahallemize

gelerek birçok ev ve işyerinin yanı sıra, derneğimizi de tahrip ederek yağmalamışlardır" deniliyordu.

Sivas olaylarından bir hafta sonra Elazığ'da da aynı oyun sahnelendi. Yine "komünistlerin camilere saldırdığı ve Müslümanları katlettiği" iddia edildi. Ülkücülerin önderliğinde harekete geçen gerici kalabalıklar, bu kentte de çok sayıda ev ve işyerini tahrip ederek yağmaladı. CHP, Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER) ve Polis Derneği (POL-DER) binaları yakıldı. Elazığ'daki saldırılar sırasında ilk gün çoğu esnaf sol görüşlü 6 kişi öldürüldü. Daha sonraki saldırılarla öldürülenlerin sayısı 15'e yükseldi. Eylülün son haftasında Malatya'da meydana gelen olaylarda ise aralarında öğrenci, öğretmen ve memurların da bulunduğu sol görüşlü 7 kişi katledildi. Ölenlerin çoğu sıradan insanlardı.

3.6. Türk Faşizminin İnsanlık Suçu: Maraş Katliamı

Kahramanmaraş'taki Çiçek Sineması'nda, 19 Aralık 1978 gününün akşamı, *Güneş Ne Zaman Doğacak* isimli Sovyet aleyhtarı bir film gösteriliyordu. Film başladıktan kısa bir süre sonra salonda bir patlama oldu. Patlamaya yol açan maddenin, ekspertiz raporlarına göre, kimsenin yaralanmasına bile yol açmayacak ölçekte küçük bir dinamit lokumu olduğu anlaşıldı. Bu dinamitin , kapatılan Ülkü Ocakları'nın yerine kurulan Ülkücü Gençlik Derneği (ÜGD) üyesi Ökkeş Kenger (Şendiller) tarafından atıldığı; bombanın patlatılmasından sonra ÜGD Genel Merkezi'ne telefon edilerek bilgi verildiği açılan davanın iddianamesinde yer aldı. Patlamadan sonra sinema salonunda bulunan ülkücüler, sürekli slogan atmaya ve salondaki seyircileri kışkırtmaya başladı. Dışarı çıkan kalabalık solculara ait dernek ve parti binalarına saldırdı. Katliam başlamıştı.

Bu olaydan önce, bazı MHP ve ÜGD yöneticileri Kahramanmaraş'a gelmiş, yerel ülkücü yöneticilerle bir dizi toplantı yapmışlardı. Daha önceden kentte yığınak yapılmış, çevre il ve ilçelerden ülkücüler Maraş'a taşınmış, silah ve patlayıcılar depolanmıştı. Patlayıcılardan bir bölümünü de İstanbul'dan Abdullah Çatlı göndermişti. Ünlü ülkücü tetikçiler Kahramanmaraş'a gelmişti. Örneğin, Haluk Kırcı, Ercüment Gedikli ve Ünal Osmanağaoğlu gibi Bahçelievler katliamını ve işçi lideri Kemal

Türkler cinayetini gerçekleştiren ülkücüler olaylar sırasında Maraş'ta bulunuyordu. Bütün veriler ciddi bir hazırlık yapıldığını gösteriyordu.

Patlamadan sonra sinemadan çıkan yaklaşık 300 kişilik kalabalık, yakınlarında bulunan CHP İl Merkezini ve PTT binasını tahrip etti. Kahramanmaraş sokaklarında gösteriler başladı. Komünistlerin ve Alevilerin camilere saldırdığı ve Müslümanları katletmeye başladığı söylentileri bütün kente yayıldı. Bazı evlere ve işyerlerine saldırılar düzenlendi. Ertesi gün Aleviler tarafından işletilen bazı kahvehaneler ve işyerleri bombalandı. 21 Aralık günü iki TÖB-DER'li lise öğretmeni vurularak öldürüldü. Ülkücülerin yönlendirdiği kalabalık gruplar, iki öğretmenin ertesi gün yapılan cenaze törenine de saldırdılar. Cenazenin kaldırılacağı cami önünde toplanan saldırganlar, "Komünistlerin ve Alevilerin cenaze namazı kılınmaz" diye megafonlarla sürekli olarak kışkırtma yaptılar ve saldırıya geçtiler. Olay yerinde polisler olmasına karşın, saldırıda silah ve patlayıcı madde kullanıldı. Sonuçta cenaze töreni yapılamadı. Taraflar arasında şiddetli bir çatışma meydana geldi ve vurulanlar oldu. Ölenlerden ikisi ülkücüydü.

Olaylar daha da büyüdü. Kente dağılan saldırganlar sol görüşlü kişilere, CHP'lilere ve Alevilere ait ev ve işyerlerine saldırmaya ve yakıp yıkmaya başladı. Bu saldırılar sırasında 3 kişi daha yaşamını yitirdi. Saldırılar cumartesi ve pazar günlerine denk gelen 23-24 Aralık 1978 günlerinde doruk noktasına çıktı. Sol görüşlülerin yaşadığı mahallelere yönelen saldırganlar, buraları uzun namlulu tüfekler ve otomatik silahlarla taradılar; ev ve işyerlerini bombaladılar; mahalleleri mazot dökerek ateşe verdiler; ele geçirdikleri sıradan CHP'li ve Alevi yurttaşları çocuk, kadın, erkek, yaşlı demeden öldürmeye başladılar. Saldırılarda tüfek, tabanca, dinamit, bomba, satır, bıçak, pala ve balta gibi araçlar kullanıldı. Bazı kadınların ırzına geçildi, aralarında hamile kadınların ve bebeklerin de olduğu insanlar tanınmayacak şekilde parçalanarak ve yakılarak öldürüldü. Hastaneleri de kuşatan saldırganlar buralara getirilen yaralıları da öldürmeye, cankurtaran araçlarını silahlarla taramaya başladı. Hedefteki insanlar bu boyuttaki bir saldırı karşısında tamamen hazırlıksız durumdaydı.

Olayların tam anlamıyla gerici bir ayaklanmaya dönüşerek çığırından çıkması üzerine, Valilik 24 Aralık günü sokağa çıkma yasağı ilan etti. Ama kimse bu yasağa uymadı. Kent, yerel gericiliği kışkırtan ülkücülerin kontrolüne geçmişti. Çevre il ve ilçelerden Maraş'a ülkücü gruplar gelmeye devam ediyordu. Polis olaya tamamen seyirci kalıyordu. Ölenler arasında, saldırganlara müdahale etmeye çalışan polisler de vardı. Askerler ise kışlalarında bekliyor, kente sevk edilen birlikler yetersiz kalıyordu. Sokağa çıkma yasağına karşın 24 Aralık sabahı erken saatlerde kentin çeşitli bölgelerinde kalabalık gruplar halinde toplanan saldırganlar, "Müslüman Türkiye, Kahrolsun komünistler" sloganları eşliğinde yeniden saldırıya geçtiler. Bir yandan da, belediye hoparlörü ve camilerden, "Komünistlerin ve Alevilerin camileri yakarak Müslümanları katlettiği" şeklindeki anonslar devam ediyor ve cihat çağrısı yapılıyordu.

Sağlık Ocaklarını ve Devlet Hastanesi'ni de basan saldırganlar, buralardaki ağır yaralı 5 kişiyi dışarı çıkararak kurşuna dizdiler. Bu saldırı sırasında bir ambulans şoförü de tabancayla vurularak yaşamını yitirdi. CHP, TİP, TÖB-DER, POL-DER, TİKP binaları tamamen yıkılıp yakıldı. Bu olaylar sonucunda (19-24 Aralık 1978 tarihleri arasında) resmi verilere göre 115 kişi öldürüldü, 500'ü aşkın kişi yaralandı. Görgü tanıklarının ifadelerine göre ise öldürülenlerin sayısı 200 ila 250 arasında değişiyordu. Olaylar sırasında, sağcılara ait ev ve işyerlerini diğerlerinden ayırmak için üzerlerine boyayla "MHP" yazıldığı ya da "üç hilal" çizildiği, o günlerde yayınlanan gazetelerdeki fotoğraflarda yer alıyordu. Katliamın doruk noktasına çıktığı 23-24 Aralık günlerinde Maraş'ta görev yapan Yüzbaşı Timur Şen, resmi ifadesinde şunları anlatıyor:

"Kahramanmaraş 3. Tabur, 8. Bölük Komutanı olduğunu; 22.12.1978 günü cereyan eden cenaze töreni olayları sırasında, General Boğuşlu'nun başkanlığında yapılan toplantıda, Yörükselim mahallesinde oturan Alevilere karşı harekete geçileceği istihbaratı alındığı için bu mahalle ile diğer mahalleler arasında birliklerin yerleştirilmesine karar verildiği; kendisinin de 23.12.1978 günü saat 04.30-05.00 civarında (...) Uzunoluk Caddesi ile Işık Caddesi'nin kesiştiği Uğrak Pastanesi'nin bulunduğu köşeye askerlerini yerleştirdiğini; (...) saat 07.00 sıralarında

gün yeni ışımaya başlarken, Belediye hoparlöründen, 'Dünkü olaylarda şehit düşen 2 din kardeşimizin cenazesi kaldırılacaktır. Bütün din kardeşlerimiz son görevlerinizi yapın' şeklinde ve genel mahiyeti itibarıyla sağ görüşlü kişileri toplamayı amaçlayan anonsların yapıldığını; anonsların arkasından, anonsu yapan dernek veya partinin -ÜGD ve MHP- isminin söylendiğini; bu anonsların 08.00'e kadar devam ettiğini; durumu telsizle Tabur Komutanına bildirerek, anonsların durdurulmasını istediğini, Tabur Komutanının Valilikle temasa geçtiğini söylediğini; bu anonslar üzerine köşe başını tuttuğu yollardan şehir merkezine doğru şahısların inmeye başladığını; saat 09.00 civarında Uzunoluk Caddesi'nden yukarıya, tertibat aldığı yere doğru ellerinde kalın sopalar ve taşlar olan, 'Kahrolsun komünistler, şehitlerimizin kanlarını yerde bırakmayacağız' diye bağıran, yol üzerindeki işyerlerini tahrip ederek ilerleyen 15.000 kişi civarında bir topluluğun gelmekte olduğunu; (...) yolun ortasına bir makineli tüfek yerleştirerek beklemeye başladığını; grupla arasında yüz metre kalınca, gruba doğru giderek, daha fazla ilerlememelerini, aksi halde ateş açacağını söylediğini; grubun bu ihtar üzerine durduğunu, ellerindeki sopaları devamlı olarak salladıklarını; hepsi ile muhatap olamayacağını, liderleri kimse onun gelip konuşmasını söyleyince, grubun önündeki üç kişinin gayet küstahça ve ellerindeki sopalarla kendisine doğru ilerleyerek 'söyle biziz' dediklerini; bu üç kişiyi bir gün önceki cenaze töreni olayları sırasında Ulucami önündeki sağcı grubun en ön saflarında gördüğünü ve tahrik edici davranışlarda bulunduğunu fark ettiğini; (...) bu üç kişiye buradan geçemeyeceklerini, geçmeye çalıştıkları takdirde makinalı tüfekle ateş ettireceğini söylediğini; (...) bunun üzerine grupta dalgalanmalar olduğunu, kimisinin geriye döndüğünü; (...) bu arada şehir içinden muhtelif yerlerden, özellikle Yörükselim mahallesinden yoğun bir şekilde makinalı tüfek sesinin geldiğini; (...) gruptan kopmalar olmasına rağmen 4-5 bin kişi civarında bir topluluğun hava kararana kadar sokakta kalmaya devam ettiğini; (beyan etmiştir.) ..." (Adana-K. Maraş- Gaziantep- Adıyaman-Hatay İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı 1 No'lu Askeri Mahkemesi K. Maraş Olayları Davası Gerekçeli Kararı, Esas: 1980/92, Karar: 1980/250. // Aksi belirtilmedikçe, Maraş katliamına ilişkin aşağıdaki alıntılar bu kaynaktan yapılacaktır.)

Maraş Olayları dava dosyasında yer verilen çok sayıda mağdur ifadelerinden de olayın boyutunu görmek mümkün. Her biri ayrı bir drama işaret eden bu tanık ifadelerinden, buraya sadece birini almak bile katliamın ulaştığı vahşet düzeyini anlamak için yeterli olacak. Tanık ve mağdur Ayşe İşbilir, olayların başlamasından tam 4 gün sonra, ellerindeki "üç hilalli bayraklarla" evlerini kuşatan saldırganların neler yaptığını ifadesinde (tutanak dili ve imlasıyla) şöyle anlatıyor:

"(...) 23.12.1978 Cumartesi günü öğleden sonra ellerinde balta, av tüfeği, tabanca, kazma, sopa, et keseri olan kalabalık bir grubun eve doğru geldiğini görünce, kapıları kilitleyerek misafir odasında toplandıklarını, kalabalığın kendi evlerini aradığını ve 'hangisi, hangisi' diye sorduklarını; saldırganların evin damına çıkarak, 'Alevi, komünist dışarı çık' diye bağırdıklarını; daha sonra evin damından aşağıya inerek, kapı ve pencereleri kırıp silah sıkarak içeri girdiklerini; evde bulunan herkesin banyo aralığında toplandığını; kocası öğretmen Ali Rıza İşbilir'in ellerini havaya kaldırarak, 'teslimim, çocuklarıma aileme dokunmayın, ne yapacaksanız bana yapın' dediğini; grubun başındaki yaşlı bir şahsın, 'bunları teslim alın' demesi üzerine saldırganlardan bir kısmının oğlu Mehmet İşbilir'i evden dışarı çekmeye başladıklarını; kocası Ali Rıza İşbilir ile birlikte oğlunu bırakmamak için arkasından sarıldıklarını, bu defa saldırganların oğlu Mehmet'i bırakarak, kocası Ali Rıza İşbilir'i dışarı çıkardıklarını ve ellerindeki keserle kafasına vurarak yere serdiklerini; evden kaçmak isterken kendisini yakalayan saldırganların tekrar eve getirdiklerini; bunlardan 50-60 yaşlarında sarıklı bir saldırganın küfür ederek et keseri ile başına vurduğunu, yere düşerek bayıldığını; o zaman saldırganların kendisine silahla ateş etmiş ve sol elini bileğe kadar kestikten sonra öldü diye bırakmış olduklarını; bundan sonra saldırganların kızı Sebahat İşbilir'i öldürerek, kendi üzerine yatırmış olduklarını, oğlu Mehmet İşbilir'i de aşağıdaki caminin önünde öldürmüş olduklarını, keza kaynı polis memuru Hacı Veli İşbilir'i de saldırganların öldürmüş olduğunu... (beyan etmiştir)."

Öldürdükleri insanlara, tutanaklarda yer aldığı şekliyle önce "İslamın şartları nedir?" diye soru soran, sonra da baltalarla parçalayan bu insanlar hangi kutsal davanın takipçileriydi? Nasıl

böylesine vahşileşebilmişlerdi? Sırf başka bir mezhebe mensup ya da farklı bir dünya görüşünden yana diye savunmasız insanlara nasıl bu kadar acımasız davranabilmişlerdi? Bu soruların yanıtını, askeri mahkeme bile açıkça verecekti:

"Gerekçeli hükmün olaylarla ilgili deliller başlıklı 4. Bölümünde, olayların cereyan tarzı ve hukuki değerlendirmesi başlıklı 5. Bölümünde geniş olarak açıklandığı üzere; olaylar sırasında saldırgan gruplar MHP'nin amblemini taşımışlar, MHP ile ilgili sloganlar söylemişler, üzerinde MHP yazılı evlere veya dükkânlara dokunmamışlardır."

Evet, bu vahşi katliamı gerçekleştirenler yerel gericiliği harekete geçiren MHP militanlarıydı.

Bu katliam, MHP için iktidar stratejisinin bir parçası ve askeri yönetime giden yolun belirleyici bir kilometre taşıydı. Katliam sanıklarını yargılayan mahkeme de aynı kanıdaydı. Mahkeme gerekçeli kararında Maraş katliamını, ülkücü hareketin "şiddete dayalı iktidar stratejisinin bir parçası" olarak değerlendirdi. Katliam davasında yargılanan ve mahkûm olanlar MHP ve ÜGD üye ve yöneticileriydi. Bu davada "1 Numaralı sanık" olarak yargılanan Ökkeş Kenger 1991'de MHP'den Maraş milletvekili seçildi. Korktuğu ve utandığı için soyadını mahkeme kararıyla "Şendiller" olarak değiştirdi. Ökkeş Kenger (Şendiller) bir dönem BBP'nin genel sekreterliğini de yaptı.

Mahkeme tutanaklarında bile yer alan deyimlerle belirtirsek eğer, "Üç yaşındaki küçük çocukları öldüren, hamile kadınları ve yaşlıları baltalarla parçalayan, İslamın şartlarını sayamayanları benzin dökerek yakan ve ırza geçen" bu saldırganlar dinci yanları ağır basan ülkücüler ve onların yönlendirdiği mezhepçi-sağcı bir güruhtu. Faşist barbarlık Türk sağının aklını ve vicdanını teslim almıştı!

Maraş katliamı sıradan bir olay, sosyolojik bir kaza değildi. Daha önce de benzer yapıya sahip birçok ilde aynı şey denenmişti. Fark sadece bilançonun daha ağır olmasından kaynaklanıyordu. Olayların seyri, gerçekleştirilme biçimi, kullanılan yöntem ve araçlar saldırıların merkezi olarak planlandığını açıkça ortaya koyuyordu. Yüzlerce ev ve işyerinin yakılıp yıkıldığı Kahramanmaraş'tan binlerce insan göç etti. Kent olaylardan

sonra neredeyse yarı yarıya boşaldı. Ticari ve sosyal hayat yıllarca durdu, kente uzun süre yeni yatırım yapılmadı.

Maraş katliamı bütün yurtta büyük bir öfke ve infial yarattı. Türkiye'nin her yerinde protesto eylemleri düzenlendi. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerdeki bütün üniversiteler ve liselerde boykot ve işgal eylemleri yapıldı. DİSK üyesi yüz binlerce işçi iş bıraktı. Yurt genelinde MHP ve ülkücü kuruluşlara yönelik saldırıların sayısında da önemli bir artışın meydana geldiği gözlendi. Protesto eylemleri, katliamın birinci yıldönümü olan 1979'da yaygın bir şekilde gerçekleştirildi. Maraş katliamı Türkiye'nin bir iç savaş iklimine girdiğinin en belirgin işaretiydi. Sınırlar aşılmıştı.

Dönemin CHP hükümeti 25 Aralık 1978'de Meclis'e sıkıyönetim ilan edilmesine ilişkin karar tasarısını sundu. Uzun süre orduyu yönetimden uzak tutmaya çalışan CHP, askerleri kendisi göreve çağırmak zorunda kalıyordu. Sonuçta, aralarında İstanbul ve Ankara başta büyük kentlerin olduğu 13 ilde (sonra 23'e çıkarıldı) sıkıyönetim ilan edildi. Kararı AP ve MHP'liler sevinçle karşıladı. Artık Türkiye, 12 Eylül 1980'de yapılacak askeri darbeye doğru önemli ve geri dönüşü olmayan bir virajı almıştı. Maraş katliamına kadar sıkıyönetim ilan edilmesini isteyen MHP, bu amacına ulaştıktan sonra yönetimin bütünüyle askerlere bırakılmasını istemeye başladı.

Kahramanmaraş olaylarının toplumda yarattığı travma hayli derin oldu. Şiddetin kitlesel temeli genişlemiş, sıradan insanlar "can güvenliği" sorununu yakıcı şekilde hissetmeye başlamıştı. Can güvenliği kaygısıyla ülkede göçler yaşanıyordu. Türkiye, en küçük birimlerine kadar ikiye bölünmüştü. Güvenlik güçlerinden ümidini kesen insanlar, kendi güvenliklerini kendileri sağlamaya yöneldi. Sadece örgütlerde değil, toplumda da silahlanma eğilimi güçlendi. Daha önce okullarda, yurtlarda, parti ve dernek binalarında tutulan nöbetler, mahallelere, ilçelere ve kentlerin tamamına yayıldı. Sol, Kahramanmaraş benzeri bir saldırının bir daha gerçekleşmemesi için tedbirler almaya yöneldi. Örneğin; 12 Eylül darbesinin hemen öncesi Çorum'da da aynı nitelikte bir katliam düzenlemeye çalışan faşistler, devrimcilerin ve solcu kitlelerin hazırlıklı olmaları nedeniyle yenilgiye uğratıldılar.

Maraş katliamının gerçekleştirildiği 1978 yılında meydana gelen çatışma ve saldırılarda toplam 1072 kişi yaşamını yitirdi. Ölenlerden 509'u sol görüşlü, 36'sı güvenlik görevlisi, yaklaşık 400'ü de ülkücüydü. Olaylar sırasında ölenlerden siyasi görüşü tespit edilemeyenlerin sayısında da önemli bir artış gözleniyordu. Bu durum, şiddetin giderek artan oranda sıradan insanları da içine almaya başladığını gösteriyordu. Sıkıyönetim uygulamasının olmadığı 1978 yılı boyunca (Maraş katliamından önce) tam 23 yerleşim biriminde ülkücülerin önderlik ettiği gerici-faşist ayaklanmalar ve katliam girişimleri meydana geldi. Bu olaylar sırasında ölen 106 kişiden çoğu ılımlı görüşlere sahip savunmasız ve sıradan insanlardı.

Sıkıyönetimin ilanıyla ilgili olarak Batı'da yapılan yorumlar da dikkat çekiciydi. Kahramanmaraş olaylarında bazı CIA ajanlarının rol aldığı öne sürülüyordu. Bazı ABD Büyükelçiliği görevlilerinin Sivas, Malatya, Elazığ, Çorum, Erzincan, Erzurum ve Kahramanmaraş gibi hassas illerin bulunduğu bölgeyi daha önceden gezdiği ve bir rapor hazırladığı biliniyordu. ABD'nin Türkiye'deki siyasal istikrarsızlık ve solun yükselişinden endişe duyduğu açıktı. Aynı günlerde Fransız medyası, istihbarat servislerinden sızan bilgilere dayandırdıkları yorumlarında, CIA'nın Türkiye'de kapsamlı bir operasyon hazırlığında olduğunu belirtiyordu.

Kahramanmaraş katliamı öncesinde "iyi giyimli" bazı kişilerin, Alevi ve sol görüşlü yurttaşların oturduğu mahallelerde, "nüfus sayımına hazırlık yapıyoruz" diye araştırma yaptığı; bu araştırma sırasında evlerde kaç kişinin kaldığını ve silah bulunup bulunmadığını öğrenmeye çalışarak bazı ev ve işyerlerini işaretledikleri, soruşturmalar sırasında ortaya çıkmıştı. Ancak, bu kişilerin kim olduğu ve nasıl bu kadar rahat hareket edebildikleri ise her nedense saptanamamıştı. Katliamın önceden en ince ayrıntısına kadar planlandığı açıktı. Deneyimli ülkücü militanların Maraş'a gönderilmesi, MHP Genel Merkez yöneticilerinin yerel örgüt liderleriyle üst üste toplantılar yapması ve İstanbul Küçükçekmece'deki İstihkâm Taburu'ndan sağlanan (resmi kayıtlara göre çalınan) TNT tipi patlayıcıların bu kente gönderilerek ülkücüler tarafından depolanması gibi olaylar, merkezi bir planlama yapıldığının somut işaretleriydi. Bu çapta bir

organizasyonun, iç savaş aygıtı ve istihbarat servisleri devrede olmadan gerçekleştirilmesi kolay değildi.

BBC'nin 25 Aralık 1978 tarihli yorumu hayli dikkat çekiciydi: "Kahramanmaraş olayları, Pakistan, Afganistan ve İran'dan sonra belki de kaos ve belirsizlik içine düşme sırasının Türkiye'ye geldiğini gösteriyor. Sonuna kadar demokratik ilkelere bağlı kalma kararlılığında olan orta-sol hükümet her şeye rağmen olayları denetleyemediği görüntüsü taşıyor. Hükümetin, bir önceki hükümetten devraldığı sorunların oluşturduğu, Türkiye tarihinin en kötü ekonomik bunalımı, geçen yıl olduğundan daha iyi durumda değil. Siyasal şiddet olayları da artıyor. Bu yıl daha şimdiden 700'den fazla kişi siyasal şiddet olaylarında yaşamlarını yitirdiler. Siyasal şiddet olayları şimdi büyük kentlerin dışındaki yerleşme bölgelerine de yayıldı. (...) Başbakan Bülent Ecevit dahil olmak üzere, giderek artan sayıda kişi, bir iç savaş tehlikesine dikkat çekiyorlar. Her ne kadar bu dramatik bir tahmin olsa da, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir kez daha kendisini müdahale zorunda hissetmesi –eğer durum düzelmez ise– olasılığı güçlü durumda..." (Akt. Cüneyt Arcayürek,1986: 11. *Müdahalenin Ayak Sesleri*, Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, Ankara).

Türkiye'nin Batı tarafından kaybedilmesi, sadece bölgede değil, küresel ölçekte de dengeleri altüst edecek sonuçlar yaratabilirdi. Dünyanın en zengin enerji yataklarının bulunduğu bölgede, ABD ve Batı, Türkiye gibi görece güçlü bir ülkeyi kaybetmeyi göze alamazdı. Bu çapta bir kayıp, dünyada inisiyatifin Sovyetler Birliği ve Sosyalist Blok'un eline geçmesine yol açabilirdi. Diğer bir anlatımla, Türkiye'nin adım adım bir askeri darbeye doğru götürülmesi, tek başına iç politik gelişmeler, ekonomik kriz ve diğer toplumsal olaylarla açıklanamazdı. Siyasal olayların seyri ancak, bölgesel ve küresel bağlamında değerlendirildiğinde anlaşılabilirdi.

3.7. Soğuk Savaş Milliyetçiliği

Türkiye'nin modern tarihinde bir ideolojik akım ve bir siyasal hareket olarak milliyetçiliğin izi sürüldüğünde, birbirinden farklı akımlarla karşılaşılır. Bu farklı milliyetçilik anlayışlarının hem birbiriyle örtüşen ortak alanları hem de birbirinden uzaklaşan farklı uçları vardır. Şimdi bu farklı milliyetçilik ekollerini,

İslamo-faşizmin bağlamında değerlendirmek için biraz daha yakından bakalım.

Bir cumhuriyet ideolojisi şeklinde gelişen Batıcı ya da -daha doğru ifadeyle- demokratik Türk milliyetçiliği, "200 yıllık geri kalmışlık" kompleksinin aşıldığı iddiasına dayanır. Bu zihniyet dünyası, Batılı olmayı çağdaşlaşma ve ilerleme olarak anlamakta, dolayısıyla milliyetçiliği yerel ölçeklerin üzerine çıkarak evrensel düzeyde yeniden kurmaya ve tanımlamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşım; Batılı bir eğitimden geçmiş, yurtsever ve görece modern bir estetik anlayışına sahip ilk kuşak cumhuriyetçi seçkinlerin temsil ettiği bir orta ve üst sınıf kültürüdür.

Ancak, bu orta ve üst sınıf kültüründe, kapitalistleşme sürecinin derinleşmesiyle paradoksal olarak (özellikle 1980'lerden sonra) gelişen siyasal ve İslamcı gericilik, derin bir çözülmeye yol açtı. Yeni zenginleşen kesimler, taşra sermayesinin yükselmesi ve bir ara tabakanın oluşması, sınıflar arasındaki kültürel geçişkenliği de beraberinde getirdi. Bu ara tabaka, yeni sınıfsal konumuna uygun olarak bir yandan Batı kültürüyle en azından tanışmaya çalışıyor, ama diğer yandan da taşraya ait değer yargılarından, zevklerinden ve davranış kalıplarından kopamıyordu. Taşra sadece siyasal olarak değil, kültürel olarak da kuşatıcı bir karakter kazanıyordu. Fakat, bu kuşatma sürecinde yeni yükselen sermaye kesimleri de dönüşüme uğrayacaktı.

Cumhuriyetin en önemli kurucu ilkelerinden biri olan ulus kurucu milliyetçilik, -ki buna demokratik milliyetçilik de diyebiliriz- modernist ve Batıcı bir karaktere sahipti. Daha çok kültürel ve hukuki bir içerikle tanımlanmaya çalışılan bu milliyetçilik, Kemalist modernleşme projesinin taşıyıcı kavramlarından biriydi. Kemalist milliyetçilik bu özelliğiyle vatandaşlık hukukunu ve vatan bağını esas alan Fransız (Batı tipi ulusçuluk) ekolüne yakındı. Ancak Kemalist milliyetçilik diğer ucuyla da Anadolucu bir Türkçülüğe, soy ve köken birliği arayışına açılıyor ve bu yanıyla da Alman (Doğu tipi ulusçuluk) milliyetçiliği ekolüne yaklaşıyordu. Ancak, bu milliyetçilik anlayışı son çözümlemede ulus kurucu, seküler ve bu özelliğiyle –bütün eksikliklerine karşın– burjuva demokratik bir karaktere sahipti.

Resmi milliyetçilik, bu iki ekol arasında bir sentez oluşturmaktan çok, eklektik bir yapıya sahipti. Bu nedenle sol yorumları

bulunduğu gibi, ırkçı-faşist açılımlara da yol veren bir yapısı ve kurgusu vardı. Dolayısıyla manevra alanı hayli geniş bir egemen/ resmi milliyetçilik anlayışından söz etmek mümkündü. Konjonktürel (iç-dış toplu durum) olarak bu milliyetçilik anlayışı, kimi zaman kültürel bir demokratik milliyetçilikten, soycu ve muhafazakâr bir Türkçülüğe savrulabiliyordu.

Hürriyet Devrimi (1908) ve Cumhuriyetle birlikte hızlanan modernleşme sürecinde sadece etnik temele dayalı bir uluslaşma modeli, kaçınılmaz olarak Türk kökenli olmayan halkları dışında bırakacaktı. Bu durumda din bağı dışında başkaca birleştirici bir unsur bulmak mümkün değildi. Bu bir açmazdı. Oysa aydınlanmacı projenin kaçınılmaz sonucu olarak yeni ve kültürel bir Türklük tanımı gerekiyordu. Bu tanım, Rumeli ve Anadolu'yu esas alan, dolayısıyla vatan birliğini gözeten bir eksene sahip olmak durumundaydı.

Ancak, cumhuriyet milliyetçiliğinde kültürel bir ulus (millet) tanımının yanı sıra etnik-soycu bir damar da her zaman etken konumda oldu. Kürt sorununun büyüdüğü dönemlerde resmi milliyetçiliğin Türkçü ve etnisiteye vurgu yapan yanı öne çıkarıldığı gibi, Kürt sorununun görece geri çekildiği dönemlerde ise kültürel-sosyolojik bir tanıma dönüş eğilimi güçlenecekti.

3.8. Ülkücü Milliyetçilik Bir 'Atlantik' İmalatıdır

Türkiye'de milliyetçilik, genel olarak muhafazakâr, hatta gerici bir karaktere sahiptir. Sağcılıktır, etnik temele vurgu yapar, ayrıştırıcı ve dışlayıcıdır. Farklı yorumları olsa da, yüzyılın başlarındaki uluslaşma döneminin ilerici ve demokratik Türkçülüğünden farklı olarak, aydınlanmacı ve modernist değildir, tutucu ve gericidir.

Ülkücü hareket resmi milliyetçiliğin bu eklektik özelliğinden sonuna kadar yararlandı. Onun etnisist yanını Turancı-Türkçü bir yoruma tabi tutarak uca taşıdı. MHP, Anadolucu ekolden de Pan-Türkçü çizgisiyle ayrılacak ve ırkçı-faşist bir ideolojik hat inşa edecekti. Bu yanıyla ülkücü hareket, 19. yüzyılın sonunda bir burjuva devrimci akım olarak doğan ve uluslaşma sürecinde ilerici bir rol oynayan demokratik Türkçülükle ciddi bir bağa sahip olmadı. Zayıf ilişki de zaman içinde silindi.

Kaynağı ve kökleri 19. yüzyılın sonları ve geçen yüzyılın başlarına kadar giden demokratik ya da otantik Türkçülük; uygarlığın evrenselliğini benimseyen, kentli, aydınlanmacı ve kültürel bir ulus/millet tanımına yatkın olduğu halde; ülkücü hareket esas olarak taşra/kasaba milliyetçiliği üzerinden yürütülen muhafazakâr, tutucu ve soycu/ırkçı bir dokuya sahip oldu. Bu zemin ülkücü hareketi, ideolojik serüveninin belli bir aşamasında İslamcılığa taşıdı. Türkçülükten İslamcılığa doğru yaşanan bu serüven, önce 12 Eylül darbecilerinin ideolojisi olarak, "Türk-İslam sentezi" denilen çizgiyi oluşturdu, sonrasında da AKP iktidarıyla birlikte İslamo-faşist anlayışa evrildi.

Ülkücü hareketin bu ideolojik yapısı, Türkiye'nin NATO'ya üye olması ve Soğuk Savaşın yükseldiği 1960'lı ve 70'li yıllarda Amerikancı ve işbirlikçi bir karakter de kazanmaya başladı. Özellikle, NATO'ya bağlı Kontrgerilla örgütlenmesinin operasyon aygıtı olarak MHP'nin örgütlenmesi, ülkücü hareketin ideolojik-politik yapılanmasını da belirledi. Bu çizgiye "Soğuk Savaş milliyetçiliği" ya da aynı anlama gelmek üzere "Atlantik milliyetçiliği" veya "NATO milliyetçiliği" de diyebiliriz. Türkiye'de ülkücü milliyetçiliğin de siyasal İslamcılığın da kaynağı aynıdır, mayasında Atlantikçilik vardır.

MHP milliyetçiliği ya da ülkücülük, bir Soğuk Savaş ürünüydü. Soğuk Savaş, sadece MHP milliyetçiliğini değil, devlet milliyetçiliğini de etkisi altına aldı ve dönüştürdü. Batıcı, seküler, aydınlanmacı bir cumhuriyet milliyetçiliği, yerini anti-komünist gerici bir milliyetçiliğe bıraktı.

İşte bu gelişme, uzak olmayan bir gelecekte İslamo-faşizmin de ideolojik zeminini oluşturacaktı. Dolayısıyla Türkiye'de birer Soğuk Savaş ürünü ve gücü olan siyasal İslamcılık•ve Atlantik milliyetçiliğinin kaynakları aynıdır. İslamo-faşist milliyetçilik, siyasal dinci hareket ile Atlantik imalatı ülkücü milliyetçiliğin sentezidir. AKP, MHP, BBP ve Hüda Par'ın 14 Mayıs 2023 seçimlerinde ittifak yapmasının siyasal arka planını besleyen olgu da, bu ortak ideolojik zemindir.

İdeolojik bir tanımla İslamo-faşizm; halkın kutsal inançlarının, totaliter ve faşist bir rejim kurmak için istismarıdır. Siyasal ve iktisadi-sınıfsal bir tanımla ise İslamo-faşizm; iktidardan ve servetten daha çok pay isteyen, taşra sermayesinin büyük

kesimlerinin de içinde yer aldığı, yeni yükselen, yırtıcı, saldırgan ve yağmacı tutucu burjuvazinin gerici ve despotik rejimidir. Toplumsal, siyasal ve iktisadi merkezin kenarında kalmış sermaye çevrelerinin bir isyanıdır. Bu nedenle, siyasal ve toplumsal merkezin temsil ettiği bütün modern, aydınlanmacı ve demokratik değerlere karşı iflah olmayan bir kin duyar. Geri, rüküş ve niteliksiz olanı yüceltir.

3.9. Milliyetçiliğin İslamcı ve Ülkücü Yüzü

Milliyetçiliğin yukarıda da işaret ettiğimiz "Batılı" ve "Doğulu" olmak üzere tarih içinde ortaya çıkan iki modeli, iki türü bulunuyor. Birincisi; kaynağını Fransız devrimi ve milliyetçiliğinde bulan, yurttaş hukukunu, toprak ve dil birliğini esas alan Batılı milliyetçilik damarıdır. Bu akım genel olarak "kültürel milliyetçilik" şeklinde de tanımlanabilir. Gecikmiş milliyetçilik diye de nitelendirilebilecek ikinci ekolü ise "Doğulu milliyetçilik" diye ifade edilir. Daha çok Almanya, Doğu Avrupa ve Balkanlar'da gelişen soy birliği ve etnik temel üzerinde yükselen bir milliyetçilik modelidir bu.

Bu alandaki literatürün oluşmasına önemli katkı yapan isimlerden Anthony D. Smith, Cumhuriyetçi Türk milliyetçiliğinin her iki yüze/özelliğe de (kültürel-etnik) sahip olduğunu söylüyor:

"Kemal Atatürk'ün laik, Batılılaşmacı milliyetçiliğinin temelini oluşturan, Anadolu dışı irredantizmi kırpılmış bu Türki idealdi. Aslında Kemal Atatürk'ün yaptığı, Osmanlıcılığı ve İslam'ı reddederek ve imparatorluğu Anadolu Türklerinin oluşturduğu etnik millete hizalı, tümleşik bir teritoryal siyasi topluluk olarak yeniden tanımlayacak şekilde kentlerde bir dizi modernleştirici toplumsal ve kültürel reformu kabul ettirip, (...) Osmanlı İmparatorluğu ile Halife'den kopması işine nezaret etmekti. Ama millete dair bu sivil ve teritoryal düşüncelerin gerçekleştirilmesi, milli bir kültürel kimlik içinde bir dayanışma temelini gerektirir. Oysa Kemalistler Türklerin kökenini Orta Asya'ya Oğuz Han'a uzanan bozulmamış soylarına, arılaşmış dillerinin (Güneş Dil Teorisi) eskiliğine dayandıran bir teoriden yararlanarak zoraki etnik mitler, anılar, değer ve semboller tedarik etmeye

çalıştılar"(Anthony D. Smith, 1999: 163-164. *Milli Kimlik*, Çeviren; B. Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul).

Smith'in söylediklerinden hareketle şu yoruma ulaşmak mümkündür; Türk milliyetçiliği bir anlamda Fransız (Batı) ve Alman (Doğu) milliyetçilik modellerinin ortalamasıydı. Bu yanıyla eklektik bir yapıya sahipti. Türk milliyetçiliğinin bu iki ucu arasında bir denge kurulabildiği gibi, konjonktüre ve ihtiyaçlara bağlı olarak bu özelliklerinden biri ya da diğeri öne de çıkabiliyordu. Hâlâ da öyledir.

Batılı bir eğitimden geçmiş, görece modern bir estetik anlayışına sahip ilk kuşak cumhuriyetçi seçkinlerin temsil ettiği üst sınıf kültüründe, kapitalistleşme sürecinin derinleşmesiyle birlikte yaşanan çözülme 1980'lerden itibaren daha bir görünür hale geldi. Yeni burjuvalaşan kesimler ve bir ara tabakanın oluşması, sınıflar arasındaki kültürel geçişkenliği de beraberinde getirdi. Bu ara tabaka, yeni sınıfsal konumuna uygun olarak bir yandan Batı kültürüyle buluşmaya çalışmakta, ama diğer taraftan taşraya ait değer yargılarından, zevklerden ve davranış kalıplarından da kopmamaktadır. Taşra, sadece siyasal olarak değil kültürel olarak da merkezi kuşatmakta, ama kendisi de dönüşüme uğramaktadır. Karşılıklı bir etkileşim, çift yönlü bir dolaşım söz konusudur.

Cumhuriyetin belirleyici düzeydeki kurucu ilkelerinden biri olan milliyetçilik, modernist ve Batıcı bir karaktere sahiptir. Daha çok kültürel ve hukuki bir içerikle tanımlanmaya çalışılan bu milliyetçilik, Kemalist modernleşme projesinin taşıyıcı kavramlarından biridir. Yukarıda da işaret edildiği gibi Kemalist milliyetçilik bu özelliğiyle vatandaşlık hukukunu ve vatan bağını esas alan Fransız milliyetçiliği ekolüne daha yakındır. Ancak, Kemalist milliyetçilik diğer ucuyla da Anadolucu bir Türkçülüğe, soy ve köken birliği arayışına açılır ve bu yanıyla Alman milliyetçiliği ekolüne yaklaşır.

"Kemalist ulusçuluk, aslında, bu modellerin her ikisinden esinlenen bir senteze dayanan bir kimlik oluşturmak istemiştir. Kemalist önderliğin genel siyasal kavramları açısından bakıldığında, bu modellerin her birinin üstünlükleri ve sakıncaları vardı. Bunun sonucunda 'Türklük' her iki modelin kimi özelliklerinin gayet eklektik bir şekilde birleştirilmesi yoluyla tanımlandı.

Bir başka deyişle tarihsel ve coğrafi kökler birlikte vurgulandı" (Günay Göksu Özdoğan, 2001: 82. *Turan'dan Bozkurt'a / Tek Parti Döneminde Türkçülük*, İletişim Yayınları, İstanbul).

Modernist ve aydınlanmacı projenin kaçınılmaz sonucu olarak yeni ve kültürel bir Türklük tarifiyle İslamı tek birleştirici bağ olmaktan çıkarmak gerekiyordu. Bu Türklük tanımı, vatan ve toprak birliğini gözeten bir eksene sahipti. Cumhuriyetin kuruluşunda vazgeçilmez bir önem taşıyan vatandaşlık bilinci ve laikliğin yaşama geçirilmesi biraz da bu anlayışın yerleştirilmesine ve bu temelde bir duygu birliğinin oluşturulmasına bağlıydı.

Ancak bunun yapılabilmesi için, zaten yapısal bir unsur olarak var olan etnik-ırksal bağların canlandırılması da kaçınılmazdı. Nitekim öyle de yapıldı. Ancak, Pan-Türkçülüğü dışlayan/yasaklayan bir tutum sürekli olarak korundu. Batı'nın önde gelen Doğu milliyetçiliği uzmanlarından Ernest Gellner, Türk modernleşme hareketinin "ısrarcı bir etnik milliyetçilikten kaçındığını ve Pan-Turancılığa sırtını döndüğünü" belirtiyor. Bu doğru bir tespittir. Çünkü Turancılık hiçbir zaman resmi ideolojinin belirgin unsuru olmadı. Türk modernleşme hareketinin pragmatik bir karakter taşıdığını belirten Gellner, "Modernleşme ideolojisi, sekülerizm ve devlet üzerinde yoğunlaşmış bazı sosyal ve ekonomik doktrinlere sıkı sıkıya bağlanma yoluna gitmemiştir" diyor. Gellner, bu durumun bir avantaj oluşturduğuna da işaret ediyor (Bkz. Ernest Gellner, 1998: 124-125. *Milliyetçiliğe Bakmak*, Çeviren; S. Coşar-S. Özertürk-N. Soyarık, İletişim Yayınları, İstanbul).

Gellner gibi, Kemalist ulusçuluğun, Pan-Türkist ve Turancı ideolojinin "bütün formlarına karşı çıktığı" görüşünü savunan Hugh Poulton, daha da ileri giderek Cumhuriyetin "Türkiye sınırları içinde yaşayan bütün ya da hemen hemen bütün yurttaşları kapsayacak laik bir Türk ulusal bilinci yaratma" siyaseti izlediğini öne sürüyor. Poulton, modern Türkiye'nin siyasal tarihi, onun fikri kaynakları ve evrimini Türk milliyetçiliği bağlamında incelediği çalışmasında, Kemalist ulusçuluk ve radikal sağ arasındaki farkı da şöyle tarif ediyor:

"Kemalist laik ulusçuluk, Smith'in 'etnik' modeline yönelik bazı eğilimler sergilese de, verili sınırlar içinde belirleyici ulus kurma ilkeleri bakımından Gellner'in modernleşme

paradigmasına uygun biçimde, ağırlıklı olarak 'yurttaş' ulusçuluğu olarak görülebilir. Ne var ki Pan-Türkçülük ve onun radikal sağdaki ulusçu ideolojik varyantları 'etnik' modele daha uygun düşer" (Hugh Poulton, 1999: 167-168. *Silindir Şapka, Bozkurt ve Hilal*, Çeviren; Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, İstanbul).

İslamcılığın, süreç içinde İslamo-faşist harekete evrilmesinde, ülkücü hareketin İslamcılaşmasının yarattığı ideolojik girdinin etkisi büyüktür. Ülkücü hareket, resmi milliyetçilik anlayışının söz konusu eklektik özelliğinden sonuna kadar yararlandı. Onun etnisist yanını Turancı-Türkçü bir yoruma tabi tutarak uca taşıdı. MHP, bu yanıyla demokratik Türkçülükten ve Batılı milliyetçilik anlayışından, Pan-Türkist çizgisiyle ayrıldı. Irkçı-Turancı bir çizgiyi izledi. Vatan olarak sadece Anadolu ve Rumeli'ni değil, yayılmacı bir yaklaşımla bütün "Türk dünyasını" benimsedi.

Ülkücü hareket esas olarak tutucu taşra/kasaba milliyetçiliği üzerinden gelişen bir ırkçı yapıya sahip oldu. Bu yanıyla ülkücü hareket muhafazakâr ve İslami bir zeminde konumlandı. Bu zemin ülkücü hareketi, ideolojik evriminin belli bir aşamasında İslamcılığa açarken, siyasal dinciliği de ülkücü harekete yaklaştırdı.

Ülkücü hareketin üzerinde derin bir etkisi olmasına karşın, sanılanın aksine, Ziya Gökalp'in ırkçı olmayan ve evrenselci boyut taşıyan kültürel Türkçülüğü ile daha çok başlangıç yıllarında MHP'nin savunduğu Turancı-ırkçı Türkçülük arasında da çok önemli farklılıklar vardı. Ulusun, "ırka, kavme, coğrafyaya, politikaya ve iradeye" bağlanmasına, bu unsurlardan birinin ya da birkaçının birliğine indirgenerek tanımlanmasına karşı çıkan Ziya Gökalp, "O halde millet nedir?" sorusuna ise "Terbiyede, kültürde, duygularda ortaklık" diye yanıt veriyor. Gökalp'te, faşist ideolojinin ve totaliter milliyetçiliğin en önemli gerekçesini oluşturan "dış ve iç düşmanlar" varsayımı da yoktur. Milleti dış düşmanlarla çevrili ve iç düşmanların tehdidi altında bir topluluk olarak değil, kültürel bir oluşum olarak görür. Gökalp milleti şöyle tanımlar:

"Millet ne ırkın, ne kavmin, ne coğrafyanın, ne politikanın, ne de iradenin belirlediği bir topluluk değildir. Millet dilce, dince, ahlakça ve güzellik (estetik) duygusu bakımından ortak olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden oluşan bir topluluktur" (Ziya

Almanya olmak üzere Batı, ordu üst yönetimi ve büyük sermaye, dönemin yeni ihtiyaçlarına uygun olarak devletin ve toplumun yeniden yapılandırılması fikrinde buluşuyordu. Toplumsal muhalefetin ezilmesi, Türkiye'nin kaybedilme riskinin sıfırlanması ve ulaşılan ekonomik büyüklüklere uygun olarak yeni bir sermaye birikim modelinin devreye sokulması başlıca amaçlar arasındaydı. Bu hedeflere ulaşabilmenin aracı ise askeri darbeydi! MHP, bu amaca hizmet için elinden geleni yaptı.

MHP ve ülkücüler, bu dönem boyunca bir operasyon partisi ve sokak gücü olarak yoğun şekilde kullanıldı. Darbe ortamının olgunlaştırılması için sokağa salınan, istihbarat örgütleri tarafından yönlendirilen güç faşistler oldu. Bu bir işbirliğiydi. Ülkücüler de bu "görevlere" talip olmuştu. Hükümeti 1979'a kadar sıkıyönetim ilanına zorlayan ülkücü hareket, ülkeyi açık bir askeri darbeye zorlamaya ve bu hedefe uygun bir strateji izlemeye başladı. MHP, amaçlardaki örtüşme nedeniyle askeri darbenin kendilerine de iktidar yolunu açacağına inanıyordu. İstihbarat örgütleri ve devletin "illegal" iç savaş aygıtı artık doğrudan devreye giriyordu. Bu dönemde, kimi ülkücü grupların MİT'in ve Kontrgerilla'nın doğrudan denetimine girdikleri ortaya çıkacaktı.

4.2. Askeri Faşist Darbe: 12 Eylül

Aynı günlerde, Türkiye'nin de içinde bulunduğu hassas bölgede önemli gelişmeler oluyordu. ABD'nin ve Batı dünyasının bu stratejik petrol havzasındaki en önemli "kalelerinden biri" olan İran monarşisi artık yolun sonuna gelmişti. Şah Rıza Pehlevi'nin baskı ve teröre dayalı dikta rejimi, kitlesel gösteriler ve çatışmaların Şubat 1979'da bir halk ayaklanmasına dönüşmesiyle yıkıldı. Rejimin yıkılmasında sosyalistler önemli bir rol oynamasına karşın, ülkeye kısa bir süre sonra –bir dizi ideolojik, siyasal ve stratejik hata nedeniyle– İslamcılar egemen oldu. Ancak, önemli olan sonuçtu; bölgenin güçlü bir petrol ülkesi artık sistem dışına çıkmıştı.

Ortaçağ artığı bir aşiretler ülkesi olan Afganistan'da ise gücünü bir ölçüde kentlerden alan ve daha çok "asker-sivil aydın zümreye" dayanan Halk Partisi önderliğindeki "devrim", siyasal ve toplumsal düzlemdeki bütün sorunları ve sınırlarına karşın, Batı için ciddi bir tehlike yaratıyordu. Afganistan

sosyalistlerin yönetimine geçmiş, hızla aydınlanma ve kalkınma yoluna girmişti. ABD'nin bütün gücüyle bu bölgeye (Afganistan) yüklenmesi üzerine –İslami muhalefeti ve aşiretleri silahlandırarak Pakistan üzerinden saldırıya geçirmişlerdi– Sovyetler Birliği daha önce hamle yaptı ve 125 bin kişilik orduyla 26 Aralık 1979'da Afganistan'a girdi. Bu olay, soldaki "darbe mi devrim mi" tartışmalarına bir de "doğru enternasyonal tutum nedir" konusunu ekledi. Ancak, ortada bir gerçek vardı; Afganistan sistemden kopmuştu. Dönemin jeopolitiği bakımından önemli olan da buydu.

Öte yandan, Ortadoğu'da İsrail'in varlığını güvence altına almaya çalışan Amerika başarısız olmuştu. Bölgeye dayatılan Amerikan barışı ciddi bir tehdit altındaydı. İsrail'le Camp David Antlaşması'nı imzalayan Mısır yönetimi sert bir muhalefetle karşı karşıyaydı. Antlaşmaya imza koyan Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat bir suikast sonucu öldürülüyor ve bölge yeni bir belirsizlik içine itiliyordu. Artık ABD'nin, İsrail ve Türkiye dışında bölgede dayanabileceği tek güç, Ortaçağ artığı zayıf Arap rejimleriydi.

ABD ve Batı'nın bölgede Türkiye'ye duyduğu ihtiyaç artıyordu. Türkiye'nin de kaybedilmesi, bütün bölgenin, daha da önemlisi dünyanın kaybedilmesi anlamına gelebilirdi. Türkiye riske edilemezdi. Bu nedenle emperyalist güç merkezleri, Türkiye'de, solu bir tehdit olmaktan çıkaracak, toplumsal muhalefeti ezecek ve ülkenin ekonomik ve siyasal olarak Batı'yla tam bir entegrasyonunu sağlayacak yönde rejimi zorlamaya başlayacaklardı. Ünlü 24 Ocak kararlarının ve 12 Eylül darbesinin anlamı buydu. Dönemin ABD Başkanı Jimmy Carter, 1985 yılında kendisiyle yapılan bir söyleşide,12 Eylül'e ilişkin görüşlerini şaşırtıcı bir açıklıkla ortaya koyuyordu:

"Bu girişimin bölgede şiddetle ihtiyacı duyulan istikrara doğru ilk adım olduğunu düşünüyordum. (...) 12 Eylül'den önce Türkiye'nin durumu savunma açısından tehlike arz ediyordu. Afganistan'ın işgal edilmesi ve İran monarşisinin devrilmesinden sonra, Türkiye'deki bu istikrar hareketi içimizi ferahlatmıştı" (Ufuk Güldemir, 1986: 94-95. *Kanat Operasyonu*, Tekin Yayınları, 2. Baskı, İstanbul).

Evet, bu "ferahlamayı" sağlayan şey, işbirlikçi büyük sermaye ile Batı Bloku'nun emperyalist çıkarlarının 12 Eylül kavşağında buluşmasıydı. Darbeyi ABD Devlet Başkanı Carter'e haber veren danışmanları, 12 Eylülcülerden " Our boys" yani "bizim çocuklar" diye söz etmişlerdi.

Darbe öncesinde toplumun geniş bir kesimine, askeri müdahalenin kaçınılmaz ve gerekli olduğu görüşü empoze ediliyordu. Ortam tam anlamıyla terörize edilmiş, halk can derdine düşürülmüştü. Devrimci sosyalist güçler, bir yandan ülkücü faşistlerle, diğer yandan da devlet güçleriyle çatışıyordu. Durum böyle olmasına karşın MHP tam anlamıyla sıkışmıştı. Türkeş, 12 Eylül askeri mahkemesindeki ifadesinde, "bir günde 7 cenaze kaldırıyorduk" diyecekti. Bu durumun da etkisiyle faşistler sıradan ve savunmasız insanlara yönelmeye, kitle katliamları düzenlemeye başladılar. Ağustos ayının başından 12 Eylül darbesine kadar uzanan yaklaşık bir aylık süre içinde silahlı çatışmalarda 571 kişi öldürülmüştü.

Büyük sermaye kesimleri artık açık çağrılar yapıyor, çeşitli işadamı örgütleri sözcüleri aracılığıyla bir askeri rejim istediklerini gizlemiyorlardı. Bu durum, ülkücü hareketin izlediği ve "ülkeyi askeri rejime taşımak" diye özetlenebilecek stratejisine uygundu. Ancak, "küçük bir hesap hatası" yaptıklarını daha sonra anlayacaklardı.

Diğer taraftan sol, bir askeri darbenin gelebileceğini kestirmekle birlikte –bazı dergilerde böyle bir tehlikeye işaret ediliyordu– toplumun içine düşürüldüğü durumu doğru şekilde saptayamamış ve dolayısıyla darbenin yaratacağı olası sonuçları öngörememişti. Sol, bir askeri darbenin zaten uygulanmakta olan sıkıyönetim rejiminden pek de farklı olmayacağını düşünüyordu. Zaten hata tam da buradaydı. Gerçi sıkıyönetim komutanlıkları, işbaşında oldukları son iki yıl içinde gerçekten de solu tasfiye etme konusunda etkisiz kalmışlardı. Ancak, bu durumun bir nedeni, ülkedeki devlet yapılanması ve siyasal erkin deyim uygunsa bir "fetret" dönemi ile "devrimci durum"un birlikte yaşanmasıydı. Bir yanda siyasal iktidar, bir yanda güçlü bir muhalefetin bulunduğu parlamento, diğer yanda ise iktidar alanını sürekli olarak genişleten sıkıyönetim komutanlıkları vardı. Daha da önemlisi, kurumlar ve toplumda meydana gelen siyasal

bölünmeydi. Taraflardan biri soldu. Sokaklar ve gündelik hayat rejimin denetimi dışına çıkmıştı. Ülkede bir dizi iktidar odağı oluşmuştu.

Burada, Süleyman Demirel'in, 12 Eylül'den sonra darbeyi eleştirme nedenine de kısaca değinmekte yarar var. Demirel, öncelikle bir askeri darbeye ihtiyaç duyulmaması için elinden gelen her şeyi yaptığını düşünmektedir. Bu nedenle, kendisi başbakan iken yönetime bütünüyle el konulmasını bir haksızlık olarak görmektedir. Çünkü Demirel, ülkücüleri yedeğine alarak izlediği iç savaş siyasetiyle gereken her şeyi yaptığına inanmaktadır. Bu bakımdan Demirel'in, "12 Eylül öncesinde, sıkıyönetim komutanlıkları aracılığıyla yine tam yetkili olan askerlerin durduramadığı anarşi ve terörün, darbeden sonra bir gün içinde nasıl olup da durdurulduğuna" ilişkin sorusu, bu bağlamda anlamlıdır. Demirel bu eleştirileriyle, dönemin ordu üst yönetiminin "darbe koşullarının olgunlaşması" için gerekenleri yapmadığını ima etmektedir. Ancak, cuntacılara "siz zahmet etmeyin biz da aynısını yaparız" diyen Demirel demokrasiyi savunacak bir iç tutarlılığa sahip değildir. O sadece iktidardan düşürülmesine karşı çıkmaktadır.

Öte yandan, ülkücü hareket soğuk savaş döneminde devlet içinde kurumsallaşan anti-komünist örgütlenmenin önemini yeterince anlayamadı. MHP liderliği, söz konusu tarihsel süreçteki ülkücülerin rolü konusunda yanıldı. MHP, konumunu gereğinden fazla abarttığını mahkeme salonlarında görecekti. MHP yöneticilerinin 12 Eylül mahkemelerindeki savunmalarında, "Fikrimiz iktidarda biz hapisteyiz" şeklindeki sözlerinin ve şaşkınlıklarının nedeni budur.

Sonuç olarak; dünya ölçeğinde güç dengelerinin Batı aleyhine tehlikeli bir şekilde bozulması kapitalist-emperyalist hiyerarşinin tepesindeki güçleri korkutmuştu. Bölgenin önemli ülkesi Türkiye'nin sistemden kopmasına izin verilmemişti. Bu yanıyla 12 Eylül darbesi, küresel inisiyatifin yeniden Batı'nın eline geçtiği bir dönüm noktası oldu. Ve bu hamle, tersinden bakıldığında, sosyalist sistemin küresel hegemonya mücadelesini kaybetmesinin de başlangıcını oluşturacaktı.

Tekelci sermayenin ve emperyalizmin yeni ihtiyaçları doğrultusunda; devleti, siyasal yaşamı, ekonomiyi ve toplumu

yukarıdan aşağıya doğru ve bütün alanlarıyla yeniden düzenleyen 12 Eylül cuntası, faşist bir rejim oluşturdu. Türkiye ve devrimci hareket başka bir çözüm üretememişti. Ve faşizm, Clara Zetkin'in de söylediği gibi, devrimini yapamamış toplumların cezasıydı.

4.3. Ülkücüler / MHP 12 Eylül'de Neden Yargılandı?

12 Eylül cuntasının MHP'ye karşı aldığı tutumu daha derinliğine analiz etmekte yarar var. Çünkü, genellikle "faşist" olduğu belirtilen 12 Eylül yönetiminin, neden "faşist bir partiyi" tasfiye ettiği sorusu sol çevrelerde ve aydınlar arasında kafaları hayli karıştıran bir olgudur. Bu konunun açıklık kazanması hem doğru bir faşizm analizi yapmak hem de MHP'nin tarihsel misyonunu kavramak için gereklidir. Bu konuda şunları söyleyebiliriz:

Bir Soğuk Savaş partisi olan MHP, dönemin "trendine" en uygun siyasi örgütlenme olduğunu düşünüyor ve kendisini "komünizme karşı yürütülen mücadelenin" merkezine koyuyordu. Ülkücü hareketin liderleri, ABD ve NATO'nun "dolaylı savaş" doktrinine göre konumlanan tek parti olduklarına inanıyor ve sola karşı yürütülen iç savaşın "vurucu gücü" ya da "cephe kuvveti" olduklarını düşünüyorlardı. Daha da önemlisi, MHP, Soğuk Savaş dönemi boyunca "milli güvenlik" doktrinine göre örgütlenen devletin, tehdit değerlendirmesi ve "güvenlik siyaseti"ne uygun bir politik pratik de yürütmüştü. Bunlar büyük ölçüde doğruydu. Çünkü; devletin "milli güvenlik siyaseti"nin temelini, "komünizme ve bölücülüğe karşı mücadele" oluşturuyordu. Bu tehdit değerlendirmesi Soğuk Savaş dönemi boyunca her şeyin önüne geçmiş, egemen sınıfların bütün önceliklerini tayin etmişti. MHP'nin izlediği siyasetin ABD'nin başını çektiği emperyalist kampın izlediği küresel politikalarla da uyum içinde olduğu açıktı. Üstelik bu yıllarda MHP yöneticileri tarafından bir dizi CIA ajanı ve Amerikan diplomatıyla somut ilişkiler de kurulmuştu. Durum böyle olunca, MHP liderleri, arkalarında bir Amerikan desteği olduğunu da düşünüyor ve buna göre hareket ediyorlardı. MHP kendisini Türkiye'deki "komünizme karşı yegâne güç" olarak görüyordu.

İşte MHP, 1970'li yıllarda yaşanan düşük yoğunluklu iç savaş ortamında komünizme karşı salt silahlı mücadele

bakımından değil; ideolojik ve politik alanda tuttuğu pozisyon ve bu mücadele içinde ulaştığı kadro birikimi nedeniyle de kendisini Türkiye'de faşizmin tayin edici odağı ve merkezi olarak görmeye başlamıştı. Bu nedenle MHP, anti-komünist bir darbe ya da benzer bir kalkışmanın ardından iktidar talep etmeyi "normal" sayıyor, dahası buna hakkının olduğunu düşünüyordu. Oysa MHP, Türkiye'deki faşist örgütlenmenin sadece bir parçası, onun sokaktaki ve sivil hayattaki militan bir uzantısıydı. MHP'nin bunu anlamadığı ya da kabul etmek istemediği anlaşılıyordu. İşte 12 Eylül darbecileri, onlara hem konumlarını hatırlatmak hem de komünizme karşı mücadelenin tek odağı olmadıklarını göstermek ihtiyacını duymuşlar ve "memlekete faşizm lazımsa onu da biz yaparız" demişlerdi.

MHP, bütün klasik faşist partiler gibi, aşağıdan yukarıya doğru güç biriktirerek yükselmiş; ülke elitine güven vermeye çalışarak Soğuk Savaş döneminin en kritik evresinde ülkeyi yönetmeye "ehil" olduğunu kabul ettirmeye yönelmişti. MHP'nin yanılgısı, bu etabı henüz tamamlamış olduğunu görmemesiydi. MHP, kendisine verilen bütün desteğe karşın 70'li yıllar boyunca askeri-bürokratik elit, tekelci sermaye çevreleri ve emperyalist güçlerin, ülke yönetimini teslim edebilecekleri siyasal bir güç haline gelememişti. MHP, tekelci sermayenin ve emperyalizmin ortak çıkarlarını yönetecek yetenekte bir siyasi parti olarak görülmüyor ve daha çok bir iç savaş örgütü ve operasyon partisi olarak değerlendiriliyordu. Dolayısıyla MHP; siyasal yapıda ortaya çıkan bozulma ve dağılmayı ortadan kaldıracak, ekonomik krizi aşacak, daha da önemlisi toplumdan genel bir ideolojik onay alarak halkı yeniden "devlete güven" çizgisinde bir araya getirecek kapsamlı bir "onarım projesinin" taşıyıcı gücü olmaktan uzaktı.

Şiddet kitlesel bir nitelik kazanmış, bölünme toplumun bütün kesimlerine ve kurumlarına yayılmıştı. MHP bu bölünmenin sadece bir tarafıydı. Ama tek başına hiçbir zaman yeterli güce, birikime ve yaygınlığa sahip olmayan bir tarafı... Bu durumda MHP merkezli bir müdahale, bütün ülkeyi saran "yüksek yoğunluklu" bir iç savaşa yol açabilirdi. Böyle bir savaşın nasıl sonuçlanacağını ise önceden kestirmek mümkün değildi. MHP merkezli bir müdahale orduyu da bölebilirdi. MHP seçeneği,

bütün Türkiye'ye dayatılacak bir Kahramanmaraş ya da Çorum modeli şeklinde algılanabilir, durum böyle olunca da geniş halk yığınlarının da (örneğin CHP'lilerin) içinde yer alacakları bir karşı koyuş gerçekleşebilirdi. MHP, zaten solun ve toplumsal muhalefetin yükselişini önlemekte de başarısız olmuştu. Bu nedenle MHP'yi öne çıkaran ya da onu merkeze alan bir müdahalenin başarılı olması da beklenemezdi. En azından çok şiddetli bir karşı koyuşla yüz yüze geleceği kesindi. Çünkü, MHP'ye karşı, bu hareketin politik pratiği (katliamlar vb.) nedeniyle toplumun önemli bir kesiminde bir nefret birikmişti. Egemen sınıfları, MHP'yi dışlayan bir askeri darbe seçeneğine götüren nedenlerden biri de bu olguydu. Biriken bu nefret, düzenin geleceği için tehlikeli olabilirdi. Darbe sonrasında MHP'nin açıkça kollanması bile meşruiyet zemininin daha baştan kaybedilmesine yol açabilirdi. Bu bakımdan "aşırı sola ve sağa karşı olma" görüntüsünü vermek önem taşıyordu.

İç savaş koşulları ve toplumsal bölünme ortamı içinde belli bir kitleselliğe ulaşan ve ordu içinde de örgütlü olan MHP, kendi öncülüğünde bir askeri darbeye kalkışabilir ve egemen sınıfları bir oldubittiyle karşı karşıya bırakabilirdi. Ancak, böyle bir MHP darbesi, ülke genelinde büyük çaplı bir bölünme demekti. Bu nedenle ülkenin en örgütlü, en disiplinli ve hâlâ "en güvenilir" kurumu olmaya devam eden ordunun "emir komuta zinciri içinde" ve "siyasetler üstü" bir müdahalede bulunması "en akılcı ve birleştirici seçenek" olarak görülüyordu.

Bu nedenle, durumu son anda fark eden Türkeş ve çevresi ilk günden itibaren tedirgin bir bekleyiş içine girerken, ülkücü hareketin ara kadroları, kendilerine liderleri tarafından "müjdelenen günün" geldiğini düşündüler. Yıllardır bir askeri darbenin yapılması için ellerinden geleni yapan insanların böyle düşünmeleri doğaldı. Ancak, kısa süre içinde mevcut tablonun hiç de düşündükleri gibi olmadığını gören ülkücüler, polis, asker ve hapishanelerle tanışınca "ihanete uğradıklarını" düşündüler. Çünkü; solun beklenen direnişi gösteremediği anlaşılınca, askeri yönetim ülkücülere karşı operasyon başlatmakta tereddüt etmemişti. Ankara'da açılan 587 sanıklı "Ana Dava" dışında başta İstanbul, İzmir ve Adana olmak üzere birçok sıkıyönetim bölgesinde "MHP ve Ülkücü Kuruluşlar" davaları açıldı. Binlerce

ülkücü (Türkeş dahil) bu davalardan mahkum oldu, dokuzu da idam edildi. Egemen sınıflar, MHP'ye Soğuk Savaş dönemindeki rollerini sert şekilde göstermiş oldu.

Ancak, faşist cunta yargılamalar sırasında ülkücüleri mümkün olduğu kadar kolladı. Faşistlerin işlediği suçlar –ki bunlar arasında katliamlar da vardı– devlete karşı suç kapsamına sokulmadı. Ülkücüler "adi suç hükümlerine göre" yargılandı. Böylece daha sonra çıkarılabilecek "af" kanunlarının kapsamı içine alınmaları kolaylaştırıldı. Çünkü, 12 Eylül Anayasası'na konulan bir maddeyle "devlete karşı işlenen suçların affedilemeyeceği" hükmü getirilmişti. MHP'nin tüzel kişiliğine ilişkin mahkûmiyet kararı Askeri Yargıtay'da bekletilerek zamanaşımına uğratıldı. Mahkûmiyetler kişisel suçlar için geçerli oldu. Ankara Cumhuriyet Savcısı Doğan Öz'ün katili İbrahim Çiftçi tam 4 kez idama mahkûm olmasına karşın Askeri Yargıtay kararıyla beraat ettirildi vb..

Bütün bu kollama faaliyetlerine karşın, 12 Eylül'de binlerce ülkücünün tutuklanması yine de MHP saflarında büyük bir çözülme ve moral çöküş yarattı. Devletin kendilerine "hile" yaptığı ve "aldatıldıklarını" düşünüyorlardı. Haksız da sayılmazlardı. Ancak, nedeni farklıydı. 1970'li yıllarda yükselen ve büyük bir güç olan sol ve devrimci hareket onları sokakta durdurmuş, iç savaşta yenilgiye uğratmıştı. Bu durum, askeri darbenin, "sola da sağa da karşıyız" diye "tarafsız" bir görüntüyle gelmesine yol açmıştı. Bu tarafsız görünme çabası bile, ülkücü harekette ciddi bir tasfiyeye ve kırılmaya yol açmıştı. Devrimciler ve Türkiye sosyalist hareketi, Endonezya tipi ya da Nazizm karakterli bir faşizm girişimini engellemiş, onu sokakta, yaşamın içinde durdurmuştu. Bu olgunun neden olduğu siyasal ve ideolojik tartışmalar, MHP'nin iki kez bölünmesiyle sonuçlandı.

İlk bölünmede partinin yönetici kadrolarının bir bölümü, faşist ya da ülkücü ideolojik havzadan uzaklaşarak merkez sağa, ANAP ve DYP gibi partilere gitti. İkinci bölünme ise Ülkü Ocakları eski genel başkanlarından Muhsin Yazıcıoğlu'nun liderliğinde gerçekleşti. Cezaevlerinde mayalanan bu oluşuma mensup ülkücü kadrolar, daha İslami bir çizgiye savrularak Büyük Birlik Partisi'ni (BBP) kurdu. İslamcılık onlara hem kendilerine ihanet ya da terk ettiğini düşündükleri devlete/kurulu düzene hem

de aynı nedenle MHP liderliğine (Türkeş'e) muhalefet etmeleri imkânını sağlıyordu.

Bu bölünmeler devam edecekti. Daha İslami bir çizgiye kayanlar olduğu gibi, tersi de gerçekleşecekti. MHP'nin de İslamcılaşma sürecine tepki olarak görece daha cumhuriyetçi, seküler ve Türkçü duyarlılığa sahip milliyetçi/ülkücü kadrolar MHP'den koparak kendi örgütlerini kuracaktı. Bu alanda bağımsız kalan, çevre ve platform şeklinde varlıklarını sürdüren gruplar olduğu gibi, Milli Yol Partisi ve Milliyetçi Türkiye Partisi gibi oluşumlar da ortaya çıkacaktı. Bu partiler, 2023 Türkiye'sinde varlıklarını korudukları gibi, çeşitli siyasal etkinliklerde de ülkücü hareket bağlamında bir güç olduklarını gösteriyorlar.

4.4. Ülkücü Harekette İki Kırılma

Ülkü Ocakları genel başkanlarından Sinan Ateş'in 30 Aralık 2022 tarihinde Ankara'da öldürülmesi, siyasette dengeleri değiştirebilecek bir oylumu da bulunan çok yönlü bir olaydır. Bu cinayet, bir yönüyle MHP içindeki saflaşmaya ve çatışmaya işaret ettiği gibi, esas olarak ülkücü harekette yaşanan yeni bir dönüşümün dramatik sonucu olarak da değerlendirilebilir. Ülkücü hareket, özellikle 1990 sonrasında, 28 Şubat sürecinin de etkisiyle, faşist kimliğinden uzaklaşarak radikal milliyetçi bir sağ parti olarak kimliğini yeniden inşa etmeye yöneldiği dönemde başlayan dönüşüm sürecinin sonlandığını saptayabilir.

Söz konusu dönemde, bünyesine aldığı merkez sağ unsurların, AKP ile kurulan ortaklık nedeniyle partiden uzaklaşması, dahası İyi Parti gibi etkili bir örgütlenmeyi gerçekleştirmesi de bu değişim sürecini tamamen bitirmiş ve hareketin geleneksel siyasal yatağına dönmesini hızlandırmıştır. Bu nedenle Sinan Ateş cinayetine nasıl gelindiğini anlamak için MHP ve ülkücü hareketin birinci ve ikinci dönüşüm sürecine yakından bakmakta, temelinde yatan ideolojik ve siyasal nedenleri ortaya çıkarmakta yarar var.

Batı'nın merkez ülkelerinde ortaya çıkan neo-faşist ya da post-faşist hareketler hayli farklı nedenlere dayanmakta, örneğin yabancı düşmanlığı ve refah şovenizmi gibi alanlardan beslenebilmektedir. Diğer taraftan, ulusal sermayelerin küresel entegrasyon süreçleri, sadece neo-liberalizmi değil, sosyalist sistemin

çözüldüğü bir dönemde aynı ölçüde cemaatçilik, köktendincilik ve milliyetçilik gibi tepkisel akımları da güçlendirdi. Küreselleşmenin olağanüstü hızlandırdığı tekelleşme, bu durumun orta ve alt sınıflarda yarattığı yıkım, büyüyen gelir adaletsizlikleri, servetin giderek daralan bir kesimin elinde merkezileşmesi; sosyalist hareketlerin aradan çekilmesiyle esas olarak "güney" ülkelerinde radikal milliyetçiliği ve dinciliği güçlendiren bir etki yaptı. Ancak, yeni gelişen radikal milliyetçi hareketler ile Soğuk Savaş döneminin milliyetçi-faşist örgütleri arasında (karakteristik düzeyde) önemli farklılıklar vardı. Ülkücü hareket de Soğuk Savaş döneminin küresel ölçekteki milliyetçi-faşist oluşumlarından biriydi.

Ülkücü hareket nesnel koşulların değişimiyle tarihinde iki kez dönüşüme zorlandı. MHP, 1990'ların ikinci yarısından itibaren siyasal ve toplumsal koşullarda meydana gelen değişime ayak uydurmaya, kendini yeniden tanımlamaya ve siyaset alanında yeniden konumlandırmaya çalıştı. Dahası buna zorlandı. Birinci dönüşüm süreci bu dönemde yaşandı. Parti ve hareket, sağ uçta yer alan faşist bir çizgiden siyasal merkeze doğru kaymaya çalıştı. Zorlayıcı etkenlerden biri değişen koşullar, yani "dış dinamikler" ise, diğeri de 12 Eylül deneyiminin yarattığı "kırılma" ve bunun beslediği "iç dinamikler" olmuştu.

MHP merkeze kayarak, aşırı sağ ya da faşist kimliğini silikleştirmeye çalıştı ve sokaktan çekildi. Soğuk Savaş dönemi bitmiş, komünizm bir tehdit olmaktan çıkmış, MHP'nin varlık gerekçeleri de büyük ölçüde ortadan kalkmıştı. Milliyetçiliği motive eden tek şey Kürt sorunu üzerinden gelişen tepkisel tutumdu. MHP bu dönemde hem merkez sağa açılıyor hem de meşruiyet alanını genişletmeye çalışıyordu. Ancak, koşullardaki değişmenin ülkücü harekette köklü bir dönüşüm yaratacağını beklemek de doğru değildi. Bunun bir sınırı vardı. Gelenekleri, ideolojik dokusu ve kadro bileşimi köklü bir dönüşüme uygun değildi.

Bu nedenle MHP çekirdek yapısını "bozmadan" ve ideolojik eksenini koruyarak yeni döneme uyum sağlamaya çalıştı. Ancak, bu "değişim" ve "uyum" çabası yine de onun kadro yapısında, örgütsel düzeninde ve ideolojik dokusunda kaçınılmaz olarak yeni girdilere yol açtı. Bu durum zamanla ülkücü harekette ikili bir yapı ortaya çıkardı. MHP bünyesindeki "ev sahibi" faşist

unsurların yanı sıra, gerici, muhafazakâr ya da merkez sağ kesimlere ve bu alanın klasik politikacılarına da yer vermeye başlamıştı. Özellikle 1999 seçim başarısı ve iktidar ortaklığı döneminde geleneksel sağcı politikacıların MHP'ye ilgisinin artması bu süreci hızlandırmıştı. MHP'nin yüzde 18'lere kadar çıkan oy potansiyeline ulaşması da tam bu döneme denk gelir. Özellikle Kürt sorununun büyüdüğü bir dönemde ülkücülerin sokaktan çekilmesi, 28 Şubat'tan sonra ülkücü mafya çeteleriyle Ocakların ve parti örgütlerinin bağının kesilmesi –ki bu dönemde yaklaşık 400 Ülkü Ocağı şubesi kapatıldı– bu değişim çabasının sonuçlarıydı.

Söz konusu dönemde, nesnel koşullarda meydana gelen değişme, sadece yeni katılımlara yol açmamış, geleneksel ülkücü kadroların bir bölümünde merkez sağ eğilimlerin gelişmesine de neden olmuştu. MHP'yi merkeze doğru çeken en önemli iç dinamik buydu. Devlet Bahçeli, partinin iki kanadı arasında sağlanan uzlaşmanın, ülkücü harekette kurulan hassas dengenin temsilcisiydi. MHP kongresini kazanmasının yegâne nedeni de bu özelliğiydi. Bugün İyi Parti'nin ana gövdesini oluşturan ve daha çok milliyetçi-merkez sağ nitelikli kadrolar bu dönemde partide etkinlik kazandı. Bahçeli'nin "değişmedik, ama geliştik" şeklindeki sözleri de tam bu dengeyi ifade ediyordu. Çünkü bu denklem hem değiştik hem de değişmedik demekti. İkisi de doğruydu.

Beklenebileceği gibi, bu ikili yapı MHP'de örgütsel gerilimlere neden olacaktı. MHP'nin geleneksel tabanını ve kadro kaynağını oluşturan taşra örgütleriyle büyük kentlerde ulaştığı yeni kesimler arasında ortaya çıkan bu gerilim, yer yer tasfiyelerle sonuçlandı.

MHP, 3 Kasım 2002 seçimlerinde merkez sağda meydana gelen çöküşün yol açtığı büyük boşluğun tarihsel ve siyasal bir fırsat yarattığını düşünerek bu alanı doldurmaya çalıştı. Bahçeli yönetiminin bu tutumu, 7 Haziran 2015 seçimlerine kadar devam etti. Erdoğan-AKP yönetiminin Kürtlerle "çözüm" sürecini bitirmesi ve yeniden çatışmacı-güvenlikçi bir anlayışın iktidara egemen olmasıyla birlikte, Bahçeli yönetimi AKP ile yakınlaşmaya başladı. Bu durum, partideki merkez sağ kadrolar ve taban arasında bir gerilime yol açtı. Nitekim, AB kriterleriyle uyum sürecinin bir sonucu olarak TBMM gündemine gelen her

"demokratikleşme" girişimine karşı direnen MHP, merkez sağa yönelen bir parti profili vermekten çok, faşizan ve muhafazakâr milliyetçi bir hareket olduğunu ortaya koyuyordu. AKP'nin daha önce ulusalcı ve yurtsever muhalefeti ezmek için kullandığı AB hedefini (dolayısıyla sopasını) bir yana bırakması da MHP'yi rahatlatan ve İslamcı harekete yaklaştıran etkenler arasındaydı.

Bahçeli yönetiminin, geleneksel Orta Anadolu sağcılığına/muhafazakarlığına dayanan kadro yapısının etkisi, AKP'nin kalıcı olacağı yanılsaması ve iktidar/devlet olanaklarından yararlanma isteği gibi nedenlerle İslamcı iktidara yakınlaşmaya başlaması, ülkücü harekette ikinci dönüşüm sürecinin yaşanmasına yol açtı. İkinci dönüşüm süreci, merkez sağ ve demokratik milliyetçi kadroların ve politikacıların kopmasına yol açtı. Böylece geriye radikal milliyetçi ve faşist bir örgüt iskeleti kaldı.

İslamcı hareketin iktidarı bırakmak istememesi, ülkenin bir çatışma ortamına doğru sürüklenmesi de MHP'yi yeniden geleneksel örgütsel ve ideolojik-politik yatağına dönmeye zorlayan etkenler arasındaydı. İşte bu sürece direnen kadroları, eskiden olduğu gibi gerekirse şiddet kullanarak tasfiye edeceklerdi. Gelenekte bu tutum vardı. Öyle de yapmaya başladılar. Birincisinin aksine, ikinci değişim süreci, daha çok öze dönüş, faşist ve radikal milliyetçi bir konuma çekiliş anlamına geliyordu.

Bu süreç, MHP ve ülkücü hareketi hızla marjinalleştirecek bir potansiyeli ve/veya riski içinde taşımaktadır. Eski Ülkü Ocakları Genel Başkanı Sinan Ateş'in, hareketin içindeki bir ihtilaf nedeniyle vurulmasına yol açan sürecin ideolojik ve siyasal arka planı genel çizgileriyle böyle değerlendirilebilir.

5. BÖLÜM

İSLAMCI FAŞİZMİN TEMELLERİ

5.1. Bir Soğuk Savaş İmalatı: Siyasal İslamcılık

Devlet anlayışı kadar, faşist ideolojide merkezi ve belirleyici yer tutan diğer kavram ise sosyalizm/komünizm düşmanlığı, dincilik ve ırkçı milliyetçiliktir. Bu zemin, aynı zamanda siyasal İslamcılık ile faşist ideolojinin buluştuğu alanlardan biridir. Devlet vurgusu İtalyan faşizminde daha önde olduğu halde, şoven/ırkçı milliyetçilik ise Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin (Nazi) ideolojik hattında öncelikli bir yer tutar. Franko İspanyası'nda olduğu gibi, bu milliyetçilik bazen, koyu bir dincilikle (Katoliklik) birlikte gelişir. İspanyol dinci faşizminin özgün ideolojik hattı "Falanjizm" olarak bilinir. Bu yanıyla Türkiye'de AKP iktidarının, MHP desteğiyle kurmaya çalıştığı rejim ile Falanjist İspanya arasında kimi benzerlikler vardır.

Bütün faşist rejimlerin ortak paydası radikal milliyetçiliktir. Bu "ortak payda" Müslüman ülkelerde siyasal İslamcılık da olabilir. Söz konusu radikal milliyetçilik "seçilmiş" ya da üstün ırk anlayışına dayandığı gibi, bazen de –özellikle Müslüman nüfusa sahip kapitalist ülkelerde– siyasal İslamcılık hareketin ya da rejimin başlıca ideolojik dokusunu oluşturur. İslamcı faşizmde, üstün ırk anlayışının yerini, son din olduğu belirtilen hak dini olarak İslam ve "âleme nizam vermek" üzere Tanrı tarafından görevlendirilmiş "Müslüman millet" anlayışı alır. İslam dünyasında, dinciliği bir sermaye birikim modeline dönüştüren muhafazakâr sermaye kesimlerinin desteklediği totaliter rejimlerde ise siyasal İslamcılık ile klasik faşist ideolojiler arasındaki çizgi son derece geçirgendir. Örtüşen ortak alanların sayısı çok fazladır.

Nitekim, 12 Eylül 1980 askeri faşist darbesinden sonra sağcı entelijansiyayı temsil eden Aydınlar Ocağı adlı örgütün öncülüğünde geliştirilen ve "Türk-İslam Sentezi" adı verilen ideolojik hat böyle bir örtüşmeyi ifade eder. Nitekim, 12 Eylül Cuntası, bu çizgiyi resmi ideoloji haline getirmiş, böylece siyasal İslamcılığın önünü de alabildiğine açmıştı. Öyle ki, bu tarlada gelişen İslamcı hareket olmuştu. Bu nedenle AKP'de temsil edilen siyasal İslamcı hareket, deyim uygunsa, 12 Eylül darbesinin çocuğudur.

Milliyetçi ya da İslamcı bütün faşist hareketler, ideolojik bakımdan dışlayıcı, yabancılaştırıcı, düşmanlaştırıcı ve saldırgandır. Bu ideolojik anlayış, yayılmacılığın da gerekçesini oluşturur. İtalya'da milliyetçilik kutsal devlete, Roma İmparatorluğu'nun tarihteki büyüklüğüne ve gücüne, Nazi Almanyası'nda da üstün ırk anlayışına dayandırılmıştır. Ülkücü milliyetçilik ise Türk tarihinden beslenen "cihan hâkimiyeti" mitosuna, "Tanrı tarafından görevlendirilmiş ırk" anlayışına ve "kutsal devlet" şartlanmasına yaslanır. İslamcı faşizmde ise Allah'ın gönderdiği son dine (hak dini) ve Necip Fazıl Kısakürek'in "Başyüce" dediği, Tanrı tarafından seçilmiş ve bu anlamda kutsallık atfedilen lidere / şefe dayanır. Şefe kayıtsız şartsız bağlılık üzerine inşa edilen milliyetçi ve dinci ahlâk, demokrasiyi değil totalitarizmi kutsar (Necip Fazıl Kısakürek, 2014: 285-296. *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul).

Dinci milliyetçilik, güçlü ve abartılı bir komünizm ya da laiklik düşmanlığıyla birlikte gelişir. Türkiye'de bu Cumhuriyet ve Kemalizm düşmanlığı şeklinde gelişmiş, komünizm düşmanlığı ise çoğu kez Kemalizm ve laiklik düşmanlığını örten bir şal işlevini görmüştür. Örneğin; esas olarak İslamcı hareketin fideliği işlevini gören Komünizmle Mücadele Derneklerinin kurulduğu 1960'lı yılların ilk yarısında ülkede gerçek anlamda bir komünizm tehdidinden söz etmek mümkün değildir. KMD'lerin, ülkücü hareketle neredeyse hiç ilgisi olmamıştır. İstihbarat örgütlerinin denetiminde olan, daha çok İslamcılardan oluşan bu Soğuk Savaş örgütünün asıl hedefi ise komünizmden çok, Kemalizm ve laik cumhuriyet karşıtlığı şeklinde gelişmiştir.

Faşizm eklektik bir ideolojik yapıya sahiptir. Birbiriyle çelişen çok sayıda tezi aynı anda içerebilir. Harekete karakterini veren ideolojik ekseni zedelemediği ve tarihsel hedeflerinden

uzaklaştırmadığı sürece bunu sorun yapmaz. Tam tersine, toplumun değişik kesimlerine ulaşmak ve örgütlenmek için bu özelliğini kullanır. Faşist ideolojinin bütünlükten yoksun olması ona demagoji yapma, yalan söyleme ve manevra olanağı kazandırır.

5.2. Askeri Darbeler ve Faşizm

Soğuk Savaş döneminde askeri darbeler yoluyla kurulan faşist diktatörlüklerde, ihtiyaç duyulduğunda rejimin kitle tabanı sonradan ve yukarıdan aşağıya doğru yürütülen bir çalışmayla da oluşturulabilir. Bu gibi ülkelerde sivil faşist hareket, esas olarak "olağan dönemlere" özgü bir sokak ve operasyon örgütü, bir "yedek" güç olarak değerlendirilir. Böyle rejimlerde daha çok din, örneğin Müslüman ülkelerde İslamcılık etkin bir ideolojik araç olarak kullanılır.

Darbe rejimlerinde faşist örgütlenme esas olarak devletin içinde gerçekleştirilir ve askeri güçler eliyle, diğer kurumlar bastırılarak ya da tasfiye edilerek yukarıdan aşağıya doğru uygulanır. Bu tip ülkelerde uca doğru çekilebilecek bir milliyetçilik ya da dincilik devletlerin kurucu ilkeleri arasında yer alır. Türkiye'de 12 Eylül rejimi "Türk-İslam Sentezi" ideolojisiyle her ikisini de yaptı. Bu nedenle faşizmin kitle tabanı, sivil faşist hareketin kapsadığı alandan çok daha geniştir. Durum böyle olunca, askeri faşist darbeler sırasında, bazen "sivil faşist hareketler" gerektiğinde gözden çıkarılabilir, yerine dincilik geçirilebilir. Türkiye'de 12 Eylül rejimi bunu yaptı.

5.3. İslamo-Faşizmin İdeolojik Kaynakları

İslamcı faşizmin Türkiye'de başlıca iki ideolojik kaynağından söz edebiliriz. Bunlardan biri, Necip Fazıl Kısakürek'in *İdeolocya Örgüsü* adlı kitabında ortaya attığı, 1960'lı yıllara dayanan İslamcı-faşist çizgidir. AKP liderliği ve önde gelen kadrolarının savunduğu, onların *politik hattını da belirleyen ideolojik zemini* Kısakürek'in görüşleri oluşturur. Kısakürek'in, şematik şekilde ortaya attığı görüşler, Nazizmin İslami terminolojiye aktarılmasından ibaret diyebileceğimiz tipik ve kaba bir faşist ideolojidir. İslamcı şairin tarif ettiği rejim, yukarıda da belirttiğimiz gibi, esas olarak "Başyüce" adını verdiği tek şefe, İslamcı bir Führer'e dayanır.

İslamcı faşizmin ikinci kaynağını ise 12 Eylül 1980 askeri faşist darbesi ve kurduğu rejim oluşturur. Darbecilerin "Türk-İslam Sentezi" diye adlandırdıkları anlayış/çizgi, dinci faşizmin Türkiye'deki yaşama geçirilmiş ilk ideolojik durağıdır. Bu çizgi, ırkçı/etnik milliyetçilik ile siyasal İslamcılığın buluştuğu bir ortak ideolojik-politik alandır. Bir dönem başarılı olduğu da söylenebilir.

Atatürkçü olduklarını söyleyen 12 Eylül darbecileri, -tamamı NATO'cu generallerdi- gerçekte Kemalizmin laik ve aydınlanmacı yanına karşıydı. Kemalizmin ve Cumhuriyetin aydınlanmacı karakterinin ilerici fikirlere yataklık yaptığını düşünüyorlardı. Haksız da değillerdi. Bu nedenle darbenin ilk gününden itibaren, bıktırıcı bir Atatürkçülük edebiyatına karşın, asker ve sivil üst bürokrasiden Kemalizmi kazımaya yönelmişlerdi. Asıl amaçları buydu. Darbeciler, ülkücü hareketin başarısız olması nedeniyle, yeniden siyasal İslamcılığı desteklemeye yönelmişlerdi. Bu tutum, NATO'nun izlediği "Yeşil Kuşak" siyaseti ile de uyumluydu.

Ancak bu İslamcılık, klasik ya da otantik bir dincilik de değildi. Moderniteden de bütünüyle kopmak istemiyorlardı. Esas itibarıyla bir ara rejim özelliği taşıyan askeri darbe yoluyla, kalıcı bir Soğuk Savaş düzeni kurulmak isteniyordu. Cunta, bıktırıcı bir sıklıkta kullandığı "Atatürk ilke ve inkılâpları" kavramıyla özetlediği, kendine özgü bir "Kemalizm" yorumuyla askeri darbenin gerekçesi arasında ilişki kurdu. Çünkü bu yolla "yasadışı eylemini" tarihsel bir bağlam içine oturtmaya ve meşrulaştırmaya çalışıyordu. Kemalizmin eklektik yapısı da 12 Eylül yönetiminin işini kolaylaştırıyordu.

Darbeciler, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ilkelerinin yeniden tanımlanması yoluyla, İslamcılıkla iç içe geçen yeni bir kurucu ideoloji oluşturmaya çalışıyordu. Laiklik ilkesi, önce eğitim kurumlarında olmak üzere sınırlandırıldı. Devlet İslamcı kadrolara açıldı. Fethullahçı çetenin orduda ilk örgütlenmeye başladığı dönem de bu darbe yılları oldu. Belirleyici ideolojik-politik eksen anti-komünizmdi. Hedef ise Kemalizmin sol yorumu dahil, solun ve sosyalist hareketin bütünüyle tasfiyesiydi. Emperyalizm ve sermaye çok korkmuştu.

Darbeciler, sadece uluslararası sermayenin ve emperyalizmin stratejik ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış; eskisi gibi yönetemez hale gelen, başta büyük sermaye olmak üzere, Türk egemen sınıflarını da orta vadeli bir siyasal proje etrafında birleştirmeyi başarmıştı. Ancak, kısa vadede silahların gücüyle sağlanan toplumsal-siyasal düzenin orta ve uzun vadeye doğru yayılması, toplumdan ideolojik bir onayın üretilmesiyle mümkündü. Darbe yönetimi bu sorunu, otoriter ve faşizan bir Atatürkçülük yorumunu ideolojik "üst belirleyen" konumunda tutarak, yukarıdan aşağıya doğru kontrollü bir İslamizasyon süreciyle aşmaya çalıştı. Türk-İslam Sentezi işte bu sürecin ideolojisiydi.

Tam bu aşamada, Türk sağının okur-yazarlar örgütü Aydınlar Ocağı, cuntanın ihtiyaç duyduğu şeyi ona verdi. Aydınlar Ocağı'nın geliştirdiği "Türk-İslam-Batı Sentezi" doktrini (bu eklektik ideolojinin tam ismi böyleydi) 12 Eylül yönetiminin işini çok kolaylaştırdı. Daha sonra bu ifade "Türk-İslam Sentezi" diye kısaltılacaktı. Bu kısaltma, "Batı" kavramı dışarıda bırakılarak yapıldığı için, İslamcılara daha sıcak gelecekti.

Ülkücüler de, İslami tonu giderek artan Türkçü-milliyetçi çizgileri ile 12 Eylül rejiminin yeni ideolojik yönelimi arasında ilişki kurmakta zorlanmadı. Türk-İslam sentezinin çok önemli bir boyutu da Kemalizm'in sağcı yorumu ile "uyum" sağlamaya özen göstermesiydi.

Aydınlar Ocağı, kurulduğu 1970 yılında sağdaki bölünmeye karşı çıkmakla işe başlamış, ortak ve birleştirici bir ideolojik hat geliştirmeye çalışmıştı. Milliyetçi Cephe (MC) hükümetlerinin kurulmasında fikri hazırlığı da yine bu dernek yapmıştı. Aydınlar Ocağı'nın 1975 Bildirisi 1. MC hükümetinin kuruluş ilanı gibiydi. Merkezden başlayarak sağın uçlarına kadar uzanan geniş bir alana sesleniyordu. Daha da önemlisi, Kemalizmin sağ yorumlarının geliştirilmeye çalışıldığı bir kuruluştu. Onun bu özelliği 12 Eylül rejimiyle kolaylıkla özdeşleşmesini sağlamıştı.

Aydınlar Ocağı, askeri yönetime "Anayasa Taslağı" sunabilen ve bu taslağın "büyük ölçüde" kabul edildiğini açıklayan bir örgüttü. Bir anlamda, "12 Eylül Anayasası" bu örgütün eseriydi. Bu anayasaya temel oluşturan görüşler 40 madde halinde ve "Milli Mutabakatlar" başlığıyla, Aydınlar Ocağı'nın önde gelen mensuplarından Türkoloji uzmanı Prof. Dr. Muharrem Ergin

tarafından kaleme alınmıştı. İlk kez bu metinde "Türk-İslam-Batı sentezi" kavramı resmi olarak ortaya atılmıştı (Muharrem Ergin, *Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, 1988, Ankara).

Batıcılıktan kopmayan, geleneksel muhafazakâr çizgiyi gözeterek, "Batı'nın tekniği ve fenni ile Doğu'nun kültürünü" birbirini tamamlayan iki temel unsur olarak gören Aydınlar Ocağı, Türk-İslam sentezi anlayışı ile, faşizmin döneme özgü ihtiyaçlarını karşılayan ideolojik bir zemin sunuyordu. Türkçülük ve İslamcılık arasında kurulmaya çalışan "sentez", sonuçta 12 Eylül rejiminin elinde faşist bir ideolojik silaha dönüşecekti.

12 Eylül yönetimi, kapattığı Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'nun yerine kurduğu "Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" tarafından 1986 yılında hazırlanan bir raporla Atatürkçülüğü "resmen" yeniden tanımlıyordu. Bu raporda Atatürkçülük, "Türk-İslam sentez kültürünü, Batı kültürü ile yeni bir senteze yöneltme hareketi" olarak tarif ediliyordu. Böylece "Atatürkçülük" de Türk-İslam sentezi içinde eritiliyor, geri plana çekiliyordu.

Devlet desteği ve hatta zoruna karşın, "Türk-İslam Sentezi" bir süre etkili olsa da toplumda ideolojik bir hegemonya kurmak konusunda tam olarak başarılı olamadı. Bunun sosyolojik, kültürel ve etnik nedenleri olduğu gibi, tarihsel dinamiklerden kaynaklanan bir boyutu da vardı. Ancak, 12 Eylül rejiminin Türk-İslam sentezci ideolojik hamlesi hem ülkücü harekette hem de İslamcılar üzerinde önemli bir etki yaratmıştı. Siyasal İslamcılık ile faşist milliyetçilik arasında 1960'lı yıllarda kurulan irtibat, ideolojik düzlemde yeniden üretilmişti. Faşizmin yeni ve yerli ideolojik motiflerinden biriydi. Bu eklektik ideoloji hiçbir zaman bir "sentez" olamadı. Türkçü yan zamanla silikleşecek ve İslamcılık belirgin hale gelecekti. Günümüz Türkiye'sini ve AKP iktidarını hazırlayan yol döşeniyordu.

5.4. Bir İslamo-Faşist İdeolog

Tarihsel, kültürel ve teolojik kökleri daha derinlere inse de ülkemizde İslamcılık, muhafazakâr milliyetçilik ve genel olarak Türk sağı, esas itibarıyla Soğuk Savaş döneminin ürünleri olarak şekillenmiştir. Dahası, Amerikan-NATO imalatı akımlar

olduklarını söylemek abartılı olmayacaktır. Bu yanıyla, 1950 sonrası Soğuk Savaş milliyetçiliği ile ulus kurucu demokratik milliyetçilik ya da Türkçülük arasında bir bağ yoktur. Aynı şey Batı karşısında bir tür "nefsi müdafaa" halindeki otantik İslam ile siyasal İslamcılık için de geçerlidir.

Soğuk Savaş milliyetçiliği, tutucu, hatta gericidir. Laiklik karşıtıdır ve bu özellikleri nedeniyle aydınlanma ve modernite ile sorunları vardır. Siyasal İslamcılık ve muhafazakâr milliyetçilik, 1950'li yıllardan itibaren emperyalizmin işbirlikçisi hareketler olarak şekillenmiştir. Bu özellikleri, söz konusu akımların faşist ve/veya faşizan karakterlerini oluşturan en önemli etkendir. İslamcılığın mayasında bulunan ilkesizlik, takiyye geleneği ve "ehven-i şerriye" anlayışı bu ilişkiyi kolaylaştırmıştır.

Bu bağlamda, Soğuk Savaş dönemi milliyetçiliği de İslamcılığı da anti-komünist olduğu kadar, anti-Kemalist bir karaktere sahiptir. Laiklik karşıtıdır. Özellikle, Komünizmle Mücadele Dernekleri (KMD) ve Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) gibi, istihbarat örgütlerinin (CIA, MİT) kontrolünde olan örgütler böyledir. Bu örgütlerden 1962'de kurulan KMD ve 1960'ların sonlarında sağın eline geçen MTTB İslamcı hareketin lider kadrosunun yetiştiği kaynaktır. İslamcı hareketin şekillenmesinde neredeyse belirleyici olan Soğuk Savaş iklimini, dolayısıyla Amerikancılığı çarpıcı iki örnekle açmakta yarar var.

İslamcı faşizm ya da İslamo-faşizm konusu, gerek teorik gerekse ideolojik ve politik olarak üzerinde fazla çalışılmış bir alan değil. Sol tarafından da üzerinde pek araştırma yapıldığı söylenemez. En fazla, İslamcılığın ve bazı dinsel motiflerin, -faşist hareketler ve iktidarlar tarafından kitle temelini genişletmek amacıyla- ideolojik bir araç olarak kullanılması diye değerlendirildi ve bu yaklaşımın bir uzanımı olarak tanımlandı. Bu ön analiz ve tanımlama yanlış da değildi. Ancak, ideolojik kaynakları, sınıfsal temeli, hangi ekonomik ve toplumsal koşulların ürünü olduğu gibi konular hâlâ araştırılmayı ve üzerine çalışılmayı bekliyor.

Türkiye'de faşizmi ve İslamcı faşizmi daha iyi anlamak için, dinci-faşizan ideolojinin kaynaklarına inmek gerekiyor. Bu bağlamda, şair ve yazar Necip Fazıl Kısakürek, üzerinde özel olarak durulmayı hak ediyor. Çünkü Necip Fazıl İslamcı faşizmin en önemli ve rafine teorisyeni, hatta tek ideoloğudur. Bugün ülkeyi

yönetenler, hiç kuşkusuz siyasal İslamcıdır. Ancak AKP yönetici kadroları, –buna Abdullah Gül ve Hulusi Akar'ı da dahil edebiliriz– her şeyden önce Necip Fazılcıdır. Onların İslamcılıkları, Necip Fazılcı özellikleri kavranmadan anlaşılamaz. Ancak önce, İslamcı faşizmin tarihsel kaynakları ve sınıfsal özellikleri üzerinde kısaca –şimdilik– durmakta yarar var.

İslamcılık esas olarak, aydınlanma ve modernleşme süreçlerinin dışında kalamayan Müslüman toplumlarda, bir önceki dönemin egemen güçleri ve sınıflarının ideolojisi olarak ortaya çıkıyor. Bu özelliğinin yanı sıra, kendi ortaçağını aşamayan İslam dünyasının, Batı'nın sömürgesi, hatta kölesi haline gelmesiyle, yoksul Müslüman kitlelerin Batı ve sömürgecilik ile özdeşleştirdikleri modernleşme, aydınlanma ve akılcılığa karşı bir tepki hareketi, reaksiyoner bir ideoloji olarak da şekilleniyor. Bu özellikleriyle siyasal, ekonomik ve toplumsal merkezin kenarında kalan, ve fakat iktidardan ve servetten daha çok pay talep eden, ticaretten gelme taşra burjuvazisinin de ideolojisi olarak işlev görüyor.

İslamcılık, -özellikle modern dönem ideolojisi olarak- bu özellikleriyle, Müslüman kapitalist ülkelerde geleneksel egemen sınıfların dönüşümüyle oluşmuş yeni sermaye kesimlerinin iktidar aracı olarak öne çıkıyor. Yeni gelişen, dinamik ve saldırgan bir karaktere sahip olan bu sermaye kesimlerini, klasik anlamda "burjuva" diye tanımlamak zor olsa da, genel olarak bu sınıfın bir parçası olarak kabul etmek gerekiyor. Bütünüyle akılcılıktan ve bilimden kopamayacaklarının, laikliği tamamıyla yok edemeyeceklerinin –daha doğrusu yok etmemeleri gerektiğinin– farkında olan bu kesimlerin melez (hibrit) bir rejim arayışının da ideolojisidir.

Belli tarihsel dönemlerde, özellikle ulusal kriz evrelerinde, yani siyasal istikrarsızlık, ekonomik çöküş, toplumsal huzursuzluk gibi koşullarda, bu sınıfların bütün ulusun çıkarlarını temsil etme iddiaları yükselir. Geleneksel iktidar blokunu ve büyük sermaye çevrelerini de bir uzlaşma ve ortaklığa zorlayabilirler. Bu uzlaşmaya karşılık vaat edecekleri şey ise onların bütün kirli işlerini görmek, toplumsal huzursuzluğu din ile bastırmak, en azından pasifize etmektir. Benzer gerekçelerle emperyalist güç merkezlerinin de güvenini kazanmaya, onların da kirli işlerini

yapmaya çalışırlar. İç ve dış dinamiklerin çok özel koşullarda birbiriyle örtüşmesi, böyle hareketleri iktidara taşıyabilir. Nitekim, AKP'nin iktidara taşınmasının nedeni böyle özel iç ve dış toplu durumdur.

İslamcı hareket bir kez iktidara geldi mi onu bir daha bırakmak istemeyecektir. Bunun hem teolojik hem de siyasal nedenleri vardır. Teolojik bakımdan "kutlu dava" zafere ulaşmıştır ve Allah'ın kelamını hâkim kıldıktan sonra iktidar konumunu terk etmek doğru değildir. Siyasal bakımdan ise iktidarın bırakılması kazanılan bütün mevzilerin, ekonomik güç olanaklarının yitirilmesi demektir. Geri dönüş eşiğinin aşılmasına kadar iktidar sürdürülmelidir. Kapitalizmle kolayca uzlaşılır. İslam, farklı ve daha halkçı yorumları bulunsa da, bir "ticaret dini" olarak, son çözümlemede özel mülkiyet düzeni ve kapitalist pazar ekonomisi ile çelişecek teolojik temele ve kültürel dokuya sahip değildir. Öyle ki, "rızkın onda dokuzu ticarettir" diyen bir anlayış hayli yaygındır.

İslamcılık üzerinden iktidara tırmanan muhafazakâr-dinci sermaye kesimleri, bu konumlarını, dahası vahşi kapitalist sömürü düzenini korumak için kaçınılmaz olarak totaliter bir rejim kurmaya yönelir. İslamcılık ya da dincilik, kendilerine bu konuda yeterince, hatta haddinden fazla ideolojik, siyasal ve kültürel olanak sunar. İtiraz edilemez, eleştirilemez, sorgulanamaz bir kutsal din anlayışına, ideolojik çizgiye ve mutlak itaate dayalı bir hareket olarak İslamcılık, kolayca totaliter bir rejime savrulabilir. İslam adına kutsal bir diktatörlük kurmak, geniş bir toplumsal rızaya dayalı olarak gerçekleştirilebilir.

Bu rejimin, diğer totaliter yönetimlerden ve diktatörlüklerden en önemli farkı işte sahip olduğu bu toplumsal taban ya da destektir. Başta bir mutlak otoriteye sahip lider/emir/halife (ümmetin lideri ya da reisi), ideoloji (İslamcılık), örgüt (parti) ve hareket (toplumsal taban) vardır. Klasik faşist hareketlere çok benzeyen bu üçleme ya da dörtleme İslamcı iktidarların ve rejimlerin temel dayanaklarını ya da ayaklarını oluşturur. İktidar süresinde hızlı bir servet transferi gerçekleştirilir.

İktidara ve servete ulaşan İslamcı siyaset sınıfı ve sermayenin muhafazakâr fraksiyonu, klasik sermaye kesimlerini de kendilerine boyun eğmeye zorlar. Bunun için siyasal zor aygıtlarını

kullanır. Laik ve demokratik kurumları imha eder. Çünkü bu kurumların varlıklarını koruması halinde iktidar sürekliliğini sağlaması imkânsızdır. Bu siyasal ve ideolojik tablo İslamcı faşizm ya da İslamo-faşizm olarak tanımlanabilir.

5.5. Nazizm ve Siyasal İslamcılık

Şair Necip Fazıl, aynı zamanda İslamcı faşist hareket için son derece elverişli bir ideolojik çizgi yaratmış teorisyendir. Özellikle 1950'li ve 60'lı yıllarda etkili olan, ancak, yükselen devrimci ve sol dalga karşısında İslamcı hareketin etkili olamaması nedeniyle 70'li yıllarda geri çekilen Necip Fazılcı hareket, tipik bir Soğuk Savaş örgütlenmesi ve hareketidir.

Komünizmle Mücadele Dernekleri ve Milli Türk Talebe Birliği gibi, istihbarat örgütlerinin kontrolüne girmiş derneklerde örgütlenen İslamcı faşistler, 16 Şubat 1969'da İstanbul Taksim'de Amerikan 6. Filosu'nu protesto eden devrimci gençliğe karşı yürütülen bir Kontrgerilla operasyonu olan "Kanlı Pazar" gibi tezgâh ve katliamlarda rol alsalar da, sol karşısında tutunamamışlar ve geri çekilmişlerdi. İslamcı faşistlerin yerini 1970'li yıllarda ülkücü hareket alacak ve daha etkili olacaktı.

Ancak, 2000'ler Türkiye'sinde, dünyada ortaya çıkan -Büyük Ortadoğu Projesi ve ılımlı İslamcılık gibi emperyalist siyaset planlamaları- çok özel koşulların da etkisiyle Necip Fazılcılık yeniden keşfedildi. Dahası, bir Amerikan projesi olarak kurulan ve iktidara taşınan AKP liderliğinin tercihleriyle "Üstad" yeniden yükselişe geçti. AKP iktidarının önde gelen kadroları, özellikle parti lideri Tayyip Erdoğan hemen her fırsatta, Necip Fazıl'ı anıyor. İktidar medyasının "tarihi" diye nitelendirdiği her konuşmasında mutlaka Necip Fazıl Kısakürek'in ortaya attığı kavramları kullanıyor. Daha önemlisi, 15 Temmuz darbe girişiminin yol açtığı siyasal krizi ve kaos ortamını bir fırsata çevirerek kendi darbesini yapan AKP iktidarı, Necip Fazıl'ın teorik çerçevesini çizdiği rejimi inşa etmeyi sürdürüyor.

AKP liderleri de "Üstad" dedikleri Necip Fazıl'ın hiçbir tarihsel, siyasal ve sosyolojik kanıta dayanmayan, bilimsel gerçeklere aykırı tarih tezlerini savunuyor. Erdoğan ve AKP yönetiminin Abdülhamitçiliği de buradan geliyor. Çünkü, Necip Fazıl, Mustafa Kemal karşısında bir "kurucu ata" figürü olarak yakın tarihte

II. Abdülhamit'i bulup öne çıkarıyor. Dahası, tarihi gerçeklere aykırı, yalan üzerine kurulu ve naylon bir Abdülhamit portresi çiziyor. Bugün uğraştığımız bu Abdülhamit'tir. Yakın tarihin en karanlık rejimini (İstibdat) yaratan Abdülhamit, Necip Fazıl'ın gerçeklere aykırı olarak yarattığı bir kahramandır.

Bugün Erdoğan-AKP iktidarı, Necip Fazılcılığı adeta resmi ideoloji haline getirmeye çalışıyor. Adına ödüller konuluyor, bu törenlere Erdoğan ve parti ileri gelenlerinin neredeyse tümü katılıyor. İktidar medyasında hakkında yazılar yazılıyor, programlar yapılıyor. Böylece, aynı zamanda ırkçı ve Yahudi düşmanı olduğunu hiç gizlemeyen Necip Fazıl, bir şair olmasının ötesindeki kimliğiyle, İslamcı-faşist bir kuramcı olarak yüceltiliyor.

Kökeni Osmanlı aristokrasisine dayanan, Saraya kapılanmış bir aileden gelen Necip Fazıl, başladığı okulları genellikle bitiremese de Fransa'da aldığı felsefe öğretimi dahil, iyi bir eğitimden geçiyor. Alkol ve kumar alışkanlığı uzunca bir dönem kendisini teslim alıyor. Kumar tutkusu nedeniyle polise düşüyor, yargılanıyor. Nâzım Hikmet şiirleri nedeniyle hapis yatarken, o kaçak kumardan nezarete düşüyor. Bu nedenle gazetelerde boy boy fotoğrafları yayınlanıyor. Necip Fazıl, önceleri Cumhuriyetçi ve ilerici çevrelerde bulunuyor. CHP'den milletvekili olmak istiyor, adaylık için resmen başvuruyor. Ancak, kabul edilmeyince CHP'ye düşman oluyor. Demokrat Parti'yi desteklemeye başlıyor.

Giderek İslamcı bir çizgiye, dahası Cumhuriyet ve Atatürk düşmanlığına savrulan Necip Fazıl, Osmanlı siyasal düzenini övmeye başlıyor. Temelsiz, retoriğe dayalı, hiçbir kanıt sunmayan ve gerçeklere aykırı bir tarih anlayışı geliştirmeye çalışıyor. Abdülhamit ve Vahdettin'i öven yazılar kaleme alıyor. Kitaplar yayınlıyor. Yalan ve saptırma üzerine kurulu bir siyasal çizgi geliştirmeye kalkışıyor. Bunu bir ölçüde de başarıyor.

Necip Fazıl Kısakürek, esas olarak *İdeolocya Örgüsü* adlı kitabında totaliter ve dinci-faşist bir dünya görüşünün teorik ve kültürel dayanaklarını geliştirmeye çalışıyor. Sadece komünizmden, soldan değil, cumhuriyet ve demokrasiden de nefret ediyor. Demokrasi için "hastalığın başı" diyor. *İdeolocya Örgüsü* kitabının 285 ila 386'ncı sayfaları arasında bir siyasal program gibi ortaya koyduğu şematik görüşler, Nazilere özgü tipik bir faşist ideoloji

özelliği taşıyor. Necip Fazıl, adeta Nazizmi, İslami bir terminoloji ile özetlemeyerek onu yeni bir ideolojik çizgi gibi sunmaya çalışıyor (Bkz. Necip Fazıl Kısakürek, 2014: *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul).

Aşağıda yapacağım seri alıntılarla Necip Fazıl'in İslamcı faşist ideolojisini özetlemeye çalışacağım. Bu alıntılar, yukarıda belirttiğim gibi, söz konusu kitabın 285 - 386'ncı sayfaları arasından olacaktır. Türkiye'nin sadece Türk ve Müslümanların yaşayacağı bir ülke haline getirilmesini savunan Necip Fazıl, diğer Müslüman halklara karşı toleranslı olsa da tipik bir ırkçıdır. Çıkardığı *Büyük Doğu* adlı dergide, Nazilere rahmet okutacak bir Yahudi düşmanlığı yapar.

5.6. Müslüman Führer: Başyüce

Necip Fazıl kitabında, Türkiye için "gerçek bir inkılap" ile kurulacak bir sistem öneriyor. Bu sistem, neo-patrimonyal sultanlık diye de tanımlayabileceğimiz ve "Başyüce" adını verdiği tek ve mutlak lidere dayalı bir rejim olacaktır.

Necip Fazıl, ortaya attığı didaktik ve şematik tezlerle tipik bir faşist rejimi tarif ediyor. Önerdiği sistem, "Halkın değil, Hakk'ın egemenliğine dayanan" bir rejim olacaktır. Bu düzen, yasama, yürütme ve yargı erklerinin yerine geçen "Yüceler Kurultayı", "Başyüce" ve "Başyücelik Hükümeti" olmak üzere üç ana organdan oluşacaktır.

Bunlardan "Yüceler Kurultayı" bir "Âlimler Meclisi" gibi işleyecek ve yaptığı genel yasalarla düzeni kuracak, daha önemlisi rejimin İslami esaslara göre yürütülüp yürütülmediğini denetleyecektir. Taner Timur hocanın da işaret ettiği gibi bu, İran'daki "Velayet-i Fakih" kurumuna benzeyen bir organdır. Üyeleri seçimle değil, İslamcı hareket içindeki kariyerleri üzerinden belirlenen kanaat önderlerinden oluşacak bir kurumdur.

Yüceler Kurultayı'nın başkanlığını da "Başyüce" yürütecek, kurul ona bağlı çalışacaktır. Necip Fazıl, bu organı, "Büyük Doğu mefkûresinde, cemiyet (toplum) iradesini temsil adına, dünyanın her yerinde örnekleri bilinen millet meclisleri yerine, bir Yüceler Kurultayı olacaktır" diye tarif ediyor (age, s. 285). Kurultay, milletin "dinde, fikirde, sanatta, ilimde, siyasette, ticarette, askerlikte ve benzeri bütün alanlarda" nasıl yaşayacağını,

davranacağını, iş göreceğini belirliyor. İktidar kaynağını halktan değil, Hakk'tan, yani Tanrı'dan alıyor. Dolayısıyla bu rejimde, serbest, demokratik ve adil seçimlere dayalı olarak belirlenen bir millet ya da halk iradesi bulunmuyor. Çünkü Necip Fazıl, demokratik değil, teokratik bir faşist rejimin organlarını tanımlıyor.

Necip Fazıl'ın "Başyüce" adını verdiği milletin lideri, bir çeşit Müslüman Führer ya da Başbuğ gibi bir devlet başkanı oluyor. O, devlet mimarisinin tepesinde mutlak iktidara sahip tek otorite konumunda bulunuyor. İktidar, kayıtsız şartsız onun kişiliği ile bütünleşiyor. Örtük bir kutsallığı olduğunu da vurguluyor. İktidar, ekonomiden siyasete, eğitimden toplumsal yaşama kadar ondan yayılıyor. Başyüce'yi "Yüceler Kurultayı" beş yıllık süreler için seçiyor. Kurultayı da milleti de Başyüce temsil ediyor.

Necip Fazıl, Başyüce'yi, "bütün yetkiler beşeri haddin en üstünüyle eline teslim edilmiş" ve "milletini kişiliğinde birleştiren/eriten" bir liderdir. Necip Fazıl, bütün yetkileri elinde toplayan ve adeta "üstün insan" özelliklerine sahip olan, "ferdi, milleti, Allah'ı ve vicdanı" da temsil eden lider ve devlet başkanı için; "Başyüce, kaba ve umumi manasiyle herhangi bir devlet reisi değil, derin ve girift, içtimai bir remzdir. Bir timsal.." diyor (Kısakürek, 2014: 291).

Hükümet üyelerini de Başyüce seçiyor ve yine onun emriyle hükümet değişiyor. Bu sistemde, yukarıda da belirtildiği gibi genel seçim yoktur. Halkın iradesi "Yüceler Meclisi" tarafından temsil edilir. Seçime dayanmayan sistem askeri bir düzen içinde işler. Militaristtir. Necip Fazıl'a göre zaten "İslam inkılabı" orducudur. Bu ordunun bir de adı vardır; "Altun Ordu". İslam inkılabının ordusu rejimin bekası için "gerektiğinde bir operator bıçağı" gibi işleyecektir (age, s.130 vd). Eğer gerekirse, seçimler sadece Başyüce'nin icraatlarını onaylamak için yapılacaktır.

İşte, AKP lideri Erdoğan'ın "Üstad" dediği Necip Fazıl'ın savunduğu sistem budur. Bu sistem, sanırım günümüz Türkiye'sinden herkese bir şeyler anımsatacaktır. Bu nedenle, seçimler İslamcı faşist hareketler için sadece iktidara gelmenin bir aracıdır. İktidardan gitmek için demokratik bir yol değildir. Dolayısıyla, seçimlerde hile yapmak, milletin iradesine el koymak, "kutlu dava" için meşrudur.

İslamcı faşist hareketler, seküler özellikli ırkçı ya da milliyetçi faşist hareketlerden daha geniş bir toplumsal tabana sahip olmasıyla da ayrılır. Çünkü, halkın kutsalları üzerinden siyaset yapar, dini örgütlenme ve etkin bir rıza üretim aracı olarak kullanır.

5.7. Yeni Abdülhamitçilik

Siyasal İslamcı AKP, kurulduğu günden beri, uydurma tarih tezlerine sahip Necip Fazıl Kısakürek'in belirgin etkisinin bir sonucu olarak, "Yeni Abdülhamitçilik" diye ifade edebileceğimiz bir ideolojik-siyasal hat üzerinden ilerliyor. AKP, Abdülhamit'i Atatürk karşısında İslamcı bir "kurucu ata" kimliği olarak konumlandırmaya çalışıyor. Bu nedenle Abdülhamitçiliğin ne anlama geldiğini irdelemeden, Türkiye'de İslamo-faşist hareketin ideolojik dokusunu tam anlamıyla kavramak zordur.

AKP iktidarının başından itibaren Sultan II. Abdülhamit, İslamcı hareket için, tarihsel ve ideolojik bir referans alanı ve çıkış noktası olarak alınıyor. Bu anlayış, topluma yerleştirilmeye ve yeni bir kurucu mit, bir anlamda Mustafa Kemal'in karşısına konulacak yeni bir "kurucu ata" olarak tasarlanıyor.

Bu nedenle Abdülhamit tartışması, kimilerinin sandığı gibi suni bir gündem üzerinden gelişen herhangi bir atışma değildir. Geçmişe ilişkin fantastik bir tartışma hiç değildir. Bu kavga, günümüze ve geleceğimize ilişkin yakıcı bir çatışmadır. Bu bakımdan, sanılandan çok daha önemlidir. Çünkü Türkiye, bir anlamda tam da bu tartışmanın ima ettiği tarihsel bir kavşakta duruyor.

Daha önceki bölümlerde de belirttiğim gibi, bugün toplumun önündeki ikilem şudur; ülke, ya Abdülhamit'in temsil ettiği yöne gidecek ya da Osmanlı-Türk aydınlanmasının bir devamı olan Cumhuriyet devriminin işaret ettiği yolda ilerleyecek. Birinci yol, İslamo-faşist bir Ortaçağ karanlığına, ikinci yol ise sosyalizme kadar uzanan –o aşamaya taşımak bize, daha çok da tarihsel ve toplumsal koşullara bağlıdır– bir aydınlığa açılır. Ne yazık ki, toplum yüz yıl sonra yeniden böyle bir tarihsel tercihle karşı karşıyadır.

Ortada Cumhuriyeti (ondan geriye ne kaldıysa) imha ederek yeni bir rejim kurma girişimi var. Bu siyasal hareket de tarihsel ve ideolojik referans noktası olarak 2. Abdülhamit'i alıyor.

Durumun önemi de burada. Henüz bilgileri, görgüleri, müktesebatları, donanımları, insan kaynakları ve tarihsel birikimleri yetmediği için başarılı olamadılar. Ancak, iddialarından vazgeçmiş görünmedikleri gibi, bu hedef için her şeyi yapmaya da hazırlar.

Çünkü, bu tarihsel fırsatın bir daha ellerine geçmeyeceğinin farkındalar. En kötü olasılıkla, Cumhuriyetin başlangıç ve kurucu ilkeleriyle kendi İslami rejim hedefleri arasında bir ortalama almaya çalışıyorlar. Bunu yapmadan ve kalıcı hale getirmeden gitmek niyetinde de değiller. Sonuç olarak, önümüzde kuruluş süreci tamamlanmayan rüküş bir siyasal ve kültürel düzen var.

Ancak, Abdülhamit, İslamcıların tarihte referans alabileceği, siyaseten ve ahlaken en kirli ve en sorunlu isimdir. Çünkü, sadece aydınlanma ve modernleşme yanlılarının değil, Ali Suavi ve Mehmet Akif Ersoy gibi Müslüman kimliği önde olan aydınların bile şiddetle karşı çıktığı, onlara da zulüm uygulayan bir zalimdir. Yeni rejimin referansı yapılmak istenen Abdülhamit, yenilikçi ve devrimci fikirlere sahip olduğu için Mustafa Kemal'i bile tam 4 kez tutuklatıp aylarca zindanlara atan sultandır.

Abdülhamit, Osmanlı'nın meşruti monarşiyi kurarak çağı yakalama girişimlerini 33 yıl boyunca despotik bir rejimle (istibdat) engelleyen; bu toprakların modern anlamda ilk anayasasını askıya alan; Osmanlı-Türk aydınlanmasının öncülerinden Mithat Paşa'yı önce Taif'e (Arabistan) sürüp, sonra orada boğduran; Namık Kemal gibi binlerce yurtsever aydını sürgünlere gönderen, zindanlara atan, on binlerce muhalife kan kusturan zorbadır.

Yıldız Sarayı'nda oturan despotun zulmü kendi halkınaydı. Değilse, Batılı sömürgeci ülkelerin ve onların İstanbul'daki büyükelçilerin elinde oyuncağa dönüşmüş durumdaydı. Öyle ki; Abdülhamit, Düyun-i Umumiye İdaresi'nin kurulması ile imparatorluğun ekonomisini ve maliyesini emperyalist devletlere teslim eden, ülkenin yarı sömürge haline gelmesine yol açan bir işbirlikçiydi. Abdülhamit döneminde Osmanlı İmparatorluğu 1 milyon 592 bin kilometrekare (yani bugünkü Türkiye yüzölçümünün iki katından fazla) toprak kaybetti.

Peki, nasıl oluyor da böyle bir despot sultan, bu ölçüde ağır ve sorunlu bir tarihi bagaja sahip olduğu halde İslamcı hareketin hedeflediği yeni rejimin kurucu atası ve tarihsel referans kaynağı

haline getirilmek isteniyor? Bunun birkaç nedeni var; birincisi ve en önemlisi, Abdülhamit'in tarihte halife unvanını etkin bir şekilde kullanan ve İslam dinini siyasal bir araç haline getiren ilk sultan olmasıdır. İkincisi ise Cumhuriyet öncesi yakın tarihte, ondan daha güçlü bir siyasal figür (sultan) yoktur. Diğer sultanların tümü silik ve güçsüzdür.

Halifelik, Osmanlı'nın dağılma/çözülme döneminde Müslüman tebaayı elde tutabilmek için kullanılmaya başlanmış bir dinsel-siyasal unvandır. Özetle; Abdülhamit, halife unvanını açıkça kullanan ve İslamı siyasallaştırarak bir yönetim enstrümanı haline getiren ilk padişahtır. Mesele budur. Örneğin, Yavuz Sultan Selim bile, halife unvanını hiç kullanmamıştır. Kaldı ki, Yavuz Sultan Selim, sanılanın aksine, halifeliği değil, halifeyi (son Abbasi halifesini) İstanbul'a getirmiştir.

Diğer taraftan, yukarıda da işaret edildiği gibi, AKP kurucu kadroları ağırlıklı olarak, İslamcı-faşist bir ideolojiyi inşa eden şair-yazar Necip Fazıl Kısakürek çizgisinden geliyor. İşte, Abdülhamit'i güncelleyen ve onu bir kurucu ata olarak yeniden kurgulayan kişi de Necip Fazıl'dır.

Abdülhamit, sıraladığımız özellikleri ve "icraatları"nın yanı sıra, Osmanlı'da iki kez Meclis kapatan, tarihimizin ilk anayasasını kaldıran, 13 Nisan 1909'da (31 Mart Vakası) seçilmiş Meclis-i Mebusan hükümetine karşı –ki o Meclis Misak-ı Milli'yi ilan edecek meclisti– Taksim Topçu Kışlası'nda üslenen alaylı subaylar, paşalar ve *Volkan* gazetesi çevresinde toplanan şeriatçıların desteğiyle darbe yaptıran bir hükümdardır. Bu toprakların ilk darbecisidir. Diğer bir ifadeyle bu toprakların ilk darbecileri İslamcılardır.

5.8. Süreç Olarak Faşizm ve İslamcı Faşizm

Cumhuriyet gazetesi yazarı Dr. Ergin Yıldızoğlu, *Yeni Faşizm* adlı kitabında, günümüzde faşizmi; toplumu ve devleti aşağıdan yukarıya fetheden klasik rejimlerden ya da yukarıdan aşağıya emperyalizm güdümlü askeri darbeler şeklinde gelen diktatörlüklerden farklı olarak, süreç içinde şekillenen, yayılan, topluma ve devlete egemen olarak yerleşen bir durum olarak tanımlıyor.

Yıldızoğlu, "süreç olarak faşizm" kavramını ortaya atıyor. Çok yerinde bir saptama olduğunu düşünüyorum. Yani, bir

rejimi ya da yönetimi "faşist" olarak tanımlamak, yarattığı tehdidi, onun yakın ve vahim niteliğini saptamak için bütün kurumları ve semptomlarıyla ortaya çıkmasını beklememek gerektiğine işaret ediyor. Faşizmi ideoloji, insan/kitle tipi, parti, hareket, kültür, devlet biçimi gibi tümünü içeren diyalektik bir süreç olarak ele almak gerektiğini vurguluyor.

Bu yaklaşım, günümüz Türkiye'sini ve AKP iktidarının yarattığı rejimi anlamak bakımından da elimize önemli bir kavramsal araç veriyor. Çünkü, bir süreç olarak faşizm; ortaya çıktığı ülkenin tarihinin, kültürünün, etnik yapısının, egemen dininin, ekonomik gelişkinlik düzeyinin, aydınlanma ve demokratik birikiminin özelliklerini taşıyacaktır. Bu anlamda, her ülkede ortak özellikleri, çizgileri olduğu gibi, belki onlardan daha çok farklı biçimler sergileyeceğini bilmek gerekecektir.

Kitabında, İtalya ve Almanya gibi klasik faşist rejimlerin ortaya çıkışını, iktidara yürüyüşünü ve yeni rejimin inşasında çok yetkin ve başarılı bir şekilde hem özetleyen hem de analiz eden Ergin Yıldızoğlu, günümüz dünyasında beş ülkeyi inceliyor. Bunlar sırasıyla Donald Trump dönemi ABD'si, Jair Bolsonaro'nun yönettiği Brezilya, Viktor Orban ve partisi Fidesz'in iktidar olduğu Macaristan, 2014'ten beri Nerandra Modi ve partisi tarafından yönetilen Hindistan ve AKP Türkiye'sidir (Bkz. Ergin Yıldızoğlu, 2020: *Yeni Faşizm*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul).

Bütün bu ülkelerin farklılıklarının yanı sıra, ırkçı, milliyetçi, yabancı düşmanı, dinci, ortaçağ değerlerini yüceltici, eril, kadın düşmanı, -son çözümlemede sermayenin çıkarlarını savunma nitelikleri belirleyici olsa da- toplumsal statülerini kaybeden kesimlere dayanmaları gibi önemli benzerlikleri bulunan bu hareketler, bütün dünyada yeni bir faşizm tipi ve tarzına işaret ediyor.

Yazar, süreç olarak faşizmin her yerde en az iki aşamasından söz edilebileceğini belirtiyor. Bu iki aşamanın analizi, bizim için çok tanıdık bir süreci işaretliyor. Birinci aşama; devleti ele geçirene kadar yapılacak ittifaklar, verilecek ideolojik tavizler, yaratılan demokratikleşme yanılsaması, dinci ve milliyetçi taleplerin çok kültürlülük ve özgürlükçülük kavramlarının içine saklanarak sunulması ve "normalleşme" söylemi diye özetlenebilir. İkinci aşama; kapitalist devletin parlamenter demokratik

biçimine itiraz ve devletin güçler ayrılığı ilkesinin hızlı, etkin ve verimli yönetimin önünde engel olduğuna ilişkin tezin sürekli işlenerek, iktidarın tek elde toplanmasının önünün açılmasıdır.

Bu sürece eşlik eden diğer bir önemli olguyu ise şöyle ifade edebiliriz; devletin güvenlik ve adalet bürokrasisini ve aygıtlarını ele geçirme, yeniden yapılandırma, kültür kurumlarını ve eğitimi yeniden şekillendirme ve muhalefet örgütlerini şeytanlaştırarak onları etkisizleştirme stratejisi... Özetle totaliter bir rejimi inşa etmek ve onu kalıcı kılmak için her şeyi yapmak diyebiliriz buna.

Ergin Yıldızoğlu, "yeni faşizm" ya da "süreç olarak faşizm" modelinin ilk kez ve en sistemli biçimde şekillendiği ülkenin, "adeta türünün ilk ve en tipik örneği"nin Türkiye ve AKP rejimi olduğunu söylüyor. Bu bağlamda, Türkiye'de yeni faşizmin, özgünlükleriyle birlikte, tarihsel koşullar ve kültürel dokunun belirleyici etkisiyle siyasal İslamcılık olarak tarih sahnesine çıktığını –Yıldızoğlu'nun çalışmasına bir katkı olarak– söyleyebiliriz. Süreç olarak faşizm, Türkiye'de İslamo-faşizm biçiminde ortaya çıkmıştır. Elinizdeki kitabın ana teması da bu nedenle İslamo-faşizmi anlamak ve çözümlemek üzerine kurulmuştur.

Siyasal İslamın ve dinci entelijansiyanın (ulema ve udeba da diyebiliriz) imparatorluk çöktükten sonra yenilikçi, modernleşmeci, aydınlanmacı ve kapitalist kalkınma yolunu seçen Kemalist hareket tarafından, ulus inşa etme sürecinde tasfiye edilerek yeraltına itildiğini biliyoruz. Bu tarihsel süreci medresenin Harbiye ve Mülkiye'ye yenilmesi olarak kodlayabiliriz. Bugün yaşadığımız durum ise medresenin rövanşıdır.

Bu anlamda, yaklaşık yüz yıl sonra geri dönen Medrese, Harbiye'yi yenilgiye uğrattı ve İslamcı entelijansiya şimdilik rövanşı aldı. Çünkü, Türkiye aydınlanması ve modernleşmesi, Soğuk Savaş dönemine, ABD ve NATO desteğiyle anti-komünist doktrine kurban edildi. Komünizme karşı mücadele konseptinin içine gizlenen, kullanışlı bir araç olmaya gönüllü siyasal İslamcı entelijansiya; rejimin, sistemin ve emperyalizmin sol korkusundan alabildiğine yararlandı. Komünizm düşmanlığı, önemli bir boyutuyla aydınlanma, cumhuriyetin ilerici kazanımları, laiklik, kadın hakları düşmanlığı ile birlikte yürütüldü. Modernitenin kazanımlarına komünizm diye saldırıldı. Sonuç olarak; Batı'nın

körüklediği sol korkusu nedeniyle Türkiye'nin asker-sivil bürokrasisi ve burjuvazisi, kendi cumhuriyetine ihanet ederek, onu cami avlusuna bıraktı. Servetini kurtarmak ve korumak için cumhuriyetini feda etti.

Karşı-devrim sürecinin diyalektiğini kabaca şöyle özetleyebiliriz; 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri faşist darbeleri, 1980 sonrasında Turgut Özal ve ANAP iktidarları dönemi, Yıldızoğlu'nun da deyimiyle Kemalist entelijansiyanın "yavaş intiharına" sahne oldu. Cumhuriyetçi ve Kemalist entelijansiyanın, "yavaş intihar" süreci ile iç içe geçen çok önemli bir başka olgu ise, bu dönemde gelişen liberal-İslamcı ittifakıdır. Çoğu soldan gelen liberal entelijansiya ile İslamcı ulemanın ittifakı, İslamo-faşizmin iktidarına giden yolu döşeyen önemli olgulardan biri oldu.

Bugünkü rejimin inşa edilme sürecinin kilometre taşlarını ise şöyle sıralayabiliriz; AB üyelik süreci diye ifade edilen ve AKP iktidarının ilk döneminde esas olarak cumhuriyetçi ve toplumcu muhalefet odaklarının etkisizleştirilmesi ve tasfiyesi için kullanılan dönem... AB sopasının bir tasfiye aracı olarak kullanıldığı bu dönem; siyasal İslamcı hareketin tipik, ikiyüzlü, yalana, pusuya, hileye, riyaya ve siyasal sahtekârlığa dayalı tarz-ı siyasetinin tipik bir örneğidir. İslami terminolojide bunun adı "takiyye" olarak konulur ve ne yazık ki; ne Türkiye solu ne cumhuriyetçiler ne de liberaller bunu yeterince anladı ve ciddiye aldı. Anladıklarında ise –ki kuşkuluyum– iş işten geçti.

İkinci dönem; İslamcı-liberal ittifakının yarattığı demokratikleşme yanılsamasının yaşandığı ve neredeyse Fethullahçı Çete'nin kalkıştığı 15 Temmuz 2016 dinci darbe girişimine kadar uzanan, kahredici dönemdir. Bu dönemde, siyasal İslamcı hareket (AKP iktidarı) sadece liberalleri, solun liberal kesimlerini, dönek solcuları değil, Kürt siyasal hareketini de "çözüm" vaadiyle yedekledi ve yeni rejimin inşa sürecinin -istem dışı da olsa- parçası haline getirdi. Öyle ki, liberaller ve cemaatle yollar daha önce ayrılmaya başlasa da esas olarak 15 Temmuz darbesi başarısızlığa uğrayıp, AKP kendi darbesini (20 Temmuz 2015 OHAL ilanı) gerçekleştirince, yani bir anlamda "darbe içinde darbe" yapılınca eski ittifaklar da sonlanmış oldu.

Süreç olarak faşizm, 16 Nisan 2017 Referandumu ve Anayasası, ardından getirilen başkanlık rejimi ile Türkiye'ye egemen olmuştu. Ancak, siyasal İslamcı hareketin görgüsü, bilgisi, insan kaynakları, geleneği yeni rejimi bütünüyle kurmaya yetmediği gibi, ülkede her şeye karşın, toplumun yüzde 50'den fazlası "sürece" direniyordu. Üstelik bu direnişi, muhalefet partilerinin bütün beceriksizliğine, ürkekliğine ve programsızlığına karşın ısrarlı bir şekilde günümüze kadar da sürdürdü.

Siyasal İslamcı iktidar, son bir hamle daha yaparak, kurmaya giriştiği rejimi kalıcılaştırmaya hazırlanıyor. Ülke olağan günlerden geçmiyor; tarihin temposunun ve yaşamın ritminin hızlandığı bir dönem yaşanıyor. Böyle tarihsel eşiklerde, toplumlar deneyimi yaşar, ancak genellikle anlamını kaçırır. Deneyimin anlamını yakalayanlar ise geleceğe yön verenlerdir. Ancak böyle liderler tarihe müdahale etme ve yön verme kapasitesine sahip olur.

Türkiye solu ve ilerici-cumhuriyetçi güçler, işte bu tarihsel dönemecin anlamını kavramak, ona göre davranmak zorundadır. Ülkeyi ve toplumu boğan gerici abluka ve karanlığı dağıtmanın başka yolu yoktur. Ergin Yıldızoğlu, yukarıda da işaret ettiğim kitabında, bugün Türkiye'nin içinden geçtiği tarihsel dönemeci anlatmak için, İtalyan sosyalist hareketinin entelektüel lideri, büyük Marksist düşünür Antonio Gramsci'nin edebi bir dille ifade ettiği çok çarpıcı bir tespitini de anımsatıyor; eski olanın öldüğü ama yenisinin doğamadığı bir tarihsel-toplumsal kilitlenme durumu yaşandığını belirtiyor (Ergin Yıldızoğlu, 2020: 65-66. *Yeni Faşizm*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul).

Durum tam da böyledir. Gramsci, 1920'li yılların sonu ila 1930'lu yılların başlarında, yani Birinci Dünya Savaşı'nın kapitalist emperyalist dünyanın iç çelişkilerini bütünüyle çözemediği; onları biriktirerek ertelediği, dahası yeryüzünün yeniden kana bulanacağı ikinci paylaşım savaşına sürüklendiği günlerde, *Hapishane Defterleri* adlı ünlü eserinde -Yıldızoğlu'nun yerinde çevirisiyle- şöyle diyor:

"Eski dünya ölüyor ve yenisi doğmakta zorlanıyor; şimdi canavarların zamanıdır" (Yıldızoğlu, 2020: 65. 1 Numaralı Dipnot).

Yıldızoğlu, bu durumu, Hegel'in değişmeden devam eden süreçleri betimlediği, "kötü sonsuz" içindeki "canavarlaşma"

metaforu ile ilişkilendirerek ele alıyor. Toplumsal sıkışmışlık, sıkıntı, giderek umutsuzluğa dönüşmeye başlayan gelecek endişesi, belirsizlik, çürüme ve en kötüsü teslim olma eğiliminin –ki bu eğilim ülkemizde henüz çok zayıf ve bu durum büyük bir şanstır– güçlenme belirtileri, "canavarların zamanı" için ideal bir tarihsel-toplumsal-psikolojik iklim sunuyor.

Türkiye'nin içinden geçtiği dönemeci bundan daha iyi ifade eden bir betimleme bulmak zordur diye düşünüyorum. Evet, biraz daraltarak söylersek, eski Türkiye ölüyor, yenisi ise doğmakta zorlanıyor. (Bu durum hiç kuşkusuz günümüz dünyası için de geçerlidir.) Ama bu Türkiye, aydınlanma ve modernitenin izlerini taşıyan Cumhuriyet Türkiyesi değildir. AKP'nin 20 yıldır yönettiği Türkiye, aslında 12 Eylül 1980 darbesiyle başlayan sürecin bir sonucudur. Darbecilerin, Türk-İslam sentezi adı verdiği ideolojik perspektifle yeniden yapılandırılan Türkiye'dir.

Burada sorun, "eski Türkiye'nin" ölmesi değil, yakıcı olan Gramsci'nin dediği gibi "yenisinin doğmakta zorlanması", daha doğrusu uzunca bir süredir yeni olanın bir türlü "doğamama" durumudur. Türkiye'yi yeniden aydınlanmacı, demokratik ve toplumcu bir zeminde kuracak güçlerin, son 20 veya 40 yıldır anlamlı bir siyasal, toplumsal ve ideolojik/entelektüel seçenek haline gelememesidir. Bu durum, yaşadığımız kültürel, tarihsel ve felsefi sıkıntının –ki buna kriz de diyebiliriz– temel nedenidir.

Toplumun, ülkenin ve ilerici güçlerin "yeninin doğumunu" gerçekleştirecek bir güce ve kapasiteye sahip olamaması, kaçınılmaz olarak bir toplumsal çürümeye de yol açıyor. Bu çürümede, yeni gericiliğin ideolojik-felsefi anlayışı olan post-modernizm ile zihinsel dünyası lekelenen solun her yükseliş eğilimine girdiği aşamada, liberallerin (özellikle sol liberallerin) ihanetiyle toplumsal direniş reflekslerinin kırılması durumunun önemli payının bulunduğunu da saptamak gerekiyor.

Toplum çıplak gözle de görülebildiği gibi lümpenleşiyor. Her türden gerici, ırkçı, dinci, faşizan, faşist, kadın düşmanı ideoloji kendisine zemin buluyor. Çeteleşme toplumu sarıyor, sokaklara egemen oluyor. Düzen mafyalaşıyor. Bu sürecin arka planında ırkçılık ve milliyetçilikle harmanlanmış İslamo-faşist bir ilkel ideoloji bulunuyor. Sokaklarda muhalefete yönelik, sopalı silahlı saldırılar artıyor. Gerici-faşist şiddet yeniden yaygınlaşma

eğilimine giriyor. Kaba kuvvet ile sokakta hâkimiyet kurulmak isteniyor. Ülke "canavarların zamanını" yaşıyor.

Bu saldırıların karşısında şimdilik topluma güven verecek bir güç bulunmuyor. Oysa Türkiye'nin yakın tarihi böyle bir gücün, örneğin 1970'li yıllarda nasıl oluştuğunu, ülkeyi faşist harekete teslim etmediğini, onu sokakta durdurduğunu ve bu nedenle 12 Eylül darbecilerinin bile, tarafsızmış gibi davranmak zorunda kalarak "Biz aşırı sağa da sola da karşıyız" dediklerini ve ancak bu şekilde yönetime el koyabildiklerini biliyoruz. Yine aynı nedenle MHP ve ülkücü kuruluşların da 12 Eylül 1980 askeri faşist darbesinden sonra tasfiye edilmek zorunda kalındığını, mahkemelerde kayrılsalar bile, cinayet ve katliam suçlarından mahkûm olan 9 ülkücünün "bir o taraftan bir bu taraftan" anlayışı ile idam edildiğini unutmamak gerekiyor.

AKP-MHP koalisyonu bugün ülkeyi "İslamcı-faşist" bir rejime doğru taşıyor. Bütün rezervlerini tükettiğinin, toplumsal tabanının hızla eridiğinin farkında olduğu için de, bu amaca ulaşmak için siyasal şiddet dahil her türlü araca ve yönteme başvuracağı da görülüyor. Çünkü, elinde toplumu teslim alacak başka bir araç bulunmuyor. Peki, başarılı olabilir mi? Evet, olabilir. Bunun uzak olmayan tarihte iki somut örneği var. Çok güçlü sosyalist ve işçi hareketlerinin bulunduğu, yerel iktidarların fiilen ele geçirildiği İtalya ve Almanya'da bir avuç maceracı faşist, siyasal şiddet kullanarak neredeyse on yıl içinde solu tasfiye edip toplumsal çoğunluğu ele geçirerek, söz konusu ülkelere el koydu. Her iki ülkede de kurulan faşist diktatörlükler sonucu, dünya kana boyandı. Bu tarih dersini unutmamak gerekiyor. Türkiye'de 70'li yıllarda faşistlerin yapamadığı şey işte budur. Devrimci sosyalist hareket, topyekûn faşizm girişimini sokakta durdurdu. 12 Eylül darbecilerinin, yukarıda da yer yer işaret ettiğimiz gibi, "tarafsız görünme" zorunluluğu buradan geliyordu.

Diğer taraftan, dinci-faşizan iktidarın karşısında bu sürece ve sürüklenişe direnmeye çalışan geniş bir toplum kesimi bulunuyor. Ne olursa olsun, toplumun yüzde 50'den fazlası her siyasal ve tarihsel dönemeçte AKP-MHP gericiliğine direndi. Ancak, bu toplumsal kesimler dağınık, programsız ve siyasal bir önderlikten yoksun. Çizginin solundaki en büyük siyasal güç olarak cumhuriyetçilerin (sosyal demokrat da deniyor) bu

ihtiyaca yanıt veremeyeceği de açık. Ancak, sosyalistlerin ise böyle bir süreci yönetecek ve yönlendirecek güce sahip olmadıkları da görülüyor.

Durum böyle olunca, ülkeyi "canavarlara" bırakmayacak, Alman sosyalistlerinin Naziler karşısında yaptığı büyük hatayı tekrarlamayacak geniş bir demokratik cephe kurmaktan başka bir yol bulunmuyor. Sol, işte böyle bir perspektifle hareket edersе kitlelerle yeniden buluşarak bir siyasal güç haline gelebileceği gibi, bir felaketi de önleyebilir.

6. BÖLÜM

EMPERYALİZM VE İSLAMO-FAŞİZM

6.1. Siyasal İslamcılık Gayri Millidir!

Bilindiği gibi, AKP'nin ve MHP'nin resmi ve gayri resmi sözcüleri ile yandaş medya kısa sayılmayacak bir süreden beri NATO ve ABD karşıtı, hatta antiemperyalist bir hava içinde. Öyle ki; söz konusu zevat, önüne gelen muhalifi Amerikan yanlısı olmakla, Washington'dan emir almakla, hatta Batı'nın çıkarlarını temsil etmekle suçluyor. Artık bütün kötülüklerin nedeni belirsiz ve soyut bir kavramla "dış güçler" olarak tarif ediliyor.

Böylece İslamcı iktidar, giderek siyasal ve felsefi bir iflasa dönüşen beceriksizliğini ve başarısızlıklarının faturasını, bu "dış güçler denilen" neredeyse soyut ve mistik bir düşmanın üzerine yıkarak, toplumsal tepkiyi savuşturmaya çalışıyor. Bu konuda bir ölçüde başarılı olduğu da söylenebilir. Çünkü, basit bir sokak röportajında bile bu deyim karşımıza çıkabiliyor.

Ortada açıkça müstehcen bir durum ve siyasal ikiyüzlülük bulunuyor. Emperyalizm ile kirli bir işbirliği tarihi önümüzde apaçık dururken, bizden "yerli ve milli" olduklarına inanmamızı istiyorlar. Bir ABD projesi olarak kurulup iktidara taşınan AKP, her zaman olduğu gibi, kendi niteliğini ve kusurunu karşısındakilere, rakiplerine yüklemeye çalışıyor.

Şimdi gelin İslamcıların ve muhafazakâr milliyetçilerin sicilline kısaca bakalım. Sicil taramasına İsrail başbakanının Ankara'yı ziyaretinin beklendiği, AKP iktidarının içeride ve dışarıda büyük bir sıkışma yaşadığı ve bu nedenle yeniden küresel Yahudi sermayesine yaklaşmaya çalıştığı şu günlerde, İslamcıların Filistin halkıyla dayanışma efsanesinden başlayabiliriz.

Bilindiği gibi, İslamcı hareketin, İran karşı-devriminin de etkisiyle 1980 sonrasında geliştirdiği bir Kudüs ve Filistin söylemi var. Dinsel motiflerle bezenmiş adeta kutsal bir söylem bu. Oysa gerçek ve tarih tamamen farklıdır. Sadece Türkiye'de değil, bütün dünyada İslamcılar, Filistin halkıyla değil, Filistinli dincilerle dayanışma halindedir. İslamcılar, laik ve sola açık diye gördükleri Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) 1960'lı ve 70'li yıllarda sürdürdüğü büyük mücadeleyi değil desteklemek, tam tersine ona hep karşı oldular. Tıpkı ABD ve İsrail gibi, Filistin kurtuluş mücadelesini "terörizm", Filistinli savaşçıları da "terörist" diye nitelendirdiler.

İslamcılar, iç ve dış politikadaki bütün hamasetine karşın, Filistin'le gerçek anlamda bir dayanışma içinde olmadılar. Başından itibaren Filistin halkının emperyalizme ve siyonizme karşı yürüttüğü mücadeleyi destekleyen, işgal altındaki topraklara giderek onlarla birlikte savaşanlar ise sosyalistler ve devrimciler oldu. Dünyanın bütün ezilen halklarına verilen destek gibi, mazlum Müslüman halklar ile dayanışmanın onuru da sola aittir.

Deniz Gezmiş'in Filistin gerilla kamplarında İsrail'e karşı savaşırken taşıdığı, FKÖ bileşenlerinden Filistin Halk Kurtuluş Cephesi kimliği, hâlâ bir bayrak gibi dalgalanmaya devam ediyor. O topraklarda arkadaşlarımızın mezarları var. Filistin mücadelesine destek vermek için 1969'da bölgeye giden ve İsrail askerleriyle çatışmada yaşamlarını yitiren 8 Dev-Genç (Devrimci Gençlik Federasyonu) üyesi o topraklarda yatıyor. Aynı dönemde İslamcılar, İstanbul Boğazı çıkışında demirleyen ABD 6. Filosu'nu kıble sayıp namaz kılıyor, emperyalizmini protesto eden devrimcilere polis desteğinde saldırıyorlardı. Tarih arkamızdan geliyor, sicilimiz de...

Filistin'de ölen devrimciler arasında *Türk Solu* Dergisinin Yazı İşleri Müdürü Bora Gözen ile Dev-Genç'in iki kurucu bileşeninden biri olan ve Deniz Gezmiş'in Genel Başkanlığını yaptığı Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB) üyeleri de vardı. Çatışmada ölen devrimcilerin adları da şöyleydi; Bora Gözen, Ahmet Özdemir, Yücel Özbek, Ali Kiraz, Cafer Topçu, Kerim Öztürk, Gürol İlban, Şükrü Ötkü... Onlar hâlâ birer onur sancağı olarak Filistin'de, "Halkların Kardeşliği Mezarlığı" adı verilen şehitlikte yatıyor. Enternasyonal dayanışma için daha sonra da Filistin'e giden ve

siyonizme karşı savaşta yaşamını yitiren başka devrimciler de oldu.

Türkiye'yi yöneten sağcı iktidarlar, başta FKÖ olmak üzere, Filistinli örgütleri yakın denebilecek zamana kadar "teröristanarşist" sayıyordu. Ancak, Bülent Ecevit'in başbakanlığındaki CHP hükümeti, 1978 yılında FKÖ'yü resmen tanıyınca tutum zamanla değişti. Aynı yıl Ankara'da bir Filistin İrtibat Bürosu kuruldu. O büro bugün büyükelçilik statüsündedir.

6.2. Soğuk Savaş ve İslamcılık

Tarihsel, kültürel ve teolojik kökleri daha derinlere inse de Türkiye'de aktüel İslamcılık ve milliyetçi sağ (muhafazakâr milliyetçilik), esas itibarıyla birer Soğuk Savaş ürünü olarak gelişmiştir. Kurucu, demokratik milliyetçilik ve geleneksel İslam ile ilgisi yoktur. Siyasal İslamcılık ve muhafazakâr milliyetçilik, 1950'li yıllardan itibaren anti-komünist bir anlayışla ve emperyalizmin işbirlikçisi olarak şekillenmiştir. Oportünist (ilkesiz) bir karakter kazanmıştır. İslamcılığın mayasında bulunan ilkesizlik/oportinizm, yani "takiyye" ve "ehven-i şerriye" anlayışı bu süreci kolaylaştırmıştır. Bu anlamda aktüel İslamcılık ve ülkücü milliyetçiliğin kaynakları esasen birbirine çok yakındır.

İslamcılık ve muhafazakâr milliyetçiliğin kaynaklarındaki Soğuk Savaş etkisini ve ortaklığı çarpıcı bir örnekle açmakta yarar var. İslami çevrelerde pek muteber bir isim olan, bu yanıyla bir ara liberal çevrelerde bile kabul gören, Türkiye'nin en kıdemli dincilerinden Mehmet Şevket Eygi'nin yazdıkları, yukarıda da ifade edildiği gibi, emperyalistlerle işbirliğinin ve derin devlet operasyonlarının kirli bir parçası olduklarının itirafıdır. Mehmet Şevket Eygi, 12 Temmuz 2019'da 87 yaşında öldüğünde, tabutunu taşıyanlar arasında Recep Tayyip Erdoğan da vardı.

Mehmet Şevket Eygi sıradan bir İslamcı değildir. İslamcı hareketin yakın tarihteki en etkili teorisyeni ve yazarlarından biridir. Eygi, 1960'lı yıllarda çıkardığı *Bugün* gazetesinde kurulu düzeni ve ABD emperyalizmini savunan yazılar yazıyor; yalana, iftiraya ve kara propagandaya başvurarak bütün gücüyle sola saldırıyordu. Kontrgerilla operasyonlarında görev üstleniyor ve kendisini izleyen İslamcı gençleri de bu operasyonlarda

kullanıyordu. O dönem bu kirli operasyonlarda görev alan isimlerden çoğu, günümüzde AKP hükümetlerinde görev yapıyor.

Mehmet Şevket Eygi, siyasal tarihimize "Kanlı Pazar" diye geçen ve Türkiye'deki ilk Kontrgerilla katliamında önemli, hatta belirleyici rol oynayan bir siyasal İslamcıydı. İstanbul'a 1969'un şubat ayı başında gelen ABD'nin Akdeniz'deki ünlü 6. Filo'sunu protesto eden devrimci gençlere karşı bir cihat kampanyası yürütüyordu. Eygi, *Bugün* gazetesindeki başyazılarında ABD emperyalizmini protesto eden devrimcilere karşı, Müslümanları "Allah için cihada" çağırıyordu.

İstanbul Beyazıt Meydanı'ndan 16 Şubat 1969 Pazar günü başlayan ve Taksim'e uzanan, on binlerce devrimcinin katılımıyla ABD'nin 6. Filo'sunu protesto mitingi yapan gençlere camilerden çıkan dinci-faşist bir güruh, polis korumasında saldırmıştı. Kanlı Pazar'ı tezgâhlayan Kontrgerilla, komuta merkezi Pentagon'da olan illegal ve sol düşmanı bir NATO örgütlenmesi, İslamcılar ve ülkücüler de onun Türkiye'deki sokak aparatıydı.

Bu saldırı için bir gece önceden çevredeki camilere yığınak yapılıyor, İstanbul'un değişik semtlerinden ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden getirilen saldırganlar Taksim bölgesine yerleştiriliyordu. Abdullah Gül'ün yükseköğrenim bölümü başkanı olduğu Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) bu saldırının planlandığı merkezlerden biriydi. Dönemin MTTB Genel Başkanı da yine tanıdık bir isimdi; AKP iktidarlarında bakanlık ve TBMM Başkanlığı yapan, halen Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyeliği görevinde bulunan İsmail Kahraman!

İslamcı ve faşist saldırganlar 16 Şubat 1969 Pazar günü yürütülen kirli operasyonda polis ve MİT/Kontrgerilla elemanları tarafından sevk ve idare ediliyorlardı. Taksim Meydanı'na çıkan ilk 400 kişilik grup ile ana kitle arasına polis barikat kuruyor, arkadaşlarıyla irtibatı kesilen ve alana çıkan bu küçük devrimci gruba güvenlik güçlerinin himayesinde yaklaşık 3 bin İslamcı faşist saldırıyordu. Bu saldırı sonucu 200 kişi yaralanıyor ve 2 devrimci genç öldürülüyordu. Bu olay siyasal tarihe "Kanlı Pazar" diye geçecekti. Amerikan hesabına yurtseverlerin kanını akıtmaktan kaçınmayanlara o zaman da bugün de siyasal İslamcı deniyor.

İslamcıların Türkiye'nin yakın tarihi ve "Filistin davası" bağlamındaki kısa sicili böyledir. Bu sicile ve tarihe bakıldığında İslamcıların ve muhafazakâr milliyetçilerin hiçbir zaman "yerli ve milli" olamadığı görülecektir. Çünkü, Arapçı ideolojik doku ve akıl, bilim ve aydınlanma karşıtı yapıları bir yana, siyasal İslam ve muhafazakâr milliyetçiliğin, deyim uygunsa, "emperyalizmin çocuğu/imalatı" oldukları söylenebilir.

6.3. Necip Fazıl da Amerikancı

İslamcı hareketin şekillenmesinde neredeyse belirleyici olan Soğuk Savaş iklimini, dolayısıyla Amerikancılığı çarpıcı iki örnekle açmakta yarar var.

İslamcı hareketin ve Türk sağının zaman zaman tedavüle soktukları emperyalizm karşıtlığı, tam anlamıyla bir palavradan ibarettir. İslamcıların ve ülkücü milliyetçilerin sicili yüz kızartıcı bir işbirlikçiliğin tarihidir.

Necip Fazıl, Temmuz 1959'da yayınlanan *Büyük Doğu* dergisindeki, "Amerika, Dünya ve Biz" başlıklı başyazısında şöyle diyordu:

"Bugün dünya, milletlerin oluş istikameti ve tekevvün hakkı bakımından iki vâhide (kutba) ayrılmıştır. Ya Amerikayı tutacaksınız, ya Sovyet Rusyayı; ya demokrasiyi, ya komünizmayı... Bunlardan birine temayül derhal ve kat'i olarak öbürüne aykırılık mânasına gelir. Onun için, en küçük Amerikan aleyhtarlığı, hangi zaviyeden olursa olsun, Sovyetleri desteklemek diye anlaşılır. Bu yüzden (millet) komünizmaya zıt bir dünya görüşünü, kerhen de olsa, Amerikan politikasını korumakla mükelleftir" ("Amerika Dünya ve Biz", *Büyük Doğu*, 20. Sayı, 17 Temmuz 1959).

İşbirliği gerekçesi şaşırtıcı ölçüde açık ifade edilmişti. Necip Fazıl'a göre, "Amerikan siyasetini tutmak, Türkiye hesabına en doğru" yol olacaktı. Onun itiraz ettiği tek şey, bu yüz kızartıcı işbirliği sonucunda yeterinde takdir edilmemek ve açıkça yazdığı gibi "dolgun" bir maddi karşılık alamamaktı. "Üstad", daha da ileri gidiyordu:

"Amerika'dan bu makamın dolgun hakkını istemek ve nazlı bir sevgili muamelesi görmek biricik dikkatimiz olmalıydı. Yoksa bir Amerikan bahriyelisinin, iki yana açık bacakları arasında

mütalaa ettiği kadından ileri geçemeyiz" (*Büyük Doğu*, 17 Temmuz 1959).

Anlayış böyle, iyi mi! Amerikancılık ve komünizm düşmanlığı gözlerini öyle karartmıştır ki, İslamcıların bütün siyasal yaşamlarına karakterini veren bu motiftir. Ancak, Necip Fazıl kuşağı İslamcıların etkin olduğu dönemlerde (1950-1965) komünizm kurulu düzeni tehdit eden bir güç değildir. Bu nedenle, abartılı komünizm karşıtlığının altında; gerçekte, Kemalizmin laik, aydınlanmacı ve halkçı yanlarına karşı iflah olmaz bir düşmanlık yatar. Bu örgütler, ABD ve NATO'nun Doğu-İslam dünyasında sola karşı geliştirdiği, "Yeşil Kuşak" siyasetinin ürünleridir.

İkinci kişi, Türkiye'nin en kıdemli siyasal İslamcılarından Mehmet Şevket Eygi'dir. Eygi'nin yıllar sonra yazdıkları; emperyalizmle işbirliği yaptıklarının ve derin devlet operasyonlarında rol aldıklarının bir itirafı gibidir. İslamcı hareket nezdinde "Üstad" kadar olmasa da muteber ve ulemadan bir kişi olan Mehmet Şevket Eygi'nin Amerikancılık konusunda yazdıkları Necip Fazıl'dan farklı değildi:

"İslam hukukunun ve bilgeliğinin evrensel prensiplerinden biri de ehven-i şerreyn tercih olunur (iki kötülükle karşı karşıya kalınırsa, bunlardan az kötü olanı seçilir) kaidesiydi. Biz Müslümanlar ülkemizdeki düzenin kötü bir düzen olduğunu kabul ediyorduk. Lakin o tarihteki (1960'lar ve 70'ler) şartlar ve imkanlar içinde onu değiştirip yerine daha iyi bir düzen getirmek imkanlarına sahip değildik. O halde, o imkanlar elimize geçinceye kadar ehven-i şerreyn, yani Amerikan nüfuzu bölgesinde bulunmak zorundaydık..." (*Milli Gazete*, 22 Kasım 2007)

İşte böyle...

Herhalde tarihte böylesine utanç verici bir suç ortaklığı ve efendi-uşak ilişkisi, bu kadar açık ve utanmazca itiraf edilmemiştir.

Görüldüğü gibi, Necip Fazıl'la Mehmet Şevket Eygi Amerikancılıkta aynı gerekçelere sahip.

Necip Fazıl, Mustafa Kemal'e alternatif bir "kurucu ata" simgesi olarak yakın tarihten Abdülhamit'i bulup çıkarıyor. İstibdat rejiminin bu despot sultanı hakkında, düpedüz yalana dayalı sahte bir kimlik ve tarih kuruyor. İşgalci İngilizlerin savaş gemisine binip kaçan son Osmanlı Padişahı Vahdettin'i de "vatansever"

ilan ediyor. Bu iddialar sahipleniliyor. Ancak, naylon kahramanlar yaratan Necip Fazıl'ın Amerikancılığı o kadar rahatsız edicidir ki, kimi İslamcı yazarlar onu bu ayıptan kurtarmak için yıllardır çırpınıp duruyor. Örneğin Prof. Dr. Nurullah Çetin, şöyle yazıyor:

"Necip Fazıl, o zamanın şartları içinde, güncel anlamda reel politik planda bir duruş analizi yapıyor. O yıllarda dünya iki bloka ayrılmıştır. Bazı devletler Amerika tarafında yer almış, bazısı da Rusya. (...) Necip Fazıl, bizim Komünist Rusya tarafından esir edilmektense, mecburen Amerika tarafında yer aldığımızı belirtir..." (*Yeni Mesaj*, 16 Eylül 2014)

Necip Fazıl için ileri sürülen gerekçeler, Eygi'nin kendi Amerikancılığı için sunduğu nedenlerle aynıdır. Ancak bunların hiçbiri söz konusu utanç verici işbirlikçiliği aklama gücüne sahip değildir. Küçük şeri çıkarlar ve iktidar için emperyalizmle işbirliği İslamcı hareketin ruhuna işlemiştir. Öyle ki, Necip Fazıl'ın izinden gidenlerin önemli bir kesimi, yıllar sonra bir ABD projesi olarak kurulan AKP'nin lider kadrosunu oluşturacak ve iktidara taşınacaktır.

6.4. İslamo-Faşizmin İdeolojik Kaynakları

İslamo-faşizmin ideolojik kaynaklarını oluşturan kurucu babalarından en ünlüsü, hiç kuşkusuz Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983) ise, diğeri de Seyid Ahmet Arvasi'dir. Bu kadroya, Prof. Dr. Erol Güngör'ü de dahil edebiliriz. Her üç İslamcı-faşist ideolog için demokrasi, "kâfirler rejimi" ve "Allah'ın hâkimiyeti ilkesine ortak olmak" yani "şirk koşmak" demekti. Necip Fazıl, demokrasiyi, "bütün hastalığın başı odur" diye nitelendiriyordu. Yukarıda da ifade edildiği gibi, *İdeolocya Örgüsü* adlı kitabında Necip Fazıl, İslamo-faşist totaliter bir sistemin tarihsel, kurumsal ve kültürel dayanaklarını Osmanlı Devleti'nde / İmparatorluğu'nda arıyordu. Hedefin, Kanuni'den beri beklenen "gerçek bir İslami / doğucu inkılap" olacağını ileri sürüyordu.

Bu sistem, "halkın değil, Hakk'ın egemenliği" ilkesine dayanacaktı. Kısakürek, faşizan bir milliyetçilik ve seçkincilik ile siyasal İslamcılığı sentezlemeye çalışıyordu. Tipik bir İslamo-faşist ideolojik-politik hattı inşa etmeye kalkışıyordu. Bunu bir ölçüde

başardığını belirtebileceğimiz Necip Fazıl, İslamcı faşist vatan ve millet anlayışını da şöyle ifade ediyordu:

"Türk vatanının yalnız Müslüman ve Türklerle meskûn, yalnız Türkler ve Müslümanlardan ibaret hale gelmesi, hain ve muzlim unsurlardan baştan başa temizlenmesi için her türlü tedbir alınacaktır" (Kısakürek, 1999: 334. *Tanrıkulundan Dinlediklerim*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul).

Necip Fazıl Kısakürek hakkında önemli ve kapsamlı bir makale yayımlayan Prof. Dr. Taner Timur, biyografisini de verdiği çalışmasında, "üstadın" İslamo-faşist bir düzeni nasıl tanımladığını ve *İdeolocya Örgüsü* adlı kitabının temel tezini irdeliyor. Timur, Necip Fazıl'ın temel yaklaşımını, İslamcı hareketle ilişkilerini şöyle anlatıyor:

"Necip Fazıl Kısakürek, Milli Türk Talebe Birliği'nin (MTTB) 25 Nisan 1975'te düzenlediği 'Milli Gençlik Gecesi'nde okuduğu hitabede Türk tarihini dört dönemde incelemiş ve Cumhuriyet dönemini 'İşgal ordularının bile yapamayacağı bir cinayetle, madde planında kurtarıldıktan sonra ebedi helake mahkum' kılan bir rejim olarak tanımlamıştı. Bu toplantıya Prof. Necmettin Erbakan, Abdullah Gül ve Recep Tayyip Erdoğan da katılmış. Erdoğan, şairin 'Sakarya Türküsü' başlıklı şiirini okumuştu. Erdoğan bu yıl (2012) Şubat ayında AKP Gençlik Teşkilatına da Üstad'ın 'Gençliğe Hitabesi'nden, 'dininin, dilinin, beyninin, ilminin, ırzının, evinin, kininin, kalbinin dâvacısı bir gençlik' isteyen satırlarını okumuştu. Bu satırları izleyen (ve Erdoğan'ın okumadığı) cümlede de, Necip Fazıl 'Halka değil, Hakka inanan; Meclis'inin duvarında 'Hakimiyet Hakkındır' düsturuna hasret çeken, gerçek adâleti bu inanışta bulan ve halis hürriyeti Hakka kölelikte bilen bir gençlik' özlemini ifade ediyordu" (Prof. Dr. Taner Timur, 13 Aralık 2012: Özgür Üniversite Web Sitesi, Ankara).

Siyasal İslamcılığın, zamanla faşizan bir karakter kazanmasının en önemli duraklarından biri, hiç kuşkusuz Necip Fazıl Kısakürek'in 1970'li yıllarda ülkücü hareket ile kurduğu yakınlıktır. Özellikle radikal çizgideki İslamcı gençlik çevrelerinde büyük etkisi olan; İslamın Arabi yorumundan çok "Doğucu" bir yaklaşımı esas alan Necip Fazıl ile kurulan bu yakınlık, önemli ideolojik ve tarihsel sonuçlar yarattı. Bu ilişki, ülkücülerin İslamcılaşma sürecini başlattığı gibi, siyasal İslamcıların da faşist

milliyetçiliği, kendi ideolojik avadanlıklarına dahil etmesiyle sonuçlandı.

Necip Fazıl'ın, 1977 seçimlerinde MHP'yi desteklediğini açıklaması ve ülkücü hareketi kamuoyunun önünde açıkça övmesi, ülkücülerle muhafazakâr kesimler arasında –ki özel bir yakınlıkları yoktu, ülkücü hareket genel olarak seküler ya da yarı seküler bir karaktere sahipti– çok önemli olan ideolojik köprünün kurulmasına yol açtı. Bu dönemde, MSP'nin gençlik örgütü Ak-Genç'ten (Akıncı Gençlik Derneği) ülkücü harekete bazı katılımlar bile oldu.

İslamcılar ile ülkücü milliyetçilerin yakınlaşma sürecinin, 12 Eylül 1980 darbesinden önceki ideolojik ve politik kaynaklarına ilişkin değerlendirmeyi derinleştireceğimiz bu bölümde; bazı somut olay ve gelişmelerden hareket etmekte yarar var. Yukarıda da değinildiği gibi, 1977 seçimleri öncesinde Necip Fazıl Kısakürek ile MHP arasındaki yakınlaşma, politik bakımdan önemli olduğu gibi, ülkücülerin ideolojik beslenme kaynaklarının İslamcı "teorisyenlere" doğru genişlemesine de yol açmıştı. Ancak, Kısakürek gibi isimler, muhafazakâr ve İslamcı çevreler arasında büyük prestije sahip olsalar bile, sonuçta hareketin dışında bulunan ve bu alanın içinden seslenen "fikir ve dava" adamlarıydı.

Genel olarak Türk sağına ve muhafazakâr-İslamcı alana seslenen Kısakürek, Necmettin Erbakan liderliğindeki Milli Selamet Partisi (MSP) kadrolarını kendisine rakip görüyor ve İslamcıları, temellerini 1943'te attığı, "Büyük Doğu Hareketi" saflarına çağırıyordu. İflah olmaz bir komünizm düşmanı olan ve bu düşmanlığın bütün fikir hayatını belirlediği Kısakürek, sola yönelik saldırılarını CHP'yi de içine alacak şekilde genişletiyordu. MHP'ye yaklaşmasında da bu düşmanlık belirleyici olmuştu. Başlangıçta MHP ve Türkeş'i de eleştiren Kısakürek, önceleri Türkçülüğü de reddediyordu. Fikir hayatında keskin dönüşler yapmakla tanınan Kısakürek, ömrünün son dönemlerinde komünizm kadar, Erbakan'ın "Milli Görüş" hareketiyle de mücadele etmeye başladı. Çünkü, Erbakan ve MSP, onun oynadığı sahada hâkimiyet kurmuştu. Necip Fazıl'ın bu durumu kendi çevresindeki güçlerin gelişiminin önünde bir engel olarak gördüğü anlaşılıyordu.

"Milli Selamet Partisi, temiz, sağlam ve halis bir tabanla kirli, çürük ve ihlassız bir tavandan ibaret, tecrübe miadını

doldurmuş ve ıslahını yitirmiş bir topluluk manzarası arzetmekte; ve yarın bir seçim yapılacak olursa Demokratik Parti veya Cumhuriyetçi Güven Partisi vaziyetine düşeceğini şimdiden belli etmiş durumdadır" (Kısakürek, 1979: 20. Rapor-5, *Büyük Doğu Dergisi*, İstanbul).

Erbakan'la mücadelesi, Kısakürek'i MHP'ye yakınlaştıracaktı. İç savaş yıllarında komünizme karşı en sert mücadeleyi yürüttüğünü düşündüğü ülkücü hareketi etkilemeye ve fikri hegemonyası altına almaya çalışacaktı. Oysa MHP üzerinde böyle bir hegemonya kurma olasılığı son derece zayıftı. Zaten olmadı da... Necip Fazıl Kısakürek gibi ünlü bir İslamcı polemikçinin kendilerine verdiği desteği önemseyen MHP, Kısakürek-Erbakan kavgasından yararlanmaya çalışacaktı.

Necip Fazıl'daki komünizm düşmanlığı öyle aşırı bir düzeydeydi ki, CHP binalarına bomba atılmasını kınayan Erbakan'a karşı bile ağır bir üslupla saldırmaktan kendisini alamıyordu. Bu ruh hali onu, iç savaş ortamının mayalandığı 1977 seçimlerinin hemen öncesinde MHP'ye taşıdı. Türkeş'e yönelik eleştirilerini unutmuştu. Üstelik o bunu sık sık yapıyordu. Örneğin, daha önce de "mason" diye saldırdığı Demirel'i bir süre sonra desteklemeye başlamış ve bu tutum farklılığı için herhangi bir açıklama yapma ihtiyacı bile duymamıştı. Kısakürek'in tam bir faşist metin olan MHP ve ülkücülere yaptığı ünlü "çağrı" ise şöyleydi:

"Sevgili gönüldaş! Seni çok yüklü bir borç altında görüyorum! (...) Malum dışarıdan ithal malı (bonmarşe) eşyası modeller yerine, kendi aslına talip, içten bir kaynayışın billurlaşması olmak zorundasın. Bu bir! Sana Türkçü ve kafatasçı gözüyle bakıyorlar. Onlara, sen, İslam'a girdikten ve onda eridikten sonraki Türk'ün Türkçüsü ve kafacısı olduğunu göstermek borcundasın! Bu iki! Sana (...) faşist damgasını vuranlar var!.. Böylelerine ruh ve fikir şeraresiyle patlayan gücün ne olduğunu bildirmek ve şöyle haykırmak borcundasın: 'Eğer sevgilisine kavuşmak için dağı delen Ferhat faşist ise ben ondan daha faşistim!.. Bu üç!" (Kısakürek, 1979: 77-79. *Büyük Doğu Dergisi*/20, Rapor-5, İstanbul).

Böyle devam eden bu hamasetin önemli yanı, faşist hareketle İslamcı hareket arasında ideolojik bir köprü kurma girişimiydi. Çağrı, 9 madde halinde sıralanarak, Türkeş'in *Dokuz Işık* kitabına ve 9 ülkücü ilkeye de bir gönderme yapıyordu. Kısakürek,

geleneksel İslami alanda sıkıştıkça İslamcılıkla sivil faşist hareket arasında bir köprü oluşturmaya ve bu yolla kendisine yeni bir alan açmaya çalışıyordu.

Ülkücü hareketin, ortaya çıkışından itibaren ideolojik koordinatlarını belirleyen, kuşkusuz Alparslan Türkeş oldu. Özellikle, kaba bir politik program niteliğindeki *Dokuz Işık* kitabı çerçeveyi çizdi. Başta bu kitap olmak üzere, Türkeş'in yazılı çalışmaları, onun sadece bir şef, bir parti lideri ve hareketin Başbuğu olmasını değil, aynı zamanda ideolojik planda da önderliğini tescil eden bir işlev gördü. Ancak, Türkeş ve diğer ülkücü liderler tarafından kaleme alınan kitaplar ve diğer metinlerin büyük bölümü, akademik derinlikten yoksun, ciddi boşlukları olan, hamasi ve propaganda amaçlı sığ çalışmalardı.

Ülkücü hareketin bu alandaki boşluklarını doldurma çabasının en önemli isimlerinden biri de Türk-İslam sentezinin eleştirisini de yapan, daha da önemlisi İslamın milliyetçi hareket içindeki yerini tanımlayan Prof. Erol Güngör'dü. Türk sağının önemli akademisyenlerinden Prof. Dr. Mümtaz Turhan'ın yanında yetişen Güngör; akademik formasyon bakımından faşist entelijansiya içinde öne çıkan bir isimdi. Amerika'da toplumsal psikoloji eğitimi görmüştü. Güngör, ülkücü hareket tarafından çıkarılan dergilerde ve gazetelerde (*Hisar, Töre, Hamle, Türk Edebiyatı* dergileri ile *Ortadoğu* ve *Millet* gazeteleri) yazılar yazdı. Akademik tezleri ve bazı çevirileri dışındaki bütün kitapları Ötüken Yayınları tarafından çıkarıldı.

Güngör, resmi ideolojiye ve fazla "Batıcı" gördüğü Kemalizme eleştirel yaklaşıyor, teorik temellerini ve tarihsel arka planını güçlendirmeye çalıştığı milliyetçiliği resmi ideolojiden "bağımsız" bir hat olarak yeniden inşa etmeye çalışıyordu. Bir yanıyla "modern-muhafazakâr" diye de tanımlayabileceğimiz Erol Güngör, Türk sağını da içine alan bir genişlikte Batıcı zihniyete sert eleştiriler yöneltiyordu. Önceleri, Türkçü teorinin kurucusu sayılan Ziya Gökalp ekolüne bağlı olan Güngör, daha sonra bu ekolden uzaklaşarak kendi tezlerini ortaya atacaktı. Ziya Gökalp'i Batıcı/beynelminelci olmakla ve Türk milliyetçiliğini yanlış temellerde inşa etmekle eleştiren Güngör; Gökalp'in "hars-medeniyet / kültür-uygarlık" ayrımına da itiraz ediyordu.

Kültür ve uygarlığın birbirinden ayrılamayacağını, "medeniyetin evrensel değil milli" olduğu tezini savunan Güngör, Gökalp'gillerin "medeniyet" ile "teknikçilik" olgusunu da birbirine karıştırdığını ileri sürüyordu. Güngör, İslamı ihmal ettiğini düşündüğü Ziya Gökalp için, "Türk milliyetçiliğini yanlış anlayanların en kalitelisi" diyecekti. Bu tez Güngör'ü İslamın "Türk milleti ve milliyetçiliğinin yapı taşı" olduğu görüşüne taşıyacaktı. Güngör, kendisinden önce de ortaya atılan Türkçülükle İslamın birbirinden ayrılamayacağı tezini temellendirmeye çalışmakla tanınacaktı.

Erol Güngör, ülkücü hareketin tabanında okunan popüler bir yazar değildi. Dahası, Gökalp'e yönelik eleştirileri, tepki de çekiyordu. Hareketle organik bağları bulunmakla birlikte, akademisyenliğinden de gelen özerk bir tutuma sahipti. Bu tutumu çalışmalarına da yansıyor ve Güngör, ülkücü hareketin Türkçü-Turancı çizgisini bir tür "ırkçılık savrulması" olarak görüyor ve bunu eleştirmekten kaçınmıyordu. Güngör'ün bu yönde *Töre* dergisinde yazdığı yazılar ülkücü militanların tepkisini çekecekti.

Güngör, özgün bir kavram geliştiremese de daha sonra Seyid Ahmet Arvasi'nin ortaya atacağı "Türk-İslam ülküsü" anlayışının temellerini atar. İslamiyetin Türklere dünya ve tarih önünde evrensel ve ilahi bir görev yüklediğini belirtir. Güngör'e göre bu görev, Allah'ın kelamını dünyaya egemen kılmaktır. Yani "nizam-ı âlem için i'lay-ı kelimetullah" misyonunun, bir anlamda seçilmiş ulus olan Türklere verildiğini öne sürer... Bu görevi üstlenmeden ne Türkçülük ne de milliyetçilik mümkündür. İşte "Türk-İslam ülkücülüğü"nün temellerini oluşturacak temel tez bu yaklaşımdır.

MHP'nin İslama, silik bir üslupla ve Türkçülüğe bağlı tali bir unsur olarak sadece propaganda çalışmalarında yer vermesini de eleştiren Güngör, aslında hayli yaklaştığı Türk-İslam sentezi kavramına ve bu kavramın arkasındaki eklektik ideolojik yığınağa da karşı çıkar. Özetle; Türklük ve İslamiyetin birbiriyle çatışan değil, birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu savunan Güngör, ortada karşıt, yani zıt tezler olmadığına göre bir "sentez"den de söz edilemeyeceği görüşüne varır. Bu yaklaşım, ülkücülerin hem 12 Eylül'ün resmi ideolojisiyle hem de İslamcılarla tartışmalarında kullanacakları en önemli argüman olacaktır. (Bkz. Prof. Dr.

Erol Güngör, 1987: *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, İstanbul.)

Öte yandan, resmi ideolojiye ve elitizme eleştiriler yönelten Güngör, 12 Eylül rejimiyle uzlaşmaktan da kaçınmayacaktı. Güngör, 12 Eylül döneminde atandığı Konya Selçuk Üniversitesi Rektörlüğünü ölümüne kadar (1983) yürütecekti.

Ülkücü hareketteki İslamcılaşma sürecinde anılması gereken önemli isimlerden biri de Nevzat Kösoğlu olmalıdır. MHP genel merkez yöneticisi olan ve 12 Eylül döneminde idamla yargılanan Kösoğlu'nun yayınlanmış bir kitabı da vardır (Nevzat Kösoğlu, 1987: *Kitap Şuuru*, Genç Sanat Yayınları, Ankara). Ülkücü dergilerde sık sık makaleleri de yayınlanan Kösoğlu, kuşkusuz derinlik ve formasyon bakımından Erol Güngör'ün çok uzağındadır. Ancak, Kösoğlu'nun önemi, partinin kurmay heyeti içinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Kösoğlu, yazılarında Batı ve Batıcılık karşıtı bir söylemi benimser. Ona göre; "Batılılaşma hedefinin sürekli vurgulanması ve bu yöndeki hassasiyetlerin arttırılması, Türk tarih ve kültüründen kaynaklanacak yeni bir ülkücülüğü dışlamıştır" (Nevzat Kösoğlu 1998: Sayı: 50, "Türk Ülkücülüğü", *Türkiye Günlüğü Dergisi*, İstanbul).

Ahlaki düzeni bozan şeyin laiklik olduğunu da öne süren Kösoğlu, ortaya "milliyetçi ahlak" diye bir kavram da atar. Kösoğlu, bu ahlakın temelini İslamın oluşturduğu görüşünü savunur. Türk ülkücülüğünü, "Allah'ın adını yüceltmek üzere dünyaya egemen olmak ve insanları Allah'ın emrettiği ölçüler içinde adaletle yaşatmak; yani, İlâ-yı kelimetullah için nizâm-ı âlemi kurmak..." diye tarif eden Kösoğlu, MHP'nin Türk-İslam ülkücülüğüne açılan pencerelerinden biridir (Nevzat Kösoğlu, 1998: 50. "Türk Ülkücülüğü", *Türkiye Günlüğü Dergisi*, İstanbul).

Ülkücü hareketteki İslamcılaşma sürecinin ideolojik temellerini atan en önemli isim, MHP ana davasında idam istemiyle yargılanan ve partinin genel idare kurulu üyesi olan Seyid Ahmet Arvasi'dir. Öğretmenlik mesleğinden gelen Arvasi (1932-1988) MHP'nin çekirdek kadrosu ve kurmay heyeti içinde yer alan ideologlardan biridir. Harekete bağlılığı konusunda kimsenin şüphesi olmayan Arvasi, 1970'li yılların en popüler ülkücü yazarları arasındadır. *Yeni Düşünce* dergisi ve *Türkiye* gazetesinde köşe yazarlığı yapan Arvasi, Nakşibendi şeyhlerinden Beyoğlu

Ağa Camii eski imamlarından Seyid Abdulhakim Arvasi'nin oğludur. Bu nedenle Arvasi'nin Nakşibendi tarikatı çevrelerinde de (daha çok Işık cemaati üzerinde) belli bir saygınlığı vardır.

Seyid Ahmet Arvasi, ülkücü hareketin bir sonraki döneminin ideolojik-politik kavramlarını belirlediği gibi, harekette ortaya çıkan ilk fikri ve örgütsel ayrılığın zemininin hazırlanmasına da büyük katkıda bulunmuştur. Seyid Ahmet Arvasi, ilginç bir aile siciline sahiptir. Babası Nakşi şeyhi Seyid Abdulhakim Arvasi (1865-1943) ise Necip Fazıl Kısakürek'in yaşam akışını değiştiren, onu İslamcı yapan kişidir.

Abdulhakim Arvasi ile 1934 yılında tanışan Necip Fazıl, ilişkisini Şeyhinin öldüğü 1943 yılına kadar sürdürecekti. Abdulhakim Arvasi'nin bütün hayatını, yaşama bakışını değiştirdiğini belirten Necip Fazıl, *O ve Ben* adlı kitabında, "Kurtarıcım, müjdecim, mürşidim, şeyhim, nurum, ruhum, canım, efendim, topyekûn hayatım!" dediği Arvasi'ye, "Köpeğin olarak kendi köpekliğimden kurtulayım; insan olayım!" diyecek kadar, şeyhini yüceltiyordu. Necip Fazıl, bağlandığı şeyhinin oğlu Ahmet Arvasi ile de ilişki kuracaktı. Bu ikilinin ülkücü hareketin İslamcılaşmasında önemli bir rol oynadıkları ve daha önemlisi İslamcı hareketle ülkücüleri yakınlaştırdıkları kesindir.

MHP'nin İslamcılaşma sürecinin en popüler kaynağı olan Arvasi'nin en önemli eseri üç ciltlik, *Türk-İslam Ülküsü* kitabıdır (Seyid Ahmet Arvasi, *Türk-İslam Ülküsü*, 3 Cilt, Burak Yayınevi,1990 İstanbul / İlk baskı 1979). Arvasi'nin kullandığı ve kitaba ismini veren "Türk-İslam ülkücülüğü" kavramı, ülkücü kadrolar arasında çok tutuldu. Bunun üç nedeni vardı; birincisi bu kavramla ülkücü hareket, resmi ideolojiden, diğer bir anlatımla Türk-İslam sentezciliğinden kavramsal düzeyde kendisini ayırıyordu. İkincisi, ülkücülüğün İslami boyutu vurgulanmış oluyordu; üçüncüsü ise ülkücü hareket bu kavramla kendisini aynı zamanda İslamcılardan da ayrıştırmış oluyordu.

Ancak, ülkücü hareketin zamanla Türkçü niteliği silikleşti ve İslamcı ton daha belirgin hale geldi. Türk-İslam ülkücülüğü, daha çok Büyük Birlik Partisi (BBP) tarafından temsil ediliyordu. Çünkü, Muhsin Yazıcıoğlu'nun liderliğinde BBP'yi kuran kadro, esas olarak 1970'li yıllarda Türkeş'in "devlete yardımcı" olduğunu ileri sürdüğü, iç savaşta etkin rol alan kadroydu. Bu kadro,

yardımcı oldukları devletin 12 Eylül 1980'de ihanetine uğradıklarını, emperyalizm ve istihbarat örgütleri tarafından kullanıldıklarını düşünüyordu.

Dolayısıyla İslamcılık, onlara hem devlete hem de Türkeş'e muhalefet etme imkânı veren bir ideolojik zemin sunuyordu. Tümüyle İslamcı olup, istihbarat servislerinin denetimindeki örgütler aracılığıyla (Kudüs Ordusu) Uğur Mumcu, Bahriye Üçok, Ahmet Taner Kışlalı, Çetin Emeç, Turan Dursun, Prof. Dr. Muammer Aksoy gibi aydınları katleden bir kadro da çıkacaktı. Çoğunluk ise İslami tonu ağır basan, görece daha düşük yoğunluklu bir Türkçü kimliği korumayı sürdürdü.

İşte bu süreç, İslamcıların ülkücü olmasıyla değil, esas olarak İslamcı hareketin faşizan milliyetçiliği içererek dönüştürmesi ile sonuçlandı. Bu gelişimde Necip Fazıl Kısakürek ve onun kapısına bağlandığı İslam âlimi Seyid Abdulhakim Arvasi'nin oğlu Ahmet Arvasi'nin etkisi büyüktü. Bu dönüşümün yarattığı zemin, 2000'ler Türkiye'sinde gelişecek İslamo-faşizmin en önemli ideolojik kaynaklarından birini oluşturdu.

İlk bakışta, Türk-İslam sentezini çağrıştıran ve aslında özü itibarıyla bu doktrinden pek de farklı olmayan, "Türk-İslam ülküsü" anlayışı, sağladığı kavramsal kolaylık ve farklılaştırıcı nitelikleri dolayısıyla kısa sürede yayıldı. Bu kavramın benimsenmesiyle ülkücülüğün İslami boyutu da tescil edilmiş oluyordu. Bu gelişme aslında faşist harekette Türkçü-Turancı kliğin bir yenilgisi olarak da kabul edilebilirdi. Arvasi de Türk-İslam sentezi doktrinini Erol Güngör'e yakın bir anlayışla eleştirdi. Arvasi, bizatihi Türk-İslam ülküsü doktrininin kendi başına bir "tez" olduğunu, dolayısıyla bir sentezden söz edilemeyeceği görüşünü savunuyordu.

"İslamiyet, milletleri inkâr etmez, aksine milleti nitelikleri içinde tutarak geliştirir. Milli kültürü ve müesseseleri, kendi inanç ve ölçüleri içerisinde yeniden bir terkibe zorlar. Ondaki küfrü atar, ancak milli şahsiyeti korur. İslamiyet, kendine aykırı olmamak şartı ile 'örfe' (Töre'ye) uymayı emrettiğinden milletin üslubunu yansıtır. Din, sosyal yapıyı bütünü ile etkilediği halde, milletin şahsiyet ve üslubunu inkâr ve ihmal etmez. Bilakis, milli şahsiyet ve üslubu, getirdiği iman, aşk, aksiyon ve disiplinle

gelişmeye götürür. İslamiyet, kültür ve medeniyetlere şekil ve ruh veren bir üst-sistemdir.

"İslamiyet çeşitli kültür ve medeniyetlere biçim veren bir 'üst-sistem' olarak milli şahsiyete milli değerlere ve milli töreye önem verir, ancak bunu yaparken kendi gerçeğine aykırı olanları ayıklar, sivri noktaları törpüler, Türk milli kültürü, müesseseleri ve töresi, en az bin yıldan beri İslamiyetle iyice kaynaşmıştır. Böylece asla vazgeçemeyeceğimiz Türk-İslam Medeniyeti doğmuş bulunmaktadır" (Ahmet Arvasi, 1990: 123. 1. Cilt).

Diğer bir anlatımla Arvasi'nin milliyetçiliği "İslamın çizdiği sınıra kadar" uzanmakta, ötesine geçmemektedir. Ancak, Arvasi'nin İslam yorumu bu sınırı oldukça geniş tutmaktadır. Arvasi, İslamın milliyetçiliğe cevaz verdiğini, hatta onu kaçınılmaz ve zorunlu bir manevi, kültürel ve sosyolojik alan ve/veya konum olarak gördüğünü kanıtlamaya çalışır. Bu çaba önemlidir. Çünkü, İslamın milliyetçiliği dışlamadığını, tam tersine milliyetçiliği içerdiğini ve meşru saydığını kanıtlamak hem İslamın "ümmet" anlayışıyla çelişmemek, hem de İslamcıların "ümmetçi" bir perspektiften yönelttikleri ırkçılık, kavmiyetçilik, İslam ümmetini parçalamak anlamındaki bölücülük ve "şirk koşmak" şeklindeki suçlamalarını aşmak için zorunludur. Arvasi, ülkücülerin İslamcılaşma sürecinin bu temel sorununu Kuran'dan kanıtlar göstererek çözmeye çalışır. Başvurduğu referans, daha sonraları ülkücülerin sık sık kullanacakları Hucuret suresidir. Arvasi'nin yaptığı Kuran mealine göre bu surenin ilgili ayetinde şöyle denmektedir:

"Ey insanlar, biz sizleri bir erkekle bir kadından yarattık ve birbirinizle tanışasınız diye sizi şubelere (ırklara, milletlere) ve kabilelere ayırdık" (Arvasi, 1990: 82. I.Cilt).

Arvasi'nin bu yorumu, İslamcı çevrelerde çok tartışılacaktır. İslamcı yazarlar ve Türk-İslam ülkücülüğü istasyonunda durmadan yoluna devam edenler, bu surenin Arvasi tarafından yapılan yorumuna karşı çıkacaklardı. Ancak, bütün itirazlara karşın bu milliyetçilik yorumuyla ülkücüler son derece elverişli ve konjonktüre uygun bir yaklaşıma kavuşmuş oluyordu.

Millet ve milliyetçilik vurgusu, Arvasi'yi "ırk" kavramını da yeniden düşünmeye götürmüştür. Arvasi yine aynı eserinde, en az ilk tezi kadar önemli olan başka bir tezi, "biyolojik ırk"

kavramının yerine "içtimai ırk" (toplumsal ırk) kavramını koymuştur. Arvasi literatüründe "ırk" kavramı "millet" kavramıyla hemen hemen aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu teziyle, milletin sadece kan ve soy birliğine dayanmadığını; aynı coğrafyada yaşayan, aynı dine inanan, tarih içinde kültür birliğine ulaşan, ortak bir dilde buluşan ve evlenmeler yoluyla kaynaşan toplumların; tarihsel kökenleri farklı da olsa "içtimai ırkı" oluşturacaklarını belirtir. Ümmete yakın bir millet yorumudur bu. Arvasi böylece örtük olarak, Türkçü olmanın ırkçılık ve etnik kökenci olmak anlamına gelmeyeceği tezini ileri sürer. Arvasi sonrası ülkücü yazarlar da bu kavramı geliştirerek çizgilerini "sosyolojik milliyetçilik" diye tanımlamıştır. Bu yaklaşım, Türk olmayan etnik topluluklara (örneğin Kürtlere) açık bir milliyetçilik tanımıdır. Arvasi bu görüşleriyle Turancı bir Türkçülükten çok "Anadolucu" bir milliyetçilik ekolüne yakındır.

"Adından da anlaşılabileceği üzere, 'içtimai ırk' biyolojinin konusu değildir, sosyolojinin konusudur. Bir milleti teşkil eden fertlerin, ailelerin, sınıf ve tabakaların 'soy birliği' şuurudur. Ortak bir şuur tarzında beliren 'mensubiyet duygusunun' soy ve kan birliği şuuru biçiminde de duyulmasıdır. Zaten, biyolojik verasetin yanında, ortak kültür, ortak coğrafya, ortak hayat tarzı ve ortak mücadeleler, bir milletin fert ve tabakalarını hem ruhi hem de fizik bakımından birbirine yaklaştırır. Aynı kültürün içinde yaşayan ve aynı kaderi paylaşan insanlar arasında 'evlenmeler' kolaylaşacağından, tarih içinde bir oluş ve yoğruluş açısından insanlar 'fizik' olarak da birbirlerine benzemeye başlar. Yani sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bütünleşmelerden, sosyolojik bir zaruret olarak, zamanla bir 'içtimai ırk' doğar" (Arvasi, 1990: 119. I. Cilt).

Öte yandan Arvasi, her ne kadar "biyolojik ırkçılık"tan kopmaya ve genel olarak ırkçılığı reddetmeye çalışsa da faşist ırkçılık anlayışından uzaklaşamamıştır. Bir soy birliği arayışını sürdüren Arvasi, Türk milletinin "Resul-u Ekrem'in vekili" olduğunu, yani bir anlamda üstün millet, "seçilmiş ırk" görüşünü savunur. Arvasi, Ziya Gökalp'in "hars-medeniyet" ayrımını da eleştirerek, hars (kültür) gibi medeniyetin de "milli" olduğunu ileri sürer. Böylece tekçi, totaliter ve her türden "beynelmilelci" yaklaşımı reddeden faşizmin ideolojik alanında kalmaya devam

eder. Türk-İslam sentezcilerinin, Türklük ve İslamiyeti görece dengeli bir şekilde ele almalarına karşın, Arvasi, Türk milletine bütün İslam âleminin öncülüğü misyonunu yükler. Bir tür Türkçülük çizgisini sürdürür. Bu anlayışın, Necip Fazıl'ın da etkisiyle, başta AKP liderliği ve iktidar entelijansiyası olmak üzere, 2000'ler Türkiye'sinde Arabi yoruma mesafeli olan siyasal İslamcılar tarafından benimsendiğini söyleyebiliriz.

Arvasi de "kutsal devlet"e inanır. Klasik faşizmin tipik göstergeleri olan millet ve devletperestlik, Arvasi'nin İslamcılığının da sınırlarını çizer. Arvasi'nin *Türk İslam Ülküsü* kitabının dışında, tamamına yakını Burak Yayınları'ndan çıkan; *İleri Türk Milliyetçiliğinin İlkeleri, İslam İlmihali, Kendini Arayan İnsan, Eğitim Sosyolojisi, Hasbıhal* (6 cilt) ve *Doğu Anadolu Gerçeği* gibi kitapları da vardır.

Bu konuda son olarak 1975-80 arasında yayınlanan *Hareket* dergisi ve bu dergiyi çıkaran grubun lideri D. Mehmet Doğan'a da kısaca değinmekte yarar var. Doğucu-Anadolucu çizgide yayın yapan *Hareket* dergisi Turancılığı dışlayan, İslamcı ve anti-Batıcı bir milliyetçilik anlayışını savunuyordu. Türklük ve İslamiyetin çatışmak bir yana tarihsel olarak birbirini tamamladığını savunan *Hareket* dergisi yazarları, MHP'yi de Turancı ve İslama aykırı görüşleri nedeniyle eleştiriyorlardı.

Bu eleştirilere karşın İslamcılardan çok, ülkücü harekete daha yakın konumda olan *Hareket*, aslında bu camiadaki İslamcılaşmayı da teşvik ediyordu. Ülkücü tabandan çok, bu çevrenin seçkinleri tarafından izlenen *Hareket* dergisi, diğer Doğuculara göre daha rafine bir Batı ve Batılılaşma eleştirisiyle dikkat çekiyordu. Ancak bu özelliklerine karşın *Hareket* dergisi kalıcı olamadı. Bu hareketten geriye, D. Mehmet Doğan'ın ünlü *Batılılaşma İhaneti* isimli kitabı kaldı (Bkz. D. Mehmet Doğan, 1980: *Batılılaşma İhaneti*, Birlik Yayınları, İstanbul).

Kapsamlı bir Batı ve resmi ideoloji eleştirisi yapılan bu kitapta Türklerin gerçek kimliğini İslamiyette bulduğu, dolayısıyla İslamdan soyutlanmış bir Türk kimliği ve milliyetçiliğinin düşünülemeyeceği görüşü savunuluyordu. D. Mehmet Doğan, Anadolu'nun da bu bütünleşme ve kaynaşmanın yatağı olduğunu belirtiyordu.

6.5. İslamcı Faşizmin Teolojik Oylumu

Siyasal İslamcı çevreler, Müslüman ülkelerin geri kalmışlıklarını dinden ve İslami kültürden uzaklaşmaya bağlarlar. Buna göre geri kalmışlıktan kurtulmak için daha fazla dine sarılmak gerekiyor. Böylece, tam anlamıyla tarihsel ve siyasal bir kısırdöngü yaratılıyor. Çünkü, geri kalmışlığın gerçekte temel nedenini devletin ve toplumun dinselleştirilmesi oluşturuyor. Bu durumda, geri kalmışlıktan kurtulmak için toplum daha fazla dinselleştirildikçe ülke de daha fazla geriye savruluyor.

İslamcılar, yozlaşmanın bir ürünü olarak gördüğü Batı kültürünü reddetmeyi savunurken, nesnel bakımdan başarılı bir gelişme ve kalkınma modeli olarak önlerinde duran ve herkesin gördüğü gerçeği inkâr edemiyor. Bu nedenle Batı'nın kültürünü reddederken, "fennini ve tekniğini almak" gerektiğini savunuyor. Çünkü onlar "Batı kültürü" denilince bunu sadece Hıristiyanlık olarak anlıyor. Oysa, Batı'da bilim ve teknolojiyi yaratan olgunun, gerçekte reddettikleri o kültür olduğunu anlamıyor ya da anlamak istemiyorlar. Dolayısıyla, söz konusu kültürün insanlığın gelişiminin ortak ürünü olduğunu da göremiyorlar.

Dolayısıyla İslamcıların temel yanılgılarından biri de, "Batı kültürü" denilen olguyu Hıristiyanlıktan ibaret görmeleridir. Oysa aydınlanma sürecinin ürünü olan bilim ve akılcılığa dayalı modernleşme ve laik değerler bütünü, Hıristiyanlığın dinsel kültür anlayışının sonucu olarak ortaya çıkmış değildir. Tam tersine bu kültür, Batılı toplumların kilisenin egemenliğine karşı yüzlerce yıl yürüttüğü sert ve kanlı mücadelelerin sonucu, teokratik düzenin yıkılmasının bir ürünü olarak gelişmiştir. Bu kültür kilisenin ve papalığın egemenliği yıkılarak ortaya çıkmıştır. Yani, bir anlamda egemen Hıristiyanlığa ve onun kurumlarına karşı bir isyanın ve kilisenin egemenliğinin yıkılmasının sonucudur. Bu nedenle "Batı kültürü" denilen olguyu salt Hıristiyanlık sayıp itiraz etmek bir 'Ortaçağ' arızasıdır. Unutmayalım ki, Batı kültürünü aşacak tek devrimci seçenek olan Marksizm bile, bu kültürün hem ürünü hem de onun bir inkârıdır.

Türkiye'nin değerleri derken (kültürel, tarihsel, manevi, siyasal ve toplumsal) sadece dini anlayan, daha da önemlisi "değer" kavramını kendi İslami yorumlarından ibaret sayan ve Emevi şeriatını din diye topluma dayatan anlayışla esaslı bir ideolojik

hesaplaşma şarttır. Bu tarihsel sorumluluğu yerine getirmek aslında basit, ama uzun süredir ihmal edilmiş bir iştir.

İslam dünyasının geri kalmışlığını salt dış dinamiklere, esas olarak da Batı sömürgeciliği ve emperyalizme bağlayan yaklaşımlar eksik, eksik olduğu için de yanlıştır. Bu bakışın doğru yanları olsa bile, -ki vardır- belirleyici nitelikteki iç dinamikleri ihmal ettiği için gerçek durumu saptamaktan uzaktır. Çünkü Müslümanların hâlâ devam eden Ortaçağını anlamak, ancak iç dinamikleri kavramaktan geçer.

Bu kısır döngü şöyle açılabilir: İslam dünyasının geriliği ve bir çöküş yaşandığı tespit ve kabul edilmekle birlikte, bu çöküşün ve geriliğin nedeni, aynı zamanda çıkışın (kurtuluşun) da yolu olarak görüldüğü için kendi Ortaçağını yeniden üretiyor. Siyasal İslamcıların çözüm önerileri, din-devlet-toplum ilişkilerinde, 11. yüzyılda temelleri atılan teolojik çerçeve ve Tanrı merkezli bilgi anlayışının sınırları aşılamadığı için başarılı olamıyor. Bu nedenle, yeryüzünde –Türkiye örneği bir ölçüde istisna kabul edilirse bile– kendi Ortaçağını aşabilmiş ve geri kalmışlıktan kurtulmuş tek bir İslam ülkesi bile bulunmuyor.

Tarihsel sosyolojik perspektiften baktığımızda ortada şöyle bir tablo bulunuyor; İslam dünyasında 11. yüzyıldan itibaren İmam Gazali (1058-1111) öğretisi doğrultusunda içtihad (yorum ve güncelleme) kapısı kapatılarak felsefe ve akla ancak Tanrısal esinin (nakledilenin, vahiyin) sınırları içinde bir hareket alanının tanınması, geri kalmışlığın temel ideolojik ve kültürel nedenidir. Bu durum, yani içtihad kapısının kapatılması kısa ve orta vadede dönemin egemen devletlerinin işine yarasa da, uzun vadede İslam dünyasını geliştirmemiş, tam tersine onu bilim, akıl ve ilerleme çizgisinden koparmıştır. Bu durum, daha 15. yüzyıldan itibaren İslam dünyasını Ortaçağ'dan çıkış yoluna giren Batı'nın gerisine düşürmüştür. Müslümanları ise günümüze kadar uzayan bir Ortaçağ'ın içine sürüklemiştir. Nedenleri konusunda tartışma sürse de, bu tablo ve sonuç net bir olgu, somut bir durumdur.

İslam ülkeleri –esas olarak Osmanlı İmparatorluğu– Batı'nın ilerlemesini fark ettikleri 17. yüzyıldan itibaren, bu ilerlemenin nedenlerini anlayamamış ve fakat ekonomik olarak başlayan gerileme, üst üste gelen yüz kızartıcı askeri yenilgiler ve toprak

kayıpları nedeniyle bu geri kalmışlığı –en azından askeri alanda– aşmak için bir arayış içine girmişlerdi. Ancak, devlet-toplum ilişkilerini düzenleyen verili ideolojik-teolojik çerçeveyi aşamadıkları için başarısız olmuşlardı. Dahası, Saray ve dönemin egemen güçleri kurulu düzeni riske atacak bir atılım yapmaktan sürekli olarak korkmuştu. Öyle ki, kendilerinin geri kaldıklarını bile uzun süre kabul etmeyeceklerdi. Batı ile mesafenin açılması üzerine, özellikle din adamlarının çoğu bu durum karşısında sessiz kalmayı tercih edecekti. Bir kısmı ise konuyu "ahlak" tartışmasına çekerek, Batı'daki kadın hakları, bilim ve kültür-sanat alanlarındaki ilerlemeyi, "yozlaşma ve ahlaki çürüme" diye yorumlamayı tercih edecekti. Oysa Ortaçağ geleneklerine, kültürüne ve dogmalarına daha sıkı sarılmaya yol açan bu yaklaşım, söz konusu mesafenin bir uçuruma dönüşmesine yol açacaktı.

Diğer taraftan, bazı din adamları ile bazı İslamcı düşünür ve ideologlar, Batılı toplumların ulaştığı ve direnemeyecekleri gelişkinlik düzeyini, büyük bir yanılgıyla "Hıristiyan kültürü" ya da "Hıristiyan uygarlığı" diye tanımlama yoluna gidecekti. Bu âlimler ve kanaat önderleri, içe kapanmaya neden olan bu tutum ile Müslümanları Batı'nın etkisinden koruyacaklarını sanıyordu. Oysa Batı'nın uygarlık alanında katettiği yolun ve sağladığı açık yükselişin, esas olarak kilise ve onun temsil ettiği değerler dünyasının yıkılması sonucu gerçekleştiğini ise anlayamıyorlardı. Bu tutum günümüze kadar devam edecekti.

İçinde sömürgecilik, kapitalizm ve emperyalizm gibi, insanlar ve toplumlar arasındaki eşitlik ve adalet ilişkisine karşı yıkıcı olgu ve kavramlar taşısa da Aydınlanma ve onu tamamlayan burjuva devrimler çağının tarihsel anlamı; Ortaçağ'ı aşmak, modernite ve tarihsel-toplumsal ilerlemedir. Zaten İslamcılar tarafından yöneltilen eleştiri de Batı kültürünün bu sömürgeci ve emperyalist özelliklerine değil, onun Hıristiyan yanınadır. Bu bakış, tarihsel, kültürel, siyasal ve ekonomik gerçeklerden kopuk dar bir dinci perspektiften başka şey değildir. Çünkü, seküler Batı uygarlığı, içinde kimi dinsel kültürel motifler taşısa da, esas olarak bir Hıristiyan uygarlığı değil, tam tersine ona karşı gelişen kültürel, ideolojik, ekonomik, toplumsal ve tarihsel bir reddiyenin sonucudur. Aydınlanma ve Fransız Devrimi ile başlayan tarihsel sürecin anlamı budur.

Allah'ın her zaman Müslümanların arkasında olduğu, İslam dininin dışında kalanların hiçbir zaman Müslümanlardan üstün olamayacağı şeklindeki derin yanılgı ve önkabul hâlâ çok etkili durumda. Batı dünyasındaki gelişmelerin "aslında Kuran'da öngörüldüğü" şeklindeki safsata, 20. yüzyılda bile birçok İslamcı tarafından açıkça savunuluyor. Dahası, Müslümanların büyük çoğunluğu, ortaya çıkan bu vahim tablodan (yaşamın her alanındaki gerilik ve sefaletten) kendilerinin, sahip oldukları anlayışın ve egemen dini yorumun hiçbir payının olmadığını düşünüyor. Toplumu ve devleti ne kadar fazla dinselleştirirlerse her şeyin daha iyi olacağına inanıyorlar. Dolayısıyla kendi gerileme ve sefaletlerini sürekli olarak yeniden üretiyorlar.

Siyasal İslamcılar ve egemen Sünni İslam anlayışı, Müslüman dünyasının geri kalmışlığının nedenlerini, dinden uzaklaşmanın bir sonucu olarak görüyor, çözüm olarak ise daha çok İslama sarılmayı öneriyorlar. Şii İslamcı hareketin de –kimi ayrımlarına karşın– çok farklı olmadığını saptamak gerekiyor. Sorunun temelini kavramaktan uzak bu yaklaşım Müslüman ülkeleri/toplumları tam anlamıyla bir açmaza sokuyor. Bu fasit daire, sorunu daha derin bir çözümsüzlüğe sürüklediği gibi, radikalizm ve tutuculuk üretmekten başka bir sonuç da yaratmıyor.

İslamcı hareket, sonuç olarak, hiçbir zaman insanlık için ortak, gelişkin ve demokratik bir gelecek projesi sunamadı. Bu nedenle, İslamcıların 1980 sonrasındaki çok özel konjonktürün (dönemsel toplu durumun) oluşması nedeniyle yakaladığı yükselme dalgası, 21. yüzyıl dünyasında utanç verici bir bozguna dönüşerek iflas etti. Zamanında (20. yüzyılın başında) görece bu zinciri kıran Türkiye gibi ülkeler ise hem emperyalizmin hem de küresel gericiliğin hedefi haline geldi. Sonuç olarak, solun ve cumhuriyetçilerin büyük aymazlığı sonucu, İslamcı hareket tarafından Türkiye modelinin büyük ölçüde imha edilmesi nedeniyle, farklı bir örnek de kalmadı.

Diğer taraftan; İslam dünyası, bin yıldır inanç merkezli bilgi anlayışını benimseyen, akıl yerine nakli, yani Tanrı kelamı olan kutsal sözü, vahiyi esas alan, bunun dışındaki her arayışı kâfirlik sayarak reddeden bir çizgi üzerinde ilerliyor. Bu olgu dikkate alınmadan, yani bağlamından koparıldığında İslamcı hareket ve iktidarların izlediği siyasetleri ve birçok uygulamasını tam

olarak kavramak mümkün olmuyor. Foucault'un dediği gibi; bağlamı olmayan gerçeklik yoktur.

İslam dünyasında Cumhuriyet Türkiyesi'ni izleyen ülkeler vardı. Bunların tamamına karşı, emperyalizm destekli küresel bir gerici saldırı yürütüldü. Çünkü zengin enerji yataklarının üzerinde oturan, akıl ve bilim çağını yakalamış, modernleşmiş toplumları yönetmek de sömürmek de üzerlerinde kalıcı bir hegemonya oluşturmak da zordur. O nedenle, küresel sermayenin serbest dolaşımının ve talanının önünde siyasal, ideolojik, ulusal, hatta fiziksel engel oluşturan, tarihsel bakımdan görece burjuva demokratik nitelikli rejimleri bile yıkmaya çalıştılar. BOP'un da ılımlı İslamcılığın da anlamı budur.

Dünyada daha fazla dinselleştiği ya da daha çok İslami ilkelere veya İslamcı anlayışa göre yönetildiği için gelişen, refah üreten, bilim ve teknoloji alanında ilerleyen tek bir ülkenin bile bulunmaması tesadüf olabilir mi? Bütün kusurlarına ve eksikliklerine karşın, Türkiye dışında Ortaçağı aşan tek bir Müslüman ülkenin bile olmaması nasıl açıklanabilir? İslam dünyasının neredeyse tek istisnası olan Cumhuriyet Türkiyesi ise uğradığı büyük ihanetin bedelini ödedi, ödüyor. Cumhuriyet devrimi, kendi kurucu unsurlarının bir bölümünün ihanetine uğradı ve bütünüyle tarihten silinmenin eşiğine kadar geldi. Ülke hâlâ o eşikte...

Yukarıda ele aldığımız konuyu, bütün yönleriyle *İçtihad Kapısı* adlı kitabımda işleyerek değerlendirdim (Bkz. Merdan Yanardağ, *İçtihad Kapısı*, Kırmızı Kedi Yayınları, 15. Baskı, 2023, İstanbul). Dolayısıyla, konuyla daha kapsamlı şekilde ilgilenmek isteyen okurlarımız adı geçen kitaba bakabilir.

6.6. İhvan-ı Müslimin ve AKP İktidarı

Müslüman Kardeşler Örgütü (İhvanü'l-Müslimin) ile AKP iktidarı ve ülkemizdeki siyasal İslamcı hareket arasındaki ilişkiler dikkate alınmadan bir İslamo-faşizm analizi ve tartışması yapmak eksik kalacaktır. Örgütün kuruluş tarihi ve gerekçeleri ile siyasi tarihimiz arasındaki ilişki de dikkat çekicidir.

İhvanü'l-Müslimin Cemiyeti, Türkiye'de hilafetin kaldırılmasından 4 yıl sonra, Mısır'ın İsmailiye kentinde, 22 Mart 1928

tarihinde kuruldu. Kurucu lideri, siyasal İslamcılığın ideolojik temellerini atan âlimlerden Hasan El Benna'dır.

Bilindiği gibi, Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte, Hilafet kurumu da temellerinden sarsılmıştı. Gerçi, zayıflayan ve zaten etkisini yitiren Hilafet kurumunun İslam dünyasında bir önemi, etkisi ve karşılığı kalmamıştı. Müslüman Araplar, Osmanlı'nın yıkılması ve dağılmasıyla sonuçlanan Birinci Dünya Savaşı'nda Halifenin, Cihad-ı Ekber (En Büyük Cihad) çağrısına uymamış, İngiliz ve Fransızlarla işbirliği yaparak Türklere karşı savaşmıştı.

Cumhuriyet atılımı ile modern Türkiye'yi kuran Mustafa Kemal Atatürk, demokratik devrimin bir gereği olarak 1924'te Hilafeti kaldıracaktı. Bu radikal karar, İslam dünyasında her şeye karşın bir boşluk oluşturacaktı.

Bu boşluğu doldurma amacıyla, Mısır ulemasının öncülüğünde 13 Mayıs 1926'da Kahire'de bazı Müslüman ülkeler ile çeşitli ülkelerdeki Müslüman azınlıkların temsilcilerinin katıldığı bir kongre toplandı. Türkiye kongreye, "Hilafet diye bir sorunun bulunmadığını" belirten, soğuk ve mesafeli bir yanıt vererek katılmayacağını bildirdi. Müslüman ülkelerin çoğu ve büyük Müslüman toplulukları barındıran Rusya, Çin ve Hindistan gibi ülkelerdeki Müslümanlar da Hilafeti, "zamanını doldurmuş" bir kurum olarak gördüklerini bildirerek kongreye katılmamışlardı. Konferansa Mısır, Libya, Tunus, Fas, Güney Afrika, Endonezya, Yemen, Hicaz, Filistin, Irak ve Polonya'dan delegeler katılmıştı.

Kongre, 13-19 Mayıs 1926 tarihleri arasında dört kez toplanmasına karşın, hiçbir somut karara ulaşamadan dağıldı. Delegeler, Hilafet kurumunun sürdürülmesi konusunda anlaşamamış, İslam dünyasının içinde bulunduğu durumun yeni bir halife seçilmesi için uygun olmadığı sonucuna varmıştı. Hilafetin İslam dünyasında gerçek bir karşılığı ve zemini yoktu.

Cumhuriyet Türkiyesi'nin devrimci bir kararla attığı bu büyük adım, İslam dünyasında kimi tartışmalara yol açsa bile, genel olarak kabul görmüştü. Bu nedenle 1926'dan sonra bir daha böyle bir kongre ya da konferans toplanmadı. Hilafet, Osmanlı'yla birlikte tarihe gömülecekti. Ancak, Hilafetin kaldırılması nedeniyle ortaya çıkan boşluk ise İhvan-ı Müslimin gibi örgütlerin doğmasına yol açacaktı.

6.7. Doğu'nun Birinci Cumhuriyetleri

Soğuk Savaş sonrasında emperyalist güç merkezlerinin Müslüman dünyayı yeniden yapılandırma, Batı ile uyumlu bir İslam anlayışını teşvik ederek, radikal İslamcılığın önünü kesme doktrininin gereği olarak Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) geliştirildi. Asıl amaç, Türk devrimini bir model gibi izleyen, İslam dünyasının ulusal duyarlılıkları yüksek, laik ya da yarı laik rejimlerini yıkmaktı. Neo-Con (Yeni Muhafazakâr) hareket tarafından geliştirilen Yeni Amerikan Yüzyılı Projesinin temelini bu yaklaşım oluşturuyordu. Hedef, ABD ve Batılı ortaklarının küresel hegemonya siyasetine direnebilecek ulusal devletleri etkisizleştirmekti. Böylece, sadece Türkiye'nin değil, Doğu'nun bütün birinci cumhuriyetlerini yıkma girişimi başlatılacaktı. Büyük Ortadoğu Projesi'nin (BOP) anlamı da hedefi de buydu.

İlk yıkım, 1990 yılından itibaren Irak'ta başladı. Oysa Irak, bütün sorunlarına, Saddam Hüseyin rejiminin bütün kötülüklerine karşın Arap aydınlanması ve modernleşmesinin merkezlerinden biriydi.

Cezayir'de ise başarısız oldular. Bu ülkede gerici ayaklanma bastırıldı. Batı'nın "demokratikleşme" baskısına direnerek cumhuriyeti İslamcılara teslim etmediler. Laik ve cumhuriyetçi güçler seçimlerde (Mayıs 2012) şeriatçıları ağır bir yenilgiye uğrattılar. Cezayir'in Adalet ve Kalkınma Partisi (isme bakar mısınız) ağır bir yenilgiye uğradı. İkinci dalganın hedef ülkesi ise Tunus oldu. Tunus'ta da 1981'de kurulan Raşid El Gannuşi'nin liderliğindeki El Nahda (Adalet ve Kalkınma Partisi) iktidarı da yenilgiye uğradı. Tunus'ta 2011 yılında yapılan seçimlerde yüzde 29 ile en yüksek oyu alan El Nahda 2022 seçimlerinde ise en az oyu alarak sonuncu parti olacaktı.

Mısır'da ise Muhammed Mursi liderliğindeki İhvancılar, güçlü olmadıkları halde, çok özel şartların yardımı ve AKP'nin desteğiyle iktidara geldiler. Ancak, Mısır'daki İhvancı, Özgürlük ve Adalet Partisi iktidarı, ülkeyi yönetemedi ve iki yıl (2012-13) içinde çöktü. Mahkeme salonunda kalp krizi geçiren Muhammed Mursi 2019'da yaşamını yitirdi. İhvan operasyonu Libya ve Yemen'le devam etti. Bu ülkelerdeki belirsizlik sürse de, geriye diğer ülkelerin tamamında İhvancı iktidarlar, 5-6 yıl içinde

bozguna uğrayacaktı. Sanıldığı gibi Müslüman ülkelerde İhvan'ın çok geniş bir toplumsal tabanı yoktu.

İhvan-ı Müslimin Cemiyeti; Mısır (Özgürlük ve Adalet Partisi), Tunus (El Nahda/ Adalet ve Kalkınma Partisi), Fas (Adalet ve Kalkınma Partisi), Suriye, Filistin (Hamas), Cezayir (Adalet ve Kalkınma Partisi), Libya gibi ülkelerde örgütlüydü. Türkiye'de ise yine AKP adıyla örgütlenmişti. Filistin dışında tutulursa eğer, "Adalet ve Kalkınma Partisi" adını, örgütlerin yasal/demokratik mücadele alanına çıkarken ortak isim olarak aldığı dikkati çekiyor. Bu konuda (isim) Türkiye'deki İslamcı hareketin öncülük ettiğini söyleyebiliriz.

Bu girişime Türkiye'de, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) öncülük ettiği, İhvan ile başlangıçtaki fikir akrabalığı düzeyinde zayıf bağın, özellikle Mısır'da Muhammed Mursi'nin iktidara gelme süreciyle birlikte daha organik bir ilişkiye dönüştüğü söylenebilir. AKP iktidarının Suriye'ye yönelik emperyalist müdahaleden ve iç savaştan önce, Beşar Esad yönetimiyle geliştirdiği yakın ilişki üzerinden, bu ülkede Müslüman Kardeşler örgütünün iktidara ortak edilmesi için çalıştığını, Suriye yönetimini bu konuda zorladığını da biliyoruz.

Diğer taraftan, ne kadar yozlaşmış olurlarsa olsunlar, BOP kapsamında operasyon yapılan bu ülkeler, genellikle gecikmiş de olsalar modern bir ulus inşa etmeye çalışan, kadının görece özgür olduğu, sınırlı da olsa laikliği benimsemiş, şeriat hükümlerinin geçerli olmadığı rejimlerdi. Kemalist devrimden etkilenmiş, Cumhuriyet Türkiyesi'ni model almış ülkelerdi. Hiçbiri Ortaçağ artığı emirlik ya da krallıklarla yönetilmiyordu. Durum böyle olduğu halde, Arap-İslam dünyasında katı şeriat hükümleriyle yönetilen, kadınların kimliklerinin bile bulunmadığı Ortaçağ artığı emirlikler ve Suudi Arabistan Krallığı gibi ülkeler oldukları yerde duruyordu.

Saldırıya uğrayan sıradaki ve son ülke Suriye oldu. Suriye'de, ABD, Batılı ülkeler ve AKP iktidarının desteği ve kışkırtmasıyla Müslüman Kardeşler örgütünün başlattığı isyan, bir iç savaşa dönüştü. Suriye İhvan-ı Müslimin hareketinin en örgütlü olduğu ülkelerden biriydi. Ancak, gericilik ve emperyalizm Suriye'de yenilgiye uğradı. BOP, Suriye direnişine çarparak çöktü. Suriye

direnişinin başarısı, diğer Müslüman ülkelerdeki İhvan operasyonlarının da yenilgisine yol açacaktı.

6.8. Yeni Osmanlıcılık ve İhvan

Erdoğan-AKP iktidarı, özellikle 2007 sonrasında, Ahmet Davutoğlu'nun da etkisiyle, Osmanlı İmparatorluğu mirasını sahiplenerek, başta Ortadoğu ve İslam ülkeleri olmak üzere eski imparatorluk topraklarında etkili olunabileceğini düşünüyordu. Hatta İngilizlerin, "Birleşik Krallık" modeline benzer bir ilişkiler ağı kurulabileceği bile varsayılıyordu. Bu yaklaşımla AKP iktidarı, Balkanlar ve Ortadoğu'da bölgesel bir emperyalist siyaset izlemeye, imparatorluk ruhunu canlandırmaya çalıştı. İşte, İhvan-ı Müslimin örgütüyle ilişki, bu siyaseti kolaylaştıracaktı. Bu "emperyal vizyon" ülke içinde de İslamo-faşist hareketin devleti ele geçirme operasyonunu güçlendiren, onu destekleyen bir işlev görüyordu.

Müslüman Kardeşler örgütü AKP'ye, bütün faşist hareketler ve iktidarlar gibi, emperyalist bir açılım aracı sunuyordu. İslamcı tonu ağır basan bir milliyetçilik anlayışını besliyordu. Osmanlı'nın yüceltilmesi, bütün ezilen halkların ortak ruh hali olan "aşağılık kompleksi" duygusunu da yatıştırıcı/onarıcı bir etkiye sahipti. Ayrıca, İhvan-ı Müslimin, sadece Türkiye ve AKP iktidarı için değil, Arap Baharı operasyonunun yürütüldüğü dönemde, bütün Batı açısından da önem kazanmıştı.

Müslüman Kardeşler, Suriye'de geniş bir örgütlenmeye sahipti. Hatta denilebilir ki, Arap-İslam dünyasında en geniş toplumsal tabanı bu ülkede bulmuştu. İlk başkaldırı ve iktidar denemesini de bu ülkede yapmıştı. Ancak, İhvancıların 1982'de Hama kentinde başlattığı söz konusu isyanın yenilgiyle sonuçlanması; bu ülkede örgütün gücünü kırmıştı. İhvan-ı Müslimin, Batılı emperyalist ülkelerin ve AKP iktidarının desteğiyle 2011'de başlayan iç savaş sürecinde tekrar sahneye çıkacak, ancak, artık eskisi kadar etkili olamayacaktı. Bu nedenle Suriye iç savaşında, IŞİD, El Nusra, Ahrar-u Şam ve ÖSO gibi örgütlerin adları öne çıkacaktı.

Müslüman Kardeşler'in ilk döneminde kurucu Hasan El Benna ve arkadaşlarının üzerinde durdukları en önemli konulardan biri de hilafetti. Hasan El Benna, o dönemde yaptığı

konuşmalarda hilafet kurumunun Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk tarafından ilga edilmesini eleştirmiş ve bunun İslam toplumuna vurulan bir darbe olduğunu savunmuştu.

Müslüman Kardeşler örgütü bileşenlerinin (buna AKP de dahildir), çok özel koşulların bir araya gelmesiyle bir dönem (2010-13 arasında) neredeyse Ortadoğu'ya hâkim olmanın eşiğine gelmesi, Erdoğan iktidarının da etkisini artırmıştı. Çünkü, Erdoğan-AKP iktidarı, "Yeni Osmanlıcı" siyasetinin de bir sonucu olarak, kendisini İhvan-ı Müslimin hareketinin parçası, daha önemlisi onun öncü gücü gibi görüyordu. Diğer ülkelerdeki İhvancı partilerin de buna pek itirazı yoktu. Ancak, İhvan'ın yenilgiye uğraması ve şebekesinin/örgütsel ağının büyük ölçüde çökmesi, AKP iktidarının da etkisini azaltan bölgesel ve küresel etkenler arasında sayılabilirdi.

7. BÖLÜM

İSLAMO-FAŞİZMİN GELECEĞİ: OLASILIKLAR VE RİSKLER

7.1. Siyasal İslamcı Hareketin Açmazı!

Türkiye, insanlığın ilerici birikiminin ve Cumhuriyetin kazanımlarının (onlardan geriye ne kaldıysa) kesin ve hukuksal bakımdan da tasfiye edilmeye başlandığı kritik bir tarihsel dönemeçten geçiyor. Ancak, sonuç alıcı son hamle henüz yapılmış değil. Devleti, idari bir aygıt olarak ele geçiren İslamcı hareket, bazı tereddütleri olsa da hukuksal adımlar atmaya hazırlanıyor. Böylece, geri dönüş eşiğini aşacağını varsayıyor.

Durum şudur; Cumhuriyetin kazanımları dediğimiz şey aslında bir atmosfer, toplumda yaşayan, ama devlette karşılığı olmayan bir siyasal durum... Tam anlamıyla tarihsel bir kırılma noktası. Öyle ki, son 20 yılın 15 yılında, devletin AKP'nin, Cumhuriyetin ise halkın olduğu bir dönem yaşandı. AKP iktidarının "milli gün ve bayramları" kutlamayı yasaklamasına karşın, geniş toplum kesimleri tarafından bu günlerin sokakta eylemli olarak, hem de "sivil" şekilde kutlanmasının anlamı budur. AKP, deyim uygunsa "milletin değerleri" ile kavga halindedir. Eleştirdiği konumuna düşmüş, ideolojik ve kültürel bakımdan "milli" olmayan tek büyük siyasal güç haline gelmiştir.

Erdoğan yönetimi durmayacak, sonuna kadar gitmeyi deneyecektir. Durduğu takdirde düşer, siyaset sosyolojisinin bir yasasıdır bu. İşte bu nedenle sistem içi herhangi bir mutabakat arayışına girmeden, buna gerek bile duymadan kendi dar "ideolojik" amaçlarını bütün topluma ve ülkeye dayatmaktadır.

Dolayısıyla AKP, tarih içinde oluşan, uzun denebilecek bir süre boyunca da toplumu bir arada tutan bütün zeminleri parçalıyor. Din bile birleştirici bir etken olmaktan çıkıyor.

Modern ulus kavramı ve olgusu da derin şekilde yaralanıyor. Böylece insanlar sınıfsal/sosyal konumlarına göre tanımlanır olmaktan çıkıyor, etnik ve dinsel kimliklerine iade ediliyor.

Ancak zaman daralıyor. Dünyada ve Türkiye'deki ekonomik ve siyasal gelişmelerin seyri, AKP'yi iktidara getiren iç ve dış dinamikler arasındaki uyumun bozulduğunu gösteriyor. AKP'yi iktidara taşıyan iç ve dış dinamiklerdeki hızlı değişim Erdoğan'ın hem ezberini hem de sinirlerini bozuyor.

Koşullardaki hızlı değişimi tam olarak kavrayamayan AKP, kendisine açık destek verenlerin dışında kalan hemen her kesimle kavga ediyor. Bu kavga onu giderek yalnızlaşıyor. Türkiye, Akdeniz'de en uzun kıyısı bulunan ülke olmasına karşın, Doğu Akdeniz'de yaşadığı kahredici yalnızlık, AKP iktidarının siyasal ömrünü doldurduğunun güncel semptomlarından biri oluyor.

7.2. Rejimi Değiştirme Hırsı Sürüyor

Giderek derinleşen bir meşruiyet krizi yaşayan iktidar, kumpas, hile, siyasal sahtekârlık ve örtülü darbe ile başladığı rejimi değiştirme ısrarını sürdürüyor. İslamcı hareket, zaten 70 yıldır içi boşaltılmış olan Cumhuriyeti bütünüyle tasfiye etmek ve dincifaşizan bir rejim kurmak için bütün şartları zorluyor. Bu bağlamda, Cumhuriyetin 100'üncü yılına denk gelen 2023 seçimlerinin simgesel bir anlamının olduğu anlaşılıyor. Toplum geriliyor.

Ülkede iki eğilim gelişiyor: Birincisi umutsuzluk ve neredeyse her şeyin bittiği şeklindeki bir tür teslimiyetçi ruh hali. İkincisi ise kendiliğinden gelişen ve güçlenen direniş eğilimi. Birinci eğilim yaygın olmakla birlikte, henüz toplumsal ruh halini bütünüyle belirlemiş değil. Diğeri, yani toplumun direnmeye ve tarihsel kazanımlarını korumaya istekli kesimleri ise giderek kararlılık kazanıyor.

İslamcı hareketin bütün baskılarına, ideolojik kuşatıcılığına ve rant dağıtım düzenine ve "sadaka kültürü" yöntemiyle kendisine bağladığı kesimlere karşın, sağı ve soluyla toplumun yarısından çok fazlası teslim olmamakta direniyor. Bu kesimleri birleştiren eksen cumhuriyetçilik, yani akıl/bilim merkezli bilgi anlayışı oluyor. Diğer bir ifade ile laiklik ve modernleşmenin kazanımlarına bağlılık, çağdaş yaşam tarzında ısrar –ki bu

demokratik hak ve özgürlüklerde ısrar demektir– direnişin eksenini belirliyor.

Yukarıda özetlediğim bu tablo, Türkiye'nin çok katlı ve çok yönlü bir krizin içinden geçtiğini gösteriyor. Her an kontrolü kaybetmenin eşiğinde duran Erdoğan-AKP iktidarı tehditle, baskıyla, hileyle, şantajla siyasal ömrünü uzatmak istiyor. Bu nedenle sürekli yeni yol arkadaşları bulmaya, yeni ittifaklar oluşturmaya çalışıyor.

İslamcılar için önemli olan kazanmaktır. Hangi yol ve yöntemle olursa olsun kazanmak... Bu nedenle AKP iktidarı, 2023 seçimlerini ne pahasına olursa olsun kazanmaya çalışacaktır. Eğer kazanamayacağını görürse seçimleri ertelemek ya da iptal etmek için her yolu deneyecektir. Önemli olan rejim değişikliği sürecini tamamlamak ve geri dönüş eşiğini aşmaktır.

İslamcı hareket iktidarı "demokratik" yollardan, daha doğrusu sandık marifetiyle bırakmayacağının işaretini birçok kez vermiş bulunuyor. Öyle ki, iktidar ve yandaş medya tarafından muhalifler, aydınlar, siyasetçiler, ilerici kanaat önderleri, sözcüleri ve partileri tehdit ediliyor. Gözleri korkutulmaya, sindirilmeye çalışılıyor. Öncelikle bu tehdit ve sindirme girişimleri boşa çıkarılmalıdır.

Ancak, AKP'nin sonsuza kadar seçimlerden kaçması da mümkün değildir. Çünkü tek meşruiyet kaynağı seçimlerdir. Tarihsel, kültürel, ahlaki ve siyasal bir meşruiyeti kalmayan iktidarın seçimleri yaptırmama şansı yoktur. Yani "milletin değerlerini" temsil ettiği iddiasını elinden bırakmayan AKP ve İslamcı hareketin istese de seçim yaptırmama gücü bulunmamaktadır.

Durum böyle olunca, altını çizmekte yarar görüyorum; seçimlerde yapılacak en önemli şey sandık sonuçlarının kaderini Yüksek Seçim Kurulu'na bırakmamaktır. Çünkü Yüksek Seçim Kurulu'nun bağımsızlığı, tarafsızlığı ve hukuka bağlılığını sağlamadan bu ülkede hiçbir seçim güvenli, dürüst ve adil olmayacaktır.

Diğer taraftan, sol uzunca süredir geri çektiği demokrasi ve sandık eleştirisini güncellemelidir. Çünkü genel ve eşit oy hakkı insanlığın büyük bir kazanımı olmakla birlikte, seçimlerin son çözümlemede kurulu düzeni yeniden üreten, ona meşruiyet sağlayan bir niteliğinin olduğu unutulmamalıdır. İnsanlığın ilerici

birikimini ve kazanımlarını reddeden, onu yok sayan hiçbir rejim, sadece seçim yapılıyor diye demokratik olmayacaktır.

Bu nedenle Türkiye solu, aydınları, cumhuriyetçileri CHP'yi ve HDP'yi kapsayacak bir perspektifle toplumdaki direniş eğilimi ile buluşmalıdır. Ona asgari bir program ve örgütlü bir nitelik kazandırmaya çalışmalıdır. Sol, bu tarihsel kesitte CHP'yi dışlayarak, suçlayarak, aşağılayarak, karşıya alarak değil, dinci-faşizan diktatörlük girişimine karşı onun örgütü ve tabanıyla buluşarak birlikte mücadele etmenin zeminlerini yaratmalıdır. Aynı şey HDP için de geçerlidir.

Eğer toplumun ilerici güçleri gereğini yapamazsa, ülke daha da uzun sürecek bir totaliter rejimin ardından felakete sürüklenecektir. Tarih toplumun ilerici güçlerini harekete geçmeye çağırıyor. Tarihin çağrısına uymayanlar, onun cezasına razı olurlar. Tarihsel deneyimi yaşarken anlamını kaçırmamalıyız.

Dolayısıyla muhaliflerin, daha açık bir ifade ile laik, Cumhuriyetçi ve sol çevrelerin, AKP ve siyasal İslamcıların değer eksenli ideolojik saldırıları karşısında, din karşıtı görünmek korkusuyla geri çekilmek yerine, bu alanda açık bir mücadele yürütmeyi göze almaları gerekiyor.

Gericilikle kararlı şekilde bilim, özgürlük ve akılcılık eksenli ideolojik, kültürel, siyasal bir mücadele yürütülmeden başarı kazanılamaz. Yapılmayan budur. Bunun dine ya da inançlara saygıyla bir ilgisi yoktur. Tamamıyla ideolojik-siyasal bir mücadeledir. Ve bu yapılmadığı takdirde, toplum büyük acılar çekmeye devam edecektir.

Siyasal İslamcı kanaat önderleri her fırsatta, "Cumhuriyet parantezini kapatacağız" diye meydan okuyor. Hemen her gün bu ülkenin en seçkin, geleceğini temsil eden ve toplumun taşıyıcı dinamosunu oluşturan eğitimli, Cumhuriyetçi, sol, laik ve çağdaş kesimlerine, haddinizi bilin diye parmak sallıyorlar. Sık sık gündeme getirdikleri 2023 yılı/tarihi (Cumhuriyetin 100. yıldönümü) bu bakımdan simgesel bir eşik oluşturuyor.

Örneğin, AKP'nin teolojik/ideolojik önderleri arasında sayabileceğimiz İlahiyatçı Hayrettin Karaman, *Yeni Şafak* gazetesindeki yazılarında, "kutlu dava" için rüşvet ve yolsuzluklara yol verdiği gibi, demokrasiye de sadece tahammül edebileceklerini, çünkü Müslümanların ancak bir İslam devletinde

yaşayabileceğini açıkça yazıyor. Yazılanları bir "haddini bilmezin görüşleri" diye nitelemek ahmaklık olacaktır.

7.3. Türkiye'nin Üç Yolu

Sonuç olarak belirtmeliyiz ki; eğer, ideolojik ve kültürel mücadeleyi ihmal etmeyen, kucaklayıcı olmayı başararak etkin ve birleşik bir direniş hattı kurulursa İslamo-faşist bir rejimin kurulma girişiminin başarı şansı bulunmuyor. Bu mücadele hattının kurulması ve gereğinin yapılması kolay değildir. İktidar olmanın da olanaklarından yararlanarak, bir iç çatışma sürecinin yaşanacağı varsayımına göre hazırlanan siyasal İslamcı hareketin, böyle bir hamlesini sokakta karşılayacak bir güç henüz yok. Daha doğrusu, bu girişime karşı direnecek tek güç olan sol buna hazırlıklı değil.

Diğer taraftan, büyük bedeller ödense de toplumun böyle bir yobazlığa teslim olması da imkânsız görünüyor. O halde, sadece gerici saldırıyı yenilgiye uğratmak için değil, devrimci ve demokratik bir cumhuriyeti yeniden kurmak için hem ideolojik ve teorik hem de örgütsel ve politik bir hazırlık yapmak gerekiyor. Devrimci hareketin ve solun 1970'ler Türkiye'sindeki pratiği bize bu konuda engin deneyimler sunuyor.

İktidarı ve devleti pasif bir karşı-devrimle ele geçiren İslamcı hareket, Türkiye'ye hem farklı bir yön önermekte hem de bu yönü iktidar araçlarını kullanarak topluma dayatmaktadır. Ülke evrensel hukuk ilkelerinin geçerli olmadığı, anayasasız, yasasız, hatta kuralların işlemediği bir dönemden geçmektedir. İşadamı Osman Kavala'nın haksız ve hukuksuz bir şekilde 5 yılı aşkındır hapiste tutulması, Selahattin Demirtaş'ın sadece siyasal değil, kişisel bir kin nedeniyle de hapse atılmasının nedeni budur. Akademik bir kavramsallaştırmayla "neo-patrimonyal sultanizm" denilebilecek bir geçiş dönemi söz konusudur. Daha net bir ifadeyle, ülke İslamcı-faşizan bir rejimin inşa sürecini yaşamaktadır.

Özetle, Türkiye'nin geçen yüzyılın başında bir devrimle girdiği yolda sert bir kırılma ve makas değişikliği yaşandı. Toplum uzun bir süredir (son 25 yıldır) yön duygusunu yitirdi. Ülke, deyim uygunsa, bu durumun yarattığı şiddetli bir gerilim hattında salınıyor. Bu anlamda Türkiye, geçen yüzyılın başında olduğu

gibi, yine büyük bir tarihsel kavşakta duruyor. Toplum bir kez daha tarihsel yönünü belirleme sorunuyla karşı karşıya. Karşı-devrim sürecinin, hedeflerine büyük ölçüde ulaştığı Türkiye, bir önceki yüzyıldan devraldığı siyasal, kültürel ve ideolojik sorunlarla boğuşuyor.

Türkiye'nin bu yükle yoluna devam etmesi mümkün değil. Geçen yüzyılın başında Osmanlı İmparatorluğu çözülürken Yusuf Akçura, ünlü *Üç Tarz-ı Siyaset* kitabını yazmış ve ülkenin önündeki yolları ve seçenekleri göstermişti. Akçura, ülkenin önündeki farklı çıkış yollarını tanımlayarak olasılıkları ortaya koymuştu. Yusuf Akçura'nın gösterdiği yollardan biri de uluslaşma ve burjuva devrimiydi. Akçura bunu "Türkleşmek" diye kavramsallaştırmıştı. Kendisi de aynı yoldaydı, aydınlanma ve modernleşme çizgisinde duruyordu.

Ulus kuruculuğu anlamındaki, 1900'lerin aydınlanmacı ve modernleşmeci "Demokratik Türkçülük" akımı ile bugünün tutucu, gerici, etnik, ırkçı ya da şovenist milliyetçilik anlayışı arasında hiçbir benzerliğin olmadığını belirtmek gerekiyor. Akçura'nın Osmanlı için tartıştığı diğer iki yol ise Osmanlıcılık ve İslamcılıktı. Siyasal ve entelektüel tarihimizin en parlak yapıtlarından biri olan Yusuf Akçura'nın *Üç Tarz-ı Siyaset* kitabıyla düşünsel ve toplumsal bir kargaşa yaşayan köhnemiş bir imparatorlukta büyük bir sadeleşme sağlamış, aydınlara ve topluma yön göstermişti.

Osmanlı ya seküler bir kamu düzeni oluşturarak Hıristiyan halkları da içerecek şekilde çok dinli ve çok milliyetli bir imparatorluk olarak birliğini koruyacak ya da Müslüman halklardan oluşan bir din devletine evrilerek "Doğu"ya çekilecek veya imparatorluğun kurucu unsuru Türklere yaslanarak aydınlanmacı bir atılımla modern bir ulus kuracaktı (Bkz. Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ötüken Neşriyat, 2016, İstanbul).

Türkiye yüz yılı aşkın bir süre sonra yine benzer bir kavşakta duruyor. Somut durumdan yola çıkarsak eğer, Türkiye'nin önünde bugün üç yol bulunuyor; İslamo-faşizm, cumhuriyetçi restorasyon ve devrimci cumhuriyet... Şimdi bu üç yola sırasıyla bakalım.

7.3.1. Birinci Yol: İslamo-Faşizm

Aynı zamanda yakın bir tehdit de olan birincisi; daha önceki çağın değerler dünyasından beslenen, modernleşme dinamiğine direnen Osmanlı gericiliğinin devamı sayabileceğimiz İslamcı yoldur. Bu yol, İslamın şeriatı ile Osmanlı-Türk aydınlanmasının başlangıç varsayımları ve cumhuriyetin kuruluş ilkeleri arasında bir ortalama almayı hedefliyor.

Bu yaklaşım, kamusal yaşamın akıl ve bilimden çok, görece yumuşatılmış şeriat kuralları tarafından düzenlendiği, içine kapalı ve totaliter bir ülke demektir. Türkiye 12 Eylül 2010 referandumundan itibaren bu yola girmiş bulunuyor. Birinci Cumhuriyet'in tasfiye edildiği bir rejimdir. Seçim sandığının biçimsel olarak korunduğu bir hurma cumhuriyetidir.

Bu yol, siyasal İslamın kayıtsız şartsız egemen olduğu, laikliğin bütünüyle tasfiye edildiği, devletin ve toplumsal yaşamın Sünni İslamın şeriatı ya da Emevi ideolojisi tarafından belirlendiği daha karanlık bir yola da açılabilir. Aklın ve bilimin dışlandığı, inanç merkezli bilgi anlayışının egemen olduğu bir toplumsal ve siyasal düzendir. Modern dünyadan kopan, ulemanın ve dinci sermayenin totaliter diktatörlüğüdür. İslamo-faşist bir rejimdir.

Ancak, Türkiye'nin sosyolojik yapısı, tarihsel birikimi, inanç haritası ve kültürel dokusu itibarıyla içine sığamayacağı ya da sığmakta çok zorlanacağı tek yol da budur. O nedenle toplumsal barışın bozulacağı, acılı, çatışmalı ve maliyeti en yüksek yoldur. Ancak, yakın tehdit oluşturan ve ciddi bir mesafe alınan bu yol en güçlü seçeneklerden biridir. Bu yol, Osmanlı-Türk modernleşmesi ve aydınlanmasına karşı gelişen yüz yıllık bir gerici direnişe ve karşı-devrim hareketine yaslanmaktadır. Ülkeyi ve toplumu iç savaşa sürükleme potansiyelini içinde taşır. Yeni Gladyo diyebileceğimiz paramiliter SADAT gibi yapılanmalar bu amaca hizmet etmektedir.

7.3.2. İkinci Yol: Restorasyon

En güçlü seçenek olan bu yol, 1908 ve 1923 devrimlerini kendi temelleri üzerinde yeniden üretecek cumhuriyetçi bir restorasyon yoludur. Modernleşmeci ve aydınlanmacı, aklı ve bilimi yeniden toplumsal ve siyasal yaşamı düzenleyen eksen olarak

belirleyen yoldur. Batıcı büyük sermayenin (İstanbul burjuvazisi) de son dönemdeki çıkışlarıyla bu yolu desteklediği anlaşılıyor. En güçlü seçenek gibi duran bu yol, sanıların aksine zor ve çatışmalı bir çizgide ilerleyecektir.

Çünkü ikinci yol, devrimci niteliklerini az da olsa koruyan bir burjuva sınıfının varlığını gerektirir. Ancak, 21. yüzyılda böyle bir sınıf, devrimci niteliklerini koruyan bir burjuva hareketi pek yoktur. Daha çok seküler değerlerin ve yaşam alanlarının korunmasını isteyen, ancak gerektiğinde bir önceki çağın egemen sınıfları ve değerleriyle de uzlaşan bir burjuva sınıfı söz konusudur. Bu sınıf esas olarak kapitalist sistemin istikrarından başka bir kaygıya sahip değildir. Bu sınıfın modernist talepleri bile söz konusu kaygıya dayalıdır.

Türkiye'nin ikinci yola girmesini güçlendiren etkenlerden biri de, Batıcı burjuvaziye rağmen, toplumun güçlü bir şekilde bu tercihe yönelmesi olacaktır. Bu olasılık giderek güçlenmektedir. Bu yol; demokratik de olsa burjuva cumhuriyetinin sınırlarını aşacak, toplumcu ve devrimci bir seçeneğin oluşturulamadığı koşullarda, ülke solunun önemli bölümünü de bir siyasal vakum gibi içine çekecektir.

7.3.3. Üçüncü Yol: Devrimci Cumhuriyet

Eşitlikçi, aydınlanmacı, demokratik, laik bir devrimci cumhuriyet seçeneği üçüncü ve toplumsal kurtuluşu sağlayacak tek yoldur. Gericilikle yüz yıllık tarihsel hesaplaşmayı kesin şekilde tamamlayacak ve burjuva cumhuriyetini aşacak biricik yoldur. Başka bir yaklaşımla, yüz yıllık aydınlanma ve modernleşme sürecini, Türkiye ilericiliğini bütün mantıksal sonuçlarına ulaştıracak seçenektir.

Bu yolu açacak strateji, Türkiye gericiliği ile tarihsel hesaplaşmayı tamamlamayı ve bu hesabı kapatmayı sağlayacak devrimci bir geçiş siyasetidir. Bunun için, Türkiye'nin ilerici, aydınlanmacı ve laik damarıyla buluşan, tarihindeki bütün devrimci birikimini içeren, 1908 Devrimi'ni ve 1923 Cumhuriyet atılımını kendi projesinin ve tarihinin bir parçası haline getirerek aşan bir perspektife ve programa ihtiyaç vardır. Bugün, 2023 Türkiyesi itibarıyla girilme olasılığı en düşük yoldur. Ama şimdilik!

Türkiye'nin önünde -zayıf da olsa- başka bir alternatif daha var. Ülkenin aydınlanmacı, cumhuriyetçi ve sol güçlerinin geniş ittifakına dayanan halkçı, laik ve kamucu bir siyasal programa sahip güçlerin gerçekleştireceği ilerici atılım. Kürt sorununu da çözecek olan böyle bir tarihsel atılım için, eğer oyun iyi kurulabilir, uygun siyasal ittifaklar ve taktikler geliştirilebilirse, Türkiye'nin ilerici güçlerinin önünde, böyle bir fırsat da bulunuyor. Elbette gerçek bir üçüncü yoldan söz ediyorum. Ancak, "hem çamurda oynayıp hem de cicilerim kirlenmesin demek" siyasal bir korkaklıktan başka şey değildir. Devrimcilik "kirlenmeyi" göze almaktır.

7.4. İslamo-Faşizmin Kitle Temeli

İslamcı faşizmin bütün diktatörlüklerden temel bir farkı bulunmaktadır. Bu fark, belli bir toplumsal temele, görece geniş sayılabilecek bir kitle desteğine sahip olmasıdır. Toplumun çok geniş bir kesiminin ortak kabullerini, dini inançlarını etkin bir ideolojik araç olarak kullanmasıdır. Bu yanıyla İspanyol faşizmine, falanjist harekete benzemektedir.

Siyasal İslamcı AKP'nin ülkeye nasıl el koyduğunu anlamak için, seçmen davranışlarını belirleyen temel etkenin değişimine de bakmakta büyük yarar var. Bu ülkede ABD ve NATO desteği ve yönlendirmesiyle son 70 yıldır izlenen dinselleştirme siyaseti; Cumhuriyetin modern, aydınlanmacı ve ilerici değerlerinin adım adım tasfiye edilmesi, insanların sınıfsal konumları ile siyasal tercihleri arasındaki pozitif ilişkiyi kopardı. Yani insanlar, sosyal/sınıfsal konumlarından hareketle ve bilinçleriyle değil, inançlarıyla oy kullanır hale getirildi. İnsanların sosyo-ekonomik konumlarıyla seçmen davranışları arasında negatif bir ilişki oluştu.

Sırf alnı secde görüyor diye kendi cellatlarına oy veren bir seçmen kitlesi oluşturuldu. Siyasal tercihi belirleyen temel etken din, geleneksel kültür ve etnik duyarlılıklar oldu. Sonuçta yoksullar, kendilerini ezen efendilerinin arkasından gitmeye başladı. Giderek toplumsallaşan gönüllü bir kulluk yaratıldı. Aklı ve vicdanı özgürleşmemiş veya teslim alınmış kölelerin önüne sandık konulunca, onlar da kaçınılmaz olarak efendilerini seçti.

Anımsayalım; AKP iktidara geldikten sonra seçim kampanyalarını genel olarak ekonomik-sınıfsal talepler etrafında değil, daha çok kültürel değerler ve ideolojik talepler zemininde yürüttü. Dolayısıyla 2023 Türkiye'sinin içinden geçtiği büyük ekonomik krize, yoksullaşmanın derinleşmesine, insan onurunu ayaklar altına alan sefalete karşın Erdoğan-AKP iktidarının oy oranı, yaklaşık olarak yüzde 30 seviyesini (bazen biraz altında bazen de çok az üzerinde olsa da) koruyor. Bu durum gerçekten büyük bir şaşkınlık yaratıyor.

Oysa nedeni basit; iktidarları her zaman tencere-mutfak metaforuyla ifade edilen yoksulluk, ekonomik krizler, hayat pahalılığı vb. gibi gelişmeler değiştirmez. Bazen süreç tersine işler ve daha baskıcı ve faşizan yönetimlerle sonuçlanır. Çünkü, toplumlar krizlere ilerici ve devrimci çözümler üretemez ise süreç daha koyu bir gericilikle sonuçlanabilir. Toplumlar, "gerici/faşist çözüme" razı olur ya da ikna edilir.

Kitabın kaleme alındığı yıl itibarıyla söylersem; son 20 yıldır Türkiye'de de siyasal ve toplumsal süreçler böyle işledi. Çünkü, ortada esas olarak bir rejim tartışması vardı ve siyasete rejimi değiştirme iddiasıyla giren AKP, seçim kampanyasını da din, kutsal dava, milletin değerleri gibi temalar etrafında yürüttü. Bunun karşısında liberalizmin etkisi altındaki sol ve ilerici güçler ise ideolojik bir dağınıklık içinde ve bir yenilgi psikolojisiyle yer aldı. Daha çok ekonomik ve sendikal taleplerle sınırlandırılmış bir mücadele çizgisi izledi.

Daha önemlisi, solun bir kesimi, saldırılarını laiklik, cumhuriyet ve aydınlanmanın kazanımları gibi ideolojik ve kültürel bir alanda geliştiren İslamcı hareketin karşısında değil, yanında yer almak gibi büyük bir siyasi ahmaklık içine düştü. Liberal entelijansiya, bütün muhalefet alanını ve ilerici değerleri çürüttü. Cumhuriyetçileri ve solu pasifize etti. Sonuç olarak, kurtulmaya çalıştığımız dinci-faşizan cehennemin yollarını döşendi.

Muhalefet ve sol, mücadelenin ideolojik ve kültürel bir alanda geliştiğini yeterince göremedi. Dolayısıyla, seçim dönemlerinde "fakirlik edebiyatı" üzerinden geliştirilen ve ekonomik talepler ekseninde kampanyalar yürüttü. Ne cumhuriyet ne de laiklik etkin bir şekilde savunuldu. Toplumun AKP'ye oy vermeyen yüzde 50'yi aşkın kesiminin aydınlanma değerleri

etrafında birleştirilmesi için etkili hiçbir girişimde bulunulmadı. Oysa bunu yapmak için bütün şartlar bulunuyordu, dahası bu koşullar olgunlaşmıştı. Yapılamadı ve ideolojik-kültürel mücadele alanı boşaltıldı.

Ancak toplum bu gericileşmeye ve Ergin Yıldızoğlu'nun kavramıyla ifade edersek, "süreç içinde faşizme" kendiliğinden direndi. Milliyetçi ve faşist partileri de yanına alan İslamcı iktidar, kontrol ettiği kamu gücünü sınırsız şekilde kullanmasına ve ölçüsüz bir baskı uygulamasına karşın toplumun yarısından fazlası bu girişime, yani dinci faşist bir rejim kurma operasyonuna karşı koydu. Teslim olmadı.

Buna karşılık AKP, 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin yarattığı kaos ortamından da yararlanarak toplumu dönüştürme ve sokağı terörize etme siyasetini derinleştirerek sürdürdü. İktidar imkânlarını kullanarak örgütlediği yasadışı çeteler ve SADAT gibi "Savunma ve danışmanlık" şirketleri üzerinden geliştirilen sivil milis örgütlenmeleri aracılığıyla muhalif toplum kesimlerini tehdit etmeye başladı. Bu tehdit karşısında sürekli geri çekilen, pasifist bir tutum takınan muhalefet anlayışı, topluma güven veremezdi. Bu tutumun bir özgüven yıkımına yol açması kaçınılmazdı. Nitekim, uzun süre öyle de oldu!

AKP'nin toplumda yarattığı korku ve umutsuzluk iklimi, muhalefet güçlerinin bu siyasal atmosferi değiştirme konusundaki beceriksizliği ve tereddütleriyle birleşince, gerici hareketin kendisini olduğundan daha güçlü gösterdiği bir tablo oluştu. Ülkede, eğer Mahir Çayan'ın özgün kavramıyla ifade edersek, bir tür "suni denge" ortamı oluştu. Aslında siyasal, toplumsal ve kültürel temelleri sağlam olmayan, son derece güçsüz olan iktidar, kitle iletişim araçlarının da etkin şekilde kullanılmasıyla olduğundan daha güçlü gösterildi. Korku ve kötülük giderek yayıldı, toplumsallaştı.

Çetelerin kol gezdiği, düzenin mafyalaştığı, yasaların askıya alındığı, kuralsızlığın hüküm sürdüğü, adalete inancın kalmadığı bir ülke ortaya çıktı. Liberallerin paha biçilmez desteğiyle gelişen bir umut krizi, yenilmişlik duygusu ve korku atmosferi bütün toplumu içine aldı. Eski çürüyor, ama yeni olan doğamıyordu; dönem canavarların zamanıydı.

İşte bu dönemin artık sonuna gelindi. Cumhuriyeti imha eden İslamcı hareket, yerine yeni bir rejim ve düzen kuramadı. Buna görgüsü, bilgisi, birikimi, insan kaynakları, geleneği, ideolojik donanımı, müktesebatı yetmedi. AKP'yi iktidara getiren bütün iç ve dış dinamikler değişti.

Tabloyu kabaca şöyle özetleyebiliriz; sadece geniş halk kesimleri, emekçiler, sol ve cumhuriyetçiler için değil, hemen her kesimde "bu kadar yeter" duygusu yerleşmeye başladı. Büyük sermaye ve Batılı güç merkezleri için de durum pek farklı değil. Belli ki, Batı ve sermaye bütün kirli işlerini gördürdüğü ve artık işine yaramayan, dahası kendileri için bir istikrarsızlık kaynağı oluşturan İslamcı iktidar ile daha fazla gitmek istemiyor. Ancak, sermayenin ve Batı'nın iktidara taşıdığı İslamcılar da ele geçirdikleri gücü bırakmak niyetinde değil. Çünkü, rejim değişikliğini tamamlamak ve geleceklerini garantilemek istiyorlar. Bugün yaşanan şiddetli siyasal gerilimin temelinde bu durum yatıyor.

İslamcı hareket, düşük yoğunluklu da olsa bir dinci-faşist ya da faşizan rejimin kuruluş sürecini tamamlamak istiyor. Bu amaçla iktidarı kaybetmemek için her şeyi yapacağı anlaşılıyor. Bu bağlamda, 2023 seçimleri ülkenin kaderinin yeniden belirleneceği kritik bir eşik özelliği kazanıyor.

Seçimlere doğru giderken yapılması gereken şey; topluma güven vermek ve AKP iktidarının yıkılabileceğini göstermektir. Umut krizini aşmaktır. Bu amaçla, "ideolojik saflığı" korumak gibi bir kaygıyla hareket etmek yerine, dönemin maddesine ve ruhuna uygun bir mücadele çizgisi geliştirmektir. İyiliği ve cesareti örgütleyip toplumsallaştırmaktır. Yakın ve vahim tehlikeyi yenilgiye uğratacak bir siyasal taktik izlemektir. Küçük hesapları bir yana bırakarak, İslamcı-faşist cephenin karşısına, yaşam içinde geliştirilecek bir "halk ittifakı" ve demokratik blokla çıkmayı başarmaktır. Bunu başarmak, 14 Mayıs seçimlerinden sonrasını da ilerici ve demokratik kesimler bakımından güvence altına almak demektir.

Türkiye'nin önünde fazla yol yok; Cumhuriyetin onarıldığı bir restorasyon dönemi ya da siyasal İslamcıların ülkeyi sürükleyecekleri dinci faşist bir totaliter rejim.. İkilem budur! Ancak, bu ikilem, bizim "Erdoğan gitsin de ne olursa olsun" diyebileceğimiz bir kavşak da değildir. Sorun biraz daha karmaşıktır.

Türkiye'nin demokratik ve ilerici güçleri, ölüm gösterilerek sıtmaya razı edilmeye çalışılmaktadır.

7.5. İktidar Daralması

Erdoğan-AKP iktidarının dinci ideolojik programını yaşama geçirmeye yönelmesiyle birlikte, sosyal tabanı ve siyasal bileşimi de daralmaya başladı. Çünkü farklı sınıflar arasında uzlaşmaya dayalı olan devleti, dar bir ideolojik (dinci) anlayışa göre yeniden şekillendirme çabası, toplumu bir arada tutan bütün dengeleri bozdu.

Ortak zeminleri imha etti. Dizginsiz bir kadrolaşma, kurumların içini boşaltma ve büyük bir hırsla devleti ele geçirme anlayışı, devleti -neredeyse kâğıt üstünde bile- herkese ait olmaktan çıkardı. Özellikle 15 Temmuz Darbe Girişimi'ni tamamlayan 20 Temmuz 2016 darbesinden sonra, zaten içi büyük ölçüde boşaltılmış olan Cumhuriyetin bütün temel kurumları çökertildi. Maraş-Antakya depreminde ortaya çıkan yardım, arama ve kurtarma çalışmalarındaki beceriksizlik, ayrımcılık, koordinasyonsuzluk ve sonuçtaki büyük başarısızlık bu durumun bir sonucudur.

Bu tablo, İslamo-faşist hareketin ve iktidarın hem en büyük gücünü hem de en zayıf yanını oluşturuyor. Erdoğan iktidarı, dar bir kliğin dışında sadece toplumsal tabanına dayanıyor. AKP ve siyasal İslamcı hareketi iktidara getiren büyük iç ve dış dinamiklerin değiştiği gözleniyor. Kapitalizm koşulları altında bir siyasal gücü iktidarda tutacak "elitler mutabakatı" da bozulmuş durumda.

AKP iktidarı sadece, servetten daha çok pay almaya çalışan açgözlü ve yağmacı yeni bir tacir sınıfı ile çeşitli yollarla oyunu aldığı ve her an bu tercihini değiştirebilecek bir seçmen çevresinin desteğine dayanıyor. Sadece militan bir siyasal İslamcı çekirdeğin verdiği destek ise tek kararlı kesimi oluşturuyor.

İktidar bileşiminde ve dayanaklarında meydana gelen böyle sert bir daralma ile sadece dinci bir parti değil, hiçbir siyasal güç iktidarda kalamaz. Bu nedenle Erdoğan-AKP iktidarı, giderek daha fazla zor araçlarına, polis-adliye gücüne başvuruyor. Çünkü AKP artık toplumdan yeni bir siyasal rıza/onay üretmekte zorlanıyor. Diğer taraftan AKP, Cumhuriyeti yıktı ama yerine

kendi rejimini, düşük yoğunluklu da olsa bir şeriat düzenini kuramadı. Şimdi onu yapmaya, bu amaçla son seçimi almaya çalışıyor. O nedenle Erdoğan-AKP yönetimi her geçen gün daha belirgin şekilde dar bir kliğin, İslamcı-muhafazakâr oligarşinin iktidarı haline geliyor.

Bu anlamda karşımızda kötülüğü siyasallaştıran, toplumsallaştıran ve örgütleyen çok tehlikeli bir mezhepçi/dinci faşizan klik bulunuyor. Bu unutulmamalıdır. Son krizle birlikte, İslamcı AKP ve müttefiki faşistlerin ülkeye bir daha el koymasına izin verilmemelidir. Yıkıcı da olsa bir deprem krizini bile yönetemeyen Erdoğan-AKP iktidarını silkelemek, bu sorumluluktan kaçmasına izin vermemek gereklidir.

Ağır bir yenilgiye doğru sürüklenen İslamcı hareketin tutunmaya çalıştığı son iktidar sütunları da gürültüyle çöküyor. Ancak, bu tablo AKP'nin ve ortağı MHP'nin iktidarı direnmeden terk edip muhalefete bırakacağı anlamına gelmiyor. Tam tersi olacaktır. İktidar, eline geçirdiği devlet gücünü bırakmamak için elinden gelen her şeyi yapacaktır. Durumun farkında olan iktidar toparlanmaya ve inisiyatifi yeniden ele geçirmeye, yeni bir algı operasyonu ve psikolojik harp hazırlığı yapmaya, bu bağlamda bağımsız medyayı susturmaya yönelik adımlar atmaya çalışıyor. Bu nedenle, ilk görev olarak AKP'nin ve dinci-faşizan blokun toparlanmasına izin verilmemelidir.

Eğer Erdoğan-AKP iktidarı, seçimleri kaybedeceğini görürse, hiç kuşku yok ki, bu sonuçtan kaçmak için her yolu deneyecektir. İlk deneyeceği yöntem ise Yüksek Seçim Kurulu dahil, seçim kurulları marifetiyle, sandık sonuçlarını değiştirmek, halkın ortaya çıkacak iradesini çalma girişimi olacaktır. Siyasal İslamcılar için "milli irade" kendi dar ideolojik programlarını desteklemek için verilen oylardan ibarettir. Gerisinin bir önemi ve değeri yoktur. Milletin geriye kalanı, zorla ya da rızayla "hak yoluna sokulmayı bekleyen" günahkârlardan oluşur, o kadar.

Israrla vurguladık; AKP klasik bir muhafazakâr ya da merkez sağ bir parti değildir. Cumhuriyeti yıkmayı hedefleyen siyasal İslamcı ve faşizan hareketin ülkeye el koymuş örgütlü bir ifadesidir. Bu nedenle rejim değişikliğini sonuna kadar zorlamadan, "kutlu dava" dedikleri hedefe bu kadar yaklaşmışken bir dizi hamle yapmadan geri çekilmeyecekleri kesindir. Ancak, tablo

açık; ortada her tarafı dökülen, rüküş bir siyasal İslamcı yapılanma var. Ancak, tam da bu nedenle, saldırgan olabilecek ve kötülük yapmaktan kaçınmayacak bir güç bu. Dolayısıyla işi hafife almadan, bütün demokratik ve ilerici güçleri birleştirerek dikkatle, kararlılıkla ve cesaretle mücadele edilmesi gerekiyor.

Eğer, Erdoğan-AKP yönetimi kaybettiği halde direnmeye yönelirse, hiç kuşkusuz ülkenin, sonuçları önceden kestirilemeyecek bir kaos ortamına sürükleneceği açıktır. Ancak, seçimi kaybeden bir iktidarın sanıldığı gibi etkili bir direnme gücü de olamaz. Kaybedenler için hayatını ve geleceğini ortaya koyacak pek az kişi olacaktır.

8. BÖLÜM

İSLAMO-FAŞİZMİN EKONOMİ POLİTİĞİ

Türkiye'de 20 yıldan fazla süren siyasal İslamcı iktidarın iktisadi temellerinin analizi bizi aynı zamanda İslamo-faşist bir totaliter rejimin sınıfsal dinamiklerini de anlamaya götürecektir.

AKP'nin Büyük Ortadoğu Projesi'nde sıradan bir rolü yoktu. Esas çocuklardan, yani baş oyunculardan biriydi. Emperyalizmle işbirliği yaparak iktidar olunacağını gören, güçlenip devleti bütünüyle ele geçirene kadar emperyalizme hizmet etmek gerektiğini düşünen bütün siyasal İslamcı hareketler gibi, AKP de başlangıçta Batılı güç odaklarının bütün kirli işlerini kayıtsız şartsız yerine getirdi. AKP sadece emperyalizme hizmet sunmadı, Türkiye büyük sermayesinin de bütün şaibeli, hatta yasadışı sorunlarını çözen, başka bir ifadeyle onların da "kirli işlerini" halleden bir iktidar pratiği sergiledi. Batıcı ya da cumhuriyetçi burjuvaziye de ülkenin yağmasından payını cömertçe dağıttı. Çünkü, AKP ve İslamcı hareketin bütün derdi, sistemin egemen güçlerine güven vermek ve onları "ürkütmemek" üzerine kurulmuştu.

Dolayısıyla, AKP iktidarının ilk iki döneminde (özellikle 2003-2008 ve 2008-2013'e kadar olan dönem) iç ve dış politikasının esasını, küresel sermayeye ve Türkiye büyük burjuvazisine hizmet oluşturdu. AKP elbette sadece bu işi yapmadı, nihai hedefe ulaşmak için stratejik bir hazırlık dönemiydi. Devleti ele geçirmek ve rejimi değiştirmek için yürütülen sinsi bir güç biriktirme ve "altın vuruşu" yapmak için paha biçilemez bir zaman yarattıkları dönemdi.

Türk burjuvazisi, küçük ve dönemsel çıkarları için, kirli işlerini gören siyasal İslamcı AKP iktidarına göz yumdu. Kendi

cumhuriyetine ihanet etti. Türk burjuvazisi ve asker-sivil bürokrasisi, gündelik çıkarlar ve sol korkusu yüzünden kendi Cumhuriyetini, onun değerlerini ve ilerici kazanımlarını, deyim uygunsa, sahiplenilmeyen bir çocuk/bebek gibi cami avlusunda terk etti. İşte o cumhuriyeti, cumadan çıkan cemaat (hadi cemaatin bir kesimi diyelim) boğazladı. Ülkenin feda edilme hikâyesi ve dramı basitçe bundan ibarettir.

İlk kez Amerikan dış politika yapıcısı yayın organlarından biri olan *Joint Force Quarterly* dergisinde 1995 yılında yayımlanan ve orijinal adı, "The Greater Middle East Project" olan, Büyük/Geniş Ortadoğu Projesi, AKP iktidarı için bir yandan kendisine biçilen rolü oynama fırsatı yaratıyor, diğer yandan da Cumhuriyetin geleneksel dış politika anlayışından uzaklaşarak, 'Yeni Osmanlıcı' tutumu öne çıkarması için bir olanak sunuyordu. AKP iktidara gelir gelmez bu projenin üstüne atlayacak, ayağına gelen fırsatı sonuna kadar kullanacaktı. Bu anlamda, AKP iktidarıyla birlikte bölgede saldırgan, müdahaleci, yayılmacı ve alt emperyalist bir dış siyaset anlayışı devlete egemen olacaktı. Suriye, Libya, Filistin ve Mısır siyasetleri bu anlayışın birer sonucuydu.

Gazeteci ve iktisatçı Dr. Cüneyt Akman bu durumu şöyle anlatıyor:

"AKP'nin iç ve dış politikaları özellikle başlarda sadece emperyalist çevrelerin değil, onlarla pek sıcak ilişkiler içindeki Türkiye egemen sınıflarının da politikalarıydı. Sonrası ise hem bu politikaların devamı hem de bu politikaların kaçınılmaz olarak çığırından çıkmasıydı" (Cüneyt Akman, 2018: 120. *Kahrolsun İstibdat Yaşasın Hürriyet*, Tekin Yayınevi, İstanbul).

Ancak, amacına ulaşsa da ulaşmasa da, emperyalizmin ve büyük sermayenin "kirli işlerini görmek" dışında, siyasal İslamo-faşizme evrilen siyasal İslamcı iktidarın kendine özgü bir ekonomi politikası var. Bu ekonomi politikanın esasını kurduğu düzenin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik bir servet ve sermaye transferi yoluyla, kendisini destekleyecek yeni bir zenginler sınıfı yaratmak oluşturuyor.

Bunu sağlamanın yöntemi de esas olarak ulusal zenginliklerin ve kamu varlıklarının yağmalanmasına dayalı bir politikadır. Yolsuzluk ekonomisidir, kuralları olmayan bir vahşi ve vurguncu piyasa ekonomisidir. Bu ekonominin en önemli araçlarından

biri ise kamu ihaleleridir. Siyasal İslamcı iktidarın yeni bir zenginler sınıfı yaratmaya çalışmasının altında hem Cumhuriyet burjuvazisine hem de Batıya duyduğu güvensizlik yatar. Çünkü, emperyalizmin ve büyük sermayenin kirli işlerini görüp görevini tamamlayınca bir kenara atılabileceğinden korkar.

İslamcı hareket kendi dar ideolojik programını uygulamaya, bir şeriat düzeni ve İslamo-faşist rejim yaratmaya yöneldikçe sınıfsal dayanakları da ister istemez daralacaktır. Bu ilişkide "ahlaksız" bir zımni anlaşma vardır; kabaca "ben senin kirli işlerini halledeyim, sen de benim siyasal ve toplumsal hegemonyamı sağlamlaştırmak için attığım ideolojik adımlara, siyasal ve kurumsal düzenlemelere karışma" diye özetlenebilecek bir tutumdur. Ahlaksız teklif budur.

Bunun en somut ifadesini de Erdoğan OHAL-grev ilişkisiyle açıklamıştır: "OHAL'i biz iş dünyamız daha rahat çalışsın diye yapıyoruz. Grev tehdidi olan yere biz OHAL'den istifade ederek anında müdahale ediyoruz" (cumhuriyet.com.tr, "Erdoğan'dan itiraf: OHAL'den istifade ederek grevlere anında müdahale ediyoruz", 12.7.2017)

8.1. Muhafazakâr-Lümpen Burjuvazi

İslamcı hareketin kamu mallarını ve ulusal zenginlikleri yağmalamasının ideolojik ve ahlaki arka planı da tipik bir siyasal İslamcı yaklaşımla örülür. Öncelikle Türkiye bir İslam ülkesi değil, bir "darü'l-harp ülkesi" yani şeriatın ya da aynı anlama gelmek üzere "Allah'ın düzeni" dedikleri dinci rejimin hâkim kılınması için savaştıkları kâfirlerin ülkesi ve devletidir. Dolayısıyla, bu kutsal amaca ulaşmak için verdikleri mücadelede, -ki bu mücadeleyi de cihat diye nitelendirirler- her yol mubahtır. Bu tutum, siyasal İslamcıların tipik tarz-ı siyasetidir, yani iktidar stratejisinin temelini oluşturan yaklaşımdır.

Bu siyaset tarzının ve tarihsel bir çarpıtmayla adını verdikleri mücadelenin en önemli yöntemlerinden birini de "takiyye" yani, kutsal amaç ya da girilen bir mücadeleyi kazanmak için yalan, hile, pusu kurmak, siyasal sahtekârlık dahil her yöntemi kullanmaktır. Bu mücadele ve savaş anlayışının sonuçlarından biri de, cihat ettikleri için "kılıç hakkı" dedikleri yağmalamadır. Öyle ki, "kâfirlerin devleti" dedikleri Cumhuriyetin biriktirdiklerini,

belli sınırlara kadar (bu sınırı genellikle sultan, emir, lider belirler) yağmalamayı bir hak olarak görürler. Yolsuzluk, rüşvet, haksız kazanç, eğer "cihat" içinse sorun yoktur. O nedenle, 17-25 Aralık 2013 tarihinde bir yolsuzluk operasyonu nedeniyle gözaltına alınan bir banka genel müdürü, evindeki ayakkabı kutusundan çıkan milyonlarca doları, "imam hatip parası" yani "cihat için harcanacak" diyerek savundu ve beraat etti. Dahası bu para faizi ile kendisine iade edildi.

Dolayısıyla, siyasal İslamcılar, ele geçirdikleri Cumhuriyet devletinin malını, mülkünü, birikimini yağmalamayı "şeriatın gereği" saymak esasına dayalı bir ideolojik arka plan kurdular. Bu siyaset yağmacı bir lümpen burjuvazi, muhafazakâr ve dinci bir yeni zenginler sınıfı yarattı. Yeni zenginleşen bu sınıfın en önemli bölümünü ise İslamcı hareketten gelen siyasi kadrolar ve yöneticiler oluşturacaktı. İşte İslamo-faşist bir rejimin sürdürülebilirliğini sağlayacak ya da böyle bir rejimin dayanacağı sınıfı esas olarak bu lümpen burjuvazinin oluşturabileceği hesaplanıyordu. AKP liderliğinin iktidar stratejisinin en önemli bölümünü oluşturan İslamcı ekonomi politikayı bu yaklaşım oluşturuyordu. Siyasal İslamcılık, bir sermaye birikim/ biriktirme modeli haline gelmişti.

Kamuoyunca "Beşli Çete" diye kodlanan, -gerçekte sayıları çok daha fazla- yeni zenginler sınıfının mensupları, AKP iktidarında yaklaşık 500 milyar doların üzerinde kamu ihalesi aldı. Bu paraya, özelleştirmeler yoluyla aktarılan sermaye dahil değil. CHP lideri ve Millet İttifakı'nın cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nun, 14 Mayıs seçim kampanyası sırasında kamudan çalındığını ileri sürdüğü ve geri alacağını ilan ettiği 418 milyar dolar, işte bu paradır. Bu düzeyde bir para, dünyanın her yerinde çok yüksek bir mali değerdir (Konu için Bkz. Ali Mahir Başarır: *Beşli Çete*, Kırmızı Kedi Yayınları, 2022, İstanbul).

İslamcı iktidarın, zamana yayarak, yavaş yavaş ve sinsice izlediği bu kendine bağlı bir zenginler sınıfı yaratma ve bu sınıf üzerinden rejim değişikliğinin finansmanını sağlama siyaseti ister istemek bir rahatsızlık da yaratacaktı. Bu siyaset ve uygulama, kaçınılmaz olarak geleneksel ve yerleşik sermaye kesimlerini, Cumhuriyet burjuvazisinin iş alanlarını daraltacaktı. Öyle de oldu. Çünkü kayırma, ayrımcılık, haksız rekabet, siyaseten

zenginleşme, Batıcı Cumhuriyet burjuvazisinin yaşam tarzına yönelik sınırlayıcı düzenlemeler, hatta bu yaşam tarzına ilişkin giderek büyüyen kuşatıcı tehdit, ister istemez tepkiye yol açacaktı.

Batılı emperyalist odaklar için de aynı şey geçerliydi. Belli bir güce ulaştıktan ve devlete hâkim olduktan sonra nasıl bir siyaset izleyeceği öngörülemeyen ve kontrolden çıkacak bir İslamcı iktidar sorunlar yaratabilirdi. Nitekim yarattı da. Bu iktidar, bir alt emperyalist güç olarak –Yeni Osmanlıcılık esas olarak bu tutumun ideolojisiydi– bölgesel sömürüden ve yağmadan daha çok pay isteyecekti. Bu amaçla, Doğu'ya yaklaşan siyasetler izlemekten, örneğin Rusya, Çin ve Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ile ilişkilerini geliştirmekten kaçınmayacaktı. NATO dışında seçenekler aramanın, Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi almaya kalkmanın anlamı buydu.

Yukarıda anlatılan İslamcı iktidar pratiği ve ekonomi politikası, fantastik bir Ortaçağ hikâyesi gibi görülebilir. İnanılması gerçekten de zor bir tablodur. Ancak unutulmasın ki, siyasal İslamcılık ve İslamo-faşizm, bir hareket ve bir ideolojik anlayış olarak, kutsal bir dine ve amaca (kutlu dava) sahip oldukları için, bir ahlaka ihtiyaçlarının olmadığını düşünenlerin yarattığı oluşumdur. Öyle ki, yaklaşık 21 yıllık AKP iktidarının sonunda, yani 2023 yılının başında Türkiye; bu yağma ve ganimet anlayışının sonucunda neredeyse bütün ulusal birikimi ve zenginlikleri talan edilmiş, kamu ekonomisi çökmüş, yıllık enflasyonu yüzde 150'nin üzerine çıkmış, hazinesi boşalmış, borcu 500 milyar doları aşmış, gelir adaletsizliği ve yoksulluğu derinleşmiş, küresel parametrelere göre statüsü düşmüş bir ülke haline geldi.

Bu bölümün, konuyu daha derinleştireceğimiz ve referanslarla destekleyeceğimiz aşağıdaki alt bölümlerini; yukarıda çizdiğimiz ideolojik arka planı akılda tutarak okumanızda ve tabloya çizdiğimiz perspektiften bakmanızda yarar var.

8.2. İslamcı Faşizmin İki Gözde Sektörü

Türkiye'nin, tarih içinde kırılmalara uğrasa da, ulaştığı ekonomik gelişkinlik düzeyi, orta derecede gelişmişlik sınırlarını zorluyordu. Cumhuriyet ekonomisi, 2000'lere gelindiğinde, Arap ülkeleri gibi petrol ve doğalgaz zengini olmadığı halde,

İslam dünyasının en gelişkin ekonomisini, en zengin insan kaynaklarını ve en ileri ülkesini yaratmıştı. Türkiye "Gelişmiş 20" ülke arasında 17'nci sıraya kadar yükselmişti. Türkiye kuşkusuz bir ileri sanayi ülkesi değildi ama sanayileşmiş bir ülkeydi. Diğer bir anlatımla, sanayileşmiş bir toplumdu. Geç sanayileşen bütün ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de ileri teknolojiye dayalı üretim güçleri ve üretim ilişkileri ile daha geri üretim tarzları iç içe geçmiş durumdaydı.

Diğer taraftan, geleneksel kültürel doku çözülürken, buna tepki olarak toplumun daha az eğitimli, büyük kentlere savrulmuş, tutunmaya çalışan en geri kesimlerinde bir direnme refleksi gelişiyordu. İşte geleneksel toplumsal ve kültürel ilişkilerde ve kurumlarda meydana gelen bu çözülmenin yarattığı toplumsal anksiyete, bir tepki olarak muhafazakâr ve İslamcı eğilimleri güçlendiren sonuçlara yol açıyordu. Siyasal İslamcılığın Türkiye'de yükselmesinde, sözünü ettiğimiz geleneksel ilişkilerin hızla çözülmesi ve bu çözülmenin yarattığı savrulma, göç, tutunma kaygısı ve savunma içgüdüsü gibi etkenler önemli bir rol oynayacaktı. İnsanlar, en kolay ulaşacakları, tanıdıkları ve genel kabul gören bir ideolojiye, dine sarılarak, dahası onun siyasal yorumlarını alarak kendilerini korumaya çalışacaklardı. Bu çaba onları daha da geriye çekecek ve bir kısır döngü oluşacaktı.

Türkiye, 2000'ler dünyasına sanayileşmiş bütün toplumların sorunlarını yaşayan bir ülke olarak girmişti. AKP ve İslamcı hareket, 2000'lerin henüz başlarında (3 Kasım 2002 seçimleri), çok özel iç ve dış koşulların yarattığı toplu durumun (konjonktür) sağladığı son derece uygun bir ortamda ülkeyi devralmıştı. Türkiye sermayesi iç pazarın sınırlarına dayanmış, bölgesel ve küresel planda çıkış olanakları arayan bir ülkeydi. Bir alt emperyalist ülke olarak, sınırlarını aşma hazırlıkları, daha önceki iktidarlar döneminde yapılmıştı. Özellikle Bülent Ecevit liderliğindeki 57. Hükümet bu konuda önemli adımlar atmış, hazırlıklar yapmıştı. Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin yol açtığı boşluğu ve sunduğu bazı olanakları değerlendirerek bir sıçrama yapma çabası, ilk hamlelerden biriydi.

"AKP'nin İslamcı bağları kuşkusuz önemlidir; ancak onun şimdi yadırganan dış politika taktiklerinin temel unsurları

ondan önceki hükümetler tarafından atılmıştı. Türkiye Soğuk Savaşın bitişinin ardından gelen yeni dönemde artık Batı blokunun yanında usluca durarak kazanımlar elde edemediğine, en küçük fırsatta Batılılarca onun çıkarlarının feda edilebilir hale geldiğine inanmaktadır. (...) Eğer bir bölgesel lider olabilirse AB ve ABD, Türkiye'ye kendi bütünlüğü içinde muhtaç kalacak ve onların politikalarında bazı minör değişiklikler bile yapabilecektir.

"Bu analiz, Batının ve ona göbeğinden bağlı iş âleminin AKP'yi hem destekleyip hem de ondan hiç hoşlanmayışının sebepleri hakkında ipuçları verir. AKP'nin ilk iktidar döneminde hem karşılıklı ihtiyaçlar hem de yaşanan problemlerin aslında tüm taraflarca iyi kötü farkında olunduğu, 2009 gibi ortaya dökülen, o yıllara ilişkin AKP elçilik belgelerinden (Wikileaks) anlaşılmıştı" (Akman, 2018: 120-121).

AKP iktidarı, kendisinden önce oluşan sermaye birikimini, üretim kapasitesini ve dışa açılma hazırlığının sağladığı olanakları, yer yer hovardaca harcasa da, çok etkin şekilde kullanacaktı. Öyle ki; Türk büyük sermayesine kimi fırsatlar bile sunacak, önemli paralar kazandıracaktı. Dolayısıyla AKP iktidarı, bir yandan İslamcı bir rejim inşa etmeye çalışırken, diğer yanda da Cumhuriyet burjuvazisini de suç ortaklığına çekiyordu. Bazı kesimleri bakımından doğrusu pek zorlanmıyordu. AKP, emperyalist vizyonu devralmıştı.

"Sorun büyük ölçüde mevcut ekonomik model içinde artık fazlasıyla büyümüş bir Türkiye'nin çökmeyi önlemek için içeride ve dışarıda bir dizi manipülasyona girişmek zorunda kalmasıdır. Türkiye'deki büyük iş çevreleri de bunu görüyor ve takdir ediyor olduklarından, AKP kadrolarının 'kokusunu' pek sevmedikleri halde tahammül etmenin de ötesine geçerek destek vermektedirler. Gelgelelim, AKP'nin izlediği politikalar kolaylıkla yürütülebilecek gibi değildir ve içindeki çelişkiler giderek sorun çıkarmaktadır" (Akman, 2018: 122).

İnşaat sektörü ve savaş sanayii, hem piyasayı düzenlemek bakımından hem de rant dağıtımında iki taşıyıcı sektör ve alan olma işlevi gördü. Totaliter ve faşizan rejimler için bu iki sektör özellikle başlangıç döneminde yaşamsal bir öneme sahipti. Klasik faşist iktidarlar ve rejimler için de aynı şey geçerlidir. Örneğin; Almanya'da iktidara gelen Naziler de aynı şeyi

yapmış, başta duble yollar, köprüler, barajlar olmak üzere, işe inşaat sektöründen başlamışlardı. AKP iktidarı da aynı şeyi yapacaktı. Çünkü, inşaat sektörü, ileri teknoloji gerektirmeyen, hemen sonuç alınabilecek, altyapı oluşturmaya uygun, niteliksiz işgücüne istihdam yaratabilecek ve hızlı para kazanılmasını sağlayacak bir sektör özelliğine sahipti.

8.3. Vakıf Ekonomisi

AKP iktidarının, rejim değişikliğinin sınıfsal temelini hazırlamak ve finansman kaynağını oluşturmak için giriştiği, esas olarak Erdoğan ailesi ve İslamcı siyasetçileri de içine alan "yeni zenginler sınıfı" yaratma siyasetinin araçlarından biri vakıflardır. Asyatik üretim tarzına sahip Doğulu feodal toplumlarda ve İslam ülkelerinde vakıflar, esas olarak siyasi ve askeri güç odaklarının başta en büyük üretim aracı olan toprak olmak üzere, servet biriktirme ve özel mülkiyet edinme ve soyuna aktarma modelidir. Özellikle Osmanlı devletinde en gelişkin biçimini almış ve sağlam bir hukuki zemin yaratarak günümüze kadar ulaşmış bir sistemdir.

Osmanlı Devleti'nde / İmparatorluğu'nda bütün topraklar ve mal-mülk, Allah adına sultanın olduğu için, vakıf sistemi, saray dışında kalan Osmanlı aristokrasisinin, yönetici sınıfın özel mülkiyet edinme ve servet biriktirme aracı olmuştu. Bugün İran ekonomisinin yüzde 50'den fazlası vakıflar üzerinden yönetilmektedir, iktisadi işletmelerin büyük bölümü de yine vakıflara aittir. Bunun bir tür "İslami ekonomi modeli" olduğu da ileri sürülmektedir.

Tarihsel olarak, kuruluş felsefesi ve amacının temelinde "hayır işleri" yapmak bulunan vakıflar, bağış alma ve bağış toplama yetkisine sahip kuruluşlardır. Özü itibarı ile iktisadi nitelikli kurumlar olan vakıflar, vergiden de muaf tutuluyor. Vakıfların, gümrüksüz ithalat yapama yetkileri de bulunuyor. Ancak mahkeme kararı ile kurulup kapatılabilen vakıfların, mali bakımdan denetlenmeleri de bir ticari firmaya göre, koruyucu yasalar nedeniyle çok zor. Dahası, bağış kaynakları da genellikle sorgulanamadığı gibi, yapılan bağışlar vergiden düşülebiliyor.

AKP iktidarı, işte bu vakıf yöntemini etkin bir şekilde kullandı. Kamu mallarının yağmalanması, rüşvet ve yolsuzluk

ekonomisinin sağladığı gelirlerin meşrulaştırılması, kaynağı belirsiz paraların legalize edilmesi ve geleceğe taşınması, bir ölçüde vakıf hukukunun kötüye kullanılmasıyla sağlandı. Bunun ötesinde kamu ihale yasasında yapılan sayısız değişiklikler ile ulusal zenginlikler talan edildi. Yandaş sermaye grupları oluşturuldu.

8.4. Savunma Sanayii

Savunma sanayii de hem teknoloji üretmeye uygun hem de doğrudan siyasal iktidarın inisiyatifinde bulunan bir alandı. Tek alıcısı devlet ve diğer devletler olan savunma sanayii alanı iktidardaki siyaset sınıfının hem belirleyici olduğu hem de son sözü söylediği bir sektördü. Naziler de aynı şeyi yapmış, Hitler iktidarında Alman savaş sanayii tarihinin en büyük atılımını gerçekleştirmişti.

"Her iki sektör de ekonomik açıdan diğer sektörlerle çok sayıda girdi-çıktı ilişkisi içindedir. Ekonomiyi hızlıca yükseltmek istiyorsanız, bu ikisinden daha iyi bir başlangıç noktası bulamazsınız. (...) Büyük inşaat projeleri, büyük silah yapım girişimleri, aynı gayeye, 'ulusal gururu' kışkırtarak varmayı sağlar. Bütün bu uzun erimli projeler doğrudan ve dolaylı/dışsal maliyetlerini gelecek yıllara erteleyerek işsizliği başta hızla düşürmeye de yarar. (...) Bu sektörlerin özellikle büyük burjuvazi için hele de pek parlak olmayan kriz ve durgunluk dönemlerinde kâr hadlerini artırıcı, iş imkânlarını çoğaltıcı özelliği bir dar siyaset çevresinin otoriter yönetiminden her zaman o kadar da hoşlanmayan bu sınıfa (büyük burjuvazi) sus payı sağlar" (Akman, 2018: 125-126).

Ancak, inşaata dayalı büyüme katma değer yaratan, teknolojik atılım sağlayan, üretimi büyüten bir sonuç yaratmaz. Dahası sürdürülebilir değildir ve kaçınılmaz olarak belli bir aşamadan sonra tıkanmaya başlar. Ayrıca, ideolojik ajitasyon için de pek elverişli değildir. Bu nedenle savunma sanayii öne çıkar. Silah endüstrisi milliyetçi bir propaganda için çok elverişli bir alan sunar. Gazeteci-ekonomist Mustafa Sönmez'in, *Ak Faşizmin İnşaat İskelesi* adlı kitabı her iki alanı da inceleyen önemli bir çalışmadır. Sönmez, Akman'ın da alıntılar yaptığı kitabının ilgili bölümünde, faşist ekonomilerin başlangıç yıllarında inşaat sektörüne dayanmakla birlikte, bu alanla yetinmediklerini anımsatıyor

ve kaçınılmaz olarak savunma sanayiine yöneldiklerini vurguluyor. Sönmez, Hitler'in henüz başbakanken, Cumhurbaşkanı Hindenburg'a sunduğu 4 yıllık kalkınma planında, "işsizliğin yoğun ve hızlı silah üretimiyle ortadan kalkacağını" bildirdiğini anımsatıyor. Nitekim, Naziler bunu yapıyor, hatta başarıyor.

"Hitler tarafından 1939'da yapılan, Reich'ın silahlanma harcamalarının 90 milyar RM'a (Reichs Mark) yükseltecekleri yolundaki bildirimdi. Demek ki silahlanma harcamaları, 1934-35'ten başlayarak bayındırlık işleri harcamalarından daha büyük bir gelişkinlik kazanıyorlar. Faşist Almanya'da bu harcamalar ulusal gelirin dörtte birine ulaşıyor" Mustafa Sönmez, 2015: 200. *Ak Faşizmin İnşaat İskelesi,* Nota Bene Yayınları, İstanbul).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) dönemin Savunma Sanayi Meclisi'nin 2017'de hazırladığı bir raporda, Türkiye'nin savunma harcamalarının 2016 yılı itibarıyla gayrisafi yurtiçi hasıladaki payının 1.7 olduğu, bunun da 15 milyar dolara karşılık geldiği belirtiliyor. Bu harcama tutarının en kısa zamanda 33 milyar dolara çıkarılması teklif ediliyor (Bkz. Akman, 2018: 128). Diğer taraftan, 2018 yılından itibaren Milli Savunma Bakanlığı ödeneğinin sürekli artarak birinci sıraya yükseldiğini de anımsatalım.

Diğer taraftan Havelsan, Roketsan ve Aselsan gibi kamuya ait gözde savunma sanayii ve teknoloji şirketleri yaygın bir yan sanayi ile birlikte çalışıyor. Söz konusu şirketlerin çevresinde adeta bir KOBİ ağının bulunması, hem ciddi bir katma değer yaratılmasını hem de istihdam sağlanmasını beraberinde getiriyor. Bu savunma sanayii şirketlerine TUSAŞ'ı da dahil etmek gerekiyor. Katar'a devredilen Tank Palet Fabrikası'nı bir kenarda bıraksak bile, Makina Kimya Endüstrisi (MKE) gibi dev ağır sanayi ve ileri teknoloji işletmeleri Türkiye'de hayli gelişkin bir savunma sanayii alanını oluşturuyor.

Ancak, bu firmaların yaptığı ya da üreteceği belirtilen Fırtına Obüsü, Atak Helikopterleri, Altay Tankları, İHA ve SİHA'lar ileri sürüldüğü gibi, ne "milli" ne de belirtilen düzeyde "yerli" özelliklere sahip... AKP lideri ve Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın damadına ait Bayraktar Havacılık firmasının ürettiği silahsız ve silahlı insansız hava araçları da çok sayıda kritik parçayı yurtdışından, ileri teknoloji üreten ülkelerden getiriyor. TUSAŞ'ın

yaptığı Anka adlı İHA ve SİHA'lar daha gelişkin ve yerlilik oranı daha yüksek ürünler. Ancak, teşvik edilen TUSAŞ'ın Anka'sı değil, Bayraktar'ın ürünleri oluyor.

Örneğin; Fırtına Obüslerinde Alman motoru kullanılıyor. Altay Tankları ise G. Kore teknolojisine dayalı, patenti bile bu ülkeye ait. Aynı şey Atak Helikopteri için de geçerli, kritik parçaları bir İtalyan firmadan getiriliyor vb. (Bkz. Akman, 2018: 132-33). Gelgelelim, durum böyle olduğu halde silah endüstrisi, abartılı bir milliyetçi ve militarist propaganda için çok elverişli malzeme ve ortam sunuyor.

Aynı şeyi "yerli otomobil" diye pazarlanan ve ileri teknoloji ürünü olduğu ileri sürülen TOGG marka arabalar için de söyleyebiliriz. TOGG da "milli ve yerli" bir otomobil değil, tam anlamıyla bir siyasal proje gibi duruyor. Oysa başlangıçta montaja dayalı olarak kurulan Türkiye otomotiv sanayii, bugün gelişkin bir sektör haline gelmiş durumda. Otomotiv fabrikalarında, bazı alanlarda neredeyse yüzde yüze yakın yerli özelliklere sahip araçlar üretiliyor. Sadece "yerli marka" yok. Prestij için düşünülebilir, sembolik değeri de var kuşkusuz. Ancak, kapitalist sistemin küresel ölçekteki giderek artan entegrasyonu dikkate alındığında, bunun çok gerekli olup olmadığı da tartışmalıdır.

Erdoğan-AKP iktidarı, 20 yıllık yönetim pratiğinde her şeyi kendileriyle başlatmak gibi bir kompleksle hareket etti. Cumhuriyetin birikimini küçümseyen, onun üzerine çıkmaya ve aşmaya çalışan ve fakat bunu yapamayan AKP iktidarı, propagandaya yaslanan sanal bir kalkınma, gelişme ve büyüme tablosu ya da illüzyon oluşturmaya çalışıyor. Seçimlerde (14 Mayıs, 2023) hem silah endüstrisi hem de doğalgaz arama ve üretimi yoğun, abartılı ve gerçek dışı bir propaganda malzemesi olarak kullanılıyor. İktidar denetimindeki medya da bu sahte atmosferin yaratılmasının en önemli aracı oluyor.

SONUÇ

KAZANMASINI BİLMEK!

Sonuç olarak, gericilik ile hesaplaşmasını tamamlayamayan ve devrimini yarım bırakan toplumların karşılaştığı sorunlarla mücadele ediyoruz. İhanete uğrayan bir devrimin yol açtığı tarihsel ve sosyolojik sorunlar adeta nefes alamaz hale getiriyor. Modern Türkiye, yolun sonuna gelmiş durumda; ya gericiliğe bütünüyle teslim olacak ya da yeniden tarihsel ilerleme kanalına dönecek. Türkiye yoluna böyle devam edemez.

Türkiye'de siyasal İslamcı hareket, hiç kuşkusuz AKP iktidarıyla tarihindeki en yüksek başarı düzeyine ulaştı. Bu başarı, sadece Türkiye ölçeğinde de değil, bütün bölge ve İslam dünyası bakımından da büyük bir önem ve öncü bir anlam taşıyordu. Öyle ya İslam dünyasının en ileri, en fazla Batılılaşmış ve kapitalizmin en gelişkin olduğu ülkesinde siyasal İslamcılar seçim yoluyla iktidarı ele geçirmiş ve uzun süre onu elinde tutma ve düzeni önemli ölçüde değiştirme başarısını göstermişti.

Kararlı bir kitle temeline sahip olan bu hareket, seçimli bir siyasal düzende de İslamcılığın başarıya ulaşabileceğini kanıtlıyordu. Bu özelliğiyle dünyadaki diğer bütün İslamcı hareketler için de bir örnek ve bir model oluşturuyordu. Öyle ki, Tunus ve Fas'ta da adları yine "Adalet ve Kalkınma" olan İhvan-ı Müslimin, yani "Müslüman Kardeşler" hareketine bağlı partiler kuruldu. Onlardan birinin amblemi mum, birinin ise gaz lambasıydı. Galiba AKP'nin ampulü ise daha yüksek aşamayı temsil ediyor olmalıydı.

Ancak, İslamcılar açısından ortada büyük bir hesap hatası, dahası tarihsel ve siyasal bir yanılgı vardı. Kemalist vesayet rejimini yıkmayı hedeflediğini söyleyenler, dini bir vesayet rejimi kurmaya çalışıyorlar, ancak tam anlamıyla başarılı olamıyorlardı. Ancak, bu yanlışın ağır bir yenilgiye yol açması kaçınılmazdı.

"Bir rejimin temelini tartışılamaz ve itiraz edilemez kutsal ilkeler oluşturmaya başlamışsa; orada özgürlüklerden söz edilemez. Dini vesayete karşı mücadele, en büyük özgürlük ve demokrasi kavgasıdır."

Kendisi gibi yaşamayan ve düşünmeyen insanlara hakareti ve onların yaşam tarzlarına müdahale etmeyi alışkanlık haline getiren Erdoğan iktidarı, muhalif kesimlere büyük bir kinle saldırmayı sürdürüyor. 4 Ocak 2022 günü AKP Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı'nda Tayyip Erdoğan'ın parti lideri sıfatıyla yaptığı konuşma bu tutumun açık bir ifadesiydi. AKP lideri şöyle diyordu:

"Utanmadan, sıkılmadan sokaklara dökülecekmiş, meydanlara dökülecekmiş. Siz 15 Temmuz'u görmediniz mi? Nereye dökülürseniz dökülün. 15 Temmuz'da sokağa dökülenlere bu millet nasıl dersini verdiyse siz de dökülün, siz de aynı dersi evvel Allah alırsınız. Biz de Cumhur İttifakı olarak hepinizi önümüze katar ve gideceğiniz yere kadar kovalarız" (*Cumhuriyet*, 4 Ocak 2022).

Bu sözlerle Erdoğan, anayasal hak ve özgürlüklerini kullanan muhalifleri neredeyse "iç savaş" çıkarmak ve açıkça ezmek ile tehdit etti. Erdoğan yönetiminin üslup ve yaklaşımı, sorumlu bir devlet adamından çok, İslamcı bir örgüt lideri gibi hareket edildiğinin işareti gibiydi. Daha da önemlisi, "Gezi kompleksi" diye nitelendirilebilecek bir korkuyu ifade ediyordu. Önceden gözdağı vererek, sokaklara çıkacak, meydanları dolduracak yurttaşları korkutmayı ve sindirmeyi amaçlıyor olmalıydı.

Adına "Cumhur İttifakı" denilen, Türkiye tarihinin en gerici siyasal blokunu oluşturan Erdoğan-AKP iktidarı, artık toplumun geniş kesimlerinden rıza ve ideolojik onay üretemediği için, giderek daha fazla devletin siyasal şiddet aygıtlarına başvuruyor. Diğer bir ifade ile adliye ve polis gücünü her geçen gün daha yoğun bir şekilde kullandığı gibi, SADAT gibi paramiliter kuruluşları da yedekte tutuyor. İslamcı ve faşist militanlardan oluşturulan, Suriye'de savaşmış cihatçıların da içinde bulunduğu grupların ise yedekte tutulduğuna ilişkin ciddi iddialar bulunuyor.

Diğer taraftan; AKP iktidarının artık ne iç savaş çıkarabilecek bir ahlaki inisiyatifi ne tarihsel meşruiyeti ne de eskisi gibi

toplumsal desteği var. Dolayısıyla, kaybeden bir gücün ülkeyi bir çatışma ortamına sürüklemesi zor görünüyor. Ancak, İslamcı faşist bloktan gelen tehditlerin içinin boş olduğu da söylenemez. Eğer, kaybetmenin kendileri için telafisi imkânsız bir siyasal, ekonomik ve ideolojik maliyete yol açacağını görürlerse, bu sonucu engellemek için ellerinden gelen her şeyi yapacaklarından kuşku yoktur.

Ayrıca bilinmeli ki, Türkiye'nin ilerici, cumhuriyetçi, demokratik, yurtsever ve sol güçleri topluma, ulusa güven verecek bir seçeneği geliştiremez ise, faşist bir karakter kazanmış tarihsel gericiliğin bir kez daha kazanması kimseyi şaşırtmamalıdır. Toplumların tarihi böyle trajik deneyimlerle doludur. Çünkü çok boyutlu ve çok katlı kriz dönemeçleri her zaman ilerici ve demokratik çözümler üretmez, daha koyu bir gericilikle de sonuçlanabilir. Bu nedenle, ilerici ve demokratik güçler bakımından böyle kriz dönemlerinde, siyasal mücadeleyi zamanın maddesine ve ruhuna uygun düşen doğru program ve taleplerle sürdürmek; dahası, titizlik, kararlılık ve cesaretle yürütmek yaşamsal bir önem taşır.

Eğer, tarihin çağrısına uygun doğru yanıtlar verilemez ve ilerici/demokratik bir çıkış yaşama geçirilemezse, toplum gerici çözümlere razı olabilir. Burada "gereğini yapmak" deyimiyle ifade edilen şey şudur; kötülüğü örgütleyip toplumsallaştırarak iktidara taşıyanlara karşı gerektiğinde kavga etmeyi göze almak demektir. İslamo-faşizmi sokakta da durdurma cesaretine, siyasal kararlılığa ve önderlik bilincine sahip olmaktır.

Nedeni açıktır; bir rejimin temelini tartışılamaz, eleştirilemez, sorgulanamaz ve itiraz edilemez "kutsal inançlar" ve ilkeler oluşturmaya başlamışsa; orada demokrasi ve özgürlüklerden söz edilemez. İşte, İslamo-faşist hareketler ve iktidarlar da itiraz edilemez, sorgulanamaz ve tartışılamaz, diğer bir ifadeyle kendinden menkul "kutsal" değerlere dayalı rejimler oluşturur.

Siyasal İslamcılık ve faşist ideolojinin, yani dincilik ile aşırı milliyetçilik ve şiddet kültürünün bir sentezi olarak tanımlanabilecek İslamo-faşist hareket, kutsallara dayalı bir siyaset kültürüne dayanır. Böylece, halkın geniş kesimlerinin genel kabullerine dayalı kutsal değerlerin istismarı üzerinden her türden siyasal itirazı bastırır.

Alman felsefeci ve filozof Immanuel Kant, Fransız Devrimi'nden henüz birkaç yıl sonra, 1891 yılında verdiği ünlü Aydınlanma Konferansı'nda şunları söylüyordu:

"Aydınlanmanın temel noktasını, insanların bizzat kendilerinin sorumlu olduğu vesayet durumundan, özellikle din konularındaki vesayetten çıkmalarında görüyorum. Çünkü dini vesayet, tüm vesayetlerin hem en zararlısı hem de en onur kırıcı olanıdır" (Kant, 2015: *Felsefe Yazıları*, Çeviren; Nejat Bozkurt, Remzi Kitabevi, İstanbul).

Dolayısıyla, dinci vesayeti aşmak insanlık için bir onur mücadelesidir. Bu anlamda, dinci vesayete karşı mücadele en büyük özgürlük ve demokrasi kavgasıdır. Zordur, çünkü 1500-2000 yıllık bir oylumu ve müktesebatı olan, güçlü kurumları bulunan bir ideolojik-politik güçle mücadele etmek demektir. Unutulmamalıdır ki; dinci vesayete karşı verilen mücadele kazanılmadan çağımızda hiçbir kavga kazanılamaz.

* * *

Türkiye, geçen yüzyılda yarım bıraktığı bir hesaplaşmayı tamamlamak zorunda. Gericilik ve Ortaçağ kurumlarıyla hesaplaşmasını bitirememiş, dinin eleştirisini tamamlayamamış hiçbir toplumun gerçek anlamda modernleşmesi ve aydınlanması, bu anlamda demokratikleşmesi imkânsızdır. Dahası, kapitalizmin asgari kültürel zeminini oluşturması da mümkün değildir. Görece sanayileşmiş bir ülkenin 21. yüzyılda yoluna böyle bir yükle devam etmesi ise çok zordur. Eğer Türkiye bu hesaplaşmayı tamamlayamaz ve bu yükten kurtulamazsa, İslamo-faşizmin egemen olduğu hibrit bir rejime ve topluma dönüşerek –ki bu dönüşüm aslında bir ölçüde gerçekleşmiştir– ve en iyi olasılıkla Pakistanlaşan, pırıltısını yitirmiş, toplumsal dokusu parçalanmış, ulusal birliği son derece kırılgan bir ülke haline gelecektir.

Kuşkusuz, 14 Mayıs 2023 cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği seçimi, herhangi bir siyasal yarış olmanın çok ötesinde bir anlam taşıyor. Bir tarafta cumhuriyet tarihinin en gerici ve faşist bloku, diğer tarafta ise merkez sağı ve sosyalist solu da içine alan geniş bir cumhuriyetçi ve demokratik ittifak var. İktidar bloku,

Cumhuriyetin tasfiyesini tamamlamayı, düşük yoğunluklu da olsa bir İslamo-faşist rejim kurmayı amaçlıyor.

Dolayısıyla bu hesaplaşma eşiği, görünenin ötesinde çok daha derin bir anlam kazandığı gibi, tarihsel bir hesaplaşma potansiyelini de içinde taşıyor. Önümüzde siyasal bakımdan sert, çatışmalı ve ülkenin canını yakabilecek bir süreç bulunuyor.

Öncelikle belirtelim ki, İslamo-faşist blok kazansa da toplumun bir Bedevi-Selefi yobazlığına teslim olması imkânsız görünüyor. Ancak, her zaman altını çizdiğim gibi, bu cümlenin şartlı olduğunu unutmamak gerekiyor; eğer gereği yapılırsa kazanmamak için bir neden görünmüyor. Diğer bir ifade ile; gerici-faşist blokun kazanması imkânsız değildir. Böyle bir zafer, yani İslamo-faşist blokun kazanması ancak bizim kabahatimiz olabilir. Bunun nedenlerini, elinizdeki çalışmanın sonuç bölümünde, gerekçeleriyle sıralamakta yarar görüyorum:

1- Türkiye, cumhuriyet burjuvazisinin önemli bir bölümü ile emekçilerin, seküler milliyetçi ve merkez sağ ile merkez sol ve sosyalistlerin çıkarları ve taleplerinin örtüştüğü, örneği çok az görülen son derece ilginç bir tarihsel dönemeçten geçiyor. Çünkü, AKP'yi iktidara getiren iç ve dış dinamiklerde son yıllarda çok hızlı bir değişim yaşandı. Özellikle 15-20 Temmuz 2016 darbe sürecinden sonra devlete bütünüyle egemen olduğunu düşünen AKP, dar İslamcı programını uygulamaya yöneldikçe egemen sınıf ve güçler arasındaki ortak zeminlerin de imha olmasına yol açtı. Eski iktidar bloku büyük ölçüde dağıldı. Yeni bir iktidar bileşimi oluşturulamadı.

2- Uzunca bir süre emperyalizm, küresel sermaye ve Türkiye büyük sermayesi için en kullanışlı araç olarak işlev gören AKP'nin dönemi kapandı. Dünyada siyasal İslamın iflas ettiği ve tasfiye edilmesine karar verildiği bir dönemde, artık AKP iktidarının sürdürülmesinin şartları da gereği de kalmadı. Ancak, unutulmamalıdır ki, ne emperyalizmin, ne küresel sermayenin ne de onların yerli ortaklarının ve işbirlikçilerinin bir kral iradesi, bir imparator otoritesi bulunuyor. Bu nedenle, siyasal ve toplumsal mücadele süreçleri çok sayıda etken tarafından belirlenir. Dolayısıyla emperyalist güç odakları ve geleneksel sermaye çevreleri istemiyor diye, bir siyasal iktidar otomatik olarak sonlanmaz. Toplumsal sınıfların da siyaset sınıfının da kendi gücü ve özgül

ağırlıkları vardır. Sermaye içi daha dar dinci/muhafazakâr bir kliğe ve bu çevreyle uzlaşan toplumsal kesimlere dayalı bir İslamo-faşist diktatörlük kurma girişiminin başarı şansı, hiç bulunmuyor denilmese bile, bunun çok zor olduğu da görülüyor.

3- Dolayısıyla, başlangıçta AKP iktidarına belli çekincelerle de olsa "evet" diyen ve bu süre boyunca, özelleştirme, esnek çalışma düzeni, sendikasızlaştırma ve taşeronlaştırma gibi bütün kirli işlerini gördüren İstanbul burjuvazisinin ve/veya Batıcı büyük sermaye çevrelerinin, artık bütünlüklü olarak Erdoğan'ın arkasında durmadığını söylemek mümkün.

4- Başka bir anlatımla, Erdoğan-AKP iktidarı, artık sermaye sınıfının ve geleneksel iktidar blokunun bütün bileşenlerinin ortak çıkarlarını temsil eden bir siyasal hareket olmaktan çıktı. AKP, egemen güçler içindeki bir klik örgütlenmesine, bir hizbe, sermaye içi dar bir fraksiyona dönüştü. Bu sermaye fraksiyonunun bir kanadını, çevreden merkeze gelen ve artık orta ölçekli olma sınırlarını aşan İslamcı-muhafazakâr kesimler, diğer kanadını da yeniyetme yağmacı ve fırsatçı lümpen burjuvazi oluşturuyor.

5- ABD ve Batı'nın desteği başta olmak üzere, AKP'yi iktidara getiren dış dinamiklerde de büyük değişim yaşandı. Bu durum ya da değişim, siyasal İslamcı iktidarın asıl güç kaynağını yitirmesine yol açtı. Günü geldiğinde, Batı ile mesafeyi açmayı ve İslamizasyon projesini yaşama geçirmeyi planlayan AKP liderliği, ciddi bir hesap hatası yaptı. Bölge jeopolitiğinde meydana gelen köklü değişim de bu tecrit sürecini derinleştirdi. AKP, Suriye başta olmak üzere, izlediği Ortadoğu siyasetinde de ağır bir yenilgiye uğradı. Yeni Osmanlıcı siyasal-kültürel iddia dramatik şekilde çöktü.

Tablo genel çizgileriyle böyle olmakla birlikte, Erdoğan-AKP iktidarı ve İslamo-faşist blok, rejim değişikliğini tamamlamak, ülkeyi öngördükleri bütün siyasal ve toplumsal hedeflere taşımak ısrarını sürdürüyor.

AKP ve gerici faşist blokun elinde kalan en önemli üç iktidar aracından birinin, giderek daralıyor olsa da kitle tabanı, ikincisinin yandaş şirketler ve vakıflar üzerinden biriktirdikleri sermaye gücü, üçüncüsünün ise polis-adliye aygıtı olduğunu söyleyebiliriz. AKP iktidarı ve ortakları, salt bu güçlere yaslanarak büyük

sermaye çevrelerini ve Batı'yı kendilerine yeniden mecbur bırakma, böylece işbirliğine zorlama siyaseti izliyor. Ancak unutmamak gerekiyor ki, Nazilerin de izlediği bu iktidar stratejisi, büyük sermaye çevreleri bakımından diğer bütün seçeneklerin tükendiği ve kapitalizmin büyük bir tahdit altında bulunduğu durumlarda geçerlidir. Türkiye'de böyle bir durum ve tehdit bulunmuyor.

AKP açısından sorun da buradadır. Çünkü emperyalizm ve büyük sermaye çevreleri için bütün seçenekler tükenmediği gibi, ABD'nin Soğuk Savaş sonrasındaki en büyük stratejik planlaması olan ılımlı İslamcılık siyaseti ve Büyük Ortadoğu Projesi de çökmüş durumda.

Sonuç olarak belirtilmelidir ki; ısrarla uyarmaya çalıştığım gibi, Erdoğan ve ortakları kolay kolay pes etmeyecektir. Bu durum hiçbir zaman unutulmamalıdır. İktidar çevreleri, gelecekleri güvenceye almak için ellerinden gelen her şeyi yapacaktır.

Erdoğan-AKP iktidarının tarihsel ömrünü uzatacak tek şey; sağı ve soluyla muhalefetin, özellikle CHP'nin hataları ve beceriksizlikleri olacaktır. Toplumcu güçlerin tarihsel süreci doğru okuyamamaktan kaynaklanacak yanlış siyasetleri dramatik sonuçlar yaratacaktır. Buna izin verilmemelidir. Bu bağlamda, okuduğunuz çalışma da, bir akademik egzersiz değil, söz konusu sürece siyasal ve entelektüel bir müdahale girişimidir.

KAYNAKÇA

Adana-K. Maraş- Gaziantep- Adıyaman-Hatay İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı 1 No'lu Askeri Mahkemesi K. Maraş Olayları Davası Gerekçeli Kararı, Esas: 1980/92, Karar: 1980/250.

Ali Mahir Başarır, *Beşli Çete*, Kırmızı Kedi Yayınları, 2022, İstanbul.

Alparslan Türkeş, *Dokuz Işık*, Kamer Yayınları, 16. Baskı, 1997, İstanbul.

Alparslan Türkeş, *Temel Görüşler*, Dergah Yayınları, 1975, İstanbul.

Anthony D. Smith, *Milli Kimlik*, Çeviren; B. Sina Şener, İletişim Yayınları, 1999, İstanbul.

August Thalheimer, Otto Bauer, Arthur Rosenberg, Angelo Tasca, *Faşizm ve Kapitalizm, Faşizmin Sosyal Kökenleri ve İşlevleri Üstüne Teoriler*, Çeviren; Rona Serozan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Beşir Ayvazoğlu, "Ah O Eski Ülkücüler", *Türkiye Günlüğü Dergisi*, Sayı 50 Mart-Nisan 1998, İstanbul.

Cumhuriyet Gazetesi, 7 Eylül 1978, 10 Kasım 1990, 28 Eylül 2001.

Cüneyt Akman, *Kahrolsun İstibdat Yaşasın Hürriyet*, Tekin Yayınevi, 2018, İstanbul.

Cüneyt Arcayürek, *Demokrasinin Sonbaharı*, Bilgi Yayınevi, 1985, İstanbul.

Cüneyt Arcayürek, *Müdahalenin Ayak Sesleri*, Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, 1986, Ankara.

D. Mehmet Doğan, *Batılılaşma İhaneti*, Birlik Yayınları, 1980 İstanbul.

David Galula, *Ayaklanmaları Bastırma Hareketleri Teori ve Tatbikatı*, Genelkurmay Basımevi, 1965, Ankara.

David Galula, *Kontrgerilla Operasyonları*, Haziran Yayınları, 1991, İstanbul.

David Motadel, *İslam ve Naziler*, Alfa - Tarih, 1. Basım, Haziran 2015.

Elfriede Lewerenz, *Komünist Enternasyonalde Faşizmin Tahlili*, Sol Yayınları, 2. Baskı, Aralık 1979, Ankara.

Ergin Yıldızoğlu, *Yeni Faşizm*, Cumhuriyet Kitapları, 2020, İstanbul.

Ernest Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak*, Çeviren; S. Coşar-S. Özertürk-N. Soyarık, İletişim Yayınları, 1998, İstanbul.

Erol Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, 1987, İstanbul.

Faik Bulut, "ABD Kongresi'nin İhvan Raporu", 19 Nisan 2021: http://kovarabir.com

Faik Bulut, *İslamcı Örgütler*, 3 Cilt, Cumhuriyet Kitapları, 2009, İstanbul.

Faruk Köse, *İhvan-ı Müslimin / Ortadoğu'da İslamcı Siyasetin Rol Modeli*, Ozan Yayıncılık, 2014, İstanbul.

Ferit İlsever, *Kontrgerilla I – Teorisi*, Kaynak Yayınları, 2. Basım, Aralık 2008, İstanbul.

Ferit İlsever, *Kontrgerilla II – Örgütlenmesi*, Kaynak Yayınları, Kasım 2009, İstanbul.

Ferit İlsever, *Kontrgerilla III – Belgelerle Olaylar*, Kaynak Yayınları, Mart 2010, İstanbul.

François Châtelet, *Liberal Devletle Faşist Devlet Arasındaki İlişkiler Üzerine Varsayımlar*'dan Akt. Maria Antonietta Macciocchi, *Faşizmin Analizi*, Payel Yayınevi, 3. Baskı, 2000 İstanbul.

Georgi Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Çeviren; Dr. Ali Özer, Birinci Kitap, Ser Yayınları, 1976, Ankara.

Günay Göksu Özdoğan, *Turan'dan Bozkurt'a / Tek Parti Döneminde Türkçülük*, İletişim Yayınları, 2001, İstanbul.

Hasan El-Benna, *Müslüman Kardeşler Teşkilatı*, Çeviri; Akif Nuri Karcıoğlu, Özgü Yayınları, 2016, İstanbul.

Hermann Weber (Derleyen), *III. Enternasyonal/Belgeler*, Belge Yayınları, Ekim 1979, İstanbul.

Hugh Poulton, *Silindir Şapka, Bozkurt ve Hilal*, Çeviren; Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, 1999, İstanbul.

Ian Johnson, *Münih'te Bir Cami – Naziler, CIA ve Müslüman Kardeşler'in Batıdaki Doğuşu*, Mikado Yayınları, Mayıs 2012, İstanbul.

Immanuel Kant, *Felsefe Yazıları*, Çeviren; Nejat Bozkurt, Remzi Kitabevi, 2015, İstanbul.

Jacob M. Landau, *Pantürkizm*, Çeviri; Mesut Akın, Sarmal Yayınları, 1999, İstanbul.

Johannes Glasneck, *Türkiye'de Faşist Alman Propagandası*, Çeviren: Arif Gelen, Onur Yayınları, 1. Baskı, 1976

Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, May Yayınları, Ocak 1976, İstanbul.

Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, Çeviren; Erkin Özalp, Yordam Kitap, 2021, İstanbul.

Kontrgerilla ve MHP, CIA'nın Türkiye'deki Kontrgerilla Teorisi ve Uygulaması, Aydınlık Yayınları, Aralık 1978.

M. Fahri, *Amerikan Harp Doktrinleri*, Yön Yayınları, 1965, İstanbul.

Mehmet Ali Güller, *IŞİD – Kara Terör*, Kaynak Yayınları, Ekim 2014, İstanbul.

Mehmet Ali Güller, *Suriye'nin Sevr'i: Amerikan Koridoru*, Kaynak Yayınları, Ekim 2015, İstanbul.

Mehmet Bedri Gültekin, *Siyasal İslamın Yükselişi ve Çöküşü*, Kırmızı Kedi Yayınları, 2019, İstanbul.

Mehmet Bedri Gültekin, *Tayyip, Gül ve Gülen Örgütü – 114 Belge*, Kaynak Yayınları, Kasım 2013, İstanbul.

Merdan Yanardağ, *İçtihad Kapısı*, Kırmızı Kedi Yayınları, 15. Baskı, 2023, İstanbul.

Milli Gazete, 22 Kasım 2007.

Milliyet Gazetesi, 27 Eylül 1973, 7 Eylül 1978, 13 Kasım 1990 (Rafet Ballı Röportajı), 19 Kasım 1990 (Cihan Akerson Röportajı).

Muharrem Ergin, *Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, 1988, Ankara.

Murat Sarıca, *Yüz Soruda Siyasi Düşünce Tarihi*, 3. Baskı, Gerçek Yayınevi, 1980 İstanbul.

Musa Özuğurlu, "Nedir Bu Müslüman Kardeşler Örgütü?", 30 Mart 2022: https: / /haber.sol.org.tr

Mustafa Sönmez, *Ak Faşizmin inşaat İskelesi*, Nota Bene Yayınları, 2015, İstanbul.

Muzaffer İlhan Erdost, *Türkiye'de Faşizm 1977-80*, Onur Yayınları, Nisan 1995, Ankara.

Necdet Sevinç, *Ülkücüye Notlar*, Dede Korkut Yayınları, 1. Basım, Mayıs 1974, İstanbul.

Necip Fazıl Kısakürek, "1979: Rapor-5", *Büyük Doğu Dergisi* / 20, İstanbul.
Necip Fazıl Kısakürek, "Amerika Dünya ve Biz", *Büyük Doğu Dergisi*, Sayı 20, Temmuz 1959.
Necip Fazıl Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, 21. Baskı, 2014, İstanbul.
Necip Fazıl Kısakürek, *Tanrıkulundan Dinlediklerim*, Büyük Doğu Yayınları, 1999, İstanbul.
Nevzat Kösoğlu, "Türk Ülkücülüğü", *Türkiye Günlüğü Dergisi* /50, 1998, İstanbul.
Nevzat Kösoğlu, *Kitap Şuuru*, Genç Sanat Yayınları, 1987, Ankara.
Nicos Poulantzas, *Faşizm ve Diktatörlük*, Birikim Yayınları, Mayıs 1980, İstanbul
Nurullah Çetin, *Yeni Mesaj* Gazetesi, 16 Eylül 2014.
Orhan Koloğlu, Mehmet Ali Güller, Barış Doster, Haluk Hepkon, *Soros, CFR ve Arap Ayaklanması*, Kırmızı Kedi Yayınları, 2011, İstanbul.
Otto Bauer, August Thalheimer, *Faşizm ve Kapitalizm*, Sarmal Yayınları, 2. Baskı, Eylül 1999, İstanbul
Palmiro Togliatti, *Faşizm Üzerine Dersler*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları,1989 İstanbul.
Seyid Ahmet Arvasi, *Eğitim Sosyolojisi*, Bilgeoğuz Yayınları, 2015, İstanbul.
Seyid Ahmet Arvasi, *İleri Türk Milliyetçiliğinin İlkeleri*, Doğan Güneş Yayınevi, 1965, İstanbul.
Seyid Ahmet Arvasi, *Türk-İslam Ülküsü*, 3 Cilt, Burak Yayınevi, 1990 (İlk baskı 1979), İstanbul.
Talat Turhan, *Kontrgerilla Cumhuriyeti*, Tümzamanlar Yayıncılık, 2. Basım, Aralık 1995, İstanbul.
Talat Turhan, *Özel Savaş Terör ve Kontrgerilla*, Tümzamanlar Yayıncılık, 1992, İstanbul.
Taner Timur, "Necip Fazıl Kısakürek, 'İslam İnkılabı' ve AKP", Özgür Üniversite Web Sitesi, 13 Aralık 2012.
Temel Demirer, *Gericilik Küreselleşirken/Faşizm Yeniden mi?* içinde Pierre Milza, "Faşizm Belgeleri (1919-1945)", Ütopya Yayınevi, Kasım 2000, Ankara.

Temel Demirer, *Gericilik Küreselleşirken/Faşizm Yeniden mi?*, Ütopya Yayınevi, Kasım 2000, Ankara.
Ufuk Güldemir, *Kanat Operasyonu*, Tekin Yayınları, 2. Baskı, Mart 1986, İstanbul.
Wilhelm Reich, *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı*, Payel Yayınları, Aralık 1979, İstanbul.
William L. Shirer, *Nazi İmparatorluğu*, 1. Cilt, Ağaoğlu Yayınevi, Ekim 1968, İstanbul.
Yılmaz Polat, *CIA'nın Muteber Adamı*, Ulus Dağı Yayınları, 2008, Ankara
Yusuf Akçura, *Türkçülüğün Tarihi*, Kaynak Yayınları, 1998, İstanbul
Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ötüken Neşriyat, 2016, İstanbul.
Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Kamer Yayınları, 1996, İstanbul.

DİZİN

6. Filo 112
12 Eylül 1, 26, 32, 38, 48, 62, 67, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 83, 87, 88, 89, 90, 91, 104, 106, 107, 117, 120, 121, 123, 143
12 Eylül Anayasası 81, 90
12 Mart 41, 44, 45, 48, 49, 51, 52, 104
15 Temmuz 2, 95, 104, 147, 149, 164
28 Şubat 82, 84
1908 Devrimi, Hürriyet Devrimi 144
II. Enternasyonal 15
III. Enternasyonal 15, 16, 17, 18, 19, 20, 26, 172

A

Abdülhamit 96, 99, 100, 101, 114
Ahrar-u Şam 135
Akar, Hulusi 93
Akçura, Yusuf 40, 72, 142, 175
Akerson, Cihan 46, 47, 173
Akıncı Gençlik Derneği 117
Akman, Cüneyt 153, 171
Aksoy, Prof. Dr. Muammer 123
Akyol, Cevat 52
Albaylar Cuntası 32
Ali Suavi 100
Allende, Salvador 36
Alman Komünist Partisi 20
Andreotti, Giulio 42
Arslan, Yusuf 48
Arvasi, Seyid Abdulhakim 122, 123
Arvasi, Seyid Ahmet 115, 120, 121, 122, 174
Atatürk, Mustafa Kemal 68, 89, 91, 96, 99, 132, 136
Ateş, Sinan 82, 85
Atsız, Nihal 33, 72
Avusturya Sosyal Demokrat Partisi 20
Aydınlanma 129, 166
Aydınlar Ocağı 87, 90, 91
Ayvazoğlu, Beşir 33, 171

B

Bakır, Mürsel 50
Ballı, Rafet 44, 173
BBP 61, 67, 81, 122
Benna, Hasan El 132, 135
Birinci Dünya Savaşı 15, 105, 132
Bolsonaro, Jair 13, 102
Bonaparte, Louis 21, 22, 23, 24, 173
Bonapartizm 21, 22, 23
Büyük Doğu Hareketi 117
Büyük Ortadoğu Projesi 95, 133, 152, 169

C

Camp David Antlaşması 75
Carter, Jimmy 75
Casson, Felice 42
Cemgil, Sinan 48
Colby, William 43
Çakmak, Fevzi 50
Çatlı, Abdullah 56
Çayan, Mahir 48, 147
Çetin, Nurullah 115, 174
CIA 36, 41, 43, 49, 63, 78, 92, 172, 173, 175
Çiftçi, İbrahim 81

D

Davutoğlu, Ahmet 135
Demirel, Süleyman 45, 77
Demirtaş, Selahattin 141
Dev-Genç 48, 110
Dimitrov, Georgi 17, 172
Doğan, D. Mehmet 126, 171
Doğu Bloku 41
Dokuz Işık 29, 33, 38, 39, 118, 119, 171
D. Smith, Anthony 68, 69, 171
Dursun, Turan 123

E

Ecevit, Bülent 36, 45, 46, 64, 111, 157
El Nahda 133, 134
El Nusra 135
Emeç, Çetin 123
Emperyalizm 33, 36, 50, 89, 109
Engels 23, 24
Erbakan, Necmettin 49, 116, 117
Erdoğan, Recep Tayyip 111, 116
Erkilet, Hüsnü 50
Esad, Beşar 134
Eygi, Mehmet Şevket 111, 112, 114

F

Falanjizm 86
Feder 24
Fendoğlu, Hamit 54
Fethullahçı Çete 1, 104
Filistin 109, 110, 111, 113, 132, 134, 153
Filistin Halk Kurtuluş Cephesi 110
Filistin Kurtuluş Örgütü, FKÖ 110, 111
Foucault 131
Franko 30, 32, 86
Fransız Devrimi 129, 166

G

Galula, David 37, 52, 171
Gedikli, Ercüment 56
Gellner, Ernest 70, 172
General Boğuşlu 58
Gestapo 43
Gezmiş, Deniz 48, 110
Gezmiş, Devlet 84
Gladyo 29, 41, 42, 43, 46, 143
Goebbels 24
Gökalp, Ziya 40, 71, 119, 120, 125, 175
Gözen, Bora 110
Gramsci, Antonio 105
Gül, Abdullah 93, 112, 116
Güngör, Erol 115, 119, 120, 121, 123, 172

H

Hentig 50
Hilafet 132
Hindenburg 161
Hitler 24, 34, 38, 160, 161
Horkheimer, Max 25
Huntington, Samuel 51
Hürriyet Devrimi 66

I

Ilımlı İslam 22
Işık, Hasan Esat 46
IŞİD 135, 173
İkinci Dünya Savaşı 13, 15, 16, 18, 20, 32, 40, 41, 43, 50, 51
İlban, Gürol 110
İnan, Hüseyin 48
İnönü, İsmet 51
İmam Gazali 128
İşbilir, Ali Rıza 60
İşbilir, Ayşe 60
İşbilir, Hacı Veli 60
İşbilir, Mehmet 60
İşbilir, Sebahat 60
İtalyan Komünist Partisi 19
İyi Parti 82, 84

K

Kahraman, İsmail 112
Kanlı Pazar 95, 112
Kant, Immanuel 166
Karaca, Kurt 33
Kara Gömlekliler 24
Karaman, Hayrettin 140
Kavala, Osman 141
Kemalizm 87, 89, 90
Kenger, Ökkeş (Şendiller) 56, 61
Kıbrıs Barış Harekâtı 46, 47
Kılıçdaroğlu, Kemal 10, 155
Kırcı, Haluk 56
Kışlalı, Ahmet Taner 123
Kiraz, Ali 110
Kissinger, Henry 36
Komünizmle Mücadele Dernekleri 92, 95
Kontrgerilla 29, 36, 41, 44, 45, 46, 51, 52, 67, 74, 95, 111, 112, 171, 172, 173, 174
Korporatizm 29
Korutürk, Fahri 45
Kösoğlu, Nevzat 121, 174
Kürt sorunu 83

L

Lenin, Vladimir İlyiç 15
Liberal devlet 28
Lula da Silva, Luiz Inácio 13

M

Manga, Kadir 48
Maraş Katliamı 56
Marx, Karl 21, 23, 173
Mehmet Akif (Ersoy) 100
Milli Mutabakatlar 90
Milliyetçi Cephe 90
MİT 74, 92, 112
Mithat Paşa 100
Mitterrand, François 42
Modi, Nerandra 102
Muharrem Ergin 90, 91, 173
Muhsin Yazıcıoğlu 55, 81, 122
Mumcu, Uğur 123
Mursi, Muhammed 133, 134
Mussolini 19, 28, 34, 38
Mustafa Kemal 95, 99, 100, 114, 132, 136
Müslüman Kardeşler, İhvan 131, 134, 135, 136, 163, 172, 173

N

Namık Kemal 100
Napolyon 21, 35
Nâzım Hikmet 96
Nazizm 25, 81, 95
Necip Fazıl (Kısakürek) 87, 88, 92, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 122, 123, 126, 174
Neo-Con 133
Nuri Paşa 50

O

Orban, Viktor 102
Osmanağaoğlu, Ünal 56
Otto Bauer 20, 21, 25, 171, 174
ÖSO 135
Ötkü, Şükrü 110
Özal, Turgut 104
Özbek, Yücel 110
Özdemir, Ahmet 110
Öz, Doğan 81
Özel Harp Dairesi 36, 41, 44, 45, 46, 47, 52
Öztürk, Kerim 110

P

Pantürkizm 50, 173
Pehlevi, Şah Rıza 74
Poulantzas, Nicos 26, 174
Poulton, Hugh 70, 71, 172

R

Raşid El Gannuşi 133
Reich, Wilhelm 32, 175
Rosa Luxemburg 15
Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi 15

S

SADAT 143, 147, 164
Saddam Hüseyin 133
Salazar 32
Sedat, Enver 75
Seferberlik Tetkik Kurulu 44
Sevinç, Necdet 35, 173
Sönmez, Mustafa 160, 161, 173
Spartakistler 15
Strasser 24
Suharto 32
Sunay, Cevdet 51
Süreç olarak faşizm 103, 105
Sovyet Devrimi 15
Stalin 19
Şendiller 56, 61
Şen, Timur 58
Soğuk Savaş 14, 16, 29, 31, 32, 36, 37, 41, 48, 50, 51, 52, 64, 67, 78, 79, 81, 83, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 95, 103, 111, 113, 133, 157, 169

T

Taşer, Dündar 34
Tekelci kapitalizm 27
Thalheimer, August 20, 21, 25, 171, 174
Timur, Taner 97, 116, 174
Togan, Zeki Velidi 72
Topçu, Cafer 110
Trump, Donald 102
Turancılık 49, 50, 70, 72
Turhan, Mümtaz 119
Turhan, Talat 44, 174
Türkeş, Alparslan 29, 30, 34, 38, 43, 119, 171
Türk-İslam-Batı Sentezi 90
Türk-İslam Sentezi 87, 88, 89, 90, 91

Türkler, Kemal 56

U

Üçok, Bahriye 123
Ülkücü Gençlik Derneği, ÜGD
55, 56, 59, 61
Ülkücü Hareket 37, 41, 48
Ülkücü milliyetçilik 30, 39, 40,
72, 87
Ülkü Ocakları 33, 56, 81, 82,
85

V

Vahdettin 96, 114
Von Papen 50

W

Weizsacker 50
Woemann 50

Y

Yavuz Sultan Selim 101
Yeşil Kuşak 89, 114
Yıldızoğlu, Ergin 101, 102,
103, 105, 147, 172
Yüceler Kurultayı 97, 98

Z

Zetkin, Clara 78

Kırmızı Kedi'de Merdan Yanardağ

İçtihad Kapısı
Cumhuriyet'in Sonbaharı – Kumpastan Tek Adam Rejimine Darbe
İçinde Darbe
Türkiye Neden Feda Edildi?
Bir ABD Projesi olarak AKP
Liberal İhanet

Gericilik ile hesaplaşmasını tamamlayamayan ve devrimini yarım bırakan toplumların karşılaştığı sorunlarla mücadele ediyoruz.

İhanete uğrayan bir devrimin yol açtığı tarihsel ve sosyolojik sorunlar adeta nefes alamaz hale getiriyor.

Modern Türkiye, yolun sonuna gelmiş durumda; ya gericiliğe bütünüyle teslim olacak ya da yeniden tarihsel ilerleme kanalına dönecek.

Türkiye yoluna böyle devam edemez.

KIRMIZIKEDİ
kirmizikedi.com
/kirmizikediyayinevi
/krmzkedikitap
/kirmizikediyayinevi

KDV muafiyeti uygulanmıştır

ISBN 978-625-418-226-6